Septuagesima ... Februarii.
... Martii.
... Aprilis.
... Maii.
... Maii.
... Junii.

de sequ. Dom. cum Ant. ad Mag.
præced.

8 ... post Epiph. De ea ...
Minor. ... Homil. ...
... In ...

9 Fer. 2. Apolloniæ virg. & mart. 3. lect.
ex. 1. noct. virg. mart. ... de fer.

10 Fer. 3. De ea. ... ex fer. 3. Dom. 2. ...

11 ... ex fer. 4. ...

18 Dominica 2. post Epiph. Cathedra S. Petri R...

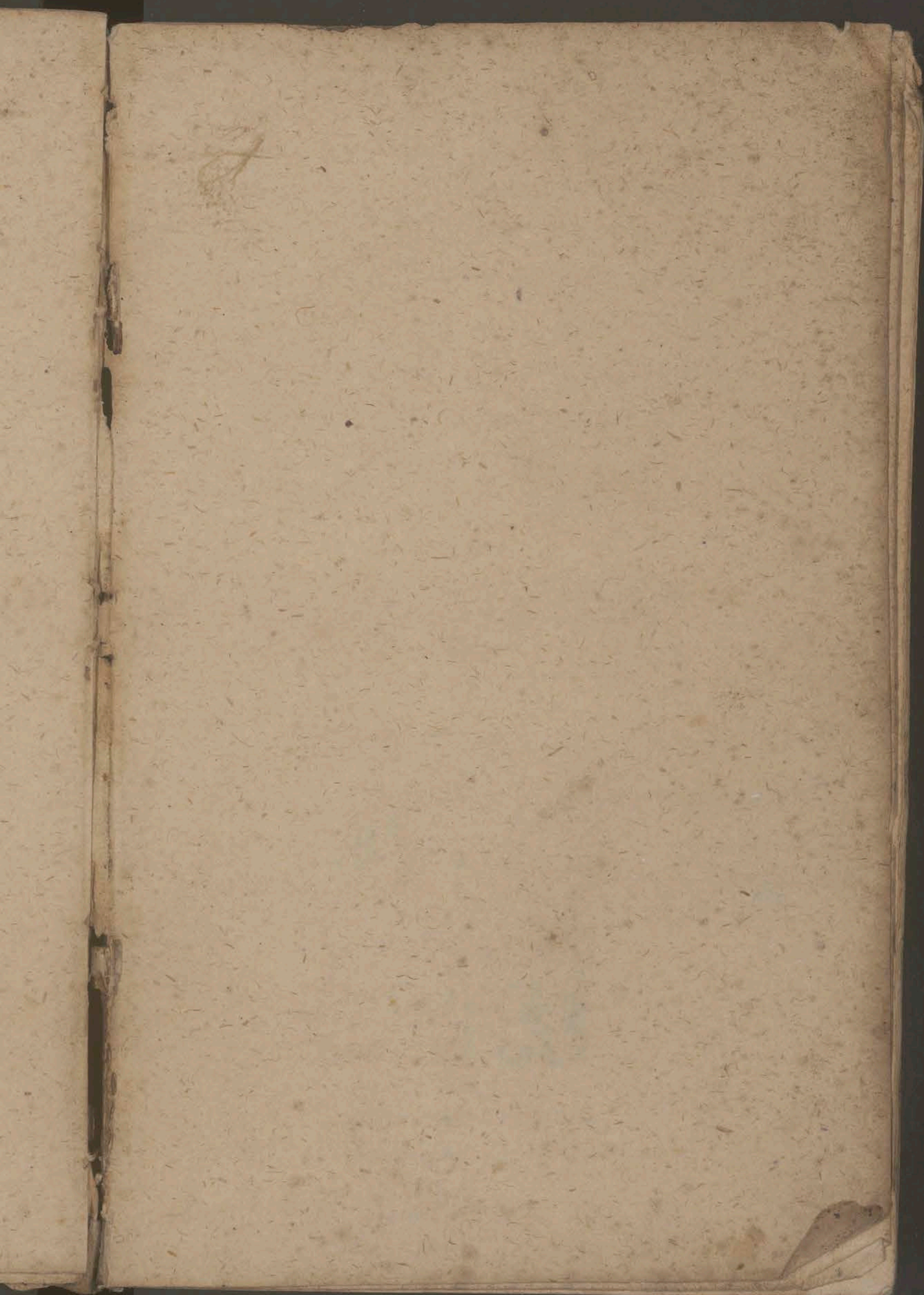
...per ant. Omnes de Saba. ... Reges Tharsis.

Higinii Papæ & mart.

vesp. ant. ad Mag. Non licet.
o Fer. 6. De ea. ℟. ex 2. noct. Dom. præced.
vesp. à Cap. de B. M. V. cum Ant. ad Mag. Beata
mater.
Sabb. De B. M. V. vesp. de Psalt. Cap. & alia
...n. sequ. cum ant. ad M... Dixit Dominus

RUBRICELL...

SEU ORD... RECIT...

P
S

In
ra
T

E

Inn

PHILOSOPHIÆ
PRACTICÆ
PARS TERTIA ET VLTIMA complectens
POLITICAM INTEGRAM
LIBRIS V.
Pertractatam

Auctore
CLEMENTE TIMPLERO STOLpensi Misnico in Illustri Schola Steinfurtensi Philosophiæ Professore.

Adiectæ sunt in fine, Tabulæ totius Philosophiæ Practicæ Ideam complectentes.

HANOVIÆ
Apud Guilielmum Antonium.

Anno M. DC. XI.

Cum Gratia & Priuileg. Cæs. Maiest.

IL

ET

D

D

D

COM

HEI

furt &

lingkho

ris E

menda

ab hom

ris *Ciui*

homin

ILLVSTRIBVS
ET GENEROSISSIMIS
Comitibus ac Dominis

Dn. ADOLPHO
Dn. ARNOLDO IVSTO
Dn. GVILIELMO HENRICO

COMITIBVS IN BENTHEIM, TECKELBVRG, STEINfurt & Limburg, Dominis in Rheda Weuelingkhofen, Hoya Alpen & Helfenstein, liberis Baronibus in Lennep, præfectis hæreditariis Coloniæ Agrippinæ

Fratribus Germanis

Dominis suis clementibus.

S. D.

Tsi nulla virtus intellectus humani est, Illustres ac Generosissimi Comites Domini & Mecœnates clemẽtes, quæ non laudem & commendationem mereatur: dignaq; sit, vt ab homine expetatur: tamen præ cæteris *Ciuilis prudentiæ* nomen semper inter homines præclarum & laudabile est ha-

bitum. Hæc enim riuulus eſt ſapientiæ & prudentiæ diuinæ, qua tota hæc mundi vniuerſitas, à Deo rerum omnium opifice gubernatur. Hæc dux & moderatrix eſt vitæ ciuilis, omniumq; actionum, quæ ad eam rectè ineundam & peragendam requiruntur. Sine hac nulla Reſpublica, nulla ſocietas hominum benè conſtitui & conſeruari poteſt. Illa enim homines à ferâ agreſtiq; vita primitus abduxit, & in vnum locum congregauit. Ac, vt honeſtam, iuſtam & tranquillam inter ſe vitam agerent, leges ciuiles condidit: magiſtratus ordinauit: Iudicia inſtituit: vt his tanquam frenis in gyrum rectæ rationis ducerentur, & diſciplinæ iugo ſubiicerētur. Proinde non immeritò à Philoſophorum Coryphæo Ariſtotele lib. 1. Ethic. Nicomachiorum cap. 2. *Ciuilis prudentia* inter ſcientias & facultates humanas, quæ in agendo verſantur, κυριωτάτη καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικὴ nuncupatur. Illa ſiquidem puppi ciuitatis præſidet: gubernaculum Reipublicæ tenet: totamq; Politicæ adminiſtrationis curſum eò dirigit, vt ciues à naufragio, tuti optatum felicitatis ciuilis portum aſſequantur, in eoq;

ſalui

ſalui & incolumes diu ac tranquillè perſiſtant. Quoniam autem hæc virtus mentis, de qua loquimur, vt præclara; ita rara eſt: nec in quoslibet homines, ſine diſcrimine cadit: idcirco ſemper inter viros doctos & ſapientes quæſitum fuit: quibus mediis comparari & óbtineri poſſit. Ac licèt, alii illam ſolius Dei donum eſſe, ab eoq; piis precibus obtinendam aſſerant: alii verò vel ſingulari Naturæ ſagacitati; vel longo rerum vſui & experientiæ; vel hiſtoriarum lectioni & meditationi; vel peregrinationibus; vel denique artis Politicæ cognitioni & exercitationi eandem adſcribant: mihi tamen maximè probanda videtur ſententia eorum, qui has cauſas omnes ſimul ad *Prudentiæ ciuilis* acquiſitionem neceſſarias eſſe contendunt. Nam cum Deus ſit principium primum omnis boni: ab eoq; omnes cauſæ ſecundæ, per ſe ſubordinatæ pendeant: impium certè eſſet, prudentiam ciuilem, quæ inter bona humana inſtar ſtellæ cuiuſdam lucidiſſimæ eminet, ſuoque fulgore omnia colluſtrat, Dei benignitati non acceptã referre. Naturam etiam, ſi quis ab eius efficientia excluderet: ille perinde face-

ret,ac si ędificium absq; fundamento exstruere vellet: Natura enim est fundamētum omnis habitus, hominemq; ad eum recipiendum, aptum & idoneum reddit: & quò maior est naturæ præstantia: eò ꝓcliuior est ipsius habitus adeptio. Sed cum natura ad acquirendum habitum ciuilis prudentiæ per se sit insufficiens: necesse est, vt aliæ causæ cōcurrant, quibus ea iuuetur ac perficiatur. Inter illas vna est Experientia, quæ notitia est rerū singularium diuturno vsu per sensum comparata. Ad quam non parum adiumenti confert, tum assidua negotiorum ciuilium inspectio & tractatio, euentorūq; obseruatio, tum longè lateq; suscepta peregrinatio: quæ propterea speculum mūdi & vitæ humanæ nuncupatur: quod variorū populorū naturas, mores & facta oculis hominum obiiciat: diuersasq; Rerumpublicarū formas & politias contemplandas proponat. Altera causa est sedula lectio & meditatio historiæ tā sacræ quam profanæ. Hęc enim illustriū Reipub. Moderatorum res gestas tum pacis, tum belli tempore recenset. Hæc omnium virtutum, quæ ad rectā Reipub. administrationē sunt necessarię; omniū-

que

que vitiorum, quæ illis repugnant, exẽpla nobis intuenda exhibet. Proinde ſcitè admodũ, *Philoſophia exemplaris* appellatur. Nec inconcinnè à Romanæ eloquentiæ parente Cicerone lib. 2. de Oratore dicitur teſtis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magiſtra vitæ, nuncia vetuſtatis. Quamob cauſam etiã Polybius lib. 2. ἀληθινωτάτην τὴν παιδείαν καὶ γυμνασίαν πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησιν. hoc eſt veriſſimam diſciplinam & exercitationem ad ciuiles actiones hiſtoriam eſſe pronuntiauit. Et Alphonſus Rex Siciliæ prudentiſſimus optimos cõſiliarios mortuos aiebat, hiſtoriæ libros intelligens. At quoniã tam *Experientia* quam *Hiſtoria* circa ſingularia duntaxat verſantur: quæ in infinitum abeunt perfectumq; *ciuilis Prudentiæ* habitum gignere nequeunt: Idcircò *Ars Politica* eſt inuenta, quæ modum benè conſtituendi & adminiſtrandi Rempublicam per præcepta vniuerſalia traderet. Hæc igitur diligenter eſt diſcenda & exercenda ei, qui ſolidam prudentiæ ciuilis laudem ſibi comparare cupit. Inde enim omnis ratio benè fundandi Rempublicam, funda-

tamq; conſeruandi, amplificandi & curãdi cognoſcitur. Inde omnes benè imperandi & parendi leges intelliguntur. Inde manifeſtum & perſpicuum fit, quomodo magiſtratus rectè ſit conſtituendus: quod illius ſit proprium officium: quomodo id tempore pacis & belli rectè obire, omneſq; actiones ſuas ad felicitatem & ſalutem Reipublicæ, cui à Deo præpotente præfectus eſt, dirigere debeat. Et cum hæc ars ſua præcepta & principia ex variis, quæ in hiſtoriis occurrunt, exemplis collegerit, eademq; ad hæc ſcitè accommodet: quis non videt, & in hiſtoriarum lectione, & in negotiorum ciuilium tractatione, infeliciter ac infructuosè verſari eum, qui *Politicæ diſciplinæ* cognitione non eſt imbutus. Neceſſe enim eſt, vt theoria rerum Politicarum earum cenſuram & praxin antecedat. Et ſicut nemo res naturales benè diiudicare poteſt ſine principiis Phyſicis: res morales ſine principiis Ethicis: res ſacras & diuinas ſine principiis Theologicis: ita neq; ſine principiis Politicis quiſquam de rebus ciuilibus rectũ certumq; & conſtans iudicium ferre poteſt. Quæ cum ita ſint: præclaram Reipubli-

publicæ operam nauare, optimeq; de ea mereri videntur ii, qui in excolenda &illustranda *Arte Politica* omnes suas curas & cogitationes defixas habent. Illi enim ad *Prudentiam ciuilem* acquirẽdam viam planam & expeditam sternunt, efficiuntq;, vt ex fundo Politico melior & vberior frugum Messis eius cultoribus sit exspectanda & demetenda. Etsi verò hoc seculo tanta est scriptorum Politicorum, tam veterum, quã recentiorum multitudo, vt secundum trita adagia, actum agere, lumen soli inferre, & cornicum oculos configere videatur, quicunque in hoc doctrinæ genere aliquid vlterius attentare, ingeniique sui periculum facere conatur: tamen non credibile est Deum, suorum beneficiorum parciorẽ iam, quam olim, largitorem esse: aut naturam tanquam matrem fæcundam & benignam superioribus temporibus omnes suas dotes in homines effudisse: vt iam omnium, qui viuũt, aut victuri sunt, nouerca sterilis sit dura & illiberalis. Et certè si oculos mentis circumferamus, omniumq; eorum, qui de rebus Politicis scripserunt, monumenta perlustremus: pauci inuenientur, qui omnes par-

tes diſciplinæ Politicæ ſunt perſecuti: pauciſſimi, qui accuratã methodum in iis pertractandis adhibuerunt. Pleriq; enim vnam tantum atq; alteram partem artis illius attigerũt, omiſſis reliquis. Ac etiamſi quidam integram artem videantur conſcripſiſſe: tamẽ aut confusè præcepta illius tradiderunt, aut ſaltem in iis tradendis, à legitimæ methodi normis & legibus non parum receſſerunt. Vt igitur tandem aliquando ſtudioſi Politicæ integrum & methodicum ſyſtema huius nobiliſſimæ artis habere poſſint, eoq; magno cum fructu ex animi ſentẽtia vti: non paruum operæ pretium mihi facere videntur, qui in eo conſtituendo & perficiendo, quantum virium Deus, natura, & ars conceſſerint, deſudant. Etſi verò ego cum aliis, qui hoc laudabile opus aggreſſi ſunt, nullo modo ſum comparandus, ſiue ingenii & doctrinæ excellentiam, ſiue exquiſitam artis Politicę ſcientiam, ſiue experientiam variam & multiplicem ſpectes: quippe qui in negotiorum ciuilium praxi & exercitatione planè non ſum verſatus: tamen cum inter eos, qui omnibus prodeſſe, & nemini nocere cupiunt, ſemper nomen profeſ-

profeſſus ſim meum: neminem tam iniquum rerum æſtimatorem fore arbitror, qui vitio mihi ſit daturus: quod ad operis eiuſmodi Politici abſolutionem pro modulo ingenii mei aliquid operæ & laboris conferre; & ſic talentum à Deo cōceſſum honeſtè fœnerari ſategerim. Imitatus enim hac in parte ſum partim opificum, partim apum exemplum. Sicut enim opifices in conficiendis ſuis operibus materiam aliunde accipiunt vel rudem vel præparatam: in eamq; beneficio artis ſuæ formas nouas & aptas introducunt: ita ego quoq; in hoc Politicæ ſyſtemate concinnando præceptorum farraginem, ex probatiſſimorum tam veterum quam recentiorum Politicorum ſcriptis congeſſi: ſed artis Logicæ adminiculo melius ea informaui & diſpoſui. Similiter vt apes variis florum generibus inſidere ſolent, & ex ſingulis extrahere ea, quæ ad mellificium ſunt vtilia: ſic mihi quoq; curæ fuit varia ſcriptorum Politicorum monumenta legendo & meditando percurrere, & ex iis ſingulis, quę ad artis Politicę corpus coagmentandū conducere viſa ſunt, quantum per ingenii & iudicii infirmitatē licuit excerpere.

Quod si his meis laboribus, publicum Reipublicæ commodum promotum sensero: est cur læter, & Deo omnium bonorum largitori gratias agam. Sin minus: tamen secundum Isocratem in oratione ad Nicoclem, ϗ τόγε ἐγχείρημα καλῶς ἔχει, hoc est, ipse etiam conatus est honestus & laudabilis: & in magnis voluisse sat est. Cæterum cum sit more laudabili sit positum, vt libris nouis noui patroni & Mecœnates quærantur: quorum & luce illustrari, & auctoritatis scuto aduersus venenata liuidorum & maleuolorum obtrectatorum tela defendi possint: mihi quoque ab hac consuetudine non recedendum esse putaui. Vos igitur, Illustres & Generosissimi Comites, Domini & Mecœnates clementes, præ cæteris elegi, quorum inclyto nomini has *Commentationes meas Politicas* inscriberem & dedicarem. Vos enim præpotens mundi Monarcha Deus post obitum Illustris & Generosissimi *Parentis* vestri, cuius memoria in æterna sit benedictione, ad summi, in Republicâ vestrâ imperii administrationem vocauit. Quæ cum rerum humanarum sit honoratissima, maximeque ardua: vt

non

non immerito *Diocletianus* Imperator nihil difficilius eſſe dixerit, quàm benè imperare; quis non videt ad illam rectè obeundam vobis *Prudentia ciuili* maximoperè opus eſſe. Ac licet I. G. V. eius habitum non exiguum partim Dei benignitate; partim naturæ heroicæ ſagacitate; partim peregrinationibus vltro citroque ſuſceptis; partim diligenti, hiſtoriarum & ſcriptorum Politicorum lectione; partim aſſiduâ negotiorum ciuilium tractatione ſibi comparauerit: tamen non dubito, quin ad illum augēdum & corroborandum fructum aliquē ex his meis *Meditationibus Politicis* ſit perceptura. Nihil enim in iis omiſi, quod *Magiſtratui Politico ad benè imperandum* à prudentiſſimis & in negotiis ciuilibus exercitatiſſimis viris neceſſarium eſſe iudicatur. Ac quoniam *Schola* hæc inclyta ab Illuſtri & Generoſiſſimo *Parente veſtro* ARNOLDO piæ beatæq; memoriæ eſt fundata, vt Muſarum ſedes ſit aptiſſima, omniumque linguarum & artium liberalium officina celeberrima, nec non Eccleſiæ & Reipublicæ Chriſtianæ ſeminarium cultiſſimum: eadēque hactenus ab I. G. V. pro innato &

planè heroico in rem literariam fauore
& amore laudabiliter eſt conſeruata,
multisq; & magnis beneficiis affecta: in-
grata certè illa eſſet, niſi ſubinde cura-
ret, publicū aliquod gratitudinis & ob-
ſeruantiæ ſuæ ſummiſſæ teſtimonium ac
monumentum extare; quo I.G.V. ad e-
iuſdem amorem, conſeruationem & am-
plificationem benigniſſimam quaſi ſti-
mulo quodam magis magiſq; incitetur.
Id autem commodius fieri non poteſt,
quam ſi fœtum aliquem, quem Profeſ-
ſorum opera conceptum peperit, in pu-
blicum hominis conſpectum prodire ſi-
nat, & illuſtri nomini veſtro conſecret ac
offerat. Accedit huc, quod honeſtum &
æquum eſſe iudicauerim, vt cum I.G.V.
iam antea ex *Philoſophia Theoretica Phyſi-
cam generalem* dedicauerim: nunc eidem
etiam ex *Philoſophia practica partem aliquã,*
eamq; *præſtantiſſimam*, tanquam teſſeram
animi mei, & ſtudii in *Philoſophia vtraq;
excolenda* hactenus adhibiti documentũ
clariſſimum conſecrarem. Hoc igitur
munus chartaceum, quod ex dignitate
ſua æſtimatũ paruum eſt; ex affectu dan-
tis magnum, I.G.V. ſereno vultu ac prõ-
pta manu accipiat: ac deinceps, vt ha-
ctenus

tenus fecit, me meaque ſtudia benigna gratiæ & beneuolentiæ ſuæ aura proſequi pergat. Deus Optimus Maximus I.G.V. cum coniuge & ſobole generoſiſſima, totaq; illuſtri domo Bentheimicâ diutiſſimè ſoſpitet; eiq; in Republica gubernanda prudentiam & felicitatem veram, cum omnium bonorum affluentia clementiſſimè & largiſſime concedat.

Steinfurti ſcribebam pridie Calendarum Auguſti, Anno à nato Chriſto vnico mundi ſeruatore CIↃ. IↃC. X.

Illuſtri Generoſitati V.
addictiſſimus

M. CLEMENS TIMPLERVS.

INDEX LIBRORUM CAPITUM ET Problematum

Systematis Politici.

2 An

2 *An ciuilis beatitudo in internis an externis bonis consistat?*
3 *An eadem sit beatitudo singulorum ciuium ac totius ciuitatis?*
4 *An Deus & natura rectè dicantur causa efficiens Reipublicæ?*
5 *An homo sit animal natura Politicum?*
6 *An vita solitaria sit licita, hominique eligenda?*
7 *An Respublica mundana & Ecclesia Christiana rectè dicantur causa exemplaris Reipub. ciuilis?*
8 *An vis & cupiditas imperandi rectè statuatur causa efficiens Reipublicæ?*
9 *An quilibet consensus hominum ad vitam socialem inter se degendam se obligantium sit causa efficiens Reipublicæ?*
10 *Vtrum in statu innocentiæ futuræ fuissent Respublicæ?*

CAPVT IV.

De materia Reipublicæ: & primum quidem de populo, eiusq; partibus.

Quæstiones.

1 *Quid sit materia Reipublicæ?*
2 *Quid sit populus, & num à ciuitate & plebe differat?*
3 *An populus constet ex hominibus eiusdem familiæ?*
4 *Quid sit collegium, & ex quot, quibusq; hominibus constet?*
5 *An legitimus consensus collegarum sit causa efficiens, & quidem procreans collegij?*
6 *Quæ sit forma & finis collegij?*
7 *Quomodo collegia sint distribuenda?*

8 *An collegia Reipublicæ sint necessaria & vtilia?*

9 *An collegium differat à corpore & vniuersitate?*

CAPVT V.

De ordinibus populi.

Quæstiones.

1 *An quælibet Respublica debeat constare ex certis hominum ordinibus, iisq; diuersis & inæqualibus?*

2 *Quid sit ciuis propriè dictus in genere?*

3 *Quotuplex sit ciuis propriè dictus?*

4 *An serui ex albo ciuium sint eximendi?*

5 *An ciuis propriè dictus differat ab incola & peregrino: itemq; incola ab inquilino?*

6 *An homines rectè distribuantur in nobiles & ignobiles?*

7 *Quid sit nobilitas in genere & quotuplex?*

8 *Quæ nobilitas sit omnium præstantissima?*

9 *An nobilis rectè dicatur alius natus, alius factus: & vter sit præstantior?*

10 *An nobilitas suscipiat magis & minus?*

11 *An idem homo possit esse nobilis & ignobilis: itemque ex ignobili fieri nobilis, & vice versa?*

12 *Quæ fuerit veterum de ordinibus populi opinio?*

13 *An peregrini in Republica sint ferendi, & ad ius ciuitatis admittendi?*

14 *An Zigari & Iudæi in Republica sint tolerandi?*

15 *An agricolæ, mercatores & opifices in numerum ciuium sint admittendi?*

16 *An mendici, otiosi & vagi in Republica sint ferendi*

17 *Quid de vulgo hominum in Repub. sit sentiendũ?*

CAP.

Caput VI.

De re populi.

Quæstiones.

1 *An in Repub. omnium rerum inter ciues debeat esse communio.*

2 *Quid sit domus, pagus, vrbs: & quomodo inter se differant?*

3 *An vrbs & ciuitas inter se differant?*

4 *Quæ fuerit prima causa vrbium condendarum tã impulsiua, quam finalis?*

5 *An vrbes orientem & septentrionem versus sint salubrius sitæ, quam quæ meridiem, solisq; occasum spectant?*

6 *An vrbes mœnibus, turribus, arcibus aliisq; propugnaculis sint muniendæ?*

7 *Vnde æstimandus sit bonus alicuius vrbis situs?*

8 *Quomodo vrbs sit partienda?*

9 *An muri & portæ vrbis rectè numerentur inter res sanctas?*

10 *An suburbia sint partes vrbis?*

11 *Quæ in templis ædificandis sint spectanda?*

12 *An in Repub. benè constituta asyla sint constituenda & permittenda?*

13 *An extraneis nouas sedes eligentibus permittendum sit, vt nouas vrbes extruant?*

14 *An sine annuis reditibus Respublica consistere possit?*

CAPVT VII.

De forma & speciebus Reipublicæ.

Quæstiones.

LIBER II.

CAPVT I.

De imperio ciuili eiusque subiecto in genere?

Quæstiones.

9 *Quomodo magistratus Politicus ab Ecclesiastico differat?*
10 *An imperium ciuile à domestico specie differat?*
11 *An nihil rerum humanarum difficilius sit quam gerere magistratum?*

CAPVT II.

De electione magistratus.

Quæstiones.

1 *An omnis magistratus à Deo primam suam habeat originem?*
2 *An magistratus ordinariè ab hominibus constituatur vel per electionem vel per successionem & vter modus sit melior?*
3 *An electio debeat esse publica & libera?*
4 *Vtrum magistratus à toto populo an ab aliqua eius parte sit eligendus?*
5 *Vtrum ex toto populo an ex aliqua illius parte magistratus sit eligendus?*
6 *An suffragia in electione magistratus sint ponderanda potius quam numeranda?*
7 *An magistratus sit eligendus per sortem?*
8 *An quilibet homo aptus sit ad suscipiendum & gerendum magistratum?*
9 *An fœminæ à Reipublicæ administratione sint excludendæ?*
10 *Vtrum senibus potius quam iuuenibus magistratus sit committendus?*
11 *An in eligendo magistratu staturæ & formæ corporis sit habenda ratio?*
12 *An diuitibus potius, quam pauperibus magistratus sit committendus?*
13 *An indigenis potius quam peregrinis seu exte-*

CAPVT III.

De successione & inauguratione magistratus.

Quæstiones.

CAP.

CAPVT IV.

De extraordinaria constitutione magistratus.

Quæstiones.

1 *An licitum sit quouis modo affectare imperium?*
2 *An liceat imperium sibi bello acquirere?*
3 *An liceat magistratum vendere aut emere?*
4 *An magistratus vitiosè & illegitimè creatus pro magistratu sit habendus?*

CAPVT V.

De abdicatione magistratus.

Quæstiones.

1 *An magistratus temerè sit abdicandus?*
2 *An liceat ante tempus susceptum magistratum pro arbitrio deserere?*
3 *An ad officij rationem reddendam magistratus sit impellendus?*

LIBER III.

CAPVT I.

De recta officii magistratus functione in genere, eiusq; causa efficiente, partim principali partim instrumentali inanimata.

Quæstiones.

1 *An vllum imperium ciuile sine virtute rectè geri possit?*
2 *An prudentia magistratui sit necessaria ad rectam officij sui functionem?*
3 *An doctrina & eruditio necessaria sit magistratui ad rectam officij sui functionem?*

CAPVT II.

De auctoritate & potentia magistratus.

Quæstiones.

CAPVT III.

De consiliariis magistratus.

Quæstiones.

2 *An magistratus opus habeat consiliariis bonis?*
3 *Quales consiliarij à magistratu sint eligendi?*
4 *An ex senibus potius quam iuuenibus consiliarij sint eligendi?*
5 *An ex indigenis potius quam extraneis consiliarij sint eligendi?*
6 *An homines improbi & impij ac speciatim adulatores & garruli ad consilia sint admittendi?*
7 *Quod sit officium consiliarij, & quo modo illud rectè exequi possit?*
8 *Quomodo magistratus sese gerere debeat in adhibendis & audiendis consiliariis.*
9 *An magistratus ab vnius tantum consiliarij arbitrio pendere debeat?*
10 *An liceat magistratui consilia semel approbata & suscepta interdum mutare?*
11 *An magistratus consiliarios veteres temerè mutare & dimittere debeat?*
12 *An consilij boni inuentio sine executione sit manca & imperfecta?*
13 *An senatus à consiliariis differat?*

CAPVT IV.

De Legatis.

Quæstiones.

1 *An legati differant à consiliariis?*
2 *An legati sint necessarii magistratui & num rectè dicantur vicarij ipsius?*
3 *An legati opus habeant mandato & instructione magistratus ad expedienda feliciter sua negotia?*
4 *An licitum sit legatum violare?*
5 *An liceat legato munera accipere?*

CAPVT V.

De inferioribus administris magistratus.

Quæstiones.

LIBER IV.

CAPVT I.

De cura populi.

Quæstiones.

CAPVT II.

De cura veræ religionis.

Quæstiones.

subditos colendæ magistratui sit habenda?

2 *An vna tantum Religio in qualibet Repub. à magistratu permittenda publiceq; exercenda sit?*

3 *An magistratus subditos suos ad veram religionem cogere debeat?*

4 *An magistratus religionis causa inquisitionem instituere debeat in conscientias subditorum?*

5 *An magistratus eos qui in doctrina & religione Christiana dissentiunt persequi & punire debeat?*

6 *An magistratus hæreticos capitali supplicio afficere debeat?*

7 *An magistratui licitum sit imagines ex templo remouere?*

8 *An magistratui licitum sit religionem in sua Repub. receptam reformare aut planè mutare?*

9 *An magistratui licitum sit leges præscribere in Ecclesia obseruandas?*

10 *An magistratui liceat religionem veram armis defendere?*

11 *An magistratus possit esse iudex in causa religionis?*

12 *An magistratui licitum sit bona Ecclesiastica in prophanos vsus conuertere?*

CAPVT III.

De cura rei literariæ & Scholasticæ.

Quæstiones.

1 *An cura rei literariæ & Scholasticæ pertineat ad magistratum Politicum?*

2 *An in Republica benè constituta vtilis & necessaria sit recta iuuentutis in Scholis literariis institutio?*

3 *An publica iuuentutis in Scholis literariis institutio sit præferenda priuatæ?*

CAPVT IV.

De legum ciuilium sanctione & promulgatione.

Quæstiones.

11 An

11 *An legum promulgatio sit necessaria & quomodo fieri debeat.*

12 *An liceat magistratui Politico leges condere legi naturali & diuinæ contrarias?*

13 *An leges ciuiles differant à legibus naturalibus & diuinis?*

14 *An consultum sit Reipublicæ leges veteres mutare & nouas surrogare?*

CAPVT V.

De disciplina ciuili.

Quæstiones.

1 *An legum executio in Repub. sit necessaria?*

2 *An disciplinæ ciuilis cura necessariò à magistratu sit suscipienda?*

3 *An magistratus de recta liberorum procreatione, educatione & institutione debeat esse sollicitus?*

4 *An in benè constituta Repub. præmiorum distributio sit necessaria?*

5 *Quæ in præmiorum distributione consideranda sint magistratui?*

6 *An sint diuersa præmiorum in Repub. distribuendorum genera?*

7 *An in Republica bene constituta pœnarum irrogatio sit necessaria?*

8 *Quæ in pœnarum irrogatione consideranda & vitanda sint magistratui?*

9 *An pueri & adolescentes mitius sint puniendi quã viri & senes?*

10 *An ebrius flagitium committens grauiori pœna sit afficiendus quam sobrius id commisisset?*

11 *An qui ex errore casu & imprudentia peccan mitius & lenius sint puniendi?*

CAPVT VI.

De iurisdictione ciuili.

Quæstiones.

11 *An cæcis surdis & mutis iudicandi potestas sit cōmittenda?*

12 *An Ecclesiasticis personis iudicandi in foro ciuili potestas sit concedenda?*

13 *An iudicem oporteat esse pium & iustum?*

14 *An iudicem oporteat esse iustitiæ amantem & obseruantem?*

15 *An iudicis boni sit vtramq; litigantium partem audire?*

16 *An iudici auaritia munerumq; captio sit fugiēda?*

17 *An iudex affectibus suis indulgere debeat?*

18 *An ira à iudicando abesse debeat?*

19 *An amor à iudicando abesse debeat?*

20 *An metus à iudicando abesse debeat?*

21 *An iudex debeat esse misericors?*

22 *An iudex debeat esse* προσωπολήπτης?

23 *Vtrum iudex in sententia ferenda verba legis potius quam æquitatem spectare debeat?*

24 *An iudex in sententia ferenda tarditatem potius, quam festinationem adhibere debeat?*

25 *An iudex viua potius voce, quam scripta tabula sententiam ferre debeat?*

26 *An iudex in sua aut suorum causa iudicare possit, aut debeat?*

27 *An iudex innocentem falsò accusatum iustè aliquando condemnare possit?*

28 *An in qualibet benè constituta Repub. debeat esse summum aliquod ac commune tribunal, ad quod fiat appellatio?*

29 *An dissentientibus principibus viris litis diiudicandæ potestas populo sit concedenda?*

30 *An liceat populo impedire magistratum vel iudicem, quò minus in iudicio sententiam ferat?*

CAPVT VII.

De cura pacis & tranquillitatis publicæ.

Quæstiones.

CAPVT VIII.

De cura ærarii publici.

Quæstiones.

CAPVT IX.

De cura commerciorum & confœderationis.

Quæstiones.

CAPVT X.

De bello eiusq; recte suscipiendi & gerendi ratione.

Quæstiones.

21 *An dux belli debeat esse vnus an plures?*

22 *An bellum prius sit indicandum quam gerendum?*

23 *Vtrum melius sit hostem domi expectare an vero in finibus illius belligerari?*

24 *An in bello vti liceat stratagematis?*

25 *An proditione in bello vti liceat?*

26 *An securitas in bello sit fugienda?*

27 *An disciplina militaris in bello sit necessaria & quomodo instituenda?*

28 *An mulieribus arma sint tractanda?*

29 *An liceat militi mercenario cuilibet belligerantium parti operam suam addicere?*

30 *An hosti fides sit seruanda?*

31 *An post victoriam seueritatis exemplum in victos sit statuendum?*

32 *An pax cuiuis bello sit anteponenda?*

33 *Quomodo bellum distribuendum?*

34 *An ciuile bellum omnibus modis sit præcauẽdum & fugiendum præsertim viro bono?*

LIBER V.

CAPVT I.

De distributione magistratus.

Quæstiones.

1 *An vllus in terris magistratus absolutam & illimitatam potestatem imperandi habeat?*

2 *Quæ sint propriæ notæ summi magistratus?*

3 *An summo magistratui bona subditorũ vi diripere liceat?*

4 *An summo magistratui inferior sit subiectus & & num illi semper parere debeat?*

CAPVT II.

De ſpeciebus imperii ciuilis.

Quæſtiones.

CAPVT III.

De natura & officiis ſubditorum.

Quæſtiones.

Finis Indicis.

P

1 P
const
2 E
Reipu

I. Q

nomi
Philo
uatur
publicā
stratio

POLITICÆ LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

De naturâ Politicæ.

PRÆCEPTA.

1 *Politica est ars quæ tradit modum benè constituendi & administrandi Rempublicam.* Definitio Politicæ.

2 *Eius partes sunt duæ: Vna constitutrix Reipublicæ; altera eiusdem administratrix.* Partitio eiusdem.

QVÆSTIONES.

I. Quæ sit Etymologia & Homonymia vocabuli Politicæ, eiusdemq; Polyonymia?

VOx Politicæ, origine est Græca: sed vsu ipso Latina. idem significans ac vox ciuilis. Deriuatur enim à nomine ἡ πόλις, *ciuitas*, quæ primarium subiectū Philosophiæ ciuilis statuitur: à qua etiam deriuatur ὁ πολίτης, *ciuis*; & πολιτέυω *ciuitatem* seu *Rempublicā administro*; & πολιτεία *regimen*, seu *administratio ciuitatis* seu *Reipublicæ*. Hinc etiā οἱ πολιτικοὶ, *Etymologia Politicæ explicatur.*

hoc eſt, *ciuiles homines* vocantur, qui vel artẽ callent adminiſtrandi Rempublicam, vel actu in adminiſtrandâ Republicâ verſantur; & αἱ πολιτικαὶ πράξεις, quæ circa Rempublicam occupantur; & βίος πολιτικός, hoc eſt, vita ciuilis, quæ in Societate ciuili transigitur; & præcepta Politica, quæ ſpectant ad conſtituendum & adminiſtrandum Rempublicam. Porrò vox *Politicæ*, apud Philoſophos, præſertim Ariſtotelem & Platonem, non ſemper eodem modo vſurpatur. Interdum enim generaliter ſumitur pro totâ Philoſophiâ practicâ, cuius partes ſunt ſecundum vſitatam Peripateticorum doctrinam, Ethica, Oeconomica & Politica. Vnde etiam ab Ariſtotele lib. 1. Ethici ad Nicomachum cap. 2. πολιτικὴ dicitur ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων κυριωτάτη καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονική. hoc eſt, *ſcientiarum & facultatum maximè domina & princeps.* Et à Platone in dialogo Politico definitur ἐπιστήμη ἄρχουσα ἁπασῶν πράξεων, *ſcientia quæ omnes actiones gubernat.* Ad quorum auctorũ imitationem etiam Piccolomineus totã Philoſophiam practicam appellat *ciuilẽ Philoſophiam*, ſeu, *ſcientiam*.

Homonymia Politicæ excutitur.

1. Signif.

2 Interdum verò ſpecialiter pro tertia parte Philoſophiæ practicæ accipitur, quam Ariſtoteles in libris octo Politicorum explicat, & tum ab Ethicâ tum Oeconomicâ diſtinguit. Et in hac poſtrema ſignificatione ſupra in præceptis fuit vſurpata & deinceps etiam vſurpabitur. Vocatur autem hæc ars Græcè modo abſolutè πολιτική, modò cum adiectione πολιτικὴ φιλοσοφία, ἢ ἐπιστήμη: quemadmodum Latinè modò dicitur *Politica* ſeu *Politice*; modò *Philoſophia* ſeu *ſcientia*, ſeu *doctrina ciuilis.*

Polyonymia Politicæ traditur.

II. *Quo-*

2. *Quomodo Politica rectè sit definienda?*

Definitiones diuersæ Politicæ recensentur & examinantur.

DIuersæ Politicæ definitiones hinc inde a-
pud diuersos auctores reperiuntur. Aliis
enim est scientia benè administrandi ciuitatem:
aliis, scientia iustè & sapienter administrandæ
ciuitatis; aliis, prudentia gerendæ Reipublicæ: 1
aliis, prudentia per quam conuenienter dispo- 2
nuntur pertinentia ad bonum commune ciui- 3
tatis: aliis, prudentia per quam publicus & ma- 4
ior hominum cœtus siue societas ad publicam 5
beatitudinem dirigitur; seu prudentia status
publici dirigendi ad bonum publicum: aliis,ars 6
ciuiliter viuendi; aliis, ars bene viuendi in ciuili 7
societate; aliis doctrina vitam ciuilem rectè in- 8
stituendi; aliis, doctrina vitæ ciuilis iter recte 9
ineundi & peragendi: aliis, ars homines ad vi- 10
tam socialem constituendam & conseruandam 11
consociandi: aliis, ars iustam politiam institu-
endi, vel eam quæ iam recte constituta est tuen-
di ac conseruandi; aliis denique, ars recte con- 12
stituendi & administrandi Rempublicam.

Ex his autem definitionibus sola vltima videtur ob perfectionem reliquis esse anteponenda. Non enim tantum est perspicua, sed etiam constat partim ex genere proprio & proximo definiti, quod est *ars* non quatenus consideratur vt habitus intellectualis, præsertim cum ratione verâ efficiendi aliquid; sed vt systema methodicum, quod ex certis præceptis de re aliqua scibili traditis constat ad erudiendum & perficiendum hominem; partim ex differentia specifica & perfecta sumpta tum à subiecto, tum

à fine proprio & adæquato ipsius Politicæ; per quam differentiam definitum essentialiter distinguitur ab aliis artibus. Ideoq; essentiam definiti perfectè explicat; eoque neque est latior neque angustior: Nec in sensu vero dissentit ab ea quæ in præcepto primo à me est tradita.

Reliquæ verò definitiones, aut vitiosum genus definiti pro Systemate politico sumpti exprimunt, vt priores quinque, in quibus pro genere assignatur scientia vel prudentia, quæ sunt habitus intellectuales: aut legitimum quidem genus ponunt; sed differentiam specificam aut plane non assignant; aut obscurè, aut imperfectè, quatenus neque subiectum, neque finem proprium Politicæ totaliter, sed partialiter exprimunt, vt cæteræ definitiones.

III. *Quod sit subiectum proprium & adæquatum Politicæ?*

Recensentur variæ aliorũ opiniones de subiecto Politicæ.

IN hac quæstione explicanda magnam inter Philosophos deprehendo dissensionem. Alii enim subiectum Politicæ statuunt ciuitatem vt Aristoteles; alii, Rempublicam; alii, vitam ciuilem; alii, societatem ciuilem; alii, consociatio-
1 nem hominum ad vitam socialem constituen-
2 dam & conseruandam; seu communicationem
3 quarundam rerum operarum & iuris quæ ad
4 commune commodum vitæ socialis conferi-
5 mus quisq; pro virili ex æquo & bono; alii, poli-
6 tiam seu statum publicum seu societatem hominum ex pluribus familiis domesticis certo
7 ordine collectum & directum ad felicitatem
8 publicam; alii, modum bene administrandi ciuitatem, seu Rempublicam; alii, modum bene viuen-

viuendi in ſocietate ciuili; ſeu recte inſtituendi vitam ciuilem: alii hominem quatenus eſt mébrum ciuilis ſocietatis & præceptis politicis informandus: alii denique, modum bene conſtituendi & adminiſtrandi Rempublicam.

Sed ex his ſententiis diuerſis ſola vltima videtur maxime perſpicue ſubiectum proprium & adæquatum Politicæ exprimere. Modus enim bene conſtituendi & adminiſtrandi Rempublicam, eſt id in quo explicando & tractando vniuerſa Politica occupatur, & ad quod omnia ſua præcepta dirigit; nec quicquam in illa arte eſt homogeneum, niſi quod certo quodam reſpectu admodum benè conſtituendi & adminiſtrandi Rempublicam referri poteſt. Cum vltima verò ſententia congruit etiam partim prima & quarta, quatenus ciuitas & ſocietas ciuilis ſumitur pro Republica; & hæc conſideratur, quatenus benè eſt conſtituenda & adminiſtranda; partim tertia & octaua, quatenus per vitam ciuilem intelligitur modus bene viuendi in ſocietate ciuili ſeu recte inſtituendi vitam ciuilem; & per hunc nihil aliud quam modus bene conſtituendi & adminiſtrandi Rempublicam. Reliquæ verò opiniones exprimunt quidem verum ſubiectum Politicæ, ſed non proprium, vt quinta; ſiquidem id etiam competit Oeconomicæ; vel proprium quidem; ſed partiale, vt ſexta, ſeptima, & nona.

Examinantur ſuperiores opiniones.

IV. *Quis ſit finis proprius, & adæquatus Politicæ?*

FInem Politicæ alii ſtatuunt bonum publicum; alii, felicitatem, ſeu ſalutem Reipubli-

Aliorum opiniones de fine Politicæ exponuntur & ope discutiũtur.

cæ; alii, probam & beatam ciuium vitam; alii, vsum vitæ commodæ, vtilis & felicis & salutis communis, vt scilicet tranquillam & quietam vitam degamus cum omni pietate & honestate; alii, conseruationem societatis humanæ. Etsi verò hi fines omnes veri sunt, nulloque modo reiiciendi; tamen primum non sunt proprii Politicæ, sed ei cum aliis artibus, præsertim Ethica generali, Theologia & Iurisprudentia communes: Deinde, in dubio euentu sunt positi neque semper à Politica eiusque cultoribus ob hominum improbitatem variaque alia impedimenta, quæ obiici solent, obtineri possunt. Itaque statuendum esse videtur finem proprium & adæquatum Politicæ, quatenus vt Systema consideratur, nullum alium esse, quàm tradere seu explicare modum benè constituendi & administrandi Rempublicam. Ille enim finis positus est in facultate Politicæ, neque vllis externis rebus, eius assecutio impediri potest.

V. *Quomodo Politica rectè sit distribuenda?*

Distributiones Politicæ ab aliis traditæ recensentur.

MVlti quidem iam olim & nostro etiam seculo de rebus Politicis scripserunt: sed pauci fuerunt soliciti de rectâ eius distributione inueniendâ & assignandâ. *Theophilus Golius* in sua epitome, omnia quæ octo libris Politicorum Aristotelis traduntur, ad quinque capita præcipua refert: quorum primum est de

I materiâ, hoc est, de partibus ciuitatis, ex quibus

bus ea initio constituitur: alterum, de forma ciuitatis, quæ πολιτεία nominatur; vbi agitur de sex præcipuis Reipublicæ administrandæ formis, earumque differentiis & proprietatibus: tertium de caussis conseruantibus & corrumpentibus ciuitatis, seu Reipublicæ; quartum de quibusdam ciuitatibus & Rebuspublicis ab aliis vel descriptis, vel constitutis; præcipuè verò de Republica Platonis; quintum, de educatione puerorum à natiuitatis tempore vsque ad annum ætatis vigesimum primum.

Thomas Aquinas Politica præcepta ad quatuor capita omnia reuocari posse asserit; 1, ad officia principum erga subditos, & contra, subditorum erga principes. 2, ad officia ciuium inter se. 3, ad officia ciuium erga extraneos. 4, ad officia erga domesticos. *II*

Petrus Gregorius Tholosanus suam de Repub. doctrinam in sex & viginti libros distinxit: sed nulla in iis reperitur artificiosa Politicæ partitio. *III*

Danæus in prooemio Politicam suam Christianam diuidit in septem libros; quorum primus tractat de ipsâ Republicâ, seu Politia, eiusque speciebus: alter, de ciuibus, ex quibus constat Respublica, primaque eorum educatione & institutione: tertius, de mediis, quibus amplior & ornatior fit Respublica: quintus, de legibus, in Republica piâ & benè morata, sanciendis & ferendis: sextus, de magistratibus, ac primum quidem iis, qui Togati, seu pacati vocantur: septimus, de magi- *IV*

V. ſtratibus armatis, ſeu bellicis. Alii verò, vt refert idem Danæus in loco citato, omnia præcepta Politicæ referunt ad tria capita, nempe religionem, iuſtitiam & politiam. Verum ex his diſtributionibus nulla eſt ſecundum leges logicas, naturamq; artis Politicæ inſtituta & conformata. Præterquam enim quod nulla ex his ſit dichotomica; etiam in eo peccant, quod nulla ex his eſt adæquata ſuo diſtributo, ſed quælibet illo anguſtior.

Diſtributiones ſuperiores examinantur.

Diſtributio propria Authoris.

Omiſſis igitur aliorum partitionibus, mihi videtur omnium optimè diſtribui poſſe in duas partes: quarum prima dicatur συστατικὴ, hoc eſt *conſtitutrix Reipublicæ*: altera, διοικητική, hoc eſt, *eiusdem adminiſtratrix.* Hæc enim diſtributio, 1, cum natura diſtributi conſentit: cum ſit ſumpta ex ſubiecto & fine ipſius proprio & adæquato. 2, habet partes inter ſe diſſentientes & oppoſitas. 3, diſtributo eſt adæquata eoque neque latior, neque anguſtior. 4, eſt bipartita. 5, ipſe Ariſtoteles videtur hanc innuere ſeu potius expreſsè ponere lib. 1. Oecon. cap. 1. cum ait: τῆς πολιτικῆς ἐστι καὶ πόλιν ἐξ ἀρχῆς συστήσασθαι καὶ ὑπαρχούσῃ χρήσασθαι καλῶς, hoc eſt, *Politicæ eſt & ciuitatem ab initio conſtituere & conſtituta bene vti.* Per vſum enim bonum ciuitatis videtur nihil aliud, quam rectam ipſius adminiſtrationem intelligere.

VI. *An Politica rectè diſtribuatur in profanam & Chriſtianam: & quomodo inter ſe differunt?*

Aliorum opinio exponitur & examinatur.

SVnt quidam ex recentioribus, qui Politicam aliam ſtatuunt profanam ſeu Philoſophicam, aliam Chriſtianam. Illam vocant quæ à gen-

gentibus, seu Philosophis profanis est conscripta, adeoque ex principiis naturæ & rectæ rationis deducta. Hanc verò quæ à Christianis hominibus ex principiis sacræ scripturæ est concinnata.

Etsi verò hæc distributio per se non est reiicienda; tamen non est generis in species, neque integri in sua membra; sed tantum partim effecti in suas causas; partim subiecti recipientis in sua adiuncta. Non enim essentiâ specificâ inter se differunt politica profana, seu Philosophica & Christiana; sed tantum partim causis efficientibus proximis, partim adiunctis: quod vna sit à profanis; altera à Christianis hominibus scripta; vna, purior & perfectior; altera, impurior & imperfectior.

Propria sententia exponitur.

Distinguendum igitur semper est inter politicam disciplinam, & inter errores quæ ei vitio hominum sunt admixti. Neque statuendum est diuersam specie politicam esse, quæ à Christianis hominibus ex principiis sacræ scripturæ, & quæ à Philosophis ethnicis ex principiis naturæ & rectæ rationis deducta est; cum lex naturæ & recta ratio non repugnet & aduersetur sacræ Scripturæ; sed potius ei consentiat: ideoque etiam vtriusq; principia ad concinnandum Politicæ systema sint necessaria.

VII. *Quomodo Politica à Iurisprudentia differat?*

Inter Politicam & Iurisprudentiam est magna cognatio.

QVanta est cognatio & affinitas Ethicę cum Theologia; Physicę cum Medicina; tãta ne dicam, maior est Politicæ cum Iurisprudentia.

Hinc vulgo dici solet: *Vbi desinit Ethicus; ibi incipit Theologus; Vbi Physicus: ibi Medicus; Vbi Politicus; ibi Iureconsultus.* Quemadmodum autem propter cognationem & affinitatem illam artium sæpè contingit vt ea, quæ propriè pertinent ad Ethicam, tractentur in Theologia; & quæ ad Theologiam pertinent, tractentur in Ethicâ: Similiter quæ Physicæ sunt propria explicentur in Medicina; & quæ Medicinæ sunt propria, explicentur in Physica: Ita etiam eandem ob causam accidere solet vt ea quę pertinent ad Politicam traduntur in Iurisprudentia; & quæ pertinent ad Iurisprudentiam, in Politicâ doceantur.

Vt igitur pessima illa artium distinctarum confusio euitetur; necesse est vt diligenter inquiratur & explicetur, quomodo Politica à Iurisprudentia differat; & quibus terminis ac limitibus vtraque sit circumscripta.

De subiecto Iurisprudentiæ opiniones aliorum recensentur.

Ac cum natura artium & disciplinarum omnium duabus potissimum rebus æstimari soleat, nimirum subiecto & fine proprio, ac adæquato: Ideoque etiam ab illis differentia essentialis & specifica sumatur; videtur idem hoc loco faciendum quoque esse. Quod igitur sit subiectum & finis proprius ac adæquatus Politicæ, id satis à me supra in quæstione tertia & quarta fuit explicatum. Restat ergò inquirendum, quod sit subiectum finisque proprius &
1 adæquatus Iurisprudentiæ. Ac quod ad subiectum attinet, de eo quinque inuenio principales

les opiniones. Prima statuit subiectum Iuris-
prudentiæ esse personas, res & actiones; pro-
pterea quod Iustinianus statim ab initio sua-
rum Institutionum, & Paulus Iureconsultus
lege 1. de statu hominum, omne ius, quo vtimur,
ad tria pertinere docet, personas nimirum, vel
res, vel actiones. Altera statuit subiectum Iu- 2
risprudentiæ esse leges: propterea quod illa sit
ars benè interpretandi leges & ad hominum,
in ciuili societate viuentium vsum vtilitatem-
que accommodandi. Tertia statuit subie- 3
ctum Iurisprudentiæ esse iura personarum &
rerum, quatenus in ciuili societate sunt con-
seruanda: Et propterea, Iurisprudentiam de-
finit artem iura personarum & rerum per a-
ctiones iudiciarias tuendi & conseruãdi. Quar- 4
ta statuit subiectum Iurisprudentiæ esse acti-
ones ciuiles, siue quod idem est, facta dicta-
que hominum Politica, quatenus lege defi-
niuntur, hoc est, iubentur vel prohibentur.
Et secundum hanc opinionem Iurispruden-
tia est ars quæ tractat de actionibus hominum
ciuilibus, quatenus lege definiuntur. Quin- 5
ta & vltima statuit subiectum Iurisprudentiæ
esse iustum & iniustum, æquum & iniquum,
quatenus vnum ab altero in causis ciuilibus
est discernendum. Et sic Iurisprudentia est
ars discernendi in causis ciuilibus iustum ab
iniusto, æquum ab iniquo.

Superiores opiniones examinantur.

Cæterum ex his quinq; sententiis nulla est,
si modò rectè explicetur & intelligatur, quæ

ſimpliciter ſit reiicienda; cum omnes in recto ſenſu inter ſe conueniant.

Nam prima voce perſonarum & rerum per ſynecdochen ſubiecti occupantis nihil aliud intelligit, quam actiones ciuiles, quæ circa perſonas & res verſantur. In Iurisprudentia enim non agitur de perſonis & rebus abſolutè, quatenus ſunt perſonæ & res: (hæc enim conſideratio alterius artis eſt, quæ earum naturas & principia contemplatur) ſed reſpectiuè, quatenus aliquid agunt & patiuntur, atque in commercium permutationem, vſumque hominum ac Reipublicæ deducũtur: ſeu vt clarius loquar, de perſonis agitur, quatenus poſſidẽt, vſu capiunt, tutelam, curãq; gerunt, ſeruiunt aut dominantur, aut quatenus ſunt vel acquirendæ, vel conſeruãdæ, vel amittẽdæ. Vnde patet perſonas, res & actiones eſſe quaſi fundamenta ex quib. negotia ciuilia, operationesq; & actus hominum inter ſe gignuntur. Quandoquidem negotium aut reſpicit perſonas, & conſtituit ius perſonarum: aut res; & hinc oritur ius rerum; aut vtrumque, cum perſonæ vel inter ſe, vel de rebus contendunt; & hinc oritur ius de actionibus; habentque hæc omnia inter ſe hunc ordinem, vt priores quidem ſint perſonæ ex quibus ſubiectis res veluti ſcaturiunt: ex rebus ipſis perſonisque rurſus actiones emanant.

2 Altera verò opinio ambitu legum ſimul includit actiones ciuiles, de quibus leges feruntur, & in quibus verſantur.

3 Tertia, ambitu iurium ſimul includit actiones ciuiles, quæ iure circumſcribuntur & determinan-

minan-

minantur. Quarta ambitu actionum ciuilium 4
simul includit, tum leges, quibus illæ vel præ-
cipiuntur, vel prohibentur, tum iura quæ à le-
gibus pendent. Quinta denique ambitu iusti 5
& iniusti, æqui & iniqui, simul includit actio-
nes ciuiles, quatenus illæ sunt iustæ vel iniustæ,
æquæ vel iniquæ. Proinde ex his omnibus con-
cludo subiectum proprium & adæquatum Iu-
risprudentiæ esse: actiones ciuiles, quatenus
lege definiuntur. In illis enim explicandis &
tractandis tota ars iuridica occupatur. Et hoc
etiam testatur & prolixè probat *Christophorus E-
hemius libro 3. de principiis iuris.*

De fine Iurisprudentiæ opiniones aliorum recẽsentur & discutiuntur.

Porrò quod ad finem Iurisprudentiæ atti-
net, ille ab aliis statuitur, modò iustitia, modò
iustitiæ, seu legitimæ æqualitatis conseruatio,
modo iustitiæ adeptio & fruitio; modò con-
cordia, tranquillitas, incolumitas, salus & felici-
tas Reipublicæ; modo humanæ societatis con- 1
seruatio. Sed illæ omnes res iam enumeratæ 2
non sunt finis proprius Iurisprudentiæ; sed ei 3
cum Politica aliisque artibus communes. Idcir- 4
co alius finis, qui soli Iurisprudentiæ conueniat 5
eundemq; à Politica aliisque artibus distinguat,
est inquirendus. Ille autem videtur nullus alius
esse, quàm benè interpretari leges & ad eorum
qui in ciuili societate viuunt vsum vtilitatemq;
accommodare: seu, quod idem valet, benè iu-
dicare de causis ciuilibus, iustumque ab iniusto,
æquum ab iniquo discernere. Et hoc etiam in-
dicat Vlpianus Iureconsultus cum inquit: *Ius,*
(id est, Iurisprudentia) *est ars boni & æqui, cuius
meritò quis nos sacerdotes appellat. Iustitiam namque*

Propria sententia assignatur.

colimus, boni & æqui notitiam profitemur, æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, &c. Nec ab hac sententia dissentit amicus & collega olim meus *D. Althusius*, quando in proœmio suæ Iurisprudentiæ finem Iurisprudentiæ dicit esse ex facto ius scitè deducere ac concludere, atque ita de iure ac merito facti in humanâ vitâ iudicare. Quod autem multi Iurisprudentiæ dant operam propter χρηματισμόν, hoc est, vt, per causarum ciuilium actiones consiliorumque communicationem diuitias sibi magnas comparent: ille finis nihil pertinet ad essentiam artis iuridicæ; sed planè est accidentarius & heterogeneus; ideoque etiam indignus est, qui inter veros fines Iurisprudentiæ numeretur. Neque tum est ipsius Iurisprudentiæ finis, quam hominum illorum, qui ex corrupto iudicio Iurisprudentiâ ad alienum finem abutuntur.

Falsus finis refutatur.

CAPVT II.

De definitione Reipublicæ.

PRÆCEPTA.

1 *Constitutrix Reipublicæ est prima pars Politicæ, quæ explicat modum benè constituendi Rempublicam.*

2 *In illa consideranda veniunt partim natura Reipublicæ, partim eiusdem species.*

Natura Reipublicæ vnde cognoscatur.

3 *Natura Reipublicæ cognoscitur partim ex definitione, partim ex causis.*

4 *Res-*

4 *Respublica est communitas hominum & rerum ciuilium magistratus Politici imperio subiecta.* — Respublica quid sit.

I *Quomodo Respublica rectè sit definienda?*

IN assignandâ definitione Reipublicæ Philo-
sophi Politici inter se non consentiunt. Ci-
cero in libro 3. de Repub. teste Augustino lib:
1. De ciuitate Dei, cap. 22, definit Rempubli-
cam ex sententiâ Scipionis, *quod sit res populi*. Pe-
trus Gregorius lib. 1 de Republica cap. 1. descri- 1
bit Rempub. *quod sit rerum & vitæ quædam com-* 2
*munitas vnius societatis, quæ efficit vnum quoddam
corpus ciuile ex pluribus diuersis, vt membris compo-
situm, sub vna potestate supremâ veluti sub vno capi-
te & vno spiritu ad benè & commodius viuendum
in hac mortali vita, vtque facilius ad æternam per-
ueniatur.* Bodinus lib. 1, de Repub. cap. 1. de-
finit *Rempub. modò familiarum rerumque inter i-* 3
*psas communium summa potestate ac ratione mode-
ratam multitudinem:* modò, *legitimam familia-
rum & rerum inter se communium cum summa po-
testate gubernationem.* Casmannus cap. 1. Poli-
ticæ Rempublicam definit *familiarum & colle-* 4
*giorum, sub vnum & idem imperium collectam mul-
titudinem.* Cæterum ex his definitionibus nulla
est, quæ essentiam Reipublicæ perfectè ac per-
spicuè explicet.

Diuersæ Reipub. definitiones ab aliis traditæ recensentur.

Nam prima, quæ Ciceronis est, non est definitio realis & perfecta; sed tantum nominis notatio. Respublica enim dicitur quasi *publica res*, vel, *res ad populum pertinens.* Et cum ad Rempublicam constituendam non solum

requiratur res populi, tanquam pars materialis & integralis, ſed etiam primario & maximè, ipſe populus: idcirco Reſpublica per rem populi perfectè definiri non poteſt.

2 Altera definitio, teſte ipſo autore, non tam eſt definitio perfecta, quam deſcriptio Reipublicæ: quæ etiam vitioſa eſt partim propter obſcuritatem, ortam ex vocabulis tropicis, partim propter confuſionem rerum, quæ erant diſtinguendæ.
3 Tertia definitio, tametſi à multis approbetur; tamen peccat in eo, quod ſocietatum duntaxat domeſticarum, nempe familiarum faciat mentionem; cum tamen Reſpublica ex aliis particularibus ſocietatibus ciuilibus conſtet.
4 Quarta peccat in eo, quod Rempublicam definit per gubernationem; cum tamen gubernatio non ſit eius genus, vt patet ex præcedente definitione; ſed tantum eiuſdem adiunctum.
5 Quinta peccat in eo, quod Rempublicam ex ſolis familiis & collegiis conſtare arbitratur; cũ tamen ad Rempublicam conſtituendam præter eiuſmodi hominum ſocietatem requiratur etiam rerum ciuilium communitas.

Propria definitio aſſignatur & præditur.

Proinde melior & perfectior eſt definitio Reipublicæ ſupra tradita, quâ dicitur *communitas hominum & rerum ciuilium magiſtratus politici imperio ſubiecta.* Conſtat enim illa partim ex genere proximo, quod Græcè dicitur κοινωνία, Latinè *communitas*, ſeu ſocietas: partim ex differentia ſpecifica ſumpta ex materia & forma propria Reipublicæ. Materia enim propria Reipublicæ ſunt homines & res ciuiles. Forma verò eſt ipſa hominum & rerum ciuilium ſubiectio

ctio sub magistratus Politici imperium, vt suo loco pluribus docebitur.

2 *An sit discrimen inter Rempublicam, ciuitatem & Politiam?*

Reperiuntur nonnulli Philosophi, qui inter Rempublicam ciuitatem & Politiam non discernunt, sed vnum vocabulum pro altero sumunt & vsurpant. Etsi verò hæc sententia ab errore vindicari posset, si constaret illos autores non propriè, sed tropicè loqui; tamen extra hãc causam omninò statuenda est & falsa & erronea. Respublica enim propriè est communitas, seu societas tam hominum, quam rerum ciuilium, magistratus Politici imperio subiecta. Ciuitas verò propriè tantum est pars Reipublicæ, nempe ipsa ciuium communitas, seu societas, vt infra suo loco clarius demonstrabitur. Politia autem est propriè ipsa administratio, seu regimen Reipublicæ, vt in secunda parte Politices fusus dicetur.

Aliorum opinio examinatur.

Discrimen inter Rempub. ciuitatem & Politiam exponitur.

CAPVT III.

De fine & efficiente Reipublicæ.

PRÆCEPTA.

1 *Causa Reipublicæ alia est externa; alia interna.*

2 *Externa alia est finis, alia efficiens.*

3 *Finis Reipublicæ alius est vltimus, alius subordinatus.*

Causæ Reipub. explicantur.

De fine Reipub.

4 *Vltimus finis est felicitas terrena hominum in ciuili societate viuentium.*

5 *Subordinatus finis alius est principalis, alius minus principalis.*

6 *Principalis, partim est honesta & tranquilla ciuium vita: partim vera religionis iustitiæque inter homines propagatio.*

7 *Minus principalis partim est pax externa publica, partim legitima aduersus hostium iniurias defensio; partim bonorum externorum ad vitam ciuilem benè degendam necessariorum sufficientia.*

De efficiente Reipub.

8 *Efficiens Reipublicæ alia est prima, alia secunda.*

9 *Prima est solus Deus, qui Adamum & Euam creauit, voluitque vt ex iis genus humanum propagaretur: & sic primum familiæ; deinde Respublicæ diuersæ constituerentur.*

10 *Secunda alia est principalis, alia minus principalis.*

11 *Principalis, est consensus mutuus & legitimus certorum hominum ad vitam ciuilem inter se agendam concurrentium, eorumque singulorum erga totum corpus ciuile obligatiō ad bonum.*

12 *Minus principalis alia est impulsiua, alia exemplaris.*

13 *Im-*

13 Impulsiua alia est interna, alia externa.

14 Interna, est Natura quatenus per eam intelligitur naturalis hominum ad societatem & vitam ciuilem inclinatio & propensio.

15 Externa partim est vtilitas, hoc est, vitæ commoditas: partim necessitas, quatenus per eam intelligitur indigentia bonorum ad vitam ciuilem degendam necessariorum.

16 Exemplaris est norma, secundum quam Respublica est instituenda & conformanda; cuiusmodi est partim Respublica mundana, partim Ecclesia Christiana.

1 *An finis Reipublicæ sit benè beateque viuere?*

COmmunis Philosophorum opinio est *finem Reipublicæ esse benè beateque viuere.* Illud autem benè beateque viuere ita explicant, vt non tantum sit iucundè, tutò, commodè & tranquillè viuere: Sed vel inprimis honestè iusteque viuere. Rationes quibus hæc opinio probatur, sunt hæ præcipuæ: 1, quia finis est causa cuius gratia finitum est. Respublica autem sua natura constituitur benè beateque viuendi gratia. 2, quia tota Reipublicæ administratio hunc scopum sibi debet habere propositum, vt homines in societate ciuili

Thesis affirmatiua approbatur.

Ratio. 1

2

viuentes, non malè misereq;, sed benè beateq; viuant. 3. quia nisi amore & desiderio bene beateq; viuendi ducti fuissent homines, nunquam ad constituendam Rempub. coiuissent.

Obiectio mouetur.

Cæterum hæc opinio videtur ex *Bodino lib. 1. de Repub. cap. 1.* impugnari posse hoc antisyllogismo: Si benè beateque viuere est finis Reipub. sequitur, nullum esse, nisi cum summâ rerum affluentiâ virtuti locum. 2. Rempub. non esse beatam nisi placido mari, secundis conspirantium ventorum flatibus impulsa feratur. 3, Rempublicam censeri miseram, si horribilis illam procella ac turbinum vis agitauerit. Sed hæc omnia sunt absurda & pugnant cum præceptis Theologorum & Philosophorum, qui iustos, etiamsi omnes fortunæ acerbitates excipiant semper beatos; iniustos verò etiam in maximis prosperitatibus secundisque rebus infelicissimos iudicant.

Ad quorum exemplum etiam Respublica beata iudicanda est, quæ ad virtutis & honestatis normam est instituta: etiamsi prematur inopiâ, ab hostibus obsideatur, ab amicis deseratur, omnique calamitatum genere obruta videatur.

Respondetur ad obiectionem.

Respondeo ad antisyllogismum, committi in eo fallaciam consequentis. Ex antecedente enim hypothesi non necessariò inferuntur tria illa consectaria: cùm felicitas Reipublicæ non necessariò requirat summam rerum affluentiam fortunæque prosperitatem; sed potius virtutis honestatisque præsentiam & exercitationem; etiamsi interdum aduersa fortunâ præter meritum prematur.

2 *An*

2 *An ciuilis beatitudo magis in internis quam externis bonis consistat?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: *Pro sententia affir. Ratio.* 1, quia interna bona magis explent & satiant appetitum hominis, quam externa. 2, quia interna bona sunt stabilia & suis ipsorum viribus conseruari possunt: Externa autem sunt caduca variisque modis eripi & corrumpi possunt. 3, quia externa bona æquè improbis & probis conueniunt: Interna verò proborum sunt propria. 4, quia bonorum externorum abundantia & copia sæpè hominibus plus nocet, quàm prodest, Interna autem semper prosunt. 5, quia externa bona homines, sæpius miseros quàm beatos efficiunt. 6, quia externa bona non tam sunt adiumenta quam ornamenta ciuilis beatitudinis. Notandum autem est per bona interna hîc intelligi primariò virtutes morales earumque actiones; Secundariò verò virtutes intellectuales quatenus homines ad virtutes morales præparant & dirigunt. Ideoq; errare Bodinum lib. 1. de Repub. cap. 1. qui summum bonum ciuitatis putat in iis positum virtutibus quæ mentis sunt propriæ, quæq; in sola contemplatione versantur. *Error Bodini taxatur.*

3 *An eadem sit beatitudo singulorum ciuium ac totius ciuitatis?*

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: *Pro thesi affir. Argum.* 1, quia totum à partibus, & partes à toto communi bono non debent dissentire. Ciues autem singuli sunt partes ciuitatis. 2, quia quicquid boni vni coniugatorum conuenit, id con-

uenit etiam alteri. Sed ciues & ciuitas sunt coniugata. 3, quia sicut eadem est sanitas totius corporis physici & singularum ei⁹ partium: ita etiam eadem beatitudo totius corporis ciuilis & singularum eius partium. 4, quia sicut corpus physicum facilè corrumpitur, quando partes vel inter se, vel cum toto in communi bono nõ consentiunt: ita etiam ciuit[illegible] quæ, est corpus ciuile vergit ad interitum, quando non eadem est illius & singulorum ciuium beatitudo.

3

4

Pro thesi neg. Argumen.

At pro thesi negante afferri possunt hæc argumenta: 1, quia bonum publicum differt à priuato; Beatitudo autem totius ciuitatis est bonũ publicum; sicut singulorum, est bonum priuatum. 2, quia experientia testatur, nullam ciuitatem ita esse florentem & beatam; quin in ea ciues miseri reperiantur. 3, quia idem accidens nõ potest esse in diuersis subiectis, cuiusmodi sunt totum & partes.

1
2
3

Quæstio deciditur.

Pro decisione quæstionis sciendum est singulorum ciuium beatitudinem aliam esse priuatam, aliam publicam: ac de posteriore quidẽ intellecta quæstione proposita thesin affirmatiuam esse veram. Neq; obstant argumenta pro thesi negante allata. 1, Nam 1. falsum est, quod beatitudo singulorum ciuium tantum sit priuatum bonum, & nunquam publicum. 2, priuata quorundam ciuium, miseria consistere potest cum publica eorundem felicitate. 3, licet idem numero accidens non possit esse in diuersis subiectis: nihil tamen obstat, quò minus idem specie accidens possit.

Refutantur arg. pro thesi neg. allata.

1
2
3

4 An

4 *An Deus & Natura rectè dicantur causa efficiens Reipublicæ?*

STatuitur th[e]sis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, quia Deus eſt autor omnis boni: Ergo etiam Reipublicæ, quæ magnum eſt in mundo bonũ. *Pro thesi affirm. Ratio.* 1
2, quia Deus & Natura eſt cauſa efficiens ſocietatis domeſticæ, quæ ſeminarium & fundamentum eſt Reipublicæ. Ergò etiam genus Reipublicæ. 2
3, quia mundus, cuius opifex & architectus eſt Deus, expreſſam imaginem Reipublicæ optimæ & perfectæ continet, eamq; omnibus hominibus ſanæ mentis contemplandam quotidiè proponit. 3
4, quia homines naturali inſtinctu, inclinatione & propenſione ad ſocietatem ciuilem colendã feruntur. vt in ſequenti quæſt. probabitur. 4
5, quia Deus & Natura in ipſis beſtiis gregalibus, cuiuſmodi ſunt apes, formicæ, grues, &c. exempla ſocietatis & vitæ ciuilis expreſſerunt, vt iis homines excitarentur ad Rempublicam inter ſe conſtituendam. Et hoc teſtatur etiam Ariſtoteles lib. 2. Politic. cum ait: πᾶσα πόλις φύσει ἐστὶν εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι. τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων. hoc eſt, *Omnis ciuitas natura conſiſtit: Siquidem etiam primæ ſocietates, nempe domeſticæ, natura conſiſtunt. Illa enim eſt harum finis.* 5

Quod ſi verò quis obiiciat, Rempublicam immediatè pendere à mutuo pacto & conſenſu hominum ad vitam ciuilem inter ſe agendam concurrentium: Ideoq; Deo & Naturæ eius efficientiam non eſſe tribuendam. *Obiectio.*

Reſpondeo, vnius effecti poſſe eſſe multas cauſas diuerſi ordinis, & illarũ vnam non excludere aliam; ſed ſingulas in efficiendo amicè conſpirare. *Soluitur obiectio.*

Errores aliorum taxantur.

1 Errant igitur Epicuræi qui putant homines temerè & fortuitò in societatem ciuilem conuenisse perinde vt atomi ex ipsorum opinione, temerè sine vlla naturæ lege vel instinctu concurrunt ad cõstituenda corpora naturalia, quẽadmodum hunc errorem perstringit & refutat Cicero lib. 2. De natura Deorum.

2 Errant etiam Poetæ, qui fingunt homines initio instar pecudum in campis & siluis soliuagos oberrasse, donec tandem vi eloquentiæ ad societatem Politicam ineundam fuerint allecti.

5 *An homo sit animal naturâ Politicum?*

Sententia affir. defenditur.

SEntentiam affirmantem defendit Aristoteles lib. 1. Politic. cap. 2. cum ait: ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον, hoc est, *homo naturâ est animal ciuile*, hoc est, aptum, & propensum ad ciuilem societatem. Item paulò pòst: πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον πάσης μελίττης, καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον: *homo est animal magis ciuile seu sociale, quam quæuis apis & quoduis animal gregabile.* Item, φύσει ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τοιαύτην κοινωνίαν. *Naturâ impetus est in o-*

1 *mnib. ad eiusmodi nempè ciuilem societatem.* Rationes, quibus hæc assertio confirmatur, sunt hæ præcipuæ: 1, quia homo suâ naturâ non est αὐτάρκης, hoc est, sufficiens ad benè beateque viuendum. Nascitur enim in mundum nudus & inermis, omnis consilii & auxilii expers: Ideoque opus habet aliorum subsidiis; vtq; hæc consequatur, naturæ instinctu amans & appetens

2 est humanæ societatis. 2, quia propterea Deus & Natura homini præ cæteris animantibus dedit rationem & orationem, vt his præsidiis instructus accedat ad colendam societatem ciuilem.

lem. 3, quia homo non ſibi ſolum natus eſt; ſed ortus ipſius partem patria, partem parentes, partim amici, partim reliqui mortales, qui ſunt proximi vendicant. Id autē fieri non poſſet niſi in ſocietate ciuili viueret. 4, quia omnis homo aptus natus eſt partim ad imperandum, partim ad parendum, Omnis autem ſocietas ciuilis imperandi & [illegible] legibus continetur. 5, quia homo qui a ſocietate ciuili alienus eſt, eumque auerſatur & fugit, ille præter communem hominum naturam agit, eique aduerſatur. Vnde Ariſtoteles in loco ſupra citato ait: ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχης ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος: hoc eſt, *qui extra ciuilem ſocietatem viuit propter naturam, & non propter fortunam is aut improbus eſt, aut præſtantior quam homo.* Item: ὁ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν ἢ μηθὲν δεόμενος δι᾽ αὐτάρκειαν, οὐθὲν μέρος πόλεως ὥστε ἢ θηρίον, ἢ θεός. *qui non poteſt ſocietatem inire cum aliis, aut illâ non indiget propter ſufficientiam, is non eſt pars aliqua ciuitatis. Itaq; aut beſtia, aut Deus:* hoc eſt, vt nonnulli interpretantur, aut beſtiæ, aut Dei naturam moribus exprimit & imitatur.

3
4
5

Sed contra hanc ſententiam Ariſtotelis obiici poſſunt hæc argumenta. 1, Si homo eſt animal Politicum τῇ προαιρέσει, hoc eſt, prælectione: ſequitur quod non ſit φύσει tale. Proæreſis enim & natura ſunt oppoſita: Sed verum eſt antecedens: Ergo & conſequens. 2, Si multi homines fugiunt ſocietatem ciuilem, ſequitur vniuerſaliter non eſſe verum, quod bona natura ſit animal Politicum. Sed verum eſt antecedens, vt teſtantur exempla hominum melancholicorū, furioſorum ſceleratorum & eremitarum, qui

Obiectiones mouentur.
1
2

ſolitudine delectantur & ab aliorum congreſſibus & conſortiis abhorrent.

Reſpondetur ad obiectiones. Reſpondeo ad primam obiectionem, φύσιν ϗ προαίρεσιν non ſemper opponi; ſed interdum cõſentire tanquam cauſas ſibi ſubordinatas. Licet enim homo actu fiat membrum ſocietatis ciuilis ex certa proæreſi; nihilominus tamen natura aptus & propenſus natus eſt ad colendam ſocietatem ciuilem.

2 Ad alteram obiectionem reſpondeo, multos quidem homines, puta melancholicos, furioſos & ſceleratos fugere ſocietatem ciuilem; ſed hoc facere præter communem hominum naturam, partim vi morbi iudicium mentis corrumpentis, partim metu pœnæ ex mala conſcientia orto; partim etiam certo quodam conſilio. Ideoque inde concludi non poſſe, hominem ſua natura non eſſe propenſum ad ciuilem ſocietatem.

6 *An vita ſolitaria ſit licita, hominique eligenda?*

Pro theſi neg. Arg. PRo theſi negante afferri poſſunt hæc argumenta. 1, quia vita ſolitaria pugnat cum natura hominis, qui natus eſt aptus & propenſus ad ſocietatem ciuilem, vt patet ex præcedente quæſtione. 2, quia pugnat cum fine hominum; qui hominum cauſa creati ſunt & generati, vt ipſi inter ſe alii aliis, prodeſſe poſſint, communesq; vtilitates in medium afferre, mutatione officiorum, dãdo, accipiendo, tum artibus, tum opera, tum facultatibus, deuincire hominum inter homines ſocietatem. 3, quia pugnat cum vita, ſociali, quam Deus & natura approbat. 4, quia

quia pugnat cum fine societatis ciuilis, quæ est felicitas terrena hominum in ea viuentium: siquidem homines efficit miseros necessariisque vitæ præsidiis destitutos. Idcirco etiam Aristoteles lib. 9. Ethic. Nicomach. ait difficilem esse solitariam vitam. 5, quia impedit officiorum, o- 5
perarum, aliarumq; rerum ad benè viuendum necessariarum communicationem, quæ vinculum est humanæ societatis. Vnde rectè Syracides inquit, capit. 2. *virum sapientem qui operam denegat Republicæ, esse thesaurum absconditum ne- 6
minique prodesse.* 6, quia pugnat cum natura sapientis & probi viri, qui, teste Hieronymo contra Iouianum nunquam solus esse potest. 7, quia 7
impedit vsum & exercitationem virtutum moralium, præsertim homileticarum. 8, quia ma- 8
iorem licentiam peccandi homini concedit & fenestram aperit tentationibus diabolicis. Hinc Seneca epist. 61. rectè ait: *Omnia nobis mala solitudo persuadet. Nemo est cui non sanctius sit cum quolibet esse, quam secum.*

Et Bernhardus ad Sophiam virginem ait: *Malum quod nemo videt, nemo arguit: vbi non timetur reprehensor, securius accedit tentator, licentius perpetratur.*

Contra pro thesi affirmante produci queunt *Pro thesi af-*
hæc argumenta: 1, quia vita solitaria auocat ho- *fir. Arg.*
minem à tumultibus & curis rerum munda- 1
narum, eique mentis tranquillitatem & securitatem affert. 2, quia hominem aptum red- 2
dit ad benè contemplandum res naturales, humanas & diuinas. 3, quia hominem ab 3
improborum congressu & consortio abstrahit

& ne contagione illorum inficiatur, prohibet. Vnde Augustinus in lib. de singularitate clericorum inquit: *Minus voluptatibus stimulatur, qui non est, vbi frequentia voluptatum: & minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias non videt.* Item Ioh. Chrysostomus super Matthæum: *Sicut difficile est, arborem iuxta viam positam fructus ad maturitatem seruare: sic difficile est virum iuxta hunc mundum viuentem*, id est, *in actibus mundi iustitia immaculatum vsque ad finem tenere. Recede ergo de via & planta te, in loco secreto, vt nec mundus tecum aliquid habeat commune, nec tu cum mundo.*

4 4, quia virtutis & pietatis studium, acuit, efficitque vt homo omnibus cupiditatibus mundanis valedicat, animumque duntaxat in rerum cælestium cogitatione, & cura occupatum habeat. Idcirco etiam Christus, quoties orare voluit, perrexit in montes & loca deserta & remota ab hominum congressu, vt historia euangelica testatur.

5 5, quia non tantum Philosophi multi vt Pythagoræi, sed etiam multi probi & pii homines vitam solitariam potius quam socialem & ciuilem elegerunt & sectati sunt, vt testatur exemplum Eliæ, Iohannis Baptistæ & aliorum, qui monachi & eremitæ dicti fuerunt. Et propterea etiam epistola ad Hebræos cap. 11. v. 38. asserit, multos ex fidelibus olim in desertis errasse, inque montibus & speluncis & cauernis terræ vixisse, quibus indignus erat mũdus. Hinc Hieronymus epist. 72. ait: *Mihi oppidum carcer est, & solitudo paradisus.*

Quæstio deciditur per distinctionẽ.

Cæterum vt veritas huius quæstionis rectius intelligatur, videtur excutiẽda esse ambiguitas vitæ

vitæ solitariæ. Hæc enim, quandoque sumitur pro vita cælibe vitæ coniugali oppositâ: quandoque, pro vitâ contemplatiuâ oppositâ vitæ actiuæ eorum, qui negotiis mundanis siue œconomicis, siue ciuilibus sese implicant: in iisque omnes suas cogitationes & curas fixas habent: quandoque pro vita contemplatiuâ oppositâ vitæ actiuæ eorum, qui sola rerum cognitione non sunt contenti; sed eum ad praxin & vsum vel suum vel aliorum transferunt: quandoque pro vitâ priuatâ, oppositâ vitæ sociali tam domesticæ, quam ciuili.

Vita solitaria eodem modo non sumitur.

1 2 3 4

In prima & secunda significatione vita solitaria est licita hominique eligenda; si modo dono continentiæ à Deo sit instructus, contempleturque res vtiles, & necessarias. Neutra enim vita impedit, quo minus homo in societate ciuili viuere possit. In tertia & quarta significatione vita solitaria non est licita, hominique eligenda, præsertim si sit continua & perpetua: tum, quia vana & inanis est omnis rerum contemplatio & cognitio, quæ ad nullam vnquam, praxin & vsum transfertur: tum, quia vita priuata, quæ opposita est vitæ sociali tam domesticæ, quam ciuili, pugnat non tantum cum naturâ & fine hominis & societatis ciuilis; sed etiam cum ordinatione diuinâ naturâque sapientis, quemadmodum patet ex argumentis pro thesi negante allatis. Quô etiam spectat illud Ecclesiastæ cap. 4. v. 5. & 7. *Meliores sunt duo quam vnus: quia est ipsi præmium bonum ex labore suo. Nam si cadant eorum vnus, erigit socium suum. Væ autem illi vnico qui ceciderit; cum non adsit secundus ad erigendum illum.*

7 *An Respublica mundana & Ecclesia Christiana recte dicantur causa exemplaris Reipublicæ ciuilis?*

Theoremata quædam traduntur.

VT hæc quæstio rectius explicetur, notanda sunt aliquot theoremata: 1, Rempublicam
1 aliam esse legitimam, aliam illegitimam. 2, Rem-
2 publicam legitimam aliam esse vniuersalem, ali-
3 am particularem. 3, vniuersalem esse societatem omnium creaturarum tam visibilium, quam inuisibilium solius Dei tanquam supremi monarchæ imperio subiectarũ. Et quia illa totius mundi ambitu comprehenditur, propterea ab aliis dici mundanam; ad eamq; respexisse Socratem, cum interrogatus *cuias esset?* respondit, *se mundanum esse*. Item Ciceronem lib. 1. de Republica, cum eam vocat Rempublicam magnam, & verè publicam, qua Dii atque homines continentur, in qua non ad hunc angulum respicimus, aut ad illum, sed terminos ciuitatis nostræ cum Sole metimur. Item Chrysostomum, cum ait: *Orbis terrarum communis ciuitas est.* Distinguimur situ loci sub communi tecto viuentes,
* concaui magni cæli. 4, particularem Rempublicam aliam esse sacram seu spiritualem, aliam
5 ciuilem, seu secularem. 5, sacram aliam esse societatem bonorum angelorum; aliam piorum & iustorum hominum, quæ modò Ecclesia, seu ciuitas Dei, modò Ecclesia Christi nuncupari
6 solet. 6, ciuilem esse societatem, seu communitatem certorum hominum & rerum ciuilium magistratus Politici imperio subiectam. 7, Illegitimam Rempublicam aliam esse societatẽ malo-

malorum angelorum aduersus Deum rebellantium; aliam societatem impiorum & iniustorum hominum tyrannico Diaboli imperio subiectam, quæ dicitur *ciuitas*, seu *synagoga diaboli*.

His præcognitis, iam statuo thesin affirmantem quæstionis esse veram. Ratio est; quia causa exemplaris nihil aliud est quam imago ad cuius imitationem effectum aliquod est & formandum. Tam autem tam Respublica mundana quam Ecclesia Christiana est imago solida & perfecta, ad cuius imitationem omnis Respublica ciuilis, si modo debet esse vera & legitima, est efformanda. Illa enim, vt ante dixi, est societas omnium creaturarum tam visibilium quam inuisibilium, solius Dei, tanquam supremi Monarchæ imperio subiecta. Hæc verò est societas piorum & iustorum hominum Dei & Christi imperio subiecta. In vtraque est summa concordia ciuium, summaque bonorum inter ipsos communio. Vtraque constat ex imperante & subditis. Vtraque quam optimis legibus regitur & gubernatur, ad finemque suum proprium dirigitur. Itaque optima est illa Respublica ciuilis, quæ ad mundanam Rempublicam & Ecclesiam Christianam similitudine quadam proximè accedit. *Thesis affirmatiua defenditur.*

8 *An vis & cupiditas imperandi rectè statuatur causa efficiens Reipublicæ?*

SEntentiam affirmantem defendit Bodinus lib. 1. *de Repub. cap. 6. & lib. 3. cap. 7.* Argumenta ipsius sunt: 1, quia primum genus humanum *Pro thesi neg. Bodini Arg.* 1

rapinis, cædibus & latrociniis fuit deditissimum nihilque prius habuit, quam grassari, obuios quosque spoliare, diripere, occidere aut imbecilliores in seruitutem redigere. Et hoc testatur exemplum Nimrodi, Chami nepotis, qui primum omnium homines sub imperium sibi subiunxit, ac dominatus fundamenta in Assyriâ iecit. Vnde etiam *robustus venator* dictus est, quo nomine Scriptura sacra prædonem, seu latronem intelligi voluit.
2 2, quia priusquam vlla Respublica esset, quisque vsus est plenâ & à naturâ tributa libertate viuendi vt vellet. Posteaquam verò vis & imperandi cupiditas vna cum auaritia, & vltionis cupiditate aliis in alios arma suppeditauit: illa libertas est adempta hominibus & victi coacti sunt potentiorum libidini seruire, eorumq; imperium agnoscere.

Sententia Bodini refutatur Ratio.

Sed hæc sententia Bodini videtur non esse concedenda & approbanda:
1 1, quia pugnat cū veris causis efficientibus & finalibus Reipublicæ supra à nobis traditis.
2 2, quia pugnat cum aliis Bodini assertionibus, vt cum *lib. 1. de Repub. cap.* 1. ait: *Hæc primordia sunt nascentis Reipublicæ, vt scilicet ea parentur, sine quibus viui nullo modo possit: deinde, quærantur ea, quibus commodius viuatur.* Item lib. 3. cap. 5. *Omnium ciuilium societatum origines à familia deriuantur, quæ ipsa naturalis est societas & ab ipso naturæ parente principio generis humani fundata.* Cum autem ratio diuinitus nobis insita fecisset hominem, hominum appetentem, cumque his sermone & vsu congruentem; eadem fecit, vt profectus à caritate domesticorum ac suorum curreret longius & propa-

propagatione familiarum gauderet. Cum item familiæ à prima sui origine sensim discederent, ciuili societate naturalem placuit imitari. Est enim Respublica ciuilis societas, quæ sine familia per se ipsa stare non potest. Item paulò pòst: Ab vnius familiæ radice, quam Deus immortalis conseuerat, quasi stirpes primum fuerunt propagatæ. A quibus & domicilia tectaque sibi, vt ab iniuria cæli & ferarum, animantium tutiores essent, ædificare necesse fuit. Et cum in eam multitudinem excreuissent, vt eadem regione, contineri non possint; quippe domorum coniunctione vicos, deinde vicorum continuatione pagos auxissent, aliò proficisci ac nouas sedes quærere oportuit. 3, quia Bodinus confundit 3
Rempublicam cum imperio, quo illa administratur. Huius enim causa efficiens interdum est vis & cupiditas imperandi: illius autem, nunquam: 4, quia teste Herodoto, Aristotele, Demosthene & Cicerone à principio reges ob summã integritatis ac iustitiæ opinionẽ principatum adepti sunt.

Refutantur argumenta Bodini.

Quod igitur ad argumenta à Bodino allata attinet, illa videntur petere principium, & non probare id, quod est probandum. Nam 1. genus humanum primum rapinis, cædibus & latrociniis fuisse deditissimum, id falsum & pugnat, cũ communi sapientum opinione, qui existimant, quo propius homines abfuerint ab origine mundi, eo fuisse iustiores & incorruptiores. Ideoque etiam eorum *seculum aureum* nominarũt. 2, falsum est, vnicuique homini à natura tributam esse plenam libertatem viuendi vt velit. Li-

cet enim homines ab origine mundi non semper leges positiuas & scriptas habuerint, siue diuinas, siue humanas; tamen semper habuerunt naturales & non scriptas, ad quas seruandas fuerunt obligati, etiam antequam vlla Respublica
3 ciuilis fuit constituta. 3, concesso vtroque argumento tanquam vero, tamen inde probari non potest, vim & cupiditatem esse causam efficientem Reipublicæ; sed tantū imperii acquisitionē interdū auri & cupiditatē imperandi pepēdisse.

9 *An quilibet consensus hominum ad vitam socialem inter se degendam se obligantium sit causa efficiens Reipublicæ?*

Pro thesi neg. Ratio.

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia ad constituendam Rempublicam verā
1 & legitimam requiritur. Primum vt homines consentiant, siue tacitè, siue expresse in cohabitationem certo loco: cui opponitur migratio de loco in locum, præsertim perpetua. Ideoque inter Zigaros & Hamaxobios non est vera Respublica. Deinde vt singuli tanquam membra sese obligent erga totum corpus ciuile, præsertim corporis illius caput, nempe magistratum. Ideoq; inter Cyclopes, vbi nemo alteri vult esse obligatus, nulla fuit Respublica. Tertiò, vt obligatio illa fiat ad bonum non tantum vtile, sed vel maxime honestum & iustum. Solum enim, bonum congregat & vnit: malum verò omne dissipat & dissoluit. Hinc inter latrones & prædones, qui latrocinandi animo coeunt & cohabitant, nulla potest constitui Respublica. Deniq; requiritur vt inter eiusmodi homines iusta sit & æqualis tam bonorū, quam malorū publicorum cōmunio.

2, Quia

2, Quia si consensus quilibet hominum co- 2
habitandi gratia in vnum locum confluentium
esset causa efficiens Reipublicæ; sequeretur etiam inter fures, latrones aliosq; sceleratos homines posse veram Rempublicam cõstitui. Sed consequens est falsum & absurdum: Ergo & antecedens.

10 *Vtrum in statu innocentiæ futuræ fuissent Respublicæ?*

SEnsus quæstionis est, vtrum, si primi parentes nostri non peccassent, sed mansissent in statu innocentiæ, in quo erant à Deo creati, futuræ fuissent Respublicæ ciuiles?

Argumenta pro thesi negante sunt; 1, quia in *Pro thesi neg. Arg.* 1
statu innocentiæ totum genus humanum à solo Deo fuisset gubernatum, sine humanis legibus & consiliis. Idcirco etiam Plato in Politico disertè scribit in prima illa feliciq; hominum ætate, quæ *aurea ætas* & *seculum Saturni* ab eo nominatur, nullas vel constitutas vel constituendas fuisse Respublicas. Cui etiam suffragantur Poetæ, præsertim Hesiodus lib. 1. Operum & dierũ, & Ouidius lib. 1. Metamorph. qui mentem Hesiodi expressit his versibus.

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem, rectumq; colebat.
Pœna, metusq; aberant: nec vincla minantia fixo
Ære ligabantur; nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine Iudice tuti.

2, quia tunc homines sponte quilibet suum fe- 2
cisset officium, neq; opus fuissent, vt legib. magistratus Politici aut metu pœnæ ad faciendum officium fuissent compulsi. 3, quia tunc nulla 3

fuisset impietas & iniustitia in mundo, quæ à Magistratu Politico est punienda & coercenda: & sic etiam nulla fuisset libido regnandi vel cupiditas lædendi vel offendendi alium, propter
4 libidinem dominandi & regendi. 4, quia Rerumpublicarum constitutio est maledictio, seu iusta peccati pœna à Deo hominibus imposita ac primæua illius libertatis labes & diminutio.

Pro thesi affir. Arg. Argumenta pro thesi affirmante sunt: 1, quia
1 etsi homo mansisset in statu innocentiæ; tamen propagato genere humano necessariò ex diuersis familiis, seu societatibus domesticis hominum hinc inde per totum terrarum orbem dispersis fuissent constituendæ diuersæ societates
2 ciuiles, ad vitam ciuilem melius & commodius inter se agendum. 2, quia Deus non immediatè rexisset singulos cœtus generis humani; sed mediatè per magistratus cuilibet ciuili societati
3 præpositos. 3, quia etiamsi leges & magistratus ciuiles non fuissent opus ad coercendam improbitatem & iniustitiam hominum, tamen opus fuisset ad tuendam & regendam societatem hominum, vt vnusquisque sciret, quid sui esset officii, & ad id etiam faciendum magis magisq; excitaretur. Et propterea etiam ipse Deus primis parentibus nostris adhuc in statu innocentiæ constitutis legem tradidit de non comedẽ-
4 do fructu arboris vetitæ. 4, quia homo naturâ est animal Politicum: Ideoque extra societatem ciuilem commodè viuere non potuisset etiam in ipso statu innocentiæ. Nam quod quidam asserunt singulos homines ante lapsum tantum commoditatis obtinere potuisse quan-

tum

tum iam vix plurimorum conuentus conferre poteſt: Ideoque mutuo auxilio non indiguiſſe, id commentum eſt merito irridendum & explodendum. 5, quia Reipublicæ conſtitutio eſt res abſolutè & per ſe bona: Ideoque etiam in ſtatu integritatis locum habuiſſet. 6, quia propterea Deus in paradiſo matrimonium inter Adamum & Euam ſanciuit & ordinauit, vt illud eſſet primordium familiæ, ſeu ſocietatis domeſticæ: & hæc primordium ac ſeminarium Reipublicæ. 7, quia ſicut inter angelos bonos locũ habet aliqua Reipublicæ forma: ita etiam inter homines locum habuiſſet, etiamſi non peccaſſent.

5
6
7

Sententia negatiua improbatur, affir. approbatur.

Cæterum ex his duabus contrariis ſententiis prior videtur reiicienda; poſterior verò approbanda: ſiue per Rempublicam propriè intelligatur ſocietas hominum & rerum ciuilium magiſtratus Politici imperio ſubiecta, vt ſupra fuit definita; ſiue improprie ipſa Politia, hoc eſt, ratio adminiſtrandi Rempublicam, quæ imperandi & parendi legibus continetur, vt Danæus accipit *lib. 1. Polit. cap.* 4. vbi eandem quæſtionem prolixè tractat.

Refutantur arg. pro theſi neg. allata.

Nam quod ad argumenta attinet pro theſi negante allata, illa laborant vitio partim petitionis principii, partim inconſeqentiæ. Primum 1
enim incertum eſt & dubium vtrum in ſtatu innocentiæ totum genus humanum Deus fuiſſet immediatè gubernaturus ſine legibus & conſiliis humanis. Ac etiamſi id concederetur; inde tamen non ſequeretur, nullam tunc futuram fuiſſe Politiam; cum Deus illam potuiſſet ſuis

legibus sancire: multo minus nullam futuram fuisse Rempublicam, hoc est, communitatem
2 hominum & rerum ciuilium. Deinde ex eo,
3 quod homines sponte fecissent suum officium, nullaq; fuisset in mundo improbitas & iniustitia, non firmiter concludi potest, non opus fuisse vel magistratu Politico vel ipsa Republica.
4 Deniq; falsum est Rerumpublicarum constitutionem esse pœnam peccati; nisi quis per Rempub. intelligat Politiam seu dominationem iniustam Tyrannorum, cui multi populi ob sua peccata sunt subiecti.

CAPUT IV.

De materia Reipublicæ, & primum quidem de populo eiusq; partibus.

PRÆCEPTA.

1 *Fuerunt causæ externæ Reipublicæ. Sequuntur internæ, quæ sunt materia & forma.*

De materia Reipub.

2 *Materia Reipublicæ partim est populus, partim res populi.*

Populus quid sit.

3 *Populus, est cœtus ciuilis & vniuersalis hominum communis salutis causa consociatus. Alio nomine dicitur* ciuitas.

4 *In eo consideranda veniunt duo, partes & ordines.*

De partib. populi.

5 *Partes populi aliæ sunt simplices, aliæ compositæ.*

6 *Simplices partes sunt homines, ex quibus populus constat.*

7 *Com-*

7 Compositæ partes sunt quæ ex simplicib. cõstant.

8 Suntq; partim familiæ, partim collegia diuersa.

9 Familiæ aliæ sunt domesticæ & priuatæ, aliæ ciuiles & publicæ. De Familia

10 Domesticæ familia est societas particularis hominum sub vnius Patrisfamilias imperio viuentium.

11 Ciuilis familia vel est cognatorum, vel affinium.

12 Familia cognatorum est societas particularis hominum ab vna stirpe per generationis naturalis successionem ortorum, idemq; nomen gentilitium vsurpantium.

13 Eius gradus alii sunt superiores, alii inferiores, alii collaterales: Et hi iterum vel æquales, vel inæquales, de quibus Iureconsulti in arbore quam vocant consanguinitatis *sunt consulendi.*

14 Familia affinium est societas hominum affinitatis vinculo inter se colligatorum.

15 Collegium est societas ciuilis & particularis hominum eiusdem conditionis. De collegio

16 Eius partim causæ, partim species sunt explicandæ. Causæ collegii exponuntur.

17 Finis collegii est commune bonum, cuius promouendi, conseruandi & augen-

da gratia collegæ congregantur.

18 *Efficiens est legitimus consensus hominũ ad collegialem societatem & vitam inter se colendam coeuntium.*

19 *Materia sunt ipsi homines, ex quibus collegium integrum constituitur; qui pauciores tribus esse nequeunt.*

20 *Inter hos vnus est superior; qui dicitur* Præses, *seu* Præfectus, *seu* Magister, *seu* Princeps collegii, *siue*, Primicerius; *reliqui inferiores.*

21 *Forma est collegarum inter se vnio mutuaq; ad præstandum debita officia & auxilia obligatio, quæ certi boni communionem secum trahit.*

Species collegii enarrantur.

22 *Sic de causis collegii. Species verò eiusdem sunt, quod aliud est sacrum, aliud profanum.*

23 *Sacrum collegium est cœtus hominum rerum sacrarum gratiâ societas.*

24 *Estq; vel ecclesiasticum vel scholasticum. quorum illud religionis; hoc literatæ doctrinæ & probitatis propagandæ & conseruandæ gratia constituitur.*

25 *Profanum collegium est cœtus hominum secularium, seu ciuilium rerum gratia sociatus.*

26 *Estque aliud primarium, aliud secundarium.*

27 *Pri-*

27 *Primarium est, quod spectat ad magistratum cuiusmodi est collegium consulum, senatorum, iudicum, &c.*

28 *Secundarium est, quod concernit subditos, cuiusmodi est collegium mercatorum, opificum & id genus aliorum hominum; Idque vulgo dicitur* tribus, *seu* tribunitium collegium.

1 *Quid sit materia Reipublicæ?*

De materia Reipub. aliorum opiniones recensentur & inter se conciliantur.

IN assignanda materiâ Reipublicæ Philosophi Politici inter se non consentiunt. Aliis enim sunt singuli homines in vrbibus degentes; propriè tamen & proximè ciues; aliis familiæ & res inter ipsas communes; aliis familiæ & collegia;
aliis naturales societates hominum; aliis res ipsæ 1
publicæ circa quas versatur forma administra- 2
tionis publicæ seu Reipublicæ, siue sint corpo- 3
rales, siue incorporales, siue diuinæ, siue huma- 4
næ: aliis hominum multitudo & ipsa regio; ali- 5
is homines & res ciuiles. Et si verò nulla ex quin- 6
que prioribus opinionibus simpliciter est reii- 7
cienda; propterea quod vnaquæq; materiam Reipublicæ, si non perfectè, saltem imperfectè exprimit; tamen postrema ob perfectionem maximè videtur approbanda. Et cum hac etiam planè consentit nostra sententia in præcepto secundo huius capitis expressa, quando materia Reipublicæ dicitur partim populus, partim res populi. Respublica enim, non tantum constat ex hominibus ciuilibus, quorum multitudo cõgregata dicitur populus; sed simul etiam ex reb.

quas homines ciuiles inter se communes habent, & quæ ad ciuilem societatem rectè instituendam & conseruandam sunt necessariæ & conducibiles.

2 *Quid sit populus, & num à ciuitate & plebe differat?*

Diuersæ populi definitiones exponuntur & refutantur.

DIuersæ definitiones populi apud Philosophos reperiũtur. Aliis enim est cœtus iuris consensu & vtilitatis communione sociatus; aliis multitudo hominum iuris consensu & concordi communione sociata seu firmata; aliis cœtus hominum communis salutis causa consociatus. Verum ex his definitionib. quælibet videtur latior esse suo definito; cum & familiæ & collegio competere possit. Itaq; melius est, vt definiatur populus cœtus ciuilis & vniuersalis hominum communis salutis causa consociatus. Dum enim dicitur *cœtus ciuilis*, distinguitur à familia, quatenus cœtus est domesticus. Similiter dum dicitur cœtus vniuersalis, distinguitur à collegio, quod est cœtus ciuilis particularis.

Propria populi definitio assignatur.

Diuersæ ciuitatis definitiones recensentur & excutiuntur.

Porrò ciuitas definitur modò cœtus hominũ iure sociatus; modò cœtus omnium ciuium sub eiusdem imperii summa potestate; modò ciuium coniunctio & societas; modò multitudo ciuium: modò multitudo domorum agro & pecuniis sufficienter abundans ad benè viuendũ;
1
2 modò societas perfecta ex pluribus pagis con-
3 stans: modò rationalium animantium multitu-
4 do legis vnius societate deuincta; modò vni-
5 uersitas ciuium in vrbe eadem habitantium eodem communicationis iure contenta. Ex quibus definitionibus si priores quatuor & posterio-

Populus & ciuitas quo respectu inter

riores duæ considerentur, videtur inter populum & ciuitatem nihil esse discriminis: Si vero reliquas duas intermedias spectes, & quidem secundum corticem verborum videtur populus à ciuitate differre. Interim si medullam verborum & mentem autoris, nempe Aristotelis consideres, qui per domos & pagos non intelligit ibi ædificia, sed societates hominum domesticorum & paganorum, vt patet ex definitione domus & pagi quam idem Philosophus lib. 1. Polit. cap. 1, tradit: Ita populus & ciuitas propriè dicta inter se non differunt. *se non differant.* Quod autem ad plebem attinet, illa à populo differt tanquam totum à parte. *Populus & plebs inter se differunt.* Populus enim qui Græce δῆμος dicitur, à δέω *ligo*, quod certis legibus sit colligatus, complectitur omnes ordines hominum, ex quibus Respublica constat. Plebs verò, quæ Græce dicitur modò πλῆθος, *multitudo*, seu, *vulgus*, modò ὄχλος, *turba* viliorem tantum partem & ordinem hominum continet & significat. Vnde etiam plebei à patritiis & nobilibus aliisq; in autoritate constitutis ciuibus distingui solent; tametsi interdum etiam in impropria significatione populus sumatur pro plebe & vir popularis pro plebeio.

3 *An populus constet ex hominibus eiusdem familiæ?*

SVatuitur thesis negatiua. *Sententia neg. defenditur.* Non enim vna familia; sed ad minimum tres familiæ necessariæ sunt ad constituendam ciuitatem, teste Bodino lib. 1. de repub. capit. 2. vbi etiam asserit

inde Apuleio ac veteribus contritum illud ac peruagatum extitiſſe: quindecim perſonis populum conſtari. Siquidem quinque perſonis integra familia conſtituitur. Ter autem quinq; efficiunt quindecim.

Obſeruatio. Vbi tamen notandum eſt per familiam in hac quæſtione intelligendam eſſe non familiam ciuilem & publicam; ſed domeſticam & priuatam. Illa enim cum multas familias domeſticas ſub ſe complectatur, poteſt populum conſtituere.

4 *Quid ſit collegiū, & ex quot qbuſq; hominib. cōſtet?*

Diuerſæ collegii definitiones inter recenſentur & inter ſe conciliantur.

COllegium modo definitur legitima trium pluriumuè perſonarum eiusdem conditionis conſociatio: modò particularis Politica ſocietas, quâ iure collegii certi homines & gratiâ honeſtorum exercitiorum ad humanum tuendum conuictum coniunguntur & coeunt:
1 modò conſociatio ciuilis ac priuata, qua pauci
2 quidam eiusdē artis, vitæ & ſtudii & profeſſio-
3 nis homines, ad commune quid inter ſe in eo munere, vitæ genere, vel in ea arte, quam pro-
4 fitentur, ſimul habendum, conſociantur: modò cœtus collegarū in Republica iure ſociatus.

Quæ definitiones omnes ſenſu conueniunt cum ea, quæ in præceptis eſt expreſſa: niſi quod in prima & tertia genus videatur eſſe illegitimum; propterea quod conſociatio propriè ſignificet motum ſiue actiuum ſiue paſſiuum & non niſi per metonymiam cauſæ efficientis ſumatur, pro ipſa ſocietate.

Etſi verò numerus collegarum certò definiri non poteſt; tamen pauciores tribus collegium con-

constituere non possunt. Illæ autem personæ debent esse eiusdem conditionis, hoc est, eiusdem vitæ generis, officii, artis, studii & professionis, eodemque fine congregatæ. Neque obstat quod *Bodinus lib. 3. de Republica cap. 1.* ait, *necesse non esse collegas eadem conditione esse.* Hæc enim assertio manifestè pugnat cum definitione collegii ab eodem traditæ, nisi vocabulum conditionis in aliâ significatione accipiat. *Error Bodini taxatur.*

5 *An legitimus consensus collegarum sit causa efficiens, & quidem procreans collegii?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia collegium non est naturalis societas, sed ciuilis. Omnis autem ciuilis societas pendet à voluntate & consensu legitimo eorum, quæ ad ciuilem vitam inter se agendam coeunt. Dicitur autem *consensus legitimus*, vt distinguatur ab illegitimo; cuiusmodi solet constituere conuenticula coniuratorum, latronum, aliorumq; flagitiosorum hominum. 2, quia mutuus & legitimus dissensus collegarum est causa corrumpens collegii: Ergò vi contrariorum, legitimus eorundem consensus est causa efficiens, & quidem procreans collegii. *Pro thesi affir. Ratio.* 1 2

6 *Quæ sit forma & finis collegii?*

SVnt quidam, qui formam collegii existimāt esse positam in ipsa consociatione collegarum. Sed hæc sententia videtur non esse concedenda, siue consociatio sumatur propriè pro actu consociandi, quæ est species motus: siue impropriè, pro ipsa societate. Secundum priorem enim significationem consociatio est causa *De forma collegii.*

efficiens: secundum posteriorem, genus collegii. Itaq; melius videtur formam collegii statui ipsam collegarum inter se vnionem mutuamq; ad debita officia&auxilia obligationem, quatenus certi boni communionẽ secum trahit. Quã diu enim durat illa vnio & communio mutua, tam diu durat collegium: ea verò destructa, collegium quoq; destruitur. Vnde rectè ait *Bodinus lib. 7. de Repub. cap. 7.* aliquid esse collegarum omnium inter ipsos commune, aut si nihil fuerit commune, ne collegium quidem esse. Et hoc etiam innuit *Althusius Politicæ cap. 4.* dum in collegio communionem collegarum requirit, eamq; definit, qua collega collegæ subuenit & propositum vitæ iuuat secundum pacta conuẽta: & rursus distinguit, vt alia sit rerum, alia operarum, alia iuris eiusdem, alia reciprocæ beneuolentiæ.

De fine collegii.

Porro finem collegii alii statuunt vtilitatem & necessitatem communem; alii exercitia tum pietatis, tum honestatis, tum necessariæ vtilitatis. Sed illæ opiniones non tam re ipsa quam verbis à me discrepant, quæ finem collegii ponit commune bonum, cuius promouendi, cõseruandi & augendi gratia collegæ congregantur.

6 *Quomodo collegia sint distribuenda?*

Opiniones aliorum recẽsentur & diiudicantur.

BOdinus *lib. 3. de Repub. cap. 7.* omnia collegia, ait, aut rerum diuinarum, aut humanarum causa esse constituta. Ac illa quidem, quæ ad res
1 humanas pertinent aut iurisdictionem habere, vt magistratuum & Iudicum collegia; aut iurisdictione vacare, vt collegia scholasticorum hominum,

minum, medicorum, mercatorum, opificum, agricolarum. Rerum autem diuinarum, aut publicæ pietatis caussa collegia in infinitum penè numerum excreuisse legibus, moribus, victu, cultu, institutis, ratione, vestitu differentia.

Althusius cap.4. Politicæ, asserit species collegiorum, secundum personarum & artificiorum & munerum conditionem varias esse posse. Ac in eorum numero recenset collegia, pistorum, sartorum, architectorum, fabrorum, sutorum agricolarum, lanionum, nauiculariorum, figulorum, mercenariorum, monetariorum: item Philosophorum, Theologorum, Decurionum & similium. a

Casmannus c.24. biographiæ, collegia diuidit in sacra & profana. Sacra collegia dicit esse eorum qui coeunt ad sacra rectè instituenda & conseruanda per exercitia & studia literatæ pietatis, seu literaturæ & religionis. Eaq; dicit esse scholas, vel scholis Ecclesiisq; vspiam adiuncta, cuiusmodi sunt collegia Canonicorum & cœnobia. Profana collegia dicit esse, quibus exercitiorum eiusdem generis Politicorum honestas asseritur, societas iuuatur, & Respublica in suis partibus benè constituitur; cuiusmodi sunt collegia senatorum, consulum & opificum in vrbe. b

Cæterum ex his diuersis opinionibus diuersorum autorum maxime videtur amplectenda postrema, quam etiã ipse secutus sum: nisi quod sacra collegia melius distinxerim, nempe in Ecclesiastica & scholastica: Profana vero in primaria, quæ iurisdictionem habent, & secundaria, quæ iurisdictione vacant.

8 *An collegia Reipublicæ sint necessaria & vtilia?*

Necessitas excutitur collegiorũ & probatur. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia collegia sunt societates hominum ciuiles partesque compositæ populi sine quibus viris integritas consistere non potest. 2, quia conseruant inter ciues charitatem & amicitiam sine quâ Respublica stare non potest. 3, quia nihil ad democratias, hoc est, ad popularia imperia retinenda & tuenda, potentius & melius cogitari poterit vnquam. 4, quia monarchia, seu regia potestas optimis legibus ac institutis moderata, nihil collegiis firmius & stabilius habere potest. 5, quia ad euertendas tyrannides nihil collegiis accommodatius. Et propterea tyranni, seu illi, qui imperium affectant, collegia funditus euertere conantur, quod intelligant à ciuium amicitia & conspiratione tyrannidi suę exitium imminere. 6, quia nihil est quod Rempublicam æquè frangere ac debilitare possit quam si collegia omnia tollantur. Et propterea illi qui Rempublicam aliquam victam omni rebellandi virtute exuere voluerunt, omnia collegia & consilia ad tempus prohibuisse leguntur. 7, quia Legislatores & Principes, qui Respublicas primò fundarunt nullum ad eas continendas stabilius fundamentum esse iudicarunt quam societates ac sodalitia tueri. Hinc Pompilius Numa rex optimus Romanorum non modò collegia omnis generis opificum; sed etiam mercatorum instituit, eaque sacrificiis solennibus ac epulis, quæ statis anni diebus fierent, obligauit. Idque Solonis exemplo fecisse videtur, qui omnia omniũ ordi-

ordinum ac generum collegia, instituere iisque statuta, quæ modò legibus contraria non essent condere permisit. Idem fecit Lycurgus, qui ciues sodalitiis ac societatibus deuinxit.

At pro contraria sententia afferri possunt hęc argumenta: 1, quia sub collegiorum specie sæpe detestabiles ac impiæ superstitiones fouentur. 2, quia collegia sæpe seditiones grauissimas in Republica excitant, quarum vi eius status aut plane euertitur, aut labefactatur. 3, quia sæpe multæ fraudes contra publica commoda ab opificum collegiis struuntur. 4. quia collegia efficiunt, vt populus nec regum nec optimatum imperiis, facilè coerceri possit. 5, quia multi reges & principes leguntur collegia prohibuisse, penitusq; sustulisse, vt Rempub. pacatam efficerent: quemadmodum testatur exemplum Tarquinii superbi, Neronis, Dionysii & aliorũ.

Pro cõtraria sententia Arg. 1 2 3 4 5

Respondeo ad illa argumenta in genere distinguendum esse. 1, inter cœtus hominum cõiuratorium, aliorumque flagitiosorum hominum. 2, inter effecta, quæ collegiis per se & vi suæ naturæ competunt, & quæ iisdem per accidens ob hominum improbitatem attribuũtur. 3, inter reges & principes legitimos, & inter tyrannos, quorum illi collegia conseruare: hi destruere conantur, vt ita tyrannidem suam magis stabiliant. In illorum numero fuerunt Numa Pompilius & Augustus; quorum ille collegia instituit & conseruauit; hic eadem à Iulio Cæsare dictaturam oppressa Republica arripiente prohibita postea pacata Republica restituit. In horum numero fuerunt Tarquinius Superbus, Iu-

Refutantur arg. contra colleg. necess. & vtilit. allata.

lius Cæſar, Nero, Dionyſius Siciliæ tyrannus, & id genus alii.

9 An collegium differat à corpore, & vniuerſitate?

Bodini ſententia exponitur & examinatur.

BOdinus *lib. 3. de Repub. cap. 7.* theſin affirmantem defendit. Collegium enim definit legitimum trium, pluriumve perſonarum eiusdem conditionis conſociationem; Corpus verò plurium collegiorum coniunctionem; Vniuerſitatem verò omnium familiarum & corporum eiusdem oppidi iuris communione ſociatam multitudinem: Eamque diſtinguit à Republica, quæ omnium ciuium ac oppidorum multitudinem imperii maieſtate complexa tuetur. Et ſic ordine ſynthetico à ſingulis hominibus ſtatuit gradatim progreſſum fieri ad familias; à familiis ad collegia; à collegiis ad corpora; à corporibus ad vniuerſitates; ab vniuerſitatibus ad Reſpublicas; à Rebuspublicis ad totum genus humanum. Contra vero ordine analytico à toto genere humano procedi ad Reſpublicas; ab his ad vniuerſitates; ab his ad corpora; ab his ad collegia; ab his ad familias; ab his ad ſingulos homines.

Etſi verò hæc ſententia Bodini non eſt reiicienda, præſertim ſi non tam verba, quam res ipſæ conſiderentur; tamen certiſſimum eſt vocabulum *corporis* & *vniuerſitatis* etiam tropicè ſumptum in ea ſignificatione, in qua Bodinus accipit vſurpari. Nam non tantum ipſa Reſpublica metaphoricè dicitur corpus ciuile ex familiis & collegiis pluribus, tanquam membris conſtans: ſed etiam quælibet alia ſocietas ciuilis,

uilis, imò etiam domestica, quatenus est perfecta & in genere consideratur. Hinc corporum tria genera vulgò esse affirmant; vnum naturale, vt hominem, alterum artificiale, vt ædificium; tertium ciuile, vt populum, legionem, tribum, &c.

Similiter vniuersitas modo sumitur pro Republica mundana, modo pro Republica ciuili; modo pro vniuerso populo Rempublicam ciuilem constituente, &c.

CAPVT V.

De ordinibus populi.

PRÆCEPTA.

1 *Sic de partibus populi. Sequuntur eiusdem ordines, qui sunt nihil aliud quam classes distinctæ hominum, in quas populus distribuitur.*

2 *Illorum vnus complectitur ciues, alius incolas.*

3 *Ciues sunt personæ legibus ciuitatis obstrictæ eiusdemq; priuilegiorum participes.*

4 *Suntq; alii nati, alii facti.*

5 *Nati ciues sunt qui per generationem iure ciuitatis sunt potiti. Alio nomine dicuntur* Indigenæ, *seu* originarii, *seu* naturales ciues.

6 *Facti ciues sunt, qui cõsensu magistratus per obligationẽ expreßam ius ciuitatis sunt adepti:*

Alio nomine dicuntur ciues ascititii, *seu* factitii, *seu* assumpti.

Incolæ quid sint.

7 *Incolæ sunt personæ quæ domicilium quidē habent in ciuitate; sed eiusdem priuilegiorum non sunt participes.*

8 *Vtrique tam ciues, quam incolæ ratione relationis, sexus, ætatis, dignitatis, habitus, facultatum & status in varios ordines distribuuntur.*

9 *Ex relatione alii sunt magistratus, alii subditi, de quibus infra suo loco.*

10 *Ex sexu alii sunt mares, aliæ fæminæ.*

11 *Ex ætate alii sunt iuniores, aliæ seniores.*

12 *Ex dignitate alii sunt nobiles, alii ignobiles.*

13 *Ex habitu alii sunt literati, alii illiterati: Et rursus ex his alii agricolæ, alii mercatores, alii opifices, &c.*

14 *Ex facultatibus alii sunt diuites, alii pauperes.*

15 *Ex statu & conditione alii sunt liberi, alii serui. Et rursus ex vtrisque alii idiotæ, alii officiarii.*

16 *Idiotæ sunt personæ, quæ priuatas res tractant, nulloque munere publico funguntur.*

17 *Officiarii sunt personæ, quæ munus aliquod publicum gerunt.*

Peregrini qui dicũtur

18 *Opponuntur ciuibus & incolis peregrini seu*

seu hospites, qui in ciuitate, in qua commorantur, neque vsum priuilegiorum, neque domicilium habent; sed aliunde adueniunt, diuersorioque ad tempus vtuntur.

1 *An qualibet Respublica debeat constare ex certis hominum ordinibus, iisq; diuersis & inæqualibus?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: *Pro thesi affir. Ratio.*
1, quia in omnibus rebus ordine nihil est pulcrius, conuenientius & vtilius: Ergo neque in 1
Republica. 2, quia si nullus certus ordo esset inter homines eiusdem Reipublicæ, introduce- 2
retur mera ἀταξία & confusio, qua nihil deformius, terrius & perniciosius potest excogitari.
3, quia, vt Aristoteles lib. 5. Ethic. Nicom. docet: 3
οὐκ ἐκ δύο ἰατρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλὰ ἐξ ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ: hoc est, *non ex duobus medicis constat societas nempe ciuilis; sed ex medico & agricola.* 4, quia qui o- 4
mnes simpliciter homines eiusdem Reipublicæ sine discrimine inter se exæquare conantur, illi perinde faciunt, vt ait *Bodinus lib. 3. de Repub. cap. 8.* ac si quis hordeum, siliginem, orizam, milium & id genus alia frumenta seu legumina in vnum aceruum cumularet, & sic singulorum seminum, tum vniuersi acerui vsum amitteret.
5, quia sicut corpus humanum constat ex certis 5
partium ordinibus, iisque diuersis & inæqualibus: & harmonia musica ex distinctis ac dissimilibus sonis; ita Respublica, quæ est corpus ciuile ex certis, iisque diuersis & inæqualibus hominum ordinibus constat.

2. *Quid sit ciuis propriè dictus in genere?*

Diuersa ciuis definitiones afferuntur & examinātur.

IN assignanda definitione generali ciuis propriè dicti, magnam reperio inter Philosophos Politicos dissensionem. *Aristoteles lib. 3. Polit. cap. 1.* postquam docuit vocabulum πολίτης, *ciuis*, bi-
1 fariam accipi, modò propriè & simpliciter, modò impropriè & secundum quid: tandem subiicit definitionem ciuis propriè dicti, quod sit ὁ μετέχων κρίσεως καὶ ἀρχῆς, hoc est is, *qui in ciuitate particeps est iudicii, & magistratus*, seu, vt sub finem eiusdem capitis loquitur, ᾧ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς καὶ κριτικῆς: hoc est, *cui potestas participandi magistratum ad consultandum & iudicandū pertinentem.* Cuius definitionis sensum quidam ita explicant, vt ciuis secundum Aristotelem esse dicatur persona quæ potestatem habet gerendi magistratum & exercendi iudicium publicū: Ideoque ciuis esse negetur qui non sit imperii, suffragiorum consiliique publici particeps. Verum hæc definitio Aristotelis videtur esse angustior suo definito. Nam primum non omni ciui propriè dicto per se competit, sed tantum ciui Reipublicæ democraticæ, teste ipso Aristotele in loco supra citato. Deinde neque omni ciui Reipublicæ democraticæ conuenit: siquidem in Atheniensium statu omnium maximè populari quarta classis, quæ ciuium multitudine cæteris triplo maior erat, ab imperiis
2 solebat arceri. *Bodinus* igitur *lib. 1. de Republica cap. 6.* aliter definit ciuem, quod sit liber homo, qui summæ alterius potestati obligatur, seu qui summæ potestatis imperio tenetur. Sed neq; hæc definitio videtur esse adæquata suo definito:tum,

to:tum, quia etiam serui secundum quorundam opinionem ex numero ciuium simpliciter non sunt excludendi, tum, quia etiam vxores & filiifamilias imperio obligati, tametsi non semper sunt ciues. Idem de incolis dici potest, qui tamen non sunt ciues propriè dicti. Quod autem 3
Danæus lib. 2. Politicæ cap. 4. ciuem verum & plenum in quauis Republica definit hominem liberum, qui domicilium, tribum (si quæ illic sit) vel parœciam & ius publicorum, Politicorumq; honorum in ea Repub. petendorum ac assequendorum habet ipso momento quo ibi domicilium fixit ac constituit: Illa quoq; definitio, si accuratè examinetur, videtur esse angustior suo definito, neq; omni ciui propriè dicto quouis loco & tempori accommodari posse.
Proinde melior est definitio Plutarchi quam et- 4
iam Bodinus in loco supra citato approbat, dũ ait, *cinem esse qui legibus & immunitatibus ciuitatis fruitur.* Cum qua etiam congruit non tantum 5
ea, quæ supra in præceptis fuit assignata; sed etiam aliorum qui ciuem esse dicunt, modò eum, qui legibus Reipublicæ obligatus est eiusdemq; immunitatibus ac beneficiis gaudet; modò eũ 6
qui in societate Politica iure ciuitatis fruitur ac omnibus aliorum ciuium priuilegiis; modo qui habet ius ciuitatis, hoc est, potestatem vtendi 7
fruendi omnibus commodis & priuilegiis ac libertatibus ciuitatis.

3 *Quotuplex sit ciuis propriè dictus?*

Ciuis propr dictus quotuplex,

B*Odinus lib. 1. de Repub. cap. 6.* ciuem alium esse dicit naturalem, seu natum, alium assum-

prum seu adscriptum, seu creatum. Quemadmodum enim, inquit, serui aut nati sunt aut facti: ita quoq; ciues aut fiunt, aut nascuntur. Naturalem ciuem vocat, qui in ciuitate aliqua siue alterutro tantū, siue vtroq; patēte ciuis nascitur.

Assumptum vocat qui se alterius summæ potestati subiecit, & in ciuium numerum conscriptus est. Eandem distributionem approbat *Danæus lib. 2. polit. cap. 4.* dum ciuem alium esse factum dicit atque ex alia gente & republica ascitum, alium natum & indigenam. Item *Casmannus cap. 1. Politicæ* cum ciuem alium asserit fieri vel procreatione, dum ex honesto matrimonio nascitur ciuis, vel asscriptione seu dicatione, dum sese obligat ad tuendam communé salutem. Cæterum præter hanc distributionem ciuis in natum & factum, aliæ reperiuntur. *Bodinus enim lib. 1. de Repub. cap. 6.* ciuem etiam diuidit in vrbanum & rusticum, quorum illum vocat, qui in vrbe; hunc qui ruri habitat. Alii ciuem diuidunt in plenum & ex parte: quorum illum vocant, qui plenum & totum ius ciuitatis habet: hunc qui vel in ciuitate habitans saltem partiale ius ciuitatis habet, vel alibi habitans cū ciuitate confœderatus est.

Opponitur autem ciuis propriè dictus ei qui per analogiam est ciuis, cuiusmodi est partim honorarius ciuis, cui ius ciuitatis honoris gratia tributum; neque ideo tamen tenetur vllo imperio aut necessario munere vel onere; partim inquilinus qui in ciuitate habitat negociorum suorum causa, ita tamen vt præter ius ibi habitandi & commorandi nihil aliud obtineat.

4 *An serui ex albo ciuium sint eximendi?*

COmmuni omnium populorum consensu *Pro thesi af-*
& placito receptum est, vt serui ex albo ci- *firmante Ra-*
uium eximantur; tum, quia sunt infimæ & ab- *tio.*
iectissimæ conditionis homines; tum quia ha- 1
bentur pro ciuiliter mortuis; tum quia ab A- 2
ristotele lib. 1. Polit. inter instrumenta œco- 3
nomica animata numerantur, & sic in pari ferè
gradu cum equis, asinis & similibus pecudibus
collocantur; tum, quia necesse est ciues omnes 4
esse liberos homines. Ideoque nullum in Ro-
mana ciuitate ordinem serui habuerunt: V-
trum autem hæc opinio simpliciter sit appro-
banda, præsertim in schola & foro Christiano-
rum, de eo non immerito quæritur? Bodinus
certè *lib. 3. de Repub. c. 8.* ait, si sibi tabellæ ac iura
suffragiorum in hac disputatione tribuantur, se *Pro thesi neg.*
cupere, vt serui æquè ac liberi homines ciuitate *Ratio.*
donentur. Rationes ipsius sunt; 1, quia arro- 1
gans est temeritas & impietas eorum hominū,
qui humanæ conditionis obliti diuinum hoc
animal non seruire modo suæ libidini turpiter
erepta libertate cogunt; verum etiam pecudum
instar aut deteriore conditione habent. 2, quia 2
licet serui sint abiectissimæ conditionis homi-
nes; tamen propterea inde non sequitur, quod
ciuium nomen non mereantur: non minus ac
in corpore humano infimæ conditionis mem-
bra, quæ nemo nisi valdè impudens sine pudo-
re reuelare potest, propterea tamen corporis
membra esse non desinunt. 3, quia si pedes, qui 3
perpetuo labore corporis totius molem susti-
nent ac circumferunt, sæpiusq; luto, sordibus,

puluere squalent, nemo nisi demens à corpore humano resecandos putat; cur eadem ratione seruos, qui assiduis ciuium oneribus & imperiis grauissimis vrgentur, ciuitatis membra dici nō
4 patiemur? 4, quia cum in ciuitate serui subditi sint non peregrini, partem ciuium facere & in ordine ciuium quantumuis infimo censeri de-
5 bent. His rationibus Bodini aliæ addi possunt. 1, quod cum lege naturali & diuina pugnat illa seruorum ex numero ciuium exclusio: quippe quæ præcipit, vt proximum nostrum diligamus
6 sicut nosmetipsos. 2, quod naturali dignitati hominis à Deo & natura ipsi concessæ repugnet: cum Deus omnem hominem sine discrimine ad imaginem suam creauerit: & Natura per se omnes ex æquo liberos procreet aptosque ad
7 societatem ciuilem cum aliis colendam. 3, quod rectæ rationi aduersetur seruos, qui imperio Politico subiecti sunt, suisque operis & ministeriis Rempublicam iuuare ac promouere solent, infra conditionem & dignitatem humanam contra voluntatem ipsorum abiicere, vsuque omnium priuilegiorum & beneficiorum ciuili-
8 um priuare. 4, quod turpe & iniquum sit seruos ex ordine ciuium Reipublicæ mundanæ excludere, quos tamen Deus ipse non minus ac liberos homines ad regnum filii sui vocare, in numerumq; ciuium cælestium adoptare dignatur. Quod igitur ad rationes attinet, quibus nititur vulgata & recepta de seruis opinio, illæ laborant partim fallacia ex inconsequentia materiali, partim fallacia petitionis principii. Licèt enim serui sint infimæ & abiectissimæ con-

Refutantur rationes pro thesi affirm.

di-

ditionis homines, adeoque ab Aristotele inter instrumenta œconomica animata numerentur; inde tamen non sequitur, quod in ordine ciuium non sint referendi; cum ordo ciuium alius sit supremus, alius medius, alius infimus: & præterea naturæ ciuis non repugnet esse instrumentum: propterea quod vnus & idem homo diuerso respectu possit esse ciuis & instrumentum œconomicum. Quod autem vulgo seruilis conditionis homines pro ciuiliter mortuis habentur, omnesque ciues liberi homines iudicantur, id quam iustè & verè fiat, in controuersiam merito vocatur ob rationes supra pro contraria sententia allatas. Ideoque illæ rationes ex se non sunt sufficientes ad probandam thesin.

5. *An ciuis propriè dictus differat ab incola & peregrino, itemq; incola ab inquilino?*

STatuitur thesis affirmatiua. Nam 1, ciuis particeps est priuilegiorum ciuitatis: incola autem & peregrinus non. 2, Peregrinus non habet domicilium in ciuitate in qua peregrinatur, sed hospitium duntaxat & diuersorium. Ciuis autem & incola habet domicilium. 3, peregrinus non habet animum manendi in loco, vbi peregrinatur. Ciuis autem & incola habet: 4, peregrinus non simpliciter subiectus est legibus & imperio eius loci, vbi peregrinatur. Ciuis autem & incola contra simpliciter subiectus est legibus & imperio eius ciuitatis, quam inhabitat.

Ciues propriè dictus differt ab incola.

Porrò Inquilinus differt ab incola, quod

Inquilinus differt ab incola.

ille potest esse ciuis; hic autem non. Dicitur enim propriè *inquilinus*, Græcè ἔνοικος, qui non in propria, sed aliena domo habitat. Talis autẽ non minus ac qui proprias ædes inhabitat, po-
Error Danæi taxatur. test esse particeps priuilegiorũ ciuitatis, &, per consequens ciuis. Errat igitur *Danæus lib. 2. Politicæ Christianæ, cap.* 4. dum inquilinum à ciue pleno distingui asserit, quod ille neque tribum neq; ius publicorum magistratuum adipiscendorum in ciuitate, quam inhabitat, habeat.

6 *An homines rectè distribuantur in nobiles & ignobiles?*

Prothesis neg. Argum. REperiuntur nonnulli, qui distributionem hominum in nobiles & ignobiles simpli-
1 citer reiiciunt, moti sequentibus argumentis: 1,
2 quia omnes à Deo primam suam habent origi-
3 nem. 2, quia omnes ex limo terræ sunt conditi,
4 si primum ipsorum ortũ spectes: 3, quia omnes ex Adamo & Eua genus suum ducunt: 4, quia o-
5 mnes habent eandem essentiam easdemq; affectiones naturales: 5, quia Natura æquè parens
6 est omnibus & nulli nouerca: 6, quia Deus sine respectu omnes homines ad communionem regni sui & æternæ beatitudinis vocat.

Thesis negatiua improbatur. Ratio. Verum hæc opinio videtur nullo modo recipienda: tum, quia communi omnium aliorũ
1 hominum, præsertim sapientum sensui repu-
2 gnat; tum, quia omnem inter homines præemi-
3 nentiam & prærogatiuam tollit, meramque in Rempublicam ἀταξίαν & confusionem inducit; tum, quia derogat hominum generi, quod Natura etiam non tantum plantis & bestiis; sed etiam multis corporibus inanimatis concessit, vt nimi-

nimirum vnum sit melius, perfectius & nobilius altero. Neque obstare argumenta supra allata. Licet enim omnia illa suo modo sint vera, & simpliciter negari non possint; tamen ex iis nullo modo per necessariam consequentiam inferri & concludi potest, quod homines non sint alii nobiles, alii ignobiles. Illa enim distributio non sumitur ex iis rebus quas omnes & singuli homines inter se habent communes; sed ab iis, quas alii homines præ aliis à Deo & Natura habent sibi proprias & peculiares. *Refutantur argumenta prò thesi negante.*

7 *Quid sit nobilitas in genere & quotuplex?*

MVlti quidem frequenter in ore habent nobilitatem eamq; prædicant & iactant; sed quid sit nobilitas & in quib. rebus consistat, siue secundum virtutem, siue secundum opinionem hominum consideretur, id aut plane ignorant, aut saltem confusè & perperã norũt. Vt igitur natura eius rectius explicetur & intelligatur, sciendum est eam in genere nihil aliud, esse quam eminentiam, siue excellentiam, seu claritatem quandam, quam vnus homo habet præ aliis respectu boni alicuius eximii in ipso apparentis. Idcirco etiam dicitur *nobilis*, quasi *noscibilis*, quod propter eminentiam & excellẽtiam illam quam habet præ aliis, facilius ab omnibus cognoscatur. *Nobilitas in genere quid sit.*

Cæterum cum duo genera sint bonorum, quæ homini contingunt, alia naturalia, alia aduentitia: hinc fit vt nobilitas etiam alia sit naturalis, alia aduentitia. Naturalis nobilitas est, quam homo ab ipsa natura per se & immediate habet: vt cum propter bonam corporis tem- *Nobilitas quotuplex sit* *Nobilitas naturalis quid sit.*

periem & conformationem ex ſemine parentũ ortum præ aliis habet indolem bonam, per quã naturaliter propenſus eſt ad virtutem actionesque honeſtas. De hac nobilitate loquitur Socrates, cum cuidam, quid ſit nobilitas, interroganti, reſpõdit illam eſſe εὐκρασίαν ψυχῆς καὶ σώματος, hoc eſt, *bonam temperiem animi & corporis*; ſeu, *excellentiam hominis*, quam habet ob indolis bonitatem naturalem ortam ex bona temperie corporis & animi. Aduentitia nobilitas eſt quam homo non à natura per ſe & immediatè habet, ſed aliunde. Eaque vel eſt moralis vel Politica.

Nobilitas aduetitia quid ſit & quotuplex.

Nobilitas moralis quid.

Moralis nobilitas eſt, quam homo ſtudio virtutis, præſertim moralis ſibi acquirit. Et hæc ſola κατ' ἐξοχὴν à Philoſophis dicitur vera & perfecta nobilitas, & de ea loquitur Euripides in Dictye, cum ait:

Ὁ μὲν γὰρ ἐσθλὸς εὐγενὴς ἔμοιγ' ἀνήρ·
Ὁ δ' οὐ δίκαιος, κἂν ἀμείνονος πατρὸς
Ζηνὸς πεφύκῃ, δυσγενὴς εἶναι δοκεῖ.
Bonus vir mihi nobilis videtur:
Qui verò iuſtus non eſt, licet à patre meliore,
Quam Iupiter genus ducat, ignobilis mihi videtur.

Item in Alexand.

Οὐκ ἐστὶν ἐν κακοῖσιν εὐγένεια παρ' ἀγαθοῖσι δ' ἀνδρῶν,
Nulla nobilitas inter malos eſt. ſed inter bonos tantum viros.

Nobilitas Politica quid & quotuplex.

Nobilitas generis quid ſit & quotuplex.

Politica nobilitas eſt, quæ partim à lege, partim à fortuna pendet. Eaque vel eſt nobilitas generis, vel officii. Nobilitas generis eſt, quæ in ſtirpis ſeu proſapiæ præ aliis præſtantia conſiſtit. Eaq; propriè dicitur Græcè εὐγένεια. Eſtque vel noua vel vetus. Noua eſt, quam quis per ſe i-

se ipsum beneficio principis sortitus est. Vetus est, quam quis à suis parentibus & maioribus accepit. Nobilitas officii est, quæ in muneris, quo quis fungitur, dignitate consistit. *Nobilitas officii quid sit.*

8 *Quæ nobilitas sit omnium præstantissima?*

CVm tres sint species nobilitatis, naturalis, moralis & Politica, iam quæritur, quænam ex his omnibus sit præstantissima? Etsi verò ea de re discrepantes sunt hominum opiniones; videtur tamen nobilitati morali principatum esse deferendum, propter sequentes rationes: *Nobilitas moralis præstantior est naturali & Politica. Ratio*
1, quia nobilitas moralis pendet à virtute tanquam effectum à causa efficiente. Ideoque sicut virtus moralis omnium bonorum humanorum est præstantissima: ita etiam nobilitas moralis. Idcirco etiam *Bodinus lib. 3. de Repub. cap. 8.* κατ' ἐξοχὴν veram nobilitatem virtute metiendam esse monet; cum ea sit non modo Philosophorum ac Theologorum; verum etiam Poëtarum, Historicorum & Iurisconsultorum penè omnium consentiens opinio, qui negant vllum sine honestate nobilitati locum relinqui. 1
2, quia nobilitas moralis, perinde ac virtus nihil cum fortuna habet commune: nec eius possessio vel furto eripi, vel incendio absumi, vel aquarum voragine absorberi, vel vi morbi destrui, vel vlla alia externa violentia perire potest. 2
3, quia nobilitas moralis non tantum in se est perfectior naturali & Politica, sed etiam vtramque perficit. 3
4, quia nobilitas naturalis & Politica separata à nobilitate morali est vana & inutilis; imò 4

sæpenumero noxia, quatenus homines ea abutuntur ad superbiam, aliaque vitia & peccata.

9 *An nobilis rectè dicatur alius natus, alius factus; & vter sit præstantior?*

Thesis affir. approbatur. VSitata & trita est distributio nobilis in natum & factum; eaque videtur non esse reiicienda, cùm communi hominum sensui, rectæque rationi sit consentanea. Vt autem intelligatur, sciendum est nobilem natum dici nō tantum illum, qui naturalis nobilitatis est particeps; sed etiam, qui Politicam generis nobilitatem à suis parentibus per creationem est adeptus. Similiter factum nobilem dici non tantum eum, qui virtutibus & actionibus moralibus honestis nobilitatem moralem consecutus; sed etiam qui Politicam generis nobilitatem beneficio Principis acquisiuit.

Etsi verò nobilis factus videtur præstantior multorum suffragio nobili nato; tamen si nobilis natus studio virtutis augeat & perficiat suam nobilitatem, tunc ei, qui tantum est factus nobilis, longè est præferendus.

10 *An nobilitas suscipiat magis & minus?*

Sententia affir. defenditur. STatuitur thesis affirmatiua: Cum enim nobilitas pendeat à boni alicuius in homine pręaliis, apparentis præstantia: Illud autem siue sit bonum naturale, siue morale, siue Politicum suscipiat gradus intensionis ac remissionis: sequitur etiam nobilitatem, siue sit naturalis, siue moralis, siue Politica suscipere magis & minus. Hinc rectè homo non tantum naturaliter, sed etiam moraliter & Politicè alius magis est nobilis,

bilis, alius minus: In vno enim præstantior est indoles naturalis quàm in alio. In vno virtus moralis excellentior est, quàm in alio. In vno denique bonum Politicum siue sit antiquitas, & amplitudo generis, siue diuitiarum copia & splendor, siue officii dignitas magis est, quam in alio.

11 *An idem homo simul possit esse nobilis & ignobilis: itemq; ex ignobili fieri nobilis & vice versa?*

ETsi vno & eodem modo ac respectu fieri non potest, vt idem homo simul nobilis sit & ignobilis: tamen diuerso respectu & modo nihil impedit, quo minus fiat. Nam qui naturaliter vel politicè est nobilis, moraliter potest esse ignobilis; & contra, qui moraliter nobilis est, potest naturaliter vel Politicè esse ignobilis. Sic idem homo, qui naturaliter vel Politicè est ignobilis, potest fieri moraliter nobilis; contrà, qui moraliter ignobilis est, potest fieri Politicè nobilis. *Thesis affirmatiua defenditur cũ limitatione.*

12 *Quæ fuerit veterum de ordinibus populi opinio?*

AEgyptii olim ciues diuidebant in sacerdotes, milites & operarios. Plato in lib. De legibus in custodes, milites & agricolas. Indi in septem ordines, vnum Philosophorum; 2, agricolarum; 3, pastorum & venatorum; 4, opificum; 5, militum; 6, ephororum & præsidum; 7, consiliariorum & assessorum. Hyppodamus *Pythagoræus in lib. de republica* vniuersam Rempublicam in tres ordines distinguit, quorum pri-

mum vocat βουλευτικὸν, hoc eſt, conſiliarium: alterũ ἐπίκουρον, hoc eſt, auxiliarium: tertiũ βάναυσον, operarium, ſeu mechanicum. Ad primum ordinem refert viros prudentes, qui Rempublicam gubernant, publicaq; negotia tractant. Ad ſecundum viros robuſtos & fortes, qui Rempub. defendunt. Ad tertium eos, qui res neceſſarias exhibent & ſuppeditant. Ac primum ordinem ſubdiuidit in tres partes, nempe primarium, rectorium & ſenatorium, Græcè πρόεδρον, ἀρχοντικὸν, καὶ κοινοβουλευτικόν. Primarium vocat, qui in conſeſſu primum locum tenet, & ante omnes conſultat, & eum ad Senatum refert. Rectorium vocat, qui medius eſt inter primarium & ſenatorium, & ad reliquos regendos creatus. Senatorium vocat, qui de iis quæ à primario propoſita ſunt ſuſcipit, ſuffragia fert, & quæ in iudicium veniunt confirmat. Secundum ordinem diſpeſcit in regentem, propugnantem & promiſcuam militum multitudinem. Tertium ordinẽ diuidit in agricolas, opifices & mercatores. Porrò apud populum Romanum olim ciues fuerunt diuiſi in tres ordines, nempe ſenatorium, equeſtrem & plebeium. Erant enim ciues Romani aut ſenatores aut equites, aut plebs; eaque vel vrbana vel ruſtica.

13 An peregrini in Republica ſunt ferendi & ad ius ciuitatis admittendi?

Pro theſi neg. Argum.

PRo theſi negante quidam afferre ſolent hæc argumenta: 1, quia diuerſarum nationum homines ob morum contrarietatem non benè in vnam ſocietatem ciuilẽ coire poſſunt. 2, quia peregrini ſuis morib. inficiunt & corrumpunt ciues

ciues indigenas, & sic rectæ ciuitatis disciplinæ officiunt. 3, quia bona ciuitatis, quæ percipere debebāt indigenæ, suis technis ad se attrahunt, cæterisq; præripiunt, non secus ac sanguisugæ corporib. animalium adhærescentes inde sanguinē ad se attrahunt. Idcirco *Casius lib. 5. sphæræ ciuitatis c. 3.* comparat peregrinos anguibus & locustis. Sicut enim angues in sinum hominis recepti, eiusq; calore recreati mordent & necāt hominem: ita peregrini in vrbē admissi & libertate donati, ciuitatē perdunt. Similiter sicut locustæ vastant & consumunt segetē; ita peregrini fructum ciuitatis vorant. 4, quia commercia vsitata corrumpunt, annonæq; caritatē inducunt. 5, quia ad seditiones occasionem & causam præbent, & sic Rempublicā turbant, quemadmodū inductione exemplorum probat *Aristoteles lib. 5. Polit. c. 3.* 6, quia propterea Spartani nulli omninò peregrino, teste Xenophonte, ius ciuitatis cōmunicarunt. Et ex Lycurgi sanctione, vt auctor Thucydides, non omni tēpore licebat peregrinis Spartam adire; sed præstitutis diebus, ne æmuli fierent eius Politiæ; vel, vt alii malunt, ne à peregrinis mores ciuium inficerentur. Sic Athenis etiam fuit lex promulgata, *ne peregrinus quispiam in numerum ciuium reciperetur.* Hinc *Bodinus lib. 1. de repub. cap. 1.* inquit, graue periculum ciuitatibus imminere, cum peregrinis omnibus patet aditus in vrbem, in qua sensim opes & incrementa capiunt, ac ipsos dein optimates, de imperio deiiciunt.

3
4
5
6

Cæterum hæc opinio videtur simpliciter nō esse recipienda, ob sequentes rationes: 1, quia *Pro thesi affir. cōtra neg.*

peregrini multi bonis moribus sunt præditi,
2 suoq; exemplo prauos indigenarum mores cor-
rigere possunt, & sic Reipublicæ prodesse. 2,
quia nihil prohibet ciuitates ex iisdem homini-
bus reparari & augeri, quibus prius fundatæ &
institutæ fuerunt. Iam autem liquet ciuitates
non ex vno genere hominum in principio coa-
luisse, sed ex pluribus generib. hominum. Pro-
inde non absurdum videri debet, si ex diuersa-
rum nationum hominibus eædem conseruari
3 & augeri posse statuantur. 3, quia historia & cō-
munis experientia testatur peregrinorum as-
sumptione, non tantum vrbes aut plane nouas
exstructas, aut saltem veteres plurimum dilatari
& amplificari; sed etiam reditus annuos vires-
que Reipublicæ plurimum augeri. Hinc Ale-
xander Magnus vrbe sui nominis *Alexandria*
condita, singularia priuilegia eaq; magna con-
cessit iis, qui eo habitatum conuenirent: ex quo
factum est, vt breui tempore vndiq; confluen-
tibus hominib. in splendidissimam euaserit, vt
testatur *Iosephus lib. 2. de bello Iudaico.* Item fecit
Theseus in Athenarum ædificatione & alii plu-
4 res. 4, quia sicut merces ex peregrinis & barba-
ris locis ad nos aduectæ non reiiciuntur, sed eli-
guntur, si modò commodæ sunt & vtiles; Ita
quoq; peregrini non reiiciendi & ciuitate ex-
cludendi si boni sint & Reipublicæ vtiles vide-
5 antur. 5, quia vt arbores transplantatæ deponūt
suam prauam naturam mutata terra & cultura:
Ita quoq; homines migrantes ex malis sæpè fiūt
boni, & ex bonis meliores: quemadmodum
contra ex bonis interdum mali fiunt ex prauis
indi-

indigenarum moribus. 6, quia ipsa naturalis ratio & humanitas testatur admittendos esse peregrinos, si modò boni sint, si præter meritum miseri, si ob religionem exules. 7, quia commercia in vrbe bene vigere & conseruari non possunt sine peregrinorum admissione. 8, quia exclusio peregrinorum ex ciuitate non tantum pugnat cum lege naturali caritatis & hospitalitatis; sed etiam cum lege diuina, quæ præcipit vt aduenam apud nos habeamus tanquam indigenam, eumq; vt nosmetipsos diligamus vt videre est *Exod.22. Leuit.19. Deuter.10.* 9, quia peregrinorum exclusio Tyranno maiorem dat facultatem desæuiendi in subditos, & subditis minorem resistendi. Hinc ciuium Spartanorũ numerus nunquam potuit augeri ob peregrinorum exclusionem. Et propterea eorum imperium ex leui aliquo motu facilè concussum fuit ac interfectis ciuibus defecit, vt planta, cui rami omnes amputati sunt. 10, quia Romanorum Respublica nullo alio modo ad tantam excreuit amplitudinem, quam quod aditum peregrinis facile patefecerint. Proinde peregrini in Republica ferendi, neq; simpliciter à iure ciuitatis excludendi sunt.

Interim tamen prudens & sedula animaduersio cautioque in toto hoc negocio adhibenda est Magistratui, ne promiscue omnes peregrini nec omni modo in Rempublicam admittantur: neve promiscuè & indifferenter omnibus ius ciuitatis concedatur. Non enim admittendi sunt, 1, qui ob iustas causas ex aliis Rebuspub. exclusi sunt & in exilium eiecti. 2, quia

Qui peregrini nõ admittendi sint.

ignaui fuci sunt & fruges tantum cõsumere nati.
3 3, qui improbi sunt & flagitiosi, suorumque morum corruptela & contagio ciues inficere possunt. Neq; ius ciuitatis concedendum nisi iis, 1, qui euidenter vel agris hortisq; sedulo excolendis, vel opificiis vtilibus, exercendis, vel negotiationibus frequentandis, aliisq; honestis studiis & artibus Rempublicam ditare, ornare & amplificare, eiusq; salutem promouere possunt. 2, qui secundum receptas Reipublicæ leges per omnia viuere volunt, neque peculiarem regiminis formam aut Iurisdictionem affectãt. 3, qui cupiunt sedem fixam in illa Republica habere; neq; cumulatis in ea opibus aliô migrare, eamq; vel belli vel aliarum necessitatum tempore deserere cogitant. Iniquum enim est, cuius perceperis commoda, eius nolle ferre incõmoda, nec iuuare, cum necesse est, Rempublicam eam, cui bona tua omnia debeas, & quæ te instar matris benignæ receptauit, sustentauit ac defendit.

Qui admittendi sunt. 1 … 2 … 3

14 *An Zigari & Iudæi in Republica sint tolerandi?*

Pro thesi neg. Argum.

1 PRo thesi negante afferri solent hæc argumẽta: 1, quia *Zigari* vulgo *Zigeun* nihil aliud sunt quam manipulus furum & colluuies otiosorum ac fraudulentorum hominum, ex variis nationibus nõ ita remotis, sed vicinis collecta, vt Camerarius eos describit *cent. 1. med. hist. c. 17.*
2 2, quia vanis futurorum præsagiis alios homines ludũt pecuniisq; emungunt.
3 3, quia spoliis & rapinis aliorum inhiant: ideoq; non rarò in agris locisque desertis homines obuios per vim adoriuntur.
4 4, quia sæpè sunt exploratores & præditores

res terræ illius, in qua vagantur. 5, quia Comi- 5
tiorum Imperialium constitutio prohibet, ne in 6
vlla Repub. bene constituta tolerentur. 6, quia Iudæi non tantum sunt iurati hostes religionis Christianæ; sed etiam immodicis suis vsuris quantum possunt Christianos exugunt: & quæ bona hi in Republica percipere debebant, illi per fas & nefas præripiunt.

Sententia negatiua simpliciter approbatur de Zigaris, sed non de Iudæis.

Etsi verò hæc sententia de Zigaris videtur simpliciter esse approbanda; tamen quantum ad Iudæos attinet, restringenda esse videtur, ob sequentes rationes: 1, quia Deus hunc populum olim peculiariter sibi elegit, iisque eloquia sua concredidit. 2, quia originem trahunt ex Pa- *Ratio.*
triarchis sanctis, Abrahamo, Isaaco & Iacobo. 1
3, quia ex gente Iudæorum natus est Christus 2
seruator noster. 4, quia à Iudæis salus ad nos 3
gentes deriuata est. 5, quia Christiani operam 4
dare debent vt Iudæos honesta & pia sua con- 5
uersatione lucrifaciant Christo, hoc est, à Iudaismo ad Christianismum amplectendum alliciant. Id autem fieri non potest, nisi in Repu-
blica Christianorum tolerentur. 6, quia turpe 6
est, iniquum & inhumanum, charitatiq; Christianæ prorsus contrarium Turcis aliisque gentibus barbaris locum in Republica concedere: Iudæis autem non qui Christo seruatori nostro secundum carnem sunt cognati & verbi diuini thesaurum ad nos propagarunt: præsertim si secundum ius in ea Republica vsitatum tranquillè, & sine dato Christianorum scandalo viuant, nihilq; moliantur, quod in Reipublicæ præiudicium & detrimentum cedere possit.

15 *An agricolæ, mercatores & opifices in numerum ciuium sint admittendi?*

Pro sententia affirm. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia ad societatem ciuilem sustentandam necessaria sunt alimenta. Illa autem haberi non possunt, nisi sint agricolæ, qui arent, seminent, metant, colligant, conseruent, aliisq; communicent. 2, quia vt Aristoteles testatur *lib. 6. Polit. cap. 4.* optimus populus est ille, qui ex agricolis constat. 2, quia commercia Reipublicæ sunt necessaria. Illa autem conseruari non possunt sine mercatoribus: quippe qui ea quæ in ciuitate sunt superflua exportant, aliaq;, quæ necessaria sunt important. 3, quia opifices Reipublicæ sunt necessarii & vtiles; cum eorum operibus ciues carere non possint; sed illa ad explendam naturalem indigentiam plurimum conferant.

Quod autem quidam obiiciunt, Agricolas, mercatores & opifices versari circa eiusmodi res, quæ liberales hominum animos à studio virtutis & honestatis auocent; id simpliciter & per se verum nō est. Nam etiam illi homines in suo vitæ genere, si modo velint, occasionem satis bonam habent virtutem sibi comparandi & exercendi. Quod autem plerique virtutis curam abiiciant: id fit per accidens, propter ipsorum improbitatem; inprimis verò auaritiam, quæ omnium malorum radix est.

16 *An mendici, otiosi & vagi in Republica sint ferendi?*

Pro thesi neg. Argum.

SEntentia negatiua probatur his argumentis. 1, quia eiusmodi homines fugiunt labores, quibus honestè, si vellent, victum sibi comparare

rare possent. 2, quia plerunq; sunt improbi, le- 2
ues, fraudulenti & petulantes. 3, quia pernitio- 3
si sunt sibi & toti Reipublicæ; dum tempus oti-
ando & vagando miserè perdunt; & instar fuco-
rum circa aluearia volitantium, aliorum domos
perreptant, stipemq; ab aliis importunè & im-
pudenter extorquent. 4, quia in ea ciuitate, in 4
qua multi mendici conspiciuntur, multi quoq;
reperiuntur fures, crumenarum sectores, sacri-
legi, aliorumque scelerum artifices. 5, quia lex 5
Platonis est: *Nemo nostra in ciuitate mendicus esto: quisquis id tentauerit & miserabilibus precibus stipem victumque collegerit eum præfecti è foro, ædiles tota vrbe, agrorum præfecti tota regione extermi-nent.* lib. 2. De legibus.

17 *Quid de vulgo hominum in Republica est sentiendum?*

Vulgi mores describuntur

Lipsius *lib. 4. ciuilis doctrinæ, cap. 5.* vulgus de-
scribit. 1, quod sit mobile & instabile. 2, 1
quod pronum sit ad varios affectus sumendum 2
& ponendum. 3, quod sit iudicii expers. Ideo- 3
que non ex ratione, & consilio, sed ex temerita-
te agat: pluraque ex opinione, quam veritate 4
iudicet. 4, quod ad plures inclinet. 5, quod na- 5
tura sit inuidum. 6, quod sit suspicax. 7, quod 6
sit credulum. 8, quod res, quas audit soleat su- 7
pra modum augere. 9, quod comprimi nesciat, 8
ne vetita eloquatur. 10, quod sit turbidum, præ- 9
sertim si pax sit. 11, quod faueat feruidis. 12, 10
quod negligat rem publicam. 13, quod verbis 11
sit ferox. 14, quod metu, aut spe sit nimiũ. Hinc 12
vulgus à Petro Gregorio Tolosano *lib. 4. de re-* 13
publica cap. 3. & lib. 22. cap. 2. appellatur *bestia* 14

multorum capitum. Et Cleanthes rectè monet, ne à vulgi opinione pendeamus; Idq; versiculis illis elegantissimis, qui à Clemente Alexandrino referuntur:

Μὴ πρὸς δόξαν ὅρα, ἐθέλων σοφὸς αὐτίκα γενέσθαι
Μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, οὔτε δικαίαν,
Οὔτε καλήν. ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτο κεν εὕροις.

Ne ad opinionem respice, si vis sapiens statim fieri:
Neq; time vulgi temerariā & impudentē opinionē.
Nō enim vulgus habet prudens iudiciū neq; iustū,
Neq; honestum. Paucos vero apud viros hoc sanè inueneris.

In quam sententiam etiam intelligendum est Symbolum illud & adagium Pythagoricum: λεωφόρους ὁδοὺς μὴ στείχειν, hoc est, *popularibus viis ne incedito*. Item, διὰ τῆς λεωφόρου μὴ βαδίζειν, id est, *per publicam viam ne ambulato*. Plura de natura & moribus vulgi vide apud Richterum axiom. Polit. 339, 340, 341, 375.

CAPVT VI.

De re populi.

PRÆCEPTA.

Res populi definitur.

1 *Adhuc de populo. Sequitur res populi, quæ est multitudo bonorum publicorum, ad societatem ciuilem benè instituendam & conseruandam requisita.*

Diuiditur res populi.

2 *Eaque complectitur partim res animatas, partim inanimatas.*

3 *Res animatæ sunt partim ministri publici, qui sunt ignobilioris & seruilis cōditionis: partim*

tim bestiæ, siue cicures, siue feræ: siue terrestres, siue aquatiles, siue volatiles, quatenus vsui communi inseruiunt.

4 *Res inanimatæ sunt vel immobiles, vel mobiles.*

5 *Immobiles sunt, quæ de loco in locum saluæ transportari nequeunt.*

6 *Suntq; vel naturales, vel artificiales.*

7 *Naturales sunt, quæ à Natura in vsum publicum suppeditantur.*

8 *Suntq; vel simplices, vel mixtæ.*

9 *Simplices vel sũt fluidæ, vt maria, flumina, stagna, lacus, fontes, thermæ, & id genus aliæ: vel solidæ, vt agri, prata, valles, montes, littora, ripæ, &c.*

10 *Mixtæ partim sunt supra terram, vt syluæ, vineæ, horti, pascua, viridaria: partim infra terrã, vt fodinæ metallicæ, lapicidinæ, salinæ.*

11 *Res artificiales sunt, q̃ artis opera cõparãtur.*

12 *Suntq; vel primæ, vel à primis ortæ.*

13 *Primæ sunt domus, & pagus.*

14 *Domus est habitaculũ patrisfamilias, eiusq; domesticorum habitationi & vsui destinatũ.* *Domus quid.*

15 *Pagus est multitudo domorum muris, fossis & vallis publicis destituta.* *Pagus quid sit.*

16 *A primis ortæ sunt vrbs & regio.*

17 *Vrbs est multitudo domorum & vicorum muris, fossis & vallis publicis vndiquaq; cincta & munita.* *Vrbs quid sit.*

De partib. vrbis.

18 *Eius partes aliæ sunt primariæ, aliæ secundariæ.*

19 *Primariæ partes sunt ædificia, quæ sunt vel publica, vel priuata.*

20 *Publica ædificia sunt, quæ ad publicum vsum sunt destinata.*

21 *Suntq; alia sacra, alia profana.*

22 *Sacra ædificia sunt templa, & scholæ.*

23 *Templa sunt ædes publicæ, rebus ad externum religionis exercitium pertinentibus consecratæ.*

24 *Scholæ sunt ædes publicæ, iuuentuti erudiendæ & instituendæ destinatæ.*

25 *Profana ædificia sunt conuentionalia, vel subsidiaria.*

26 *Conuentionalia sunt, quæ conuentibus publicis inseruiunt; cuiusmodi sunt curia, theatra, domus conuiuiorum publicorum, &c.*

27 *Subsidiaria sunt quæ ad subsidium publicum ordinata sunt, cuiusmodi sunt diuersoria, granaria, æraria, armamentaria, bibliothecæ. Item molendina, aquæ ductus, &c.*

28 *Priuata ædificia sunt, quæ priuatis hominum vsibus inseruiunt.*

29 *Secundariæ partes sunt mœnia, & spacia publica.*

30 *Mœnia sunt partes vrbis lapideæ, quibus illa aduersus ferarum & hostium incursiones*

ac

ac iniurias cingitur ac munitur.

31 Spatia publica sunt vici, fora, portæ, pomæria & cœmeteria.

32 Vici sunt spatia publica vrbis domibus vtrinq; septa, per quæ incolæ transeunt. Alio nomine dicuntur plateæ, seu viæ publicæ.

33 Fora sunt spatia publica vrbis, in quibus commercia iudiciaq; exercentur. Vnde etiam forum aliud venale; aliud iudiciale dicitur.

34 Portæ sunt spatia publica vrbis, per quæ hominibus ingressus in eam patet, omniaque importantur & exportantur.

35 Pomæria sunt spatia publica vrbis mœnib. ex vtraque parte vicina, ædificiisq; destituta.

36 Cœmeteria sunt spatia publica, vrbis mortuorum sepulturæ destinata.

37 Regio est vniuersitas domorum, pagorum & vrbium ad vnam Rempublicam pertinens.

38 Fuerunt res immobiles. Sequuntur res mobiles, quæ vel sunt corporales, vel incorporales.

39 Corporales vel sunt instrumenta publica, vel reditus publici.

40 Instrumenta publica alia sunt memorialia, alia vsualia, alia voluptuaria.

41 Memorialia sunt quæ memoriæ inseruiunt: cuiusmodi sunt annales, Reipublicæ acta iudiciaria, libri acceptorum & expensorum, & libri aliorum authorum.

42 *Vsualia sunt, quæ publico vsui inseruiunt: cuiusmodi sunt currus, naues, arma.*

43 *Voluptuaria sunt, quæ delectationi inseruiunt, cuiusmodi tapetes, aulæa, omnisq́ generis res miræ & exoticæ, tam naturales, quam artificiales.*

44 *Reditus publici sunt, bona quæ Respublica percipit, & ad communem vsum reseruat.*

45 *Eorumque acquirendorum media alia sunt naturalia, alia ciuilia.*

46 *Naturalia sunt, quæ circa res naturales siue animatas, siue inanimatas versantur.*

47 *Ciuilia sunt, quæ circa res ciuiles occupãtur.*

48 *Eaque vel sunt generalia, vel specialia.*

49 *Generalia sunt, quæ ad rem pecuniariam in genere pertinent, cuiusmodi sunt monetæ procusio, signatio, mutatio.*

50 *Specialia sunt, quæ ad rem pecuniariam in specie pertinent.*

51 *Suntque vel ordinaria, vel extraordinaria.*

52 *Ordinaria media sunt, vel primaria, vel secundaria.*

53 *Primaria sunt, vectigalis & tributi institutio & exactio.*

54 *Vectigal est reditus publicus ex mercibus,* aut

aut iis rebus quæ ſunt circa merces perceptus: cuiusmodi res ſunt homines, equi, currus, naues.

55 Eſtq; vel vectorium, vel nauticum.

56 Vectorium vectigal eſt, quod ex mercibus curru aduectis percipitur.

57 Nauticum vectigal eſt, quod ex mercibus naui aduectis percipitur.

58 Vtrumq; vel eſt intraneum, vel extraneum: quorum illud à ciuibus ipſis; hoc, à peregrinis exigitur.

59 Tributum eſt reditus publicus, quem ſubditi ex ſuis poſſeſſionibus in vſum Reipublicæ conferunt. Vnde etiam collatio nuncupari ſolet.

60 Idque vel eſt ex immobilibus, vel ex mobilibus.

61 Ex immobilibus tributum eſt, quod datur ex fundis, prædiis, agris & ædificiis.

62 Ex mobilibus tributum eſt, quod datur ex iis rebus, quæ de loco in locum ſaluæ transportari poſſunt; cuiusmodi ſunt vinum, cereuiſia; frumentum, &c.

63 Secūdaria media ſunt, quæ vel viuētes, vel mortuos reſpiciunt: ex quib. priores verſantur partim circa mulctas; partim circa bona confiſcata; partim circa bona ereptitia; poſteriores partim circa vacātias, partim circa bona caduca, quæ cedūt Reipublicæ ex hæreditate eorum,

qui sine hæredibus obierunt; partim circa legata Reipublicæ facta.

64 *Extraordinaria media considerantur vel ex parte principis, vel ex parte subditorum.*

65 *Ex parte principis sunt matrimonium, hæreditas, donatio & ius belli.*

66 *Ex parte subditorum est extraordinaria contributio, quæ triplex est;* iugatio, capitatio, & hospitatio.

67 *Iugatio est contributio extraordinaria subditis pro magnitudine, numero & qualitate possessionum & iugerum agri indicta.*

68 *Capitatio, est contributio extraordinaria, quæ in singula personarum capita constituitur, non inspecta possessionum quantitate. Græcè* ἐπικεφαλία.

69 *Hospitatio est contributio extraordinaria qua subditi obligantur ad hospitium aliquandiu præbendum militibus aliisve personis Reipublicæ ministerio addictis.*

70 *Sic de corporalibus rebus mobilibus. Restant incorporales, quæ sunt vel sacræ, vel profanæ.*

71 *Sacræ sunt religio & res literaria.*

72 *Profanæ aliæ sunt primariæ, aliæ secundariæ.*

73 *Primariæ sunt, disciplina ciuilis, consilia, leges & iudicia.*

74 *Secun-*

74 *Secundariæ sunt, commercia publica.*

1 *An in Republica omnium rerum inter ciues debeat esse communio?*

SEntentiam affirmantem olim acriter defendit Plato in dialogo quinto De Repub. ita vt etiam non tantum possessionum seu facultatum, sed etiam vxorum & liberorum communionem in Rempublicam introducendam esse duxerit. Rationes ipsius tres fuerunt principales: 1, quia per eiusmodi communionem ciuitas maximè fit vna, seu ad vnitatem redigitur. Quo autem ens aliquod magis est vnum: eò est diuturnius & stabilius: Vnitas enim conseruat res; multitudo verò destruit. 2, quia per eiusmodi communionem summa inter ciues concordia, animorumq; consensio gignitur; & sic omnium discordiarum & contentionum causa tollitur, quibus Respub. euerti aut saltem plurimum labefactari solet. Si enim omnia sint cō-munia, nemo poterit amplius priuatim pro se solo dicere: *hoc est, meum*; *hoc non est meum; sed tuum*; vel, *hoc non est tuum*, sed, *meum*: sed omnes communiter poterint dicere: *hoc est meum*. Atq; hoc modo tollerentur ex ciuitate hæ duę voces, *Meum* & *Tuum*, ex quibus omnes ferè inter homines existunt discordiæ, lites & controuersiæ tam publicè in foro & iudiciis, quam priuatim extra iudicia in vita quotidiana. His autem sublatis, necesse est inter ciues summam animorum consensionem & concordiam esse. 3, quia per eiusmodi communionem efficitur, vt voluptates & dolores ciues inter se habeant communes;

Pro communitate Platonica.

Rationes Platonis. *1* *2* *3*

vnoq; benè vel malè affecto, omnes sint pariter benè vel malè affecti: neq; accidat vt iisdem ciuitatis, & eorum qui in ea habitant, casibus alii doleant, alii gaudeant. Illa autem communio voluptatis & doloris magnam vim habet ad cõseruandam ciuitatem; sicut contra, eartindem rerum proprietas ad destruendam.

Rationes aliorum. His rationibus Platonis alii, qui planè eandẽ, aut saltem facultatum & possessionum omnium communitatem approbant, alias rationes

1 subiiciunt; 1, quia nulla hominum societas est, quæ non habeat aliquam bonorum communionem. Ergò neq; Respub. sine rerum com-

2 munione existere potest. 2, quia eiusmodi bonorum communio, à Deo in Paradiso est instituta, dum Adamum, eiusq; posteros iubet replere terram, omnibusq; animantibus terræ ex

3 æquo imperare. 3, quia cum lege Dei & naturæ congruit, quæ præcipit, vt proximum nostrum diligamus sicut nosmetipsos, aliisq; non minus, quam nobismetipsis benè cõsultum cupiamus.

4 4, quia amicorum inter se omnia debent esse cõmunia, iuxta Prouerbium, τὰ τῶν φίλων κοινά: quod non tantum *Plato libro 5. de legibus*, & *Aristoteles lib. 8. Ethic. Nicomach.* vsurpat, sed etiam *Euripedes in Oreste & Andromacha*: nec non *Terentius in Adelphis*, & *Cicero lib. 1. Offic.* Iam autem omnes ciues inter se debent esse amici: Ideoq; etiam o-

5 mnia inter se debent habere communia. 5, quia proprietas rerum non lege naturali, sed tantum ciuili in mundum est introducta. Et hoc etiam testatur *Cicero lib. 1. Offic.* cum ait. Sunt priuata nulla natura (hoc est, secundum legem naturalem)

talem) sed aut veterum occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt; aut victoria, vt qui bello potiti sunt, aut lege, pactione, conditione, sorte. 6, quia communitas rerum auaritiam & πλεονεξίαν extirpat, impeditque ne in cōtractibus & commertiis hominum committantur doli, fraudes, periuria, furta, rapinæ & id genus alia scelera. 7, quia Christiani in primitiua Ecclesia habuerunt inter se bonorum communionem; & propterea etiam in sacra scriptura commendantur. 6 7

Cæterum Platonica illa rerum omnium cōmunio non tantum ab Aristotele neruose impugnatur *lib. 2. Polit. c. 2. 3. 4. & 5.* sed etiam ab aliis viris doctis & sapientibus.

Argumenta præcipua sunt: 1, quia eiusmodi communitas tollit proprietatē rerum & distinctionem dominiorum, quæ tamen legibus naturalibus diuinis & humanis est consentanea quippe quæ præcipiunt, vt quisquis suum teneat, hoc est, suis propriis bonis sit contentus, neque aliena bona appetat, multo minus per vim, siue clanculum auferat. *Contra cōmunitatem Platonicam Argum.* 1

II, quia communio vxorū & liberorum multa in Rēpublicam mala introducit. Nā, euertit naturā matrimonii, quod est coniunctio legitima vnius maris & fœminæ indiuiduā vitæ cōsuetudinē secum trahēs. 2, quia ignorantiā parit propriorum parentū, liberorum, fratrum, sororū, agnatorū & affiniū. 3, quia aboler gradus cognationum & affinitatū à Deo & natura constitutos, & sic familiarum distinctiones tollit. 4, quia amorem naturalem, qui inter coniuges, parentes 2 3 4

& liberos esse debet, aut planè extinguit, aut saltem valde imminuit: quatenus is cogitur extendi ad multos. Nam vt *Bodinus ait lib. 1. de Repub. cap. 2.* amoris & amicitiæ natura est eiusmodi, vt in plures dispersus perinde vim amittat, vt flumina, quæ in riuulos diuisa nec hostes aditu prohibere, nec ferendis nauibus vtiles esse possunt. Idcircò etiam *Aristotelis lib. 2. Polit. c. 2.* ait: Δύο ἐστὶν ἃ μάλιστα ποιεῖ κήδεσθαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ φιλεῖν, τό τε ἴδιον καὶ τὸ ἀγαπητόν hoc est, *Duo sunt quæ homines ad curandum & amandum maximè impellunt, proprium aliquid esse & amabile.* 5, quia negligentiam & incuriam affert circa educationem & institutionem liberorum; tum, quia plerunq; negligentius peraguntur, quæ pluribus sunt communiter demandata; tum, quia in tanta multitudine liberorum non potest adeò accurata & recta esse educatio & institutio. 6, quia occasionem præbet ad incestus, adulteria, stupra, parricidia aliaque scelera impunè perpetranda. 7, quia irritat iram Dei, vt bellum, famem, pestem, aliasq; calamitates publicas hominibus immittat, ex quibus tandem consequuntur Rerumpublicarum euersiones.

3 III. quia communio bonorum seu facultatū & possessionum 1, tollit ex Repub. discrimen inter pauperes & diuites. 2, homines ignauos & segnes reddit ad laborandum & acquirēdum per labores victum & amictum aliasq; diuitias. Nam, vt Aristoteles ait, *lib. 2. Polit. cap. 3.* ἥκιστα, ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλεῖστον κοινόν. Τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι, τῶν δὲ κοινῶν ἢ οὐδὲν ἑκάστῳ ἐπιβάλλει, hoc est, *quod plurimorum commune est in eo procurando minima diligentia adhibetur.* Rerum enim propria-

cura

rum maximam curam habent homines; communium aut minorem, aut tantam quanta ad vnumquemque pertinet. 3, homines inuitos aut nolentes efficit ad seruiendum & obediendum aliis. 4, tollit respectum personarum circa laborum distributionem fructuumq; perceptioné; & sic occasionem ad querelas, lites & contentiones hominibus imperitis præbet, quando vident interdum eos, qui plurimum laborant, minus accipere quam eos qui, vt ipsi arbitrantur, parum aut nihil laborant. 5, quia liberalitatem & beneficentiam inter homines tollit, quæ præcipit vt de nostris bonis aliis benefaciamus. Qui enim de alienis aut communibus bonis alicui benefacit, is verè & propriè non potest dici liberalis.

IV. Quia Platônica communitas in Rempublicam inducit vnitatem non tantum pernitiosam; sed etiam eius naturæ & fini repugnantem. Siquidem illa constat ex partibus specie & ordine inter se differentibus. Ideoque fieri non potest, vt ad simplicem vnitatem redigatur per quam omnis inter ciues dissimilitudo excludatur: non secus ac concentus bonus consistere non potest si vocum artificiosè inter se confusarum diuersitas ac dissimilitudo, quæ harmoniæ suauitatem efficit, ad vnum & eundem sonum reuocetur. Præterea finis Reipub. est αὐτάρκεια, hoc est, rerum ad vitam ciuilem necessariarum affluentia. Illam autem impedit vnitas Platonica, quatenus omnem inter ciues vitæ & ordinis dissimilitudinem excludit. Cum enim res quib. societas ciuilis indiget ad vitam commo- 4

dius degendam, ſint variæ & diuerſæ, non poſſunt ab hominibus eiusdem conditionis omnes ſimul acquiri ac ſuppeditari.

Proinde rectè à *Caſo lib.* 2. *Sphæræ ciuitatis cap.* 1. Platonis opinio nominatur noua & inaudita, quæ nullius Principis diplomate ſit obſignanda & nullius Philoſophi Chirographo ſubſcribenda, propterea quod à natura & Iuſtitia abhorreat. Interim tamen Ariſtoteles, aliiq; Platonicæ communitatis impugnatores, non ſimpliciter omnem inter ciues bonorum communionem negant, ſed quandam approbant & admittunt, tanquam honeſtam, laudabilem & vtilem, eamque duplicem, vnam Politicam, alteram ethicã, ſeu moralem. Politicam vocant, per quam ciues multa bona inter ſe habent communia, vt ſunt, quemadmodum Bodinus enumerat *cap.* 2. *lib.* 1. *de Repub.* forum, fana, porticus, viæ, leges, iura, iudicia, ſuffragia, conſuetudines, theatra, mœnia, publica ædificia, paſcua communia, agri publici, ærariũ, deniq; præmia, pœnæ, legis actiones, multæq; cũ multis res rationesq; cõtractæ.

Quædam inter ciues communio eſt approbanda.

Ethicam ſeu moralem vocant, per quam proprietas & diſtinctio bonorum retinetur; vſus verò & fructus eorum efficiũtur communes, quatenus nimirum ciues alii aliorum inopiæ & egeſtati de ſuis propriis bonis ſuccurrunt, & ſic animi ſui beneuolentiam ac beneficentiam erga conciues ſuos declarant. De hac re Salomon in Prouerb. cap. 5. hoc tradit præceptum: *Bibe aquam è tuis fontibus, riuuli tui foras deriuentur in plateas: at tu dominus eſto horum ſolus.*

Supereſt igitur nunc vt ad argumenta quæ pro

pro communitate Platonica fuerunt allata, breuiter reſpondeatur.

Refutantur argumenta pro communitate Platonica allata.

In primo diſtinguendum eſt inter vnitatem rerum naturalem, & præternaturalẽ. Non enim quælibet vnitas conſeruat res; ſed tantum ea, quæ eſt ipſis naturalis, hoc eſt, naturæ earũ conueniens. Nam illa, quæ præternaturalis eſt, hoc eſt, naturæ rerum contraria & repugnans, illa non conſeruat, ſed potius deſtruit & corrumpit res. Proinde non ſimpliciter vera eſt hæc propoſitio: Quicquid facit vt ciuitas maximè vna id ei eſt vtile; ſed tantum ſecundum quid, quatenus de vnitate ciuitatis naturali intelligitur, quæ non excludit partium inter ſe diſſimilitudinem, ortam ex diuerſo earum ſtatu, ordine, vitæq; genere, neque dominiorum inter ciues proprietatem & diſtinctionem; ſed tantum requirit tum ciuium æqualitatem ſecundum proportionem partim arithmeticam, partim geometricam; tum eorundem inter ſe amorem, cõcordiam & beneficentiam, quæ quaſi anima ſunt ciuitatis. 1

In altero argumento communitati Platonicæ eiuſmodi effecta bona attribuuntur, quæ tamen ei per ſe & ſimpliciter non competunt: Et rurſus proprietati & diſtinctioni dominiorum eiuſmodi effecta mala aſſignantur, quorum tamen cauſa efficiens illa per ſe non eſt, ſed per accidens, propter interuenientem hominum improbitatem, præſertim auaritiam & iniuſtitiam. 2

In tertio conceditur quidem, quod voluptatũ & dolorũ inter ciues communio magnã vim habeat ad conſeruandam vnitatem ciuitatis; ſed 3

negatur, quod illa per se & simpliciter oriatur ex illa Platonica omnium rerum communitate, cum potius ortum suum habeat ex honesto amore, quo ciues se mutuo tanquam vnius corporis ciuilis membra amplecti & prosequi debent.

4 In quarto, quod primum est inter ea, quæ ab aliis afferuntur, conceditur, quod nulla societas sit, quę non aliquam rerum communionem habeat: sed inde non sequitur Rempub. sine Platonica omnium rerum communione consistere non posse.

5 In quinto negatur, quod Deus in paradiso eiusmodi Platonicam omnium rerum communionem instituerit. Nam primum ad vitandas vagas, impuras & illicitas libidines tanquam remedium instituit matrimonium, in quo voluit, vt vnus mas cum vna muliere, & sic maritus cũ sua vxore, & vxor cum suo marito castè viueret. Deinde, ex eo quod Deus iussit Adamum, eiusque posteros terram replere, omnibusque animantibus ex æquo imperare, non sequitur, Deum omnium bonorum externorum communionem instituisse, eamq; voluisse inter homines vsq; ad finem mundi durare, ita vt nemini licitum fuerit habere quarundam rerum proprietatem, easq; pleno dominio possidere. Nam ipse Deus post lapsum ad Adamum ait Genes. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo. tuo*, inquam, *non alieno*. Imo multiplicato genere humano proprietatem & distinctionem bonorum instituit; dum aliis hanc, aliis illam terræ, aliorumq; bonorum partem cõcessit, vt sacra scriptura testatur.

ſtatur. Et propterea etiam in decalogo non tantum furta quę ſunt alienarum rerum inuitis dominis contrectationes & ablationes; ſed etiam iniuſtas bonorum proximi concupiſcentias, ſeu appetitiones prohibet.

In ſexto argumento negatur quod communitas Platonica cum lege Dei & naturæ de diligendo proximo ſicut nobismetipſis, congruat. Illa enim tantum intelligenda eſt de amore, qui circa res honeſtas & licitas occupatur; non autem de amore, qui verſatur circa res turpes & illicitas, cuiusmodi eſt communitas vxorum & liberorum. 6

In ſeptimo argumento conceditur, quod amicorum debeant omnia eſſe communia, quatenus ſcilicet ſalua honeſtate, ſaluisq; legibus diuinis & humanis communia eſſe poſſunt. Sed inde probari non poteſt communitas Platonica, quæ honeſtati, legibusq; diuinis & humanis repugnat. 7

In octauo argumento non ſimpliciter verum eſt, quod proprietas rerum lege ciuili tantum in mundum ſit introducta. Nam etiam lege diuina quæ à lege naturali non diſcrepat, non tantũ proprietas vxorum ante lapſum; ſed etiam bonorum externorum, ſtatim poſt lapſum hominum, eorũq; ex paradiſo eiectionem eſt introducta, vt patet non tantum ex verbis Dei ad Adamum: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo*: ſed etiam ex Caini in aliam regionem commigrationem. 8

In nono argumento negari quidem non poteſt, Chriſtianos in primitiua Eccleſia commu- 9

nes habuisse possessiones. Sed illa communitas nuspiam expreßè à Deo mandata legitur; sed certo cõsilio liberaq; voluntate ab iis suscepta & instituta fuit propter singulares quasdam circumstantias temporis, in quo Christiani multas persecutiones & afflictiones cogebantur perpeti & nuspiam tutas sedes habebant, in quibus suis propriis bonis priuatim vti illis licuisset. Ideoq; exemplum hoc nõ est generale, sed personale, quod vt aucto Christianorum numero diuturnum esse non potuit; sic iam vniuersæ Ecclesiæ & Reipub. obtrudi non debet.

10 In decimo & vltimo argumento negatur, quod communitas Platonica simpliciter & per se possit impedire illa mala, quæ iam in contractibus & commerciis hominum committi solent. Improbi enim homines non minus in vsu bonorum communium fraudulenter & iniustè agere possunt, quam in contractibus & cõmerciis.

Diuersæ definitiones recensentur, & examinãtur.

2 *Quid sit domus, pagus, vrbs: & quomodo inter se differant?*

ARistoteles *lib. 1. Politic. cap. 2.* definit domũ Græcè οἶκον, quod sit ἡ εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ φύσιν, hoc est, *communitas naturalis ad quotidianum vitæ vsum constituta*: Pagum verò Græcè κώμην, quod sit ἡ ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινωνία πρώτη χρήσεως ἕνεκα μὴ ἐφημέρου· hoc est, *societas prima ex pluribus dominiis constituta vsus non diuturni gratia*: Vrbem deniq; Græcè πόλιν, quod sit ἡ ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος, hoc est, *societas perfecta ex pluribus pagis seu vicis constituta.* Idem *lib. 1. Oeconom. cap. 1.* definit vrbem quod sit οἰκιῶν πλῆθος καὶ χώρας καὶ κτημά-

κτημάτων αὐτάρκεις πρὸς τὸ εὖ ζῆν hoc est, *multitudo domorum, agrorum & possessionum ad benè viuendum sufficiens* Sed hæ definitiones præter alia vitia, quibus laborant, sunt ambiguæ, propter æquiuocationem Græcorum vocabulorum οἶκος, κώμη, καὶ πόλις: Illa enim non semper propriè vsurpantur; sed sæpè per metonymiam subiecti recipientis pro societate domestica, pagana & ciuili sumuntur. Idcirco alii aliis verbis definitionem domus, pagi & vrbis proponunt. Domum enim esse dicunt propriè modo ædificium ad habitandum factum, quod ex tecto & pariete constat: modo vnius familiæ habitaculum & sedem. Pagum verò (quem à Græca voce πηγὴ, fontem significante deriuant, vel quia pagi solent exstrui propè fontes, vel quia homines pagani sæpè aquam ex communi & eodem fonte haurire solent) modo definiunt, multitudinem ædificiorum rusticorum inter se coniunctorum muro & fossa carentem; modo communitatem villarum plurium murorum munitione destitutam. Vrbem vero (quam ab *vrbo*, seu *vruo*, hoc est, aratri curuatura deriuant, propterea quod olim veteres in condendis vrbibus aratro sulcum ducere solebant, per quem illarum magnitudinē definiebant) modò multitudinem vicorum communi muro & fossa septam, munitamq;, modo communitatem plurium vicorum fossa & muro munitam: modò tectorum coniunctionem delubris & spaciis communib. distinctam; modò domiciliorū coniunctionē, in qua ciues vnius ciuitatis cōmode habitāt. Ex quib. definitionib. patet domū propriè

esse vnum singulare ædificium, in quo Paterfamilias cum suis domesticis degit vitæ & conuersationis assiduæ quotidianæ gratia: Pagum vero constare ex pluribus domibus, seu villis inter se coniunctis quidem; sed muro & fossa carentibus: Vrbem deniq; constare ex pluribus non tantum domibus, sed etiam vicis, muro & fossa munitis. Vbi etiam notandum est, 1. pagum differre à vico in eo, quod vicus propriè nihil aliud sit, quam locus publicus vtrinq; ædificiis cinctus, per quem incolæ transeunt. 2, vrbem dici opidum, vel quod opem præbeat aduersus hostes, vel quod homines in ea opes suas recondant; vel quod in ea sit quod opus est ad vitã benè degendam. Ideoq; per se inter vrbem & opidum nihil est discriminis, tametsi vulgò voce *opidi* intelligi soleat vrbs duntaxat parua, quæ bene munita non est. 3, vrbem aliam esse metropolin, quæ dicitur quasi mater reliquarum; vel quod inde coloniæ deductæ sint; vel quia præcipua est inter alias ciuitates, à quibus obseruatur tanquam mater, & à qua aliæ tanquam filiæ reguntur & defenduntur, seu ad cuius exẽplar cæteræ ciuitates sese conformant; aliam verò esse à metropoli pendentem, quæ imitatur illius gubernationem & iura ciuitatis.

Quomodo pagus à vico differat.

Cur vrbs dicatur opidũ.

An vrbs ab opido per se differat.

Vrbs quotuplex.

3 *An vrbs & ciuitas inter se differant?*

ETsi in communi loquendi consuetudine sæpenumero hæc duo vocabula inter se cõfunduntur, ita vt vrbs pro ciuitate, & ciuitas pro vrbe sumitur; tamen si res ipsas consideremus, quæ his vocabulis propriè significantur, manifestum euadit, magnum inter vrbem & ciuitatem

Vrbs & ciuitas propriè inter se differunt.

tem

tem esse discrimen. Nam vrbs propriè est multitudo vicorum, seu communitas plurium vicorum muro & fossa munita. Et sic est locus cōmunis, in quo ciues versantur, vitamque ciuilem agunt. Ciuitas verò est cœtus ciuium in vrbe degentium. Vnde etiam ciuitas dicitur, quasi *ciuium vnitas*, teste *Petro Gregorio Tolos. lib. 1. de repub. cap. 3.* Est enim ciuitas quasi vnum corpus, cuius membra sunt singuli ciues. Et hoc etiam testatur *Aristoteles lib. 3. Polit. capit. 1.* inquiens: ἡ πόλις πολιτῶν τι πλῆθός ἐστι· *ciuitas est ciuium quædam multitudo*. Item Cicero in Somnio Scipionis cū ait: *Nihil est illi principi Deo, qui hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius quam concilia cœtusq; hominum iure sociati quæ ciuitates appellantur.* Cui sententiæ multi alii ex recentioribus tam theologis, quam philosophis astipulātur. Augustinus enim lib. 2. quæst. Euangelicarum, cap. 46. *Ciuitas*, ait, *non est quorumlibet animantium, sed rationalium multitudo legis vnius societate deuincta.* Danæus lib. 1. Polit. Christianæ cap. 3, *Ciuitas*, inquit, *est cœtus multitudinis hominum, qui communibus legibus vtuntur, & quidem communi consensu siue vnam duntaxat, siue plures vrbes inhabitant.* Sic Bodinus lib. 1. de repub. c. 2. ciuitatem nec in personis nec in mœnib. subsistere asserit; sed in ciuium omnium cœtu sub eiusdem imperii summa potestate. Item cap. 6. ciuium multitudinem, iure sociatam rectè ait ciuitatem appellari. Idem iudicat Nonius Marcellus his verbis: *Inter ciuitatem & vrbem hoc interest: vrbs est ædificia: ciuitas incolæ.* Vnde etiam Petrus Gregorius in loco supra citato inquit: ciuitatem non lapides, sed homines facere. Cæte-

Vrbs propriè quid sit.

Ciuitas propriè quid sit.

rum præter diſcrimen illud primum à definitione vrbis & ciuitatis ſumptum, adhuc alia reperiuntur ex priore reſultantia; 1, quod vna numero ciuitas non eſt alligata ad vnam aliquam certam vrbem; ſed poſſit in diuerſis vrbibus, imò etiam pagis conſiſtere. 2; quod vrbs ſine ciuitate & ciuitas ſine vrbe ſibi conſtare poſſit. Hinc Athenienſes bello Perſico vrbem penitus deſeruerunt, & nauibus ſalutem ſibi quæſiuerunt. Sic enim oraculum Themiſtocles interpretatus eſt, ciuitatem non aliter, quam ligneis mœnibus ſeruari poſſe, hoc eſt, ciuium cœtum ac multitudinem legib. ſociatam aduerſus hoſtium copias non aliter, quàm nauib. tutã fore.

4 *Quæ fuerit prima cauſa vrbium condendarum tam impulſiua quam finalis?*

NOn credibile eſt homines vrbes olim condidiſſe temerè & fruſtra, ſineq; vlla cauſa graui, quæ ipſos impulerit ad hoc faciendum. Itaq; meritò quæritur, quænam fuerit prima illa cauſa, tam impulſiua, quam finalis. Etſi verò ea de re diuerſæ ac diſcrepantes ſunt hominum opiniones; tamen videtur probanda ſententia eorum, qui ſtatuunt cauſam impulſiuam fuiſſe partim metum, partim neceſſitatem. Finalem verò partim ſecuritatem, partim commoditatem vitæ ciuilis. Metuebant enim ſibi homines non tantum à beſtiis immanibus & feris; ſed etiam ab aliis hominibus præſertim potentioribus, qui ſolent eſſe iniurioſi: Et quia videbant ſe à metu illo liberari non poſſe, niſi inhabitarent loca muris & foſſis ſepta, muniraq;: Idcirco ad ædificandas vrbes partim metu, par-

Cauſa impulſiua & finalis vrbiũ cõdendarum quæſit.

tim

tim necessitate fuerunt impulsi. Et hoc etiam testatur prima vrbs, quæ à Caino Adami filio multis ante diluuium seculis exstructa fuisse legitur: & quidem ob metum ac trepidationem immanem, cum ille diuini iudicii signa propter fratrẽ Abelem à se trucidatum circumferret, & sibi à quouis homine metueret. Præterea cum iidem homines viderent & intelligerẽt quam insigne bonum sit, partim securitas, partim commoditas vitæ ciuilis: idcirco vtriusque consequendæ gratia condere aggressi sunt. Hinc *Cicero lib.3. Offic.* ait homines spe custodiæ rerum suarum vrbium præsidia quæsiisse.

5 An vrbes orientem & septentrionem versus sint salubrius sitæ, quam quæ meridiem solisq; occasum spectant?

ARistoteles lib.7. Polit. in situ vrbis quatuor consideranda esse docet, salubritatem aeris, bellorum opportunitatem, ciuilium actionum expeditionem, aquarum stantium & manantium copiam: quorum primum & vltimum, ciues; secundum, hostes, tertium, totius ciuitatis bonum commune spectat. De primo igitur quæritur *vtrum vrbes orientem & septentrionẽ versus sint salubrius sitæ, quàm quæ meridiem solisq; occasum spectant.* In qua quæstione thesin affirmatiuam defendit Aristoteles, ita tamen, vt omniũ saluberrimas dicat esse vrbes ad Orientem sitas; post has autem ad septentrionem sitas. Ratio primæ assertionis est, quia orientalium vrbium situs à cælo, aere, vento & aquis omnium benignissimam habet influentiã. Nam 1. ex parte cęli sol reliquaq; sidera orientia primã lucẽ primosque radios iis cõmunicant, & sic vires suas in eas

Sentẽtia affirmatiua approbatur.

primum effundunt. 2, aer in orientalibus mundi plagis est purissimus, quatenus radiis solis tẽperatus & à crassis virulentisq; vaporibus purgatur. 3, venti orientales omnium sunt saluberrimi. 4, aquæ, quæ ab ortu manant sunt saluberrimæ. Ratio secundæ assertionis est, quia venti septentrionales sunt salubriores australibus & occidentalibus, quatenus aerem purificant, intusq; aucto naturali calore concoctionem faciliorem ac celeriorem efficiunt.

6 *An vrbes mœnibus, turribus, arcibus, aliisq; propugnaculis sint muniendæ?*

DIsceptari hæc quæstio solet à Politicis in vtramque partem.

Pro thesi affir: Argum. Pro thesi affirmante afferri solent hæc argumenta: 1, quia munitiones vrbium decus & or-
1 namentum vrbibus ipsis conciliant. 2, quia sa-
2 lutem & libertatem ciuium tutantur, eosq; non tantum aduersus belluarum immanitatem: sed etiam hostium incursiones, direptiones, aliasq;
3 iniurias defendunt. 3, quia securitatem pariũt ciuibus, cuius obtinendæ gratia vrbes penè o-
4 mnes constitutæ sunt. 4, quia terrorem hostibus incutiunt, eosque à nefariis molitionibus
5 violenter abstrahunt & arcent. 5, quia antiquissimi quiq; vrbes mœnibus cinxerunt: Quod non fecissent, nisi munitiores eiusmodi vrbes
6 existimassent: 6, quia nulla domus repetitur, quæ non parietibus, ianuis clausis, &c. munita sit. Ergo multo minus vrbs mœnibus, aliisque
7 propugnaculis carere debet. 7, quia bestiæ ipsæ vrbium munitionem suadent; cum videamus bestias etiam loca tuta & secura quærere, vbi degant.

gant. 8, quia vrbes non differrent à pagis, si 8
mœnibus aliisque munitionibus essent desti-
tutæ.

At contra pro thesi negante adducuntur hæc *Pro thesi neg.*
argumenta: 1, quia propugnacula vrbium ciues *Argum.*
reddunt partim ignauos & otiosos; partim ni- 1
mium securos & confidẽtes: dum in his potius,
quam in animi fortitudine & robore, manibus-
que & lacertis salutis præsidia collocant. 2, quia 2
vrbes non saxis & lignis, vallis & mœnibus, sed
incolentium virtute muniendæ sunt: quos si
concordia coniungat, nullus murus potest esse
magis inexpugnabilis. 3, quia munitiones vr- 3
bium, præsertim arces munitissimæ, impiis prin-
cipibus occasionem præbent ad exercendam
tyrannidem, subditosq; vi opprimendum. Vn-
de etiam *arces munitæ iuga*, & *flagella Principum*
appellari solent. 4, quia inter Principes & sub- 4
ditos diffidentiam suspiciones perniciosas exci-
tãt. 5, quia subditis ansam præbent ad defectio- 5
nem & rebellionem aduersus suos principes. 6, 6
quia si vrbes benè muniantur, metuendum est,
ne hostis illas captas pertinaciter retineat, atq;
inde toti regioni damnum & vastitatem inferat.
7, quia historiæ testantur multos diruisse sponte 7
arces munitissimas, ne illæ in potestatem hosti-
um venirent. 8, quia vix hodie vrbes adeò mu- 8
nitæ reperiuntur, quæ diuturnam obsidionem
ferre queant, & non vel fame, vel alia ratione
coactæ tandem sese dedant, & in hostium pote-
statem veniant; præsertim ob tormentorum
bellicorum vsum, quorum impetum arces, alia-
que loca munita sustinere diu non possunt.

Thesis affirmatiua præfertur negatiua.

Cæterum ex mutua contrariarum rationum collatione apparet thesin affirmantem potius, quam negantem esse amplectendam; siquidem ea quæ contra vrbium munitiones afferuntur aut per accidens iis competunt, aut saltem infirmitate consequentiæ, laborant. Ideoq; per se nihil certò & necessariò probare possunt. Vide *Bodinum lib.5.de Repub.c.5.* vbi eandem quæstionem prolixè tractat.

7 *Vnde æstimandus sit bonus alicuius vrbis situs?*

Quæ spectanda sint in situ vrbis bono rectè diiudicando.

IN situ vrbis bono rectè diiudicando, spectanda est aeris salubritas. Aer enim spiritus reddit viuaces si purus ac subtilis extiterit: suffocat contra si impurus & crassus. Atq; hinc lau-
1 dantur vrbes illæ, quæ versus Orientem & Septentrionem sunt constitutæ vt supra *quæst. 5.*
2 traditum fuit: 2, loci in quo extructa est sublimitas. Talis enim & munitior & maiorem habet aeris salubritatem ob ventorum frequentẽ spirationem vaporumq; crassorum tum pauci-
3 tatem tum dissipationem. 3, distantia eius longa à stagnis & paludibus. Talis enim minus nebularum & exhalationum venenatarum habet.
4 4, fructuum abundantia ad alendos homines.
5 5, commoditas illius ad ciuiles actiones, præsertim commercia instituenda. Vnde optimus
1 vrbis situs habetur. 1, si non procul à mari aut flumine nauigabili absit: propterea quod inde & euehi, quæ supersunt, & quæ desunt aduehi
2 facilè possint. 2, quæ rei militari inseruit, hoc est, quæ est εὐέξοδος καὶ δυσπρόσοδος, id est, faciles exitus habet, ad educendum & deducendum exercitum, hostibusque accessu est difficilis. 6, dulci-

dulcium aquarum commoditas & salubritas & 6
sufficientia. Est enim aqua maximè necessaria ad vitam conseruandam: & facilius homines cuiusque rei quam aquæ dulcis defectum ferre possunt. Et maximè commendatur illa, quæ motu est velocissima, aspectu limpidissima, pondere leuissima, concoctu facilima. 7, ho- 7
minum in ea viuentium fœcunditas. pulchritudo, εὐεξία & viuacitas. Est enim malum signum, vbi mali coloris homines, aut deformes aut debiles, pauci pueri, pauciores senes reperiuntur. Hinc veterum consuetudo laudatur, qui opida aut castra statiua constituturi pecorum, quæ ibi pascebantur, inspiciebant iecinora: Et si essent liuida aut vitiosa, aliô migrabant: quod statuerent idem in humanis quoq; corporibus metuendum esse.

8 *Quomodo vrbs sit partienda?*

CAsmannus *cap. 65. Politicæ*, vrbis partes alias dicit esse priuatas, alias publicas. Priuatæ, inquit, sunt, quarum possessio & vsus pertinet ad homines priuatos, vt sunt domus, & his annexi horti. Publicæ sunt, quarũ possessio & vsus est publicus, vt sunt plateæ, ædificia & spacia publica. Publica ędificia sunt cõparata vel ad subsidiũ, vel ad conuẽtus publicos. Ædificia ad subsidiũ extructa sunt partim defendentia, partim excipiẽtia. Defendentia sunt mœnia & armamẽtaria. Mœnia sunt muri circa vrbẽ erecti, quib. ferè adiuncta sunt propugnacula, fossę ac munimenta portuum, per quas patet in vrbem ingressus. Armamentaria sunt ædificia, in quibus armamenta armaque asseruantur ad vrbis

De partitione vrbis.

præsidium: Excipientia ædificia sunt diuersoria & granaria. *Diuersoria* sunt domus ad excipiendos & sustentandos victu necessario peregrinos & alios aduentantes in vrbem, donec sua expedierint negocia. *Granaria* sunt ædificia ad excipiendum & conseruandum commeatũ aut thesaurum publicum frumenti & rerum ad victum pertinentium. Ad conuentus publicos pertinent curia, templa, scholæ, theatra & domus conuiuiorum publicorum. Spacia publica sunt, quæ ad vsus publicos vacua ædificiis relinquuntur, vt sunt forum & cœmeterium. Forum est spatium publicum, destinatum viuorum ciuium conuentui frequentiori cum ad venditiones & emptiones rerum necessariarum, tum ad alia negotia publica exercenda. Cœmeterium est locus sepulturæ ciuium. Hoc est aut templis adiunctum, aut extra vrbem non procul à mœnibus. Quomodo verò hæc partitio vrbis cum meâ congruat, vide in ipsis præceptis.

9 *An muri & portæ vrbis rectè numerentur inter res sanctas?*

Thesis affirmatiua defenditur per distinctionẽ.

VEteres muros & portas vrbis numerarunt inter res sanctas. Ideoq; prohibebant ne quis muros violaret aut trãscenderet, neve muri, aut portæ habitarentur, sine permissu Magistratus, partim propter incendia fortuita, quæ possunt muros consumere & conficere; & sic hosti aditum in vrbem patefacere: partim propter pericula, ne hostis ea parte, quam priuati homines inhabitant, admotis scalis clam inuadere possit vrbem. Vt autem veritas quæstionis intelligatur, notanda est homonymia in vocabulo

bulo *Sanctus*, quod quandoq; propriè sumitur pro eo quod non est profanum; quandoq; impropriè pro eo, quod est inuiolabile. Et in hac postrema significatione muri & portæ ab Antiquis dicuntur *res sanctæ*.

10 *An suburbia sint partes vrbis?*

SEntentiam affirmantem defendit *Bodinus lib. 1. de Republica, cap. 6.* dum ait, vrbē ipsam mœnium & suburbiorum ambitu cōtineri, nec vrbem à suburbiis & continentibus ædificiis seiungendam esse. Sed huic opinioni refragatur ratio, quæ docet vrbem mœnium ambitu terminari, nec eius appellationem septa murorū transire. Idcircò etiam vrbem dici ab *vrbo*, vel *vruo*, hoc est, curuatura aratri, quo ambitus vrbium olim solebant definire. Ergò cum suburbia sint extra muros vrbis sita, non possunt esse partes vrbis. Pro decisione quæstionis quidam respondent, suburbia quidem propriè partes vrbis non esse; sed potius ipsius appendices; cum vrbs murorum ambitu finiri ac terminari soleat: nihilominus tamen appellatione propria vrbis simul suburbia includi. Et hoc etiam testatur Paulus Iureconsultus, cum ait: *Vrbis appellatio muris: Romæ autem, continentibus ædificiis finiri*: Quibus verbis indicat vrbis quidem dictione, quæ intra muros sunt, tantum contineri, non suburbia: sed Romæ appellatione, hoc est, nomine, quo vrbs dicitur, contineri simul suburbia, id est, continentia ædificia, quæ vrbi proximè adiacent.

Thesis affir. defenditur per distinct.

11 *Quæ in templis ædificandis sint spectanda?*

CVm templa sint loca publica, rebus diuinis consecrata, necesse est, vt primum ad eorum
1 ædificationem eligatur locus aliquis idoneus. Is autem locus est idoneus, qui partim est illustris & eminens, ac præ cæteris vrbis partibus tutus ac munitus: partim liber & remotus cum à commerciis ementium & vendentium, tum à sordidorum opificum strepitu & fœtore. Ideoque etiam eiusmodi hominibus concedi non debet, vt propè templa habitent; tum ne ædes illæ sacræ ab iis profanentur; tum ne Christianorum deuotio ab iisdem impediatur
2 aut interturbetur. Deinde necesse est, vt ornatè & splendidè, vitato tamen omni luxu exstruantur.

Nam 1, palatia principum solent esse ornata & splendida. Multò ergò magis templa Dei. 2, quia eiusmodi ornatus & splendor maiorem deuotionem animis hominum incutit. 3, quia indecorum est domos & vestes nostras esse puras, templa autem Dei luto sordescere, non secus ac stabula porcorum. 4, quia Deus ipse cælum supremum sibi fabricauit & elegit tanquam habitaculum omnium corporum splendidissimum & ornatissimum. Cum igitur templa Dei terrena debeant esse simulacra illius templi altissimi & supremi; absurdum est illa esse sordida & inculta. Idcirco Deus etiam voluit, vt à Salomone templum sibi magnificum & illustre exstrueretur.

12 *An in Republica bene conſtituta aſyla ſint conſtituenda & permittenda?*

PRo theſi negante faciunt hæc argumenta: 1, *Argum. Pro*
quia aſyla facinoroſis hominibus ſpem im- *theſi neg.*
punitatis pariunt: & hoc modo ad maiora flagi- 1
tia perpetranda occaſionem præbent. 2, quia
iuſtitiæ aduerſantur, quæ vult vt boni præmiis; 2
ita mali pœnis dignis afficiantur. 3, quia magnus
eſt abuſus aſylorum. Ideoq; etiam Auguſtus Cæ- 3
ſar aſyla à veteribus cõſtituta abrogauit. Quod
non feciſſet, ſi iudicaſſet illa Reipub. eſſe ſalu-
taria.

At pro theſi affirmante afferri poteſt: 1, quod
aſyla non tantum à Deo permiſſa ſunt populo *Argum. Pro*
Iſraelitico: ſed etiam mandata Deuter. 19. vt in *theſi affir.*
terra Canaan inſtituerentur. 2, quod ſummi & 1
rigidi iuris ſunt quaſi remedia emollientia; &, 2
per conſequens, æquitati conſentanea.

Pro deciſione quæſtionis ſciendum eſt aſyla
in Repub. benè conſtituta poſſe inſtitui & per- *Quæſtio deci*
mitti, ſi modò omnis eorum abuſus tollatur, & *ditur cum li-*
eo fine duntaxat, quem Deus ipſe reſpexit, con- *mitatione.*
cedantur & permittantur. Ille autem finis eſt,
nõ vt ſint refugia ſacrilegorum, aliorũq; facino-
roſorũ hominum, qui peculiariter & contuma-
citer peccãt; ſed vt ſint refugia illorũ hominum,
qui per ignorantiam & errorem alium hominẽ
interficiunt. Idcirco etiã Exodi 21. Deus ab altari
ſuo auellere eum iubet, qui data opera & ex in-
ſidiis proximum ſuum occiderit. Nec in iure
aſyla conceduntur latronibus, homicidis, virgi-
num raptoribus, ſacrilegis, reis diuinæ & huma-
næ maieſtatis, &c.

13 *An extraneis nouas ſedes eligentibus permittendum ſit, vt nouas vrbes extruant?*

Theſis affirmatiua defenditur ex ſententia Petri Gregorii.

SEntentiam negantem defendit *Petrus Gregorius lib. 2. de Repub. cap.* 1. propterea quod hiſtoria teſtetur multas Reſpublicas ſubuerſas eſſe ab extraneis, quibus permiſſum fuit, vt nouas vrbes conderent. Affert autem duo exempla memorabilia. Vnum eſt Afrorum; qui Carthaginis ædificationem conceſſerunt Phœnicibus. Cum enim Phœnices fugientes tyrannidẽ Pygmalionis Tyranni in Africam veniſſent & ab Afris repellerentur, petierunt tantum loci ad incolendum, quantum tauri tergus comprehenderet. Riſerunt illi Phœnicum tunc ſordes, & puduit tantillam rem denegare: ſed maximè mirati ſunt, quomodo opidum in eo ſpatio poſſet fieri, cupidique videndi commentum ingenioſum iurati promiſerunt ſe daturos. Phœnices verò ſecto in orbem corio, ſic vt vnam corrigiam efficerent tenuiſſimam circumtenderũt, vbi fuit arx poſtea Carthaginenſium, quam inde *Byrſum* nominarunt. Procedente verò tempore incurſantes finitimos & vincentes, nauibus quoque per mare victum quærentes, more patrio arci & vrbem circumdederunt: iamque potentes obtinuerunt Africam mari latè imperantes. Alterum exemplum eſt Segoregiorum, quorum rex Senano permiſit Phocenſibus Maſſiliam in ſuis finibus ædificare, quæ tandem pro ciuibus primum inquilinis protulit dominos regionum, vt teſtatur Iuſtinus lib. 43.

14 *An*

14 *An sine annuis reditibus Respublica consistere possit?* *Sentētia neg, defenditur.*

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt; 1, quia sicut in domo rectè constituenda & ad- 1
ministranda opus est pecunia,& sine ea nihil re- 2
ctè fieri & perfici potest. Ita quoq; in Repub. 2, quia Respublica sine reditibus est velùt corpus humanum sine brachiis, 3, quia reditus an- 3
nui sunt instrumenta benè constituendi & administrandi Rempublicam. Vnde etiam χρήματα à Plutarcho dicuntur νεῦρα τῶν πραγμάτων, hoc est, *nerui rerum agendarum*. Sicut enim in corpore physico animalis nerui sunt prima sensus motusq; instrumenta: Ita etiam in corpore ciuili, cuiusmodi est Respublica, pecunia est primum rerum agendarum instrumentum. 4,quia eo fi- 4
ne omnis generis tributa tam ordinaria quam extraordinaria, tam personalia quam realia instituta sunt, vt Respublica annuos reditus habeat, per quos necessitati & indigentiæ succurrat.

CAPVT VII.

De forma & speciebus Reipublicæ.

1 *Fuit materia Reipublicæ. Restat forma eiusdem, quæ est legitima, distincta & harmonica singularium partium Reipublicæ coordinatio, & ad vnum corpus ciuile reductio.*

2 *Porrò si species Reipublicæ spectes, alia est simplex, alia composita.*

3 *Simplex Respublica est, quæ ex aliis di-*

uersis Rebuspublicis non est conflata.

4 *Estque respectu imperii vel monarchica, vel polyarchica.*

5 *Monarchica Respublica est, quæ vnius imperio est subiecta.*

6 *Estq́; vel minor, vel maior.*

7 *Minor est districtus, Baronatus, & Comitatus.*

8 *Districtus, est Respublica, à Domino gubernata.*

9 *Baronatus, est Respublica à Barone gubernata.*

10 *Comitatus, est Respublica à Comite gubernata.*

11 *Maior est principatus, & regnum.*

12 *Principatus, est Respublica à Principe gubernata.*

13 *Regnum, est Respublica à Rege gubernata.*

14 *Polyarchica Respublica est, quæ plurium imperio est subiecta.*

15 *Estq́; vel Aristocratica, vel democratica.*

16 *Aristocratica, est Respublica ab optimatibus, seu primoribus gubernata.*

17 *Democratica, est Respublica à populo gubernata.*

18 *Composita Respublica est, quæ ex simplicibus Rebuspublicis constat, cuiusmodi præ aliis eminet Imperium Romanum, quod ab Imperatore Romano administratur.*

1 Quæ ſit forma Reipublicæ?

De forma Reipub. opiniones aliorũ recenſentur & examinãtur.

DE forma Reipublicæ diuerſæ reperiuntur
Philoſophorum opiniones. Alii enim for-
mam Reipublicæ ſtatuunt ipſam πολιτείαν, hoc
eſt, ciuile regimen, ſeu adminiſtrationem Rei-
publicæ: alii corporis vnionem cum membro- 1
rum concordia ſub vno ſpiritu: alii ciuium vni- 2
onem conſpirantium ad conſtituendum vnum 3
corpus ciuile: alii conſociationem legitimã per- 4
ſonarum & rerum, ex quib. Reſpublica conſtat.
Ex quibus opinionib. prima videtur nõ eſſe ad-
mittenda: cum Politia non pertineat ad Reipu-
blicæ conſtitutioné, ſed ad eiuſdem iam conſti-
tutæ conſeruationem & amplificationem. Reli-
quæ verò veritatem quidem attingunt; ſed vna
clarius & perfectius; alia obſcurius & imperfe-
ctius. In primis verò vltima ob claritatem & per-
fectionem ſuam eſt recipienda: cum qua planè
congruit ea quæ in primo præcepto huius capi-
tis eſt expreſſa. Cum enim legitima conſociatio
perſonarum & rerum, ex quibus Reſpublica
conſtat, ſeu quod idem eſt, diſtincta ſingularum
partium Reipublicæ coordinatio & ad vnum
corpus ciuile reductio ſit cauſa interna, per quã
Reſpublica tanquam formatum eſt id quod eſt,
& eſſentialiter ab aliis rebus diſtinguitur: ſequi-
tur illam eſſe neceſſariò formam Reipublicæ.

2 Quot ſint ſpecies Reipublicæ?

Sententia aliorum exponitur & refellitur.

PLeriq; Politici Rempublicam diuidunt in
tres ſpecies, nempe *Monarchiam*, *Ariſtocra-
tiam*, & *Democratiam*. Sed hæc ſententia Rẽpu-
blicã cum politia ſeu imperio cõfundit: cũ tamẽ
res ſint diſtinctiſſimæ. Ideoq; ſimpliciter admit-
ti nõ poteſt, niſi adhibita correctione, dicamus

Rempublicam respectu Politiæ diuersæ aliam esse monarchicam, aliam aristocraticam, aliam democraticam. Quam ob caussam ego quoq; supra in præceptis Rempublicam diuisi in simplicem & compositam: Deinde vtramq; subdiuisi in monarchicam & polyarchicam. Ad monarchicam retuli districtum, baronatum, comitatum, principatum, & regnum: quia singulæ illius species Reipublicæ immediatè vnius imperio sunt subiectæ. Ad Polyarchicam retuli Aristocraticam & Democraticam; quia vtraq; non vnius, sed plurium imperio est subiecta: prior quidem optimatum, posterior verò populi imperio.

Etsi verò hæc diuisio Reipublicæ, prout à me est tradita, mira & absurda videri posset: cum vulgò monarcha dicatur, qui solus totius orbis terrarum est dominus; aut saltē maximam eius partem pleno imperio possidet: tamen si accuratè consideretur quid propriè sit monarchia, nempe vnius solius imperium & dominatus: facilè inde colligitur, nihil absurdi in illa diuisione à me esse commissum. Quod verò alii Rempublicam diuidunt in pagum & vrbem; illa distributio à natura Reipublicæ planè est aliena. Pagus enim & vrbs non sunt species Reipublicæ; sed partes illius materiæ, ex qua Respublica conflatur, vt patet ex præcedente capite.

3 *Vtrum magnitudo Reipublicæ, seu ciuitatis numero hominum, an potentia sit definienda?*

Pro parte posteriore cōtra priores.

ARistoteles *lib.* 7. *Polit. cap.* 4. statuit ciuitatem non numero hominum, sed potentia defi-

definiendam & metiendam esse. Argumenta *Argum.*
præcipua sunt: 1, quia magnitudo Reipublicæ 1
seu ciuitatis æstimatur ex copia & sufficientia omnium rerum ad vitam ciuilem benè degendã necessariarum. Illa autem non consistit in numerosa multitudine ciuium, sed in potentia: non secus ac magnitudo exercitus, non ex militum multitudine; sed ex virtute & potentia æstimatur. 2, quia Respublica ordine, ratione & 2
lege est regenda. Id autem fieri nõ potest, si eius magnitudo, turba & multitudine hominum definiatur. Hæc enim non facilè in ordinem redigi, nec ratione coerceri, nec legibus sapienter dirigi ac gubernari potest. Impedit enim rectã imperandi formam nimia multitudo hominũ; nisi diuina mens & potentia adsit, quæ ciuitatem, vt Deus vbique existens mundum, regat. Imo leges violat, ordinem peruertit, dignitatẽ obscurat, magistratum contemnit. Deniq; cõfusionem & perniciem parit. 3, quia sicut cor- 3
pus humanum satis tum sanum dicitur, cum nulla vel totius vel partium actio impeditur: Ita ciuitas satis tum magna dicitur, cum ob potentiam suis officiis muneribusq;, ad quæ ordinata & destinata est, benè fungi potest. 4, quia sicut 4
opus naturæ vel artis monstrosum dicitur, quãdo magnitudo ipsius iustam proportionem nõ habet, aut partes, ipsius vel redundant, vel deficiunt: Ita ciuitas, quæ nullam symmetriam seu proportionẽ suæ magnitudinis habet, vana aut nulla habetur. 5, quia in nimis magna ciui- 5
tate ciuium classes non sunt probè distinctæ, neq; illorum ordines satis noti. Imò quod ma-

ximum est, ciues ciuibus & illorum ordines magistratibus ignoti sunt. Vbi autem ciues ciuibus ignoti sunt; ibi munera ciuitatis non satis considerate possunt distribui, iudiciaq; minus iustè & sapienter fieri: circa q̃ duo aut negligẽter agere, aut turpiter errare, valdè periculosus est error.

4 *An Respublica seu ciuitas quò maior & populosior, eò sit felicior & tutior?*

Pro thesi affir. Argum.

1 HÆc quæstio etsi ex præcedenti facilè decidi potest: tamen maioris declarationis gratia placet illam in vtramq; partem ventilare. Ac quidem pro thesi affirmante faciunt hæc argumenta: *1*, quia ciuitas, quo maior est & populosior, eò maiores vires habet ad resistendum hostibus, & ad sumptus magnos diu ferendos est aptior: Contra, quò minor est, minusq; populosa: eò minus aduersus vim externam sese defendere ac tueri potest propter copiarũ exiguitatem, minusque diu sumptus magnos ferre

2 potest. 2, quia Prou. 14. v. 78. Salomon ait *in multitudine populi esse gloriam Regis, & cum non fuerit populus, esse attritionem Regis.* Et propterea etiam Regnũ Salomonis, quo magis erat populosum, eò magis à Deo benedictum fuisse, legitur lib. 1. Reg. 3.

Pro thesi neg. Argum.

Contra pro thesi negatiue faciunt hæc argu-

1 menta: 1, quia magna & populosa ciuitas nõ tam

2 facile regitur, legibusq; deuincitur, ac parua. 2, quia ciues eius inter se non solent esse tam concordes, noti & familiares, quam in minus ampla

3 populosaq; ciuitate. 3, quia in magna ciuitate tã facilè agnosci deligiq; nõ possunt ii, qui ad munus aliquod publicũ apti sunt, ac in parua: propterea

pterea quod in illa alii ferè aliis sunt ignoti. 4, quia in nimis populosa ciuitate ciues sibi mutuò potius obstant aliiq; alios impediunt, quàm iuuāt: ex quo oritur magna rerum perturbatio. 5, quia nimis magnæ & populosæ ciuitates omni libidinum & scelerum genere sunt refertæ, seditionumq; plenæ: ex quo oritur illarum interitus, vt testantur Romæ, Corinthi, Carthaginis, Hierosolymæ aliarūq; vrbium cadauera. 6, quia ciuitas populosa facillimè exhauritur, fitq; in illa summa rerum omnium caritas & penuria, quod tantam hominum multitudinem, tanquam onus nimium & impar ferre atq; alere nequeat.

4

5

6

Pro decisione quęstionis notandum est in ciuitate commendari mediocrem hominū multitudinem, quæ neq; modum excedat, neq; nimium deficiat. Illam autem mediocrem & proportionatam multitudinem æstimandam esse partim ex quantitate & fertilitate loci; partim ex alimentorum, quæ extrinsecus in eam terra marique inuehuntur, libertate: partim denique ex diuitiarum potentiæque magnitudine; partim denique ex ciuium bonorum & vtilium copia.

Quæstio deciditur.

5 *An in Republica bene constituta nimia ciuium multiplicatio sit per abortum fœminarum à Magistratu impedienda?*

ARistoteles *lib. 7. Polit. cap. 16.* docet ciuium numerum, quando supra eum, qui semel definitus est, excreuerit, à Magistratu imminuendū esse. Id autem cōmode fieri posse arbitratur, si procuret, vt fœminæ intra quadragesimū

Sententia negatiua cōtra Aristotelem defenditur.

à momento conceptionis diem abortiant, antequam fœtus sint animati. Verum hoc Philosophi præceptum nullo modo à nobis, qui Christiani sumus, est amplectendum: 1, quia pugnat non tantum cum lege Dei de non committendo homicidio; sed etiam cum mandato eiusdem de multiplicando humano genere. 2, quia institutioni diuinę matrimonii aduersatur. 3, quia Naturæ bellum infert, cui propositum est per singulorum & indiuiduorum multiplicationem speciei totius æternitatem cōseruare, & id quod bonum est, latius diffundere. 4, quia occasionem præbet ad semē fœcundum & prolificum, quod ad procreationem hominis est destinatum à Natura, corrumpendum; & sic hominem ipsum ex eo nascendum tanquam segetem in herba suffocādum. 5, quia non tātum Iurisconsulti Romani eam fœminam quæ partum absq; dolo malo abegit, ream damnandamque esse apertè pronunciant; sed etiam abortus procuratio disertè Exodi 2. vers. 22. prohibetur.

Ratio. 1 2 3 4 5

Obiectioni ocurritur. Neque est quod quis obiiciat minus malum esse eligēdum, ne sequatur maius. Falsum enim est quod voluntarius abortus mulierum sit minus malum, quam nimia ciuium multiplicatio; cum ille sit simpliciter turpis & iniustus; hæc verò non simpliciter. Deinde ipsum axioma non est simpliciter verum, sed tantum de malis inutilibus; non autem de malis turpibus.

6 *An in quauis Republica, præsertim maiore vrbs aliqua primaria tanquā metropolis sit constituenda?*

Pro thesi affir. Ratio. 1 SEntentiam affirmantem defendit *Aristoteles lib. 7. Polit. cap. 6.* Rationes præcipuæ sunt: 1, quia

quia Respublica debet imitari Naturam. Hæc verò in omni regione locum aliquem eminentem fixit, eundemque maximè ornauit. Ergo etiam Respublica vrbem aliquam constituere debet, quæ præ cæteris sit conspicua, probeque ornata & munita. 2, quia in corpore humano Natura vni parti principatum dedit. In suprema regione, est caput; in media, cor; in infima iecur. Ergo etiam in corpore ciuili vni vrbi principatus est attribuendus, vt sit quasi caput aut cor reliquarum. 3, quia in quolibet genere entium datur aliquod primum & principale, ad quæ reliqua omnia, quæ in eo continentur, reduci solent. Ergo etiam inter vrbes Reipublicæ aliqua esse debet, quæ cæteris sit superior & eminentior. 4, quia vt inter ciues est vnus Princeps: ita inter vrbes vna esse debet Principis maiestate & honore digna, quæ sit quasi regia, ad quam vt ad asylum iustitiæ & pacis reliquæ vrbes vrgente necessitate confugere possint. 5, quia antiquitatis exempla hoc idem monent. Italiæ enim metropolis, est Roma; Galliæ, Lutetia; Angliæ, Londinum; Iudææ, Hierosolyma.

Vbi sita esse debeat metropolis.

Porrò vt hoc addam obiter, vult Aristoteles eiusmodi metropolim propè mare esse sitam propter duas potissimum causas: quarum prima est opportunitas expugnandi hostes; altera facilitas exportandi & importãdi merces. Quibus addi potest delectabilis viuendi ratio propè mare, & perennis fructuum veluti scaturigo, quæ à mari in vrbem fluit. Hic enim situs lignea mœnia in portu aduersus hostem habet:

Hic ſitus commune forum orbis terrarum habet: Hic denique ſitus infinita bona ab exteris nationibus in vrbem vehit? Ex quo etiam fit vt vrbs hoc ſitu ſit fortior, amœnior & locupletior. Sed ſicut iuxta tritum verſic.

Omnis commoditas ſua fert incommoda ſecum:

Ita etiam maris propinquitas mala quædam in vrbem transfundit. Hinc enim ciuium externi mores, mercatorum fraudes, peregrinorum lues, hoſtium inſidiæ magnæ, variæ pompæ & delitiæ ciuium, denique peſtis, contagia in vrbem deriuantur. Sed hæc omnia fere mala aut prudentia Legislatorum, aut cura ſedula Magiſtratuum præueniri & euitari poſſunt.

Finis Libri I.

LIBER

POLITICÆ
LIBER SECVNDVS.
CAPVT I.
De imperio ciuili eiusq; subiecto in genere.

1 *Hactenus explicata est prima pars Politicæ, quæ dicitur* constitutrix Reipublicæ. *Sequitur eiusdem administratrix, quæ est pars altera Politicæ, tradens* modum Rempublicam constitutam benè administrandi.

2 *Illa vero est bipartita. Tractat enim partim de imperio ciuili, partim de subiectione ciuili.*

3 *Imperium ciuile est potestas legitima imperandi ad benè gubernandum Rempublicam ordinata.*

4 *In illo consideranda veniunt partim subiecta, partim species.*

5 *Subiectum imperii ciuilis aliud est occupãs, aliud recipiens.*

6 *Subiectum occupans est Respublica, quatenus ex populo & re populi constat.*

7 *Subiectum recipiens, est Magistratus, qui est persona publica legitima imperandi potestate instructa ad benè regendam Rempublicam.*

8 *In illa spectanda partim constitutio, partim recta officii administratio; partim diuisio Magistratus.*

i Quid sit imperium ciuile?

Diuersæ imperii ciuilis definitiones recensentur & excutiuntur.

CVm recta Reipublicæ administratio fundetur partim in imperio, partim in subiectione ciuili: necesse est vt primum omniũ sciatur, quid sit imperium ciuile. Illud verò ab aliis definitur modò; certus ordo in iubendo & parendo: modò autoritas & ius subditis in Repub. benè imperandi: modò dignitas & eminentia Magistratus. Ex quibus definitionibus prima & vltima planè sunt vitiosæ: cum naturam definiti nulla ex parte exponant: Prima enim non competit imperio ciuili, sed Politiæ, hoc est, ipsi administrationi Reipublicæ, quæ in imperando & parendo consistit, vt infra fusius suo loco explicabitur. Vltima verò effectum imperii cum ipso imperio confundit. Magistratus enim & eminentia qua magistratus ab aliis ciuibus, eiusdem Reipub. discernitur, pendet ab imperio ipsius, tanquam effectum à causa efficiente. Melior igitur est secunda definitio: quippe quæ naturam definiti perspicuè declarat. Cum qua & planè consentit ea quæ supra in præcepto tertio à me est assignata; in qua imperium primum dicitur *potestas legitima*; vt distinguatur à potestate illegitima seu violenta, quam quis contra leges in alium sibi vsurpat: Deinde dicitur illa potestas ordinata ad Rempublicam benè gubernandam, vt significetur finis proximus, cuius gratia imperium ciuile est institutum.

1 (beside "benè imperandi"), 2 (beside "Magistratus"), 3 (beside "& vltima")

2 *An*

2 An imperium ciuile Reipublicæ sit vtile & necessarium?

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: *Pro thesi af-*
1, quia imperium ciuile est potestas à Deo cō- *fir. Ratio.*
cessa & ordinata. 2, quia est primaria pars Poli- 1
ticæ, qua Respublica gubernatur: 3, quia iure 2
naturali, diuino & humano approbatur. 4, quia 3
conseruat Rempublicam. Vnde à Lipsio non 4
immerito modò fulcrum, seu firmamentum,
modò vinculum, modò coagulum, modò spiri-
tus vitalis Reipublicæ dicitur. 5, quia probos 5
tuetur & defendit: improbos verò coercet &
punit: Et propterea à Lipsio comparatur, cum
virga Circæa, qua captæ feræ, hominesq; mite-
scere fingebantur. 6, quia sine imperio nec do- 6
mus vlla, nec hominum ipsum genus, nec rerū
natura omnis, nec ipse mundus stare potest. Er-
gò neq; Respublica sine imperio ciuili. 7, quia 7
anarchia nihil est perniciosius: quippe quæ ef-
frenatam licentiam morum vitæq; dissolutio-
nem, scelerum impunitatem, horrendam rerū
omnium confusionem, denique calamitatum
tàm publicarum, quàm priuatarum Iliadem, &
Lernam malorum in Rempub. introducit; Et
hoc etiam testatur Sophocles cum ait: ἀναρχίας
μεῖζον οὐκ ἔστι κακόν. hoc est, *anarchia nullum maius est
malum.* Item *Plato lib. 1. de legibus*, cum asserit, a-
narchiâ nihil esse pernitiosius. Idcirco Corne-
lius Tacitus lib. *1.* histor. *melius esse iudicat sub
malo principe esse, quam sub nullo.* Et sacra Scriptu-
ra in libro Iudicum, cap. 17. causam malorum o-
mnium, quæ inter Iudæos tum grassabantur,
transfert in anarchiam, quod in diebus illis nō

fuerit rex in Israel; sed vnusquisq; quod sibi rectum videbatur, egerit. Imò ipse Deus in vltionem maximam scelerum minatur populo Iudaico per Esaiam cap. 13. boni principis priuationem. Vnde Chrysostomus explicans illum locum ait, nihil vsquam esse intractabilius Repub. quæ caret principatu; quemadmodum neque periculosius quicquam naui suo destituta gubernatore. Et alibi idem ait: *Præstat Dominũ, aliquẽ etiam tyrannum habere, quàm omninò nullũ.*

Pro thesi neg. Obiectio.

At pro contraria sententia obiici potest, 1, Rempublicam Dei imperio contẽtam esse posse, neq; opus habere imperio ciuili: præsertim cum melius sit Deo obedire, quam hominibus. 2, iniuriam fieri ipsi Deo: dum homo non tantũ eius imperio, sed etiam ciuili sese subiicit. Idcirco etiam lib. 1. Regum, cap. 8. dum populus Iudaicus petit regem sibi dari, respondet Deus Samueli, se abiici à Iudæis, ne regnet super eos. 3, dominationem hominis in hominem esse impossibilem propter paritatem naturæ humanæ, quæ in dominante, & iis quibus dominatur, reperitur. 4, homines sæpe abuti potestate; imperãdi ad suppressionem subditorum aliaq; mala.

Refutantur obiectiones.

Ad priores duas obiectiones respondeo, ciuile imperium, modò sit legitimum & iustum, nõ pugnare cum imperio Dei; sed potius eidẽ subordinari, ita vt qui ciuili imperio subiectus est, Dei etiam imperio subiectus esse dicatur. Ideoque iniuriam Deo non fieri, si homo non solum Dei imperio; sed etiam ciuili imperio à Deo cõstituto, eiq; subordinato sese subiiciat.

Neq; obstat, quod *satius esse dicitur Deo obedire quam hominibus.* Illud enim dictum tum locum

habet, cum aliquid præcipiunt homines, quod cum mandato Dei pugnat: non autem cum mãdatum hominum Dei mandato eſt conſentaneum. Similiter non obſtat, quod Deus Samueli reſpondet ſe à Iudæis regem petẽtibus abiici. Deus enim illum populum peculiari modo ſibi elegerat, eiuſq; Dominus immediatus ipſe ſolus eſſe volebat. Voluntati igitur Dei reſiſtebant Iudæi, dum præter Deum alium ſibi regem dari peterent: præſertim ex more regum gentilium, qui abſolutam poteſtatem nullis cancellis definitam in ſuos ſubditos vſurpabant. Ad tertiam obiectionem reſpondeo paritatem naturæ, quę in omnibus hominib. reperitur, non impedire, quo minus vnus homo alteri imperare & dominari poſſit: cum magna ſit imparitas in natura ſingulari & propria cuiuſq; hominis: præſertim verò in qualitatibus aduenticiis. Ad quartã obiectionem reſpondeo propter abuſum imperii ciuilis, non poſſe illud ſimpliciter damnari ac reiici, non minus ac vinum, ignis, aliaq; bona naturæ & fortunæ. 3

4

3 *An imperium ciuile differat à Politia?*

Etſi vulgò imperium ciuile cum Politia ſæpenumero confundi ſolet; tamen in accurata philoſophandi ratione neceſſe eſt, vt ab ea diſtinguatur. Nam πολιτεία ab Ariſtotele definitur modò τάξις τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων, hoc eſt, *ordo eorum qui ciuitatẽ inhabitant*, ſeu (vt alii vertunt, & quidẽ meo iudicio melius) *regũt & adminiſtrãt*. 3. Polit. 1. modò τάξις πόλεως, τῶν τ' ἄλλων ἀρχῶν καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων, h.e. *ordo ſeu* (vt Cicero vertit) *deſcriptio ciuitatis & magiſtratuũ maximè verò eius magiſtratus q omniũ eſt præcipuus*. 3. Pol. 4. modò τάξις ἐν ταῖς *Differt imperium ciuile à Politico.*

πόλεσιν ἡ περὶ τὰς ἀρχάς· hoc est, *ordo in ciuitatibus circa magistratus*, 4. Polit. *1.* modo βίος πόλεως, *vita ciuitatis*, 4. Polit. 11.

Ab aliis verò definitur modò administratio seu gubernatio Reipublicæ; modo ratio qua Respublica quælibet regitur; modò status Reipublicæ; modò ordo, quem ciuitas quæpiam siue cœtus quispiam hominum sibi constituit ac delegit in rebus suis publicis gubernandis & regendis. Sed nulla ex his definitionibus propriè competit ipsi imperio ciuili: quemadmodum neq; contra definitio imperii ciuilis recte constituta competit ipsi Politiæ. Præterea imperium ciuile habet se ad politiam tanquam pars ad totum. Politia enim constat ex imperio & subiectione ciuili, tanquam totum integrale ex suis partibus. Cum autem partes differant à toto; sequitur etiam imperium ciuile à Politia differre.

4 *Quid sit magistratus in genere?*

Homonymia vocabuli magistratus excutitur.

VOcabulum *magistratus*, quod à magistris, hoc est, præfectis populi originem traxit, interdum significat ipsum imperium Politicum, seu munus & officium publicum, quod Reipublicæ rector & gubernator gerit, vt cum quis dicitur magistratum accipere, habere, gerere, deponere, &c. Interdum sumitur pro ipso homine, qui Rempublicam regit & gubernat, qui Græcè propriè dicitur modò ἄρχων, modò πολιτάρχης. Et in hac postrema significatione hîc vsurpatur. Definitur autem magistratus ab *Aristotele lib. 4. Polit. cap. 15.* is, qui ius habet de publicis rebus consultandi, iudicandi & imperãdi,

Magistratus quid sit.

seu,

ſeu, vt Bodinus vertit, qui conſilii publici iudiciorum & imperii particeps eſt. Sic enim ait: Τὰς ἀρχὰς μάλιστα λεκτέον ταύτας ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύσασθαί τε περὶ τινῶν καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάσσειν· καὶ μάλιστα τοῦτο. Τὸ γὰρ ἐπιτάττειν ἀρχικώτερόν ἐστι. hoc eſt, *Magiſtratus maximè dicendi ſunt illi, quibus munus aſſignatum eſt cõſultandiq; de quibuſdam & iudicandi & imperandi. Et maximè hoc. Imperare enim magis proprium eſt magiſtratus*: quaſi diceret: Inprimis præcipua & maximè propria nota magiſtratus eſt ius habere imperandi. Per hanc enim diſcernitur ab omnibus aliis præfectis & procuratoribus, qui nullum habent imperium. Cæterum hanc definitionem Ariſtotelis reprehendit *Bodinus lib.3. cap.3.* propterea maximè, quod inde hoc abſurdum ſequatur, nempe magiſtratus nomen non mereri, qui non ſint conſiliorum ac iudiciorum publicorum participes,& ſic nullos aut certè pauciſſimos eſſe in Repub. magiſtratus. Idem reiicit definitionem partim Gouiani, qui magiſtratum dicit eſſe poteſtatem populi Romani ordinariam: partim Cuiacii, cui magiſtratus eſt perſona publica, quæ iurisdictioni præeſt: vel, quæ pro tribunali ius dicit; vel quæ iurisdictionem & iudicium publicum habet;partim *Caroli Sigonii*, qui magiſtratum definit,eum qui rerum diuinarum curam habet. Rationes Bodini ſunt: 1, quia definitio *Gouiani* anguſtior eſt ſuo definito. 2, quia definitiones Cuiacii, non tantum omittũt id quod in magiſtratu primum ac præcipuum eſt, imperandi ſcilicet prohibendique poteſtatem;ſed etiam latiores ſunt ſuo definito. Ipſe igitur *Bodinus lib.3. de Repub. cap.3.* magi-

ſtratum definit, quod ſit officialis, qui publicum imperium habet. In qua definitione loco generis ponit *officialem*, quem in præcedente capite dixerat eſſe *publicam perſonam*, quæ munus habet lege definitũ: Deinde loco differentiæ ſpecificæ addit, *publicum imperium habere*, vt diſcernatur magiſtratus ab officiariis, hoc eſt, perſonis publicis, quæ imperium nullum habent. Atq; cum hac definitione Bodini etiam conſentiunt definitiones *Caſmanni*, cum *cap. 2. Politicæ*, magiſtratum dicit eſſe modò Reipublicę partem quę imperii publici particeps in Republica præeſt, eamq; tuetur: modò perſonam, cui vel tota Reſpublica, vel pars eius quædã domi foriſq; quoad res humanæ ſocietatis cum dignitate & poteſtate gerenda & adminiſtranda publicè & legitimè eſt demandata.

5 *An magiſtratus in Republica ſit neceſſarius?*

Pro neceſſitate magiſtratus. Ratio.

STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, quia imperium ciuile eſt neceſſarium, vt li-
1 quet ex quæſtione ſecunda. Ergò etiã magiſtra-
2 tus, cui ineſt imperium ciuile. 2, quia corpus naturale hominis non eſt perfectum, niſi habeat
3 caput. Ergo neq; Reſpublica quæ eſt corpus ciuile, perfecta eſt, niſi habeat magiſtratum. 3, quia finis magiſtratus eſt perfectio & ſalus Reipubli-
4 cæ. Hic autem finis neceſſarius Reipub. Ergò etiam ipſe magiſtratus tanquam finitum. 4, quia magiſtratus eſt perſona publica legitima impe-
5 randi prohibendiq; poteſtate inſtructa ad benè gubernandum Rempublicam. 5, quia ſine magiſtra-

gistratu leges, quæ sunt vita & salus Reipub. vti mutæ silent, vt inanimes languent, vt extinctæ delitescunt. Magistratus enim est lex loquens, ius animatum, mandatum auctoritate & robore munitum, imperium iudicio & interpretatione suæ sententiæ præditum, quod non tantum imperari, verum etiam insuper curat, vt mandata seruentur. 6, quia magistratus officium est com- 6
mune bonum curare, defendere probos, præmiisq; afficere, improbos coercere & punire. 7, 7
quia quod nauclerus seu gubernator est in naui; auriga, in curru; præsultor in choro; pastor, in grege; id magistratus est in Republica. Sed nauis non potest carere nauclero; currus, auriga; chorus præsultore; grex pastore: Ergo neq; Respublica potest carere magistratu. 8, quia vbi nul- 8
lus est magistratus; ibi factiones, seditiones & tumultus frequenter excitantur: ex quibus Reipub. ruina & interitus existit. 9, quia bestiarum 9
societas non potest consistere sine duce aliquo, vt videre est in apibus, & gruibus. Ergò multò minus Respublica sine magistratu. 10, quia ma- 10
gistratus est Atlas ciuitatis à quo vniuersus status Reipublicæ pendet: est lex animata & loquens ciuitatis. Idcircò rectè ait *Cicero lib. 3. De legibus: Videtis igitur magistratus hanc esse vim vt præsit præscribatq; recta & vtilia & coniuncta cum legibus. Vt enim Magistratib. leges: ita populo præsunt magistratus: vereq; dici potest magistratū legē esse loquentem, legem autē mutum magistratum.* Et Plato lib. 8. De legibus, docet omninò inutiles & ridiculas futuras esse leges quātūuis bonas, nisi magistratus

creentur, qui eas ſeruari curent. Vnde etiam ſecundum eundem magiſtratus dicuntur *ſeruatores, auxiliarii, custodes legum, paſtores populi*, denique *columina, fulcra & ſuſtentacula totius populi* cui

11 præſunt. 11, quia magiſtratus eſt regni Dei inter nos conſtituendi & retinendi miniſter & organum.

6 *An magiſtratus rectè dicantur Dii?*

Pro theſi affir. Argum.

STatuitur theſis affirmatiua; idq; ob ſequentia argumenta: 1, quia Scriptura ſacra magi-
1 ſtratus paſſim Deos appellat, v.g. Pſal. 46. 110. Exod. 7.v.*1*. & cap. 22.v.9. & alibi: Inprimis verò memorabilis locus eſt in Pſal. *61*. vbi Pſalmiſta ait: *Deus ſtetit in ſynagoga Deorum: in medio autem Deos diiudicat*: Et poſtea: *Ego dixi, Dii e-*
2 *ſtis & filii altiſſimi*. 2, quia magiſtratus Dei perſonam in terris repræſentant, eiuſque vice funguntur. Ideoq; non inconcinne à Menandro Princeps dicitur εἰκὼν ἔμψυχος θεοῦ, *viua imago Dei*: Et à Plutarcho εἰκὼν θεοῦ πάντα κοσμοῦντος, *imago Dei cuncta gubernantis*. In quam ſententiam etiam *Bodinus in lib. de Repub.* Reges vocat legatos Dei immortalis & præpotentis ad reliquorum hominum ſalutem creatos. Et ſummum Principẽ dicit eſſe Dei imaginem viuentem & ſpirantẽ. Necnon *Petrus Gregorius lib. 7. de Repub. cap.* 11. aſſerit omnem regem Dei habere imaginem. Nec malè ab aliis magiſtratus dicitur *vicarius*
3 *Dei*. 3, quia à Deo conſtituti & quaſi geniti ſunt. Quam ob cauſam etiam ab Homero vocantur
4 διογενεῖς, hoc eſt, *à Ioue genus ducere*. 4, quia imperium, quod Magiſtratus gerit, eſt diuinum: eiuſque reſpectu magnam cum Deo totius mundi

monarcha similitudinem habent. Interim tamen sciendum est, Magistratus dici Deos non propriè, sed metaphoricè duntaxat propter similitudinem quam cum Deo respectu diuini imperii sibi delegati obtinent.

7 *An magistratus sit suscipiendus & gerendus, præsertim Christiano?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: *Pro thesi affir. Ratio.*
1, quia magistratus est à Deo institutus & or-
dinatus. 2, quia in sacris literis passim approba- 1
tur. 3, quia est simulachrum imperii diuini, 2
quod Deus habet in omnes creaturas. 4, quia 3
naturæ est consentaneus, ab eaq; requiritur. 5, 4
quia necessarius est ad Rempublicam bene cõ- 5
seruandam & administrandam. 6, quia homo 6
non solum sibi natus est; sed cum aliorum hominum, tum potissimum patriæ & Reipublicæ
gratia. 7, quia turpe & illiberale est sibi tantum 7
viuere, & Rempublicam hospitium prębentem
deserere. 8, quia magistratus secundum dictum 8
Biantis virum ostendit: Et vt cognosci non potest, integrum nec ne vas sit, nisi liquor infusus fuerit: Ita nec homo cognosci potest, nisi im-
perium ei creditum, commissumq; fuerit. 9, 9
quia magistratus est honorificus, hominesque Deorum appellatione dignos efficit.

At pro contraria sententia obiici possunt sequentia argumenta: 1, quia magistratui maxi- *Pro thesi neg. Argum.*
mè infensus est communis generis humani ho- 1
stis Diabolus: & contra eum sæpe rebelles & seditiosos ciues excitat. 2, quia nihil difficilius 2
est, quam aliis benè præesse. Vnde recte Plato in epist. 7. ait, opus arduum esse imperare. 3, quia 3

magiſtratus multas&magnas curas ac moleſtias ſecum trahit, quæ etiam ſæpè fruſtra & inutiliter ſuſcipiuntur: propterea quòd corruptior & deprauatior eſt Reſpublica, quam vt iuuari, meliorq; fieri queat.
4 4, quia rei familiari damnum & incommodum affert. Dum enim res curantur publicæ, domeſticæ peius curantur, nullumque ex publico lucrum percipitur.
5 5, quia multorum inuidiæ, odiis; ſuſpitionibus ſiniſtriſque
6 iudiciis & querelis expoſitus eſt. 6; quia multi magni & præclari viri oblatum magiſtratum ſuſcipere noluerunt, aut ſaltem diu multumq; ſuſcipere recuſarunt; vt liquet ex catalogo exemplorum, quem Iunius in tractatione huius quæſtionis recenſet. Hinc etiam Pythagoras à fabis, hoc eſt, magiſtratibus, qui per ſuffragia olim fabis notata eligebantur; abſtinendum eſſe monet.

Soluuntur argumenta pro theſi neg. allata.

Reſpondendum autem eſt ad illa argumenta in genere, quod maxima ex parte laborent vitio ἀνακολουθίας. Licèt enim vera eſſe concedantur; tamen ex iis neceſſariò concludi & probari non poteſt, magiſtratum propterea non ſuſcipiendū & gerendum eſſe; tum, quia Deus defendere ſolet magiſtratum aduerſus Diabolum, eiuſq; ſatellites; tum, quia omnia præclara ſunt difficilia: tum, quia curæ & moleſtiæ non ſemper inutiliter à Magiſtratu ſuſcipiuntur: ſed ſæpe cum maximo Reipub. commodo: tum, quia non ſemper & neceſſariò iacturam ſecum affert magiſtratus rei familiaris: tum, quia malis omnibus, quibus magiſtratus eſt expoſitus, occurri poteſt partim prudentia, partim magnanimitate, partim patien-

eleutiâ: tum quia non exemplis solis, sed rectæ rationis trutina omnia sunt expendenda; tum deniq; quia contrariæ rationes longè sunt ponderosiores.

5 *An inter magistratum & subditos sit mutua obligatio?*

STatuitur thesis affirmatiua. Magistratus enim subditis suis obligatur siue expresse siue tacite ad iustè imperandũ; viciſſim verò subditi Magistratui suo obligantur ad præstanda debita obedientiæ officia. Hinc etiam fit vt non tantum subditi grauiter peccent; si erga magistratum suum legitimum inobedientes, seditiosos & rebelles sese præstiterint; sed etiam ipse Magistratus, si officium suum aut negligat, aut ad crudelitatem erga subditos exercendam, ciuiumq; suppreſſionem iniustam vsurpet. Proinde errant illi magistratus, qui absolutam sibi, nullisq; legum cancellis definitam & circumscriptam potestatem sibi in subditos arrogant & sumunt, omniaq; quæ libet, existimant sibi facere licere.

9 *Quomodo Magistratus Politicus ab Ecclesiastico differt?*

ETsi in multis inter se conueniunt magistratus Politicus & ecclesiasticus; 1, in eo, quod vterq; status sit Dei ordinatio. 2, quod vterq; vnũ sibi præfixum scopum habeat, Dei gloriam, & hominum salutem. 3, quod vterq; Ecclesiæ, verbi Dei & cultus curam gerere debeat. 4, quod vterq; status verbo Dei, & alter alteri respectu quodam subiiciatur: ita vt Ecclesiasticus magi-

Magist. Pol. & Eccles. inter se conueniunt.
1
2
3

ſtratus Politico non ſpirituali, ſed ciuili ſubie-
ctione pareat: & viciſſim Politicus magiſtra-
tus, Eccleſiaſtico non ciuili, ſed ſpirituali ſubie-
ctione obediat; tamen rurſus in pluribus etiam
Differunt verò. inter ſe differunt. 1, obiectis. Magiſtratus enim
1 Politicus imperium exercet Politicum in Eccle-
ſia ad legitimum in ea ordinem & εὐταξίαν conſti-
tuendum erga hominem, vt ita dicam, externũ:
Eccleſiaſticus verò occupatus eſt circa internũ
hominem magis, ſeu verſatur circa hominum
2 conſcientias. 2. actionibus officii in Eccleſia.
Magiſtratus enim Politicus leges ad politiam
Eccleſiaſticam neceſſarias fert: at verò manus
ipſe ad actiones Eccleſiaſtici miniſterii publicas
3 & proprias non admouet. 3, poteſtate feren-
darum legum. Magiſtratus enim Politicus non
fert leges quoad fidem & vitam Chriſtianam,
ſed quoad ordinem decorum & honeſtatem &
4 res adiaphoras. 4, pœnarum ratione. Magiſtra-
tus enim Eccleſiaſticę pœnę ſunt ſpirituales, eæ-
que vel verbales, vel reales, vt ſuſpenſio & ex-
5 communicatio: Politici verò ſunt ciuiles. 5, ſy-
nodorum ratione, in quibus magiſtratus Politi-
cus vocem habet deliberatiuam, ſed non præ-
toriam & deciſiuam. Vide plura apud *Caſman-
num cap. 27.* Item apud *Danaum lib. 6. Polit. c. 1.*

10 *An imperium ciuile à domeſtico ſpecie differat?*

Pro theſi af-fir. Ratio. STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt:
1, quia imperium ciuile eſt poteſtas publicè
1 imperandi: Domeſticum verò eſt poteſtas pri-
2 uatim imperandi. 2, quia imperium ciuile non

natura

natura, sed hominum consensu est cõstitutum: Domesticum vero contra. 3, quia subiectum recipiens imperii ciuilis est magistratus; domestici verò Paterfamilias. 4, quia subiectum occupans imperii ciuilis est Respublica, constans ex multis familiis, seu collegiis: domesticum verò est vna duntaxat domus. 5, quia finis imperii ciuilis est salus, hoc est, conseruatio & amplificatio Reipublicæ: domestici verò finis est salus domus, hoc est, conseruatio & amplificatio tam familiæ, quam rei familiaris. 6, quia potest quis habere imperium domesticum, qui tamen destituitur imperio ciuili eique est subiectus. Et propterea *Bodinus lib. 1. de Republica cap. 6.* ait, Cum paterfamilias ex ædibus, in quibus domesticum imperium habet egreditur, seq; cum aliis familiarum principibus ad res rationesq; contrahendas coniungit; tunc certè Patrisfamilias ac Domini nomen amittit, vt socium ac ciuem se ferat, & quodammodo è familia exit vt in ciuitatem ingrediatur, ac pro domesticis negotiis publica tractet.

3
4
5
6

11 *An nihil rerum humanarum difficilius sit quam gerere magistratum?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia vulgus hominum est bestia multorũ capitum, cuius tanta est petulantia & ferocia, vt in neminem magis turbulenter insurgat, quam in illos, quorum imperio parere debet. 2, quia Reipublicæ administratio, si rectè est obeunda, ingentes & quasi concatenatas curas solicitudines & molestias secum trahit. 3, quia multum inuidiæ, metus, calumniæ & periculi subeundũ

Pro thesi affir. Ratio. 1
2
3

& sustinendum est omnibus Reipublicæ gubernatoribus, etiam optimis & prudentissimis: idque ab hominibus inuidis & factiosis; qui omnia consilia, quamuis recta & salutaria calumniantur & reprehendunt ad euertendam illorum dignitatem, qui præcipuè seruiunt communi vtilitati.
4 4, quia magistratus procurare debet, vt inter subditos virtutis studia vigeant, iuris æquabilitas conseruetur, flagitiorum licentia coerceatur. Deniq; singuli in suo ordine &
5 officio retineantur. Hęc autē non nisi cū summa cura & difficultate ab eo præstari possunt. 5, quia multa impedimenta quotidie obiiciuntur magistratui quæ efficiunt, vt consilia etiam optimè
6 cogitata ad salutem Reipublicæ exequi nō possint. 6, quia multa sæpe mala accidunt partim improuisa humanæ sapientiæ, partim humanis
7 consiliis inextricabilia, quibus status Reipublicæ labefactari & euerti potest. 7, quia magna est imbecillitas humanæ naturæ, quæ facit, vt magistratus in consiliis capiendis facile errare &
8 labi possit, aliquidq; suscipere & tentare, quod toti Reipublicæ detrimentum afferat. 8, quia Diabolus, qui capitalis hostis est omnis bonæ disciplinæ, omniumq; rectorum consiliorum nunquam non vigilat in perniciem Reipublicæ: Ideoq; quantū in se est conatur excitare omnis
9 generis turbas, seditiones & calamitates, quibus Respublica dissipetur & pessundetur. 9, Quia multæ & variæ sunt causæ corrumpentes
10 Reipublicæ, quæ omnes à magistratu difficilimè auerti & propulsari possunt. 10, quia quo maius est imperium diffusiusq; eo cura maior & gra-

grauior. Ideoque non immeritò Diocletianus Imperator *nihil difficilius esse* dixit *quam benè imperare.* Et Saturninus iis, qui imperatoria eum purpura induebant, prudenter dixit: *Nescitis amici, quid mali sit imperare: gladii & tela nostris ceruicibus impendent: imminent vndique hastæ, vndique spicula: ipsi custodes timentur & formidantur.* In quam sententiam etiam Rex Antigonus cuidam regium ipsius diadema intuenti & admiranti dixisse fertur: *pileum quidem esse paruum: sed si quis consideraret, quantis curis intus subductus esset: neminem fore tam insanum, vt si humi iaceret, eum vellet attollere.*

CAPVT II.

De electione magistratus.

PRÆCEPTA.

1 *Constitutio magistratus est actus publicus, quo magistratus creatur.* *Constitutio Magistratus quid & quotuplex.*

2 *Estq́, vel diuina, vel humana.*

3 *Diuina constitutio est, quæ fit à Deo tanquā prima omnis magistratus, causa efficiente.*

4 *Estq́, vel immediata, vel mediata.*

5 *Immediata est, quæ fit à Deo citra vllius creaturæ intelligentis ministerium.*

6 *Mediata est, quæ fit à Deo per creaturæ alicuius intelligentis interuentum ac ministerium.*

7 *Humana constitutio est, quæ fit per homines.*

8 Estq; vel ordinaria, vel extraordinaria.

9 Ordinaria est, vel simplex, vel mixta.

10 Simplex est, vel electiua, vel hæreditaria.

11 Electiua constitutio est, actus publicus, quo magistratus secundum leges & consuetudines in vnaquaq; Republica receptas eligitur. Græcè dicitur ἀρχαιρεσία.

12 In illa consideranda partim causa, partim subiectum.

13 Causa electionis alia est efficiens, alia finis.

14 Efficiens alia est principalis, alia instrumentalis.

15 Principalis efficiens sunt homines, quibus ius eligendi est commissum: siue sit totus populus, siue pars primaria populi.

16 Instrumentalis efficiens partim est ius, partim modus eligendi.

17 Ius eligendi est potestas iis concessa, qui ad eligendum magistratum sunt deputati.

18 Idq; pendet vel à lege scripta, vel à consuetudine diu in Republica recepta & approbata.

19 Modus eligendi fit vel per suffragia, vel per sortes, vel vtroq; simul modo.

20 Suffragia omninò liberè dare debent ab eligentibus, sine præiudicii aut affectus priuati interuentu.

21 Sortes etiam ita instituendæ sunt, vt ab iis omnis fraus & dolus absit.

22 Fi-

22 Finis electionis est legitima magistratus constitutio.

23 Subiectum electionis sunt personæ ad capessendum magistratum habiles & idoneæ, siue illæ ex toto populo, siue ex certo eius genere & ordine eligantur.

24 In illis spectandæ conditiones nonnullæ requisitæ, quarum aliæ sunt primariæ, aliæ secundariæ.

25 Primariæ conditiones sunt tres, scientia, voluntas & facultas benè administrandi Rempublicam.

26 Scientia æstimanda, est partim ex doctrina seu eruditione, partim ex prudentia.

27 Voluntas æstimanda est partim ex bono erga Rempublicam affectu, partim ex virtute morali præsertim pietate & iustitia.

28 Facultas æstimanda est partim ex auctoritate, partim ex viribus, seu bonis animi, corporis & fortunæ.

29 Secundariæ conditiones sunt, quæ pertinent ad sexum, ætatem, staturam corporis, formam, patriam, familiam, statum, diuitias, &c.

30 Secundum illas enim cæteris paribus potius eligendus est vir, quam fœmina; senior, quam iunior: procerus, quam curtus; formosus, quàm deformis: indigena, quam peregri-

nus; claræ, quam obscuræ familiæ; liber, quam seruus; diues, quam pauper; potens, vel non potens.

1 *An omnis Magistratus à Deo primam suam habeat originem?*

Pro thesi affir.

STatuitur thesis affirmatiua, quatenus magistratus consideratur partim absolutè, vt magistratus; partim restrictè, vt bonus magistratus.

Ratio. Rationes sunt: 1, quia Deus est prima causa
1 efficiẽs omnis entis creati, quatenus est ens. Ergò etiam magistratus.
2 2, quia Deus est summum & perfectissimum bonum, à quo omnia alia bona, quæ reuera sunt talia, primò oriuntur. Ergò cum etiam magistratus sit verum bonum Politicum; sequitur illum quoq; à Deo primo oriri.
3 3, quia Deus est supremus totius mundi Dominus & monarcha, qui vt à seipso habet auctoritatem & potestatem imperandi omnibus creaturis; ita etiam ab eo omnis in terra magistratus non tantum essentiam primò habet; sed etiam dominium, auctoritatem & potestatem imperandi. Et hoc testatur Apostolus Paulus Rom. 13. cum ait, *non esse potestatem*, hoc est, *magistratũ nisi à Deo.* Item Syracides cap. 1. & 17. cum inquit, *vnum esse Deum altissimum dominatorem Deum: & illum omnib. terris constituere magistratus &*
4 *principes.* 4, quia Deus pro libero voluntatis suæ beneplacito non tantum distribuit inter homines imperia, eaq; ab vno ad alium transfert, Danielis 2. 4. & 7. sed etiam certis metis ac periodis durationem singulorum imperiorum definit.
5 5, quia magistratus est minister & vicarius Dei. Ideoq; in sacris literis *Elohim*, hoc est, *Dii*, appel-

lantur qui ad Reipublicæ gubernacula sedent, Psal.81. v.6. Ioh.10.v.34. 6, quia Deus ius gladii primitus instituit, Gen. 9. v.6. eiusq; iudicium magistratus dicitur exercere, 2. Paralip.19.v.6. 6

At pro thesi particulari negante afferri possunt hæc argumenta: 1, quia Deus Hosiæ 8. v. 4. côqueritur de Israelitis, quod ipsi constituerint reges, at non ex se: principesq; sibi præfecerint quos non agnoscat. 2, quia Nimrod primus Chaldæorû monarcha dicitur potens fuisse venator contra Deum, Gen. 10. v. 9. propterea quod per vim & grassationem violentam imperium sibi vendicauerit. 3, quia reliquarum monarchiarum conditores violenta & iniusta aliorum oppressione potentiam sibi pararunt. v.g. Cyrus iniusto bello Crœsum oppressit: Alexander insana dominandi libidine Persas & Indos sibi subiugauit: Romani imperium in Græcos & populos alios iniquo bello pararunt: Iulius Rempublicam; Augustus collegas suos iniustè oppressit. 4, quia scelera non sunt à Deo, At in omnibus ferè imperiis & regnis sunt plurima scelera; in primis verò Tyrannis dominatur, Nô igitur omnis magistratus videtur esse à Deo.

Pro thesi part. negante Argum. 1 2 3 4

Pro solutione horum argumentorum discernendum primum est inter potestatem, quæ semper est à Deo, & inter eius acquisitionem ac vsurpationē, quæ non est à Deo; quatenus est iniusta. 2, notandû est magistratû, quatenus est prauus & vitiosus, non esse à Deo; sed partim à Diabolo, partim à praua voluntate eius impellente ipsum ad peccandum & malè occupandum vel administrandum Rempublicam.

Soluuntur argumenta pro thesi parte negante.

2 *An magiſtratus ordinariè ab hominibus conſtituatur vel per electionem: Et vter modus ſit melior?*

In priore parte quæſtionis theſis affir. defenditur.

ARiſtoteles *lib. 4. Polit. cap. 15.* docet tria eſſe conſideranda circa conſtitutionem magiſtratus: ἓν μὲν τίνες οἱ καθιστάντες τὰς ἀρχάς· δεύτερον δὲ ἐκ τίνων· λοιπὸν δὲ, τίνα τρόπον. *Vnum quidem, qui magiſtratus conſtituunt: alterum ex quibus conſtituant: tertium, quomodo conſtituant.* Quod ad primum attinet, omnes Politici in eo conſentiunt, magiſtratum proximè & ſecundum Deum ordinariè ab hominibus conſtitui; & quidem duobus modis; vel per electionem vel per ſucceſſionem. Hinc *Petrus Gregorius lib. 7. de Republica cap. 4.* ait Rempublicam certiſſimè turbari poſſe ab iis qui imperii ſunt auidi; niſi iure gentium fuiſſent obiecta duo potiſſimum remedia præſtantiſſima & præcipua, vnum ſucceſſionis, aliud electionis. Ad cuius imitationem *Lipſius lib. 2. ciuilis doctrinæ, cap. 4.* docet appetitum principatus, qui eſt in multis reprimi à more & lege gentium repagulo duplici, electionis & ſucceſſionis. Vbi etiam ſucceſſionem dicit eſſe, cum gentilis is honor eſt, & princeps è principe naſcitur: electionem verò, cum ſpreto natalium iure ſuffragiis deſignatur. Hinc etiam *Danæus lib. 6 Polit. Chriſtianæ cap. 1.* creationem magiſtratus aliam dicit eſſe electiuam, aliam hæreditariam: propterea quod magiſtratus alius ex electione ac ſuffragio populi vel ordinum; alius iure hæreditario creetur.

Ac quod vterque modus creandi magiſtratum ſit rectus & legitimus, id inde patet, quod

vterq;

vterq; consentaneus est, partim iuri diuino vt testatur exemplum Dauidis, quem Deus per electionem constituit regem Israelis, & postea voluit idem regnum per successionem deferri ad posteros Dauidis: partim iuri gentium, vt testatur imperium multarum gentium, quod post primum principem electum, postea per successionem ad filios aut cognatos fuit delatum: partim iuri ciuili, quod statuit, ne ex delicto, quo priuari digni sunt possessores, priuandos esse successores non delinquentes; partim denique rectæ rationi. Vter autem modus sit melior & Reipublicæ vtilior, de eo non leuis est inter Politicos controuersia. Alii enim electionem præferunt successioni; & sic imperium electiuum hæreditario: alii successionem electioni præferunt. *Altera pars quæstionis explicatur.*

Electionem præferendam esse successioni. Argum.

Argumenta pro priore sententia sunt: 1, quia electio est antiquior successione. Nulla enim potest esse successio, nisi olim aliquis fuerit electus, in cuius locum postea alius succedere possit. 1
2, quia æquitati magis est consentanea electio: quippe quæ exigit, vt ex omnibus eligatur, qui omnibus imperaturus est. 2 *Plinius in Panegyr.*
3, quia per electionem dignior persona reperitur, cui imperium ciuile tutò & vtiliter committi possit. 3
Virtus enim secundum quam fieri debet electio, semper certior dux est quam natura.
4, quia nasci & generari à principibus, vt Tacitus ait *lib. 1. histor.* fortuitum est, nec vltra æstimatur: Cooptandi autem iudicium est integrum, etsi eligere vis, consensu monstratur. 4
5, quia electio magis signum est libertatis populi quam successio, 5

quæ præ se fert speciem aliquam seruilem. Et per illam libertas Reipub. magis stabilitur, quatenus conditiones præscribi possunt magistratui, in quem consentire eum oportet, si velit esse
6 magistratus. 6, quia electio tutior est & gloriosior; maioremq; vim habet excitandi homines ad studium virtutis beneuolentiamque gignendi erga Rempublicam in animis hominũ, qui fue-
7 runt electi. 7, quia is qui electus est, facilius potest moneri sui officii & permoueri, quam is, qui successit.

Successionem præferendam esse electioni. Argum.

Argumenta pro posteriore sententia sunt: 1, quia successio est naturalis; electio vero non est naturalis, sed artificialis. Naturale autem præ-
1 ferẽdum est non naturali. 2, quia successio re a-
2 ptior est & aspectu aliquo melior, quatenus minore discrimine sumitur princeps, quam quæri-
3 tur. 3, quia benè continuat statum imperii ac impedit interregnum: cum contra electio necessariò interregnum faciat quod nihil aliud est quam status publici benè cõstituti interruptio, multasq; secum confusiones & perturbationes
4 trahit. 4, quia populus libentius consueto domino, quam nouo obtemperat. In obedientia autem totum dominatus genus consistit. 5, quia
5 magistratus hæreditarius est eiusdem gentis, meliusq; nouit mores & vires populi, eiq; communi conuictu factus quodammodo amicus.
6 6, quia magistratus hæreditarius erubescit mores & leges maiorum vt à suis factas mutare, aut in tyrannidem conuertere. Electus verò contra non erubescit & leges ciuiles mutare, & mores pere-

Salust. in Iugurtha.

peregrinos in Rempub. introducere. 7, quia 7
magistratus hæreditarius minus ærarium Reipub. exhaurit, minusq; nouis exactionibus & contributionib. subditos grauat quam electus; cum ille sit similis hirudini iam sanguine ple- 8
næ: hic verò hirudini famelicæ. 8, quia successio omnem occasionem subditis præcidit ad factiones & coniurationes, quas dominandi ambitio solet excitare: cum contra electio vix aut nunquam sine immicitiis aut factionibus finem 9
debitum sortiatur. 9, quia magistratus hæreditarius maiorem habet libertatem imperandi quam electus: cum hic pendeat à fauore eli- 10
gentium: ille vero non. 10, quia electio facit non tantum vt mortuo Principe tempore interregni fluctuet Respublica & sine rectore sit, non secus ac nauis in medio mari sine gubernatore, obnoxia est subuersioni ad primum tempestatis subortæ impetum: sed etiam vt Respublica non rarò in aliud nomen alteriusq; subie- 11
ctionem degeneret. 11, quia principem ipsum securiorem efficit successio, quatenus per procreationem liberorum pluribus Imperii muni- 12
mentis insistit. 12, quia facile regni proceres, penes quos est eligendi potestas, pecunia corrumpi & expugnari possunt.

Pro decisione quæstionis subiungo iudicium *Quæstio deciditur.* *Danæi*, quod habetur *lib. 6. Polit. cap. 7.* Ibi enim ait melius esse 1, vt nulli sint magistratus hæreditarii præter summum: Deinde, vt etsi summus magistratus sit hæreditarius; nihilominus ab ordinibus Reipub. eligatur, seu

potius obseruetur & approbetur: cum hoc modò fiat tum populis gratior, tum exteris venerabilior: Deniq; vt in eo sequatur gens & natio quælibet quæ ex vsu ipsius est, magisq; commodum ipsa sibi nouerit & experientia deprehenderit.

3 *An electio magistratus debeat esse publica & libera?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1,
1 quia persona eligenda est publica. 2, quia e-
2 lectio ad publicum bonum promouendum &
3 conseruandum dirigi debet. 3, quia omnes su-
4 spiciones sunt vitandæ, quæ ex priuatis & clandestinis conuenticulis oriri possunt. 4, quia vbi non est libertas, ibi non est electio; neq; eligi potest is, qui artibus quibusdam se intrudit.
5 5, quia electio rationibus, non affectibus est dirigenda & moderanda.

Idem etiam *Plato lib.6. De legibus* vult electiones magistratuum liberè & incorruptè fieri.

4 *Vtrum magistratus à toto populo, an ab aliqua eius parte sit eligendus?*

HÆc quæstio secundum Aristotelem lib. 4. Polit. cap. 15. sic proponitur: *Vtrum magistratus ab omnibus ciuibus sit eligendus; an verò à quibusdam.* Etsi vera in hac quæstione leges & consuetudines cuiusq; Reipub. spectari & obseruari solent: tamen non ineptè quæritur à Politico vtrum sit melius à toto populo seu omnibus ciuibus; an verò ab aliqua tantùm eius parte, seu quibusdam ciuibus magistratum eligi.

Pro priore parte quæstionis. Ratio.
1 Rationes pro priore parte quæstionis sunt; 1,
quia

quia ad magistratus electionem requiritur consensus totius populi. Is autem consensus haberi non potest, nisi à toto populo eligatur. 2, quia si ab aliqua tantum parte eligatur magistratus, occasio præbetur non tantum ad factiones & corruptelas eligentium moliendas, sed etiam ad seditionem & rebellionem à populo mouendam aduersus magistratum electum.

Pro posteriore parte Ratio.

Rationes pro posteriore parte quæstionis sunt: 1, quia impossibile est, aut saltem valde difficile consensum à toto populo impetrare; 1 cum diuersa sint hominum de vna & eadem re 2 iudicia; & quod vni placet, alteri displiceat. 2, quia maxima pars populi est vulgus. Illud autem non idoneum est ad eligẽdum partim propter imperitiam, partim propter iudicii inconstantiam & corruptionem. Non enim rectè cõsiderare & perpendere potest vulgus conditiones primarias, quæ in eligendo requiruntur: imò affectus potius quam rectæ rationis ductũ sequitur.

Proinde melius esse videtur, vt ius eligendi iis duntaxat ciuibus committatur, qui cæteris, sunt prudentiores, & in eligendo rectæ rationis iudicium potius, quam affectus sequũtur. Hinc etiam *Petrus Gregorius Tolosanus lib. 4. de Repub. cap. 5.* asserit signum singulare supremæ maiestatis esse auctoritatem creandi magistratus, qui cum imperio & iurisdictione nomine eius, vel eorum, qui præficiunt, eligunt & creant, possint potestatem in alios exercere vel iubendo, vel iudicando.

Quæstio deciditur per distinct.

Pro decisione quæstionis sciendum est duo-

bus modis magiſtratum dici poſſe à toto populo eligi. Primus modus eſt, cum omnes & ſinguli ciues ſunt in numero electorum, ſuiſq; ſuffragiis ſingularibus magiſtratum deſignant. Alter modus eſt, cum totus populus ex ciuium vniuerſitate vnum aut plures communi conſenſu eligit, iiſq; ius eligendi tradit. Atq; hic poſterior modus videtur priori eſſe præferendus: ſi modò illi pauciores quibus à toto populo ius eligendi eſt traditum, ſint viri boni, cæteris prudentiores, bonaq; fide electionem inſtituant ac perficiant. Sic enim accidit vt electio, quæ à paucioribus illis nomine totius populi facta eſt, rectè dicatur à toto populo eſſe facta. Quod ſi vero electio magiſtratus ab vno aut pluribus Reipublicæ ciuibus fiat, qui conſenſu totius populi non ſint ad hoc deputati; tunc illa electio ſæpè ſolet factiones aliaq; mala in Repub. procreare.

5 Vtrum ex toto populo, an ex aliqua illius parte magiſtratus ſit eligendus?

HÆc queſtio ab aliis ſecundum Ariſtotelem ita præponitur: *Vtrum magiſtratus ex omnibus ciuibus, ſeu omnium ciuium ordinibus ſit eligendus: an verò ex quibuſdam ciuibus, ſeu certo aliquo ciuium ordine.* Etſi verò in hac etiam quæſtione non minus ac in præcedenti multum legibus & conſuetudinibus cuiuſq; Reipublicæ tribui ſolet; tamen melius eſſe videtur, vt magiſtratus eligatur ex toto populo, ſeu omnibus ciuium ordinibus, quam ex aliqua tantum

tum populi parte, seu certo aliquo ciuium ordine.

Rationes sunt: 1, quia electio magis est libera si nõ ad certum ciuium ordinem sit restricta. 2, quia in singulis ciuium ordinibus plures idoneæ personæ reperiri possunt, quibus imperiũ ciuile committatur, quam in vno tantum. 3, quia si electio fiat ex singulis ciuium ordinibus, singuli ad studium virtutis magis accenduntur & inflammantur; & quidem eo fine, vt aliquãdo ad gubernacula Reipub. possint promoueri. Id autem non fit quando electio est limitata ad vnum duntaxat ciuium ordinem. Qui enim vident sibi aditum ad magistratum omnẽ esse interclusum, illi studium virtutis aut prorsus abiiciunt, aut saltem languidè tractant.

Pro priore parte. Ratio. 1 2 3

6 *An suffragia in electione magistratus sint ponderanda potius quam numeranda?*

VSitatum est, quoties magistratus per suffragia eliguntur, vt illorum numerus potius quam pondus consideretur. Sed hæc consuetudo videtur simpliciter nõ esse approbãda. Rationes sunt: 1, quia vera & legitima suffragia non sunt æstimanda ex pluralitate suffragantium; sed ex natura & qualitate sua, vtrum nimitum sint profecta à syncero & incorrupto iudicio, rationibusque veris & solidis nitantur; an verò contrario modo sint affecta. 2, quia varii sunt modi illegitimi & fallaces colligendi suffragia, eorumque numero potius, quam pondere vincendi. Illi autem omnes impediuntur & excluduntur, quando suffragia ponderantur potius quam nume-

Sententia negatiua defenditur. Ratio. 1 2

3 rantur. 3, quia si suffragiorum numerus potius, quàm pondus attendatur in electione magistratus, sequitur 1, vanas esse omnes rationes etiam grauissimas, quibus prudentum suffragia nituntur. 2, nullum esse discrimen inter suffragia bonorum & prudentum virorum, & inter suffragia malorum & imprudentum virorum: Sed hæc omnia sunt falsa & absurda: Ergò etiã absurda hypothesis ex qua consequuntur. Interim non negamus illa suffragia omnium esse optima & laudatissima, quæ simul numero & põdere vincunt.

7 *An magistratus sit eligendus per sortem?*

Pro thesi neg. Argum.

PRo thesi negante afferri solent hæc argumẽta: 1, quia electio magistratus non est committenda fortunæ aleæ, seu temeritati; cum sit res omnium maxima, totiusq; Reipub. clauis: imo magistratus sit quasi Atlas ciuitatis, à quo
2 vniuersus Reipublicæ status pendet. 2, quia nemo debet eligi magistratus, nisi sit vir prudens & bonus. Sed talis sorte non potest eligi; cum sæpius sors in malos & imprudentes, quàm in bonos & prudentes cadat, iuxta illud: *Fortuna*
3 *fauet fatuis.* 3, quia electio prudenti consilio & ratione confici debet. Non igitur per sortem
4 fieri debet. 4, quia sors cæca Reipublicæ sæpè non tantum maximum periculum; sed etiam præsentissimum interitum affert. Hinc Iamblichus ait: ὁμοίως ἐπισφαλὲς μαινομένῳ δοῦναι μάχαιραν, καὶ μοχθηρῷ δύναμιν. *Æquè periculosum est furenti dare*
5 *gladium & improbo magistratum.* 5, quia sortilegium est prohibitum iure diuino & humano.

At

At pro thesi affirmante adduci possunt sequẽ *Pro thesi af-*
tia argumenta: 1, quia electio per sortem iuri *fir. Argum.*
diuino est consentanea: siquidem Samuel 1. 1
Reg. cap. 10. iussu Dei Saulum in regem Israel e- 2
legit: Et apostoli Act. 1. Matthiam per sortem
elegerunt in Apostolum. Hinc etiam Prouerb.
16. v. 33. scribitur: *Sortes mittuntur in sinum: sed à*
Domino temperantur. 3, quia iuri gentium electio 3
per sortem est consentanea: siquidem multi po-
puli in electione magistratus sorte vsi fuisse le-
guntur, vt narrat *Petrus Gregorius lib. 7. de Repub.*
cap. 14. Hinc apud Athenienses magistratus alii
erant κληρωτοὶ, *sorte electi*, alii χειροτονητοὶ, *suffragio*
populi electi: 4, quia electio per sortem iudicium 4
Deo committit & præcludit partim omnẽ con-
temptus suspicionem, partim omne fraudum &
deceptionum genus, quod in electione per suf-
fragia locum habere potest. 5, quia inter pares, 5
qui de imperio dimicant, & æquè digni sunt
imperio, locum non habet electio per suffragia;
sed necesse est, vt illa fiat per sortem: non secus
ac in iudiciis, quæ ambiguam causam habent ob
paritatem litigantium, sors tandem solet adhi-
beri. 6, quia in sortibus mittendis nulla est su- 6
spicio ambitionis, nulla seditionis formido. 7, 7
quia electio per sortes in democratia & oligar-
chia ab Aristotele approbatur, *lib. 4. Polit. cap.*
15. propter æqualitatem libertatis & census eo-
rum, qui sunt eligendi ad vitandam seditionem.

Pro decisione quæstionis distinguendum est *Quæstio de-*
inter sortes, partim quæ post consultationem *ciditur per*
maturam à viris prudentibus dari solent ad si- *distinct.*
gnificanda suffragia; partim quæ à sortilegis ad-

hibentur, vt per eas futura præcognoſcantur & prædicentur; partim quæ vel iuſſu Dei, ſeu inſtinctu Dei fiunt & ab eodem gubernantur, vel cum inuocatione nominis diuini fiunt: partim quæ prorſus à cæca fortunæ alea & temeritate pendent. In prima & tertia ſignificatione ſi accipiantur ſortes, electio per eas non poteſt ſimpliciter reiici. In ſecunda ſignificatione electio per ſortes prorſus impia eſt & deteſtanda. In quarta ſignificatione valdè & lubrica & periculoſa. Ideoq; ea electione vtendum non eſt, niſi in iis, in quibus parum refert, vtrum vno, vel altero modo eueniant: Ac ea quoq; ita ſunt fortunæ credenda, vt ſi aliquid detrimenti afferát, id vel præcedente prouidentia dirigi, vel ſequēte prudentia emendari & corrigi poſſit. Vbi etiam notanda ſunt duorum Politicorum dicta eximia. Vnum Piccolominei in gradu 10. ciuilis Politiæ, cap. 18. *Cum*, ait, *varii ſunt modi, quibus eligi poſſunt magiſtratus: ille tamen cæteris præferendus eſt, qui conſultatione & præelectione fit à viris prudentibus auctoritate præditis; quibus cum pertinentia ad officia magiſtratuum, tum conditiones & partes præeligendorum ciuium ſint conſpicuæ & exploratæ.*

Alterum Petri Gregorii lib. 4. de Repub. cap. 5. *Præſtantiſſima*, inquit, *eſt electio in omni adminiſtratione Reipublicæ magiſtratuum, quæ non gratia, non fortuito, non ſuffragiis ignorantiæ & multitudinis, ſed conſulto ex idoneis virtute præditis & ſapientioribus fit.* Quibus addi poteſt regula *Benedicti Aretii parte 2. probl. theoleg.* qua aſſerit *Sortem tum demum locum habere, vbi ea eſt neceſſitas*

cessitas vt nec ratio nec consilium adhiberi possit.

8 *An quilibet homo aptus sit ad suscipiendum & gerendum magistratum?*

Pro thesi neg. Ratio.

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia nemini magistratus est committendus, 1 nisi qui rectè est educatus & institutus, vitamq; honestam & inculpatam agat. 2, quia qui seipsum suasq; cupiditates & prauos affectus rectæ 2 rationis freno regere non potest, is ineptus est ad rectam Reipub. administrationem. 3, quia 3 tria requiruntur in eo, qui habilis esse debet ad suscipiendum & gerendum magistratum; 1, vt sciat; 2, vt velit; 3, vt possit Rempub. benè administrare.

Ad scientiam requiritur partim exacta cognitio finis Reipub. in quem omnia dirigi debent; partim exacta cognitio mediorum ad finem illum assequendum idoneorum. Quæ media rectè formatæ leges nobis distincte patefaciunt, propriaq; prudentia approbat. Hæc enim est mediorum indagatrix duxq; tutissimus humanarum actionum.

Ad voluntatem requiritur, vt quis erga Rempub. benè sit affectus flagrantiq; desiderio eius conseruationem & salutem appetat, omniaq; illa summo studio eligat & persequatur, quæ faciunt ad Rempublicam conseruandam & amplificandam: cõtraq; omnia auersetur & fugiat, quæ videntur Rēpublicã prodere & corrumpere posse. Illa autẽ omnia fieri non possunt sine virtute morali; ideoq; hæc quoq; ad perficiendã voluntatẽ, rectamq; proæresin necessaria est. Et hoc etiam comprobat sententia illa à Persarum

ſapientibus enunciata: *Neminem eſſe dignum magiſtratu, qui non ſit melior cunctis, qui magiſtratui ſubiiciuntur.* Ad facultatem requiritur, vt quis apud eos, quibus præeſſe debet, auctoritate valeat, ſiue propria, ſiue ab alio pendente. 2, vt viribus partim publicis, partim propriis benè ſit inſtructus. Cum igitur hæc tria in quolibet homine non reperiantur, ſequitur quoq; quemlibet hominem non eſſe aptum ad ſuſcipiendum & gerendum magiſtratum.

Hinc rectè Æſchines contra Timarchum ait: Τὸν τὴν ἰδίαν οἰκίαν κακῶς οἰκήσοντα καὶ τὰ κοινὰ τὰ τῆς πόλεως παραπλησίως ἡγήσατο διαθήσειν; hoc eſt, *qui domum propriam malè adminiſtrauit, is res communes ciuitatis ſimiliter exiſtimauit ſe diſpoſiturum eſſe.* Et Demoſthenes, contra Androtionem inquit: πονηρὰ φύσις μεγάλην ἐξουσίαν λαβομένη μεγάλην ἀπεργάζεται συμφοράν· *improba natura magnam poteſtatem nacta magnam operatur calamitatem.*

9 *An fæminæ à Reipublicæ adminiſtratione ſint excludendæ?*

CVm in eligendo magiſtratu ſexus ſit habēda ratio, non immerito quæritur, vtrum fæminæ à Reipublicæ adminiſtratione ſint excludendæ. Ac pro theſi quidem negante adduci ſolent hæc argumenta: 1, quia non minus ad fæminam, quam ad marem pertinet benedictio illa diuina Geneſ. 1. *Creſcite & multiplicamini & replete terram, & ſubiicite eam & dominamini piſcibus maris & volatilibus cœli & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſupra terram.* 2, quia Deus mulierem fecit ex ipſius viri ſubſtantia, & non ex pedi-

Pro theſi neg. Argum. 1

2

pedibus, ne inferior, neq; ex capite, ne superior esset: sed ex latere, vt æqualis esset in facultatibus hominis; & sic naturā fæminæ non exclusit 3
ab imperii administratione. 3, quia neq; ius diuinum, neq; ius gētiū simpliciter adimit mulieri- 4
bus potestatē publicè regendi Remp. 4, quia fæmina non minus ac vir potest à Deo prudētia & virtute ornari; & sic apta reddi ad Remp. gubernandam. *Nulli enim præclusa est virtus*, vt ait Senec. epist. 3. *Sed illa omnes admittit, nec censum, nec* 5
sexum respicit. 5, quia lex naturalis nullam differentiam constituit, quantum ad prærogatiuas humanæ dignitatis attinet, inter sexum masculorum & fæminarum; neq; in successione bonorum, vt docet Plato & Iustinianus. 6, quia le- 6
ges humanæ inueniuntur, quæ fæminas æquè ac mares ad Reipublicæ administrationem admittunt, vt liquet ex Socratis & Platonis doctri- 7
na. 7, quia in historiis reperiuntur exempla mulierum, quæ cum laude Rempub. gubernarunt & virilibus curis fæminarum vitia exuerunt: in quarum numero etiam fuit Debora, Iudicum 4. & Semiramis.

At pro thesi affirmante afferri solent hæc argumenta: 1, quia lex diuina non modo Reipu- *Pro thesi affir. Argum.*
blicæ; sed etiam familiæ dominatum fæminis e- 1
ripuit; cum disertè eas, sub virorum imperium subiecit: & quoties Deus sui nominis hostes acerbissimè se vlturum testatur, fæminarum imperiis ac legibus subditos fore minatur: quasi malorum illud, & calamitatum omnium extre-
mum esset. 2, quia Gynæcocratia naturæ legi- 2
bus inimica est, quæ viris prudentiam, robur,

animi magnitudinem imperandi vim dedit; fæminis abstulit. Hinc *Menander*: Γυναικὶ δ' ἄρχειν, οὐ δίδωσι ἡ φύσις. *Et Aristoteles lib.* 1. *Polit. cap.* 8. Τὸ ἄῤῥεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον: *mas naturâ magis aptus est*
3 *ad imperandum quam fœmina*: 3, quia fæminæ non ratione, sed affectu ducuntur: Et seruum nimis seruitium est mulieribus obedire: Et vbi hæ imperant, non modò à libertate, sed etiam à
4 seruitute degenerant homines. 4, quia Romanorum leges ab omnibus officiis ac muneribus publicis fæminas procul arcent, non tantum ob id quod prudentia vacant; sed etiam quod virilia munera fæminarum sexui ac pudori contra-
5 ria sint. 5, quia fæminæ nimis sunt suspicaces & garrulæ: Ideoq; non idoneæ, quarum fidei arcana Reipub. concredantur. 6. quia historiæ te-
6 stantur fæminas ad Reipub. gubernaculum admissas malè ei præfuisse, vt patet ex catalogo exemplorum quem Iunius enumerat in parte 1. *q. Polit. Q.* 13, *& Bodinus lib.* 6. *de Repub. cap.* 5.

Quæstio deciditur. Pro decisione quæstionis sciendum est; 1, sicut non omnis homo masculus, quatenus masculus ad Reipub. administrationem est admittendus, sed quatenus est idoneus, ita nec fæmina simpliciter est admittenda, sed quatenus est idonea. 2, legem Dei de subiectione mulieris restringendam esse duntaxat ad statum matrimonii; non verò ad statum Reipub. 3, masculum, cæteris paribus, semper præferendum esse in electione magistratus fæminis.

10 *Vtrum senibus potius quam iuuenibus magistratus sit committendus?*

Pro thesi affir. Argum.

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta:
1,quia senes sunt prudentiores & sapientio- 1
res iuuenibus. Vnde etiam tertium oculũ habe-
re dicuntur, quo rerum euentus facilè prospici-
unt. 2,quia ordo naturæ requirit, vt iuuenes sub 2
disciplina senum viuant, vt quæ à minus perfe-
cto ad perfectum progressa iuuentutis obsequi- 3
um imperium senectutis esse doceat. 3, quia se-
nes sunt grauiores, maioriq; apud ciues valent 4
auctoritate quam iuuenes. 4,quia in senibus iu-
dicium est maturius & rectius, quam in iuuenib.
propterea quod veritate & ratione potius, quã 5
opinionib. & affectibus ducuntur. 5,quia lex di-
uina in senatu cõstituendo, seniores septuagin-
ta cogere mandat, qui cæteris sapientia, pruden-
tia & scientia præstent. Et Ecclesiast.18. *Væ esse* 6
terræ illi docetur, cuius rex puer est. 6,quia Spartani
magistratus suos appellabãt πρεσβυτέρους, natu grã-
diores, & γέροντας, senes. Et apud Romanos Sena-
tus à *senio* est denominatus: & γερουσίαν, *curiam* vo- 7
cari Romulus voluit. 7, quia historiæ testantur
Rempublicam rectius & felicius à senibus quã 8
à iuuenibus fuisse administratam. 8,quia Plato
monet, ne quis magistratum quempiam gerat,
qui pauciores quam 50. annos habuerit. Quin
etiam leges ciuiles hoc requirunt, quæ ad Rem-
pub. administrandam nolunt ante 25. annos ali-
quem admitti. Hinc consulatus Romæ olim ge-
ri non potuit ante 43. annum; prætura ante 40.
ædilitas & quæstura, ante 27.

Pro thesi neg. Argum. At pro contraria sententia hæc argumenta afferri possunt: 1, quia iuuenes viribus corporis magis valent quam senes: ideoq; ad res arduas suscipiendas & perficiendas sunt aptiores. 2, quia senes sunt suspicaces, pusillanimi, meticulosi, queruli, vtilitatemq; magis, quam honestatem spectant: Contra verò iuuenes sunt animosi, fortes, laudis & gloriæ cupidi, magisq; honestatem, quam vtilitatem spectant. 3, quia historiæ testantur non tantum multos fuisse, qui ob senium, oblatum magistratum suscipere recusauerint; sed etiam complures iuuenes ad magistratum euectos esse, qui Reipub. benè præfuerint, vt patet ex catalogo exemplorum à Iunio allatorum. *parte 1. Polit. Q. 14.* 4, quia, si magis in eligendo senum potius quam iuuenũ habenda est ratio, fit vt magna virtutis indoles prius extinguatur, quam prodesse Reipub. possit. 5, quia qui iuuenum commodis & honoribus obstant, non secus faciunt ac arbores vetulæ, quæ subnascentes arbusculas vmbra sua premere ac necare solent.

Quæstio deciditur per theoremata. Pro decisione quæstionis sciendum est, 1. neque senes simpliciter ad magistratum esse admittendos, neq; iuuenes simpliciter ab eo excludendos: sed videndum esse ante omnia, qui tam ex iuuenibus, quam senibus maximè sint idonei ad suscipiendum & gerendum magistratum: 2, distinguendum esse inter senes & iuuenes qui vel ætate, vel scientia & moribus sunt tales. Multi enim ætate iuuenes sunt, scientia & moribus senes: & multi ætate senes sunt, scientia & moribus iuuenes. Vt igitur hi non sunt admit-

admittendi ad gubernacula Reipub. ita illi non sunt ab iis excludendi. Hinc etiam alii distinguere solent inter senes, qui vel decrepiti sunt & quasi bis pueri, vel alias rerum imperiti ac rudes & quasi παιδογέροντες, hoc est, *ratione & concilio pueri*: & inter senes, qui sunt mediocris ætatis prudentiaq; & rerum vsu benè instituti. Similiter inter iuuenes qui vel nimis sunt pueri, vel alias imperiti, imprudentes, audaces, leues, temerarii, ad variaq; vitia propensi: & inter eos, qui docti sunt, prudentes, omnibusq; rebus instructi, quæ ad Reipublicæ administrationem requiruntur. Interim, hoc etiam verum manet, cæteris paribus, senioribus potius magistratum, quam iunioribus esse committendum. Ac proinde grauiter vtrinq; solet peccari, cum vel adolescentuli imperiti rerum præferuntur senioribus, vel his planè exclusis magistratus dantur senibus admodum decrepitis & iam pueris factis.

11 *An in eligendo magistratu staturæ & formæ corporis sit habenda ratio?*

PRo thesi affirmante faciunt hęc argumenta: 1, quia pulchritudo corporis plerunq; arguit animi pulchritudinem: sicut contra, corporis deformitas animi deformitatem. Hinc Pythagoras corporum structuram iudicabat similem esse structuræ animi: & distorta membra esse effectum atq; adeò testimonium animi prauis affectibus distorti. Idcircò scholæ suæ apposuit hanc inscriptionem, *ne quis eam ingrederetur qui esset malè constructa corporis compage & deformi vultu.* Et *Gratianus distinct.* 45. ex Augustino

Argum. Pro thesi affir. 1

citat eum, *cuius facies deformis est, vix posse habere*
2 *bonos mores.* 2, quia ex sententia Dii Pythagorici vt refert *Stobæus serm. 63.* videtur pulchritudo corporis reuerendum quid & admiratione dignum continere. Sicut contra teste *Patricio lib. 2. de regno, cap. 2.* oris & corporis deformitas virtutis gloriam imminuere solet, & hominem reddere obnoxium detrectatoribus. Et hoc etiam alibi comprobat Porphyrius cum ait, nobis naturâ datum esse, vt contemptui apud nos sint qui turpi sunt corpore: contra vero corpore spectabiles diligamus & veneremur. Quo respexit etiam Virgilius lib. 5. Æneidos.

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus. Nec non *Curtius lib. 5.* cum asserit plerisq; gentibus in corporum maiestate venerationem esse, magnorumq; operum non alios capaces putare, quam quos specie eximia & egregia donare na-
3 tura dignata est. 3, quia antiqui in magistratu maximè commendabant formæ pulchritudinẽ, corporisq; proceritatem; vt prolixè ex historiis probat *Iunius parte 1. quæst. Polit. quæst. 21.* Hinc Saul primus rex Israelitarum dicitur reliquos omnes forma & proceritate superasse. Et Homerus passim fortissimos & præstantissimos heroas cuiusmodi fuerunt Hector & Achilles, ab insigni corporis pulchritudine laudat. Hinc etiam historiæ narrant Scythas & Indos neminem elegisse regem nisi formâ decorum. Et Lacedæmonii Ephori non immeritò Archidamum regem suum pecunia mulctarunt, quod vxorẽ pusillam duxisset, & propterea non reges, sed regun-

gunculos effæminatos post se relinquere cogitasset, vt Plutarchus refert in libellio de liberorum educatione cap. 1.

Interim tamen hoc obseruandum est in electione magistratus, animi pulchritudinem potius, quam corporis spectandam. Accidit enim interdum vt in corpore deformi & paruo animus pulcher & magnus: contra in corpore formoso & procero animus deformis habitet. Sic Saul & Absolon & Nero fuerunt pulchro corpore; sed animo malo. Et Agesilaus Spartanorum rex pusillo erat & parum formoso corpore: sed animum habebat pulcherrimum optimeque Rempub. administrabat. Idcirco *Casus lib. 3. Sphæræ ciuitatis cap.* 11. rectè ait; Etsi optandum est, vt reges in compositione corporis alios (vt Saul ille suos fratres) superent: si tamen non superent, causa iusta satis non est, vt à possessione sceptri pellantur. Nam vt sub sordida veste aliquando magna sapientia: ita sub illiberali specie corporis magna vis mentis & virtutis lucet. Lacedæmonii olim statuerunt vt claudus in regnum non admitteretur: at tandem hoc verum esse senserunt, quod *melius sit regem quam regnum claudicare.* Absolon omnes sua forma vicit; at Absolon mentem vitiosam habuit. Non ergo in fronte, sed in mente formosæ virtutes sedent. In quam sententiam etiam *Seneca epist.* 77. ait *corporis deformitate animum non fœdari, sed pulchritudine animi corpus ornari.* Et hoc testatur etiam exemplum Æsopi &

Animi potius pulchritudo quam corporis spectanda in eligendo magistratu.

Socratis, quorum vterq; corpore fuit deformis & animo formoſus. Vnde etiam quidam Socratem adſpiciens dixit: *O excellens anima, quam deforme hoſpitium nacta es.*

12 *An diuitibus potius, quam pauperibus magiſtratus ſit committendus?*

Pro theſi affir. Argum.

PRo theſi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia diuites cum domi non deliteſcant, vt pauperes, ſed in luce viuant, maiore rerum experientia ſunt inſtructi. 2, quia diuites, cum domeſticis negotiis minus, ac pauperes, ſint impediti, maiorem diligentiam in publicis rebus tractandis adhibent. 3, quia diuites magnificentius, ſplendidius & liberalius ſeſe gerunt, quam pauperes. 4, quia diuites melius domui ſuæ præſunt quam pauperes. Ideoq; etiam ad Reipub. adminiſtrationem ſunt aptiores. Qui enim domui ſuæ benè præeſſe non poteſt, ille etiam non poterit, benè præeſſe Reipublicæ; cum domus ſit quaſi parua Reſpublica & Reſpublica quaſi magna Domus. 5, quia diuites minus affectibus ducuntur, minuſq; capiuntur munerib. quæ oculos ſapientum excæcant & verba iuſtorum peruertunt. 6, quia diuites maiore apud ſubditos valent auctoritate quam pauperes. Paupertas enim contemptum parit. 7, quia pauperes omnia timidius agunt quam diuites, magiſque linguam ligatam habent: imò ad mala magis incitantur. Hinc *Ariſtoteles lib. 2. Polit. cap. 7.* ait: ἡ πενία στάσιν ἐμποιεῖ, καὶ κακουργίαν, *paupertas ſeditionem gignit & maleficium.* Et Horatius lib. 3. Carminum, ode 24. rectè ait.

Ma-

Magnum pauperies opprobrium iubet
Quiduis & facere & pati,
Virtutisq; viam deserit ardua.

Vnde etiam à Plutarcho in Lycurgo paupertas dicitur magnus Reipub. morbus. 8, quia 8
pauperes quæstui Rempub. habent. Diuitiæ verò obsidis & pignoris loco sunt apud Rempublicam. 9, quia Romani in eligendo magistratu 9
censsus rationem habebant, ne splendor amplissimi muneris rei familiaris angustiis obscuraretur. Imò neminem ad magistratũ admittebant, qui non per annos decem de suis bonis propriis honestè vixisset.

At pro thesi negante adduci possunt hæc argumenta: 1, quia pauperes minus sunt auari, *Pro thesi neg. Argum.* 1
minusq; curis domesticis impliciti, ac diuites. Ideoq; ad curandam Rempub. sunt aptiores. 2, 2
quia paupertas est mater industriæ, magnique animi in viris probis indicium: cum non possit res magnas gerere, qui paruas curat. Hinc rectè Virgilius in Georgicis: *Labor omnia vincit Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.* 3, quia nihil absurdius quàm magistratus dignitatem ex 3
diuitiis æstimare: cum hæ sæpè aut furtis & rapinis, aut casu quodam fortunæ dentur & eripiantur. 4, quia diuitiæ homines negligentes efficiunt, iisq; ad insolentiam, luxum, libidinem, seditionem & iniurias occasionẽ præbent. Hinc Aristoteles 4. *Polit.* & 5. *Polit.* 2. & 7. ait nimias diuitias excitare insolentiam: ex insolentia oriri iniurias & contumelias; ex his regnorum euersionem. 5, quia historiæ testantur multos 5
magistratus fuisse pauperes, qui tamen benè

Rempub. administrauerint. Sic Epaminondas Thebanorum imperator, teste Plutarcho, tam pauper fuit, vt vnicam tantum vestem haberet; quæ cum resarcienda esset, domi manere coactus est. Sic Aristides Atheniensis, teste eodem Plutarcho, adeò pauper mortuus est, vt domestico sumptu funerari non potuerit: Filii autem paternæ virtutis causa, publico ære sint educati. Sic de Romano Curio & Fabricio canit Poeta hoc modo:

Pauper erat Curius, reges cum vinceret armis,
Pauper Fabricius Pyrrhi cum sperneret aurum.

Quæstio deciditur per theoremata.

Pro decisione quæstionis notanda sunt sequentia theoremata: 1, in eligendo magistratu
1 magis considerandа esse bona animi, quam bo-
2 na fortunæ. 2, neminem à magistratu esse excludendum propter solam paupertatem; quemadmodum neque admittendum propter solam
3 opulentiam. 3, pauperem probum longè esse
4 præferendum diuiti improbo. 4, diuitem probum cæteris paribus esse præferendum pauperi
5 probo. 5, nec nimium diuitem, vel nimium etiam pauperem esse eligendum. Quod autem *Casus lib. 2. Sphæræ ciuitatis cap. 7.* sub finem quæstionis eiusdem ait, in electione non tam virtutem animi, quam virtutem officii spectare solere: id non videtur esse approbandum: cum virtus officii sine virtute animi nulla esse possit.

13 *An indigenis potius, quam peregrinis seu exteris magistratus sit committendus?*

HÆc quæstio valde est controuersa inter Politicos. Alii enim indigenas duntaxat statuunt

tuunt ad Reipub. gubernationem esse promouendos, exclusis peregrinis, aut saltem indigenas peregrinis esse anteponendos: alii verò censent peregrinos esse præferendos indigenis.

Argumenta pro priore sententia sunt: 1, quia Deus ipse mandat Israelitis, vt magistratus è numero fratrum eligatur, neq; Rex constituatur, qui alterius gentis sit, *Deuter.*17. 2, quia subditi longè proniores & faciliores sunt ad parendum indigenis magistratibus, quã peregrinis. 3, quia indigenæ magis amant salutem patriæ & suorũ popularium quam peregrini. Ideoq; maiorem eorum curam habent magisq; iis consultum volunt. 4, quia indigenæ statum Reipublicæ moresque, ingenia & instituta subditorum melius perspecta habẽt quam peregrini. Ideoq; multò melius & fidelius Rempublicam gerere solent. 5, quia peregrini secum aliũ sermonẽ aliosq; mores afferunt. Vnde noua de rebus iudicia nouaque instituta oriuntur, quæ Rempub. non emendant, sed perdunt. 6, quia præiudiciosum valdè est & cedit in contemptum gentis, si exterum principem quærat, quasi ita nouercam habeat patriam vt neminem producat tam excellenti virtute præditum, qui dignus sit vt ad gubernacula patriæ admoueatur. 7, quia non vtile est peregrinis ius ciuitatis cõcedere: propterea quod fructum ciuitatis deuorent, non secus ac locustæ segetes: factique fortiores seditiones excitent, Rempub. turbent, indigenasque expellant. Ergò multò minus vtile est vt peregrini ad magistratum admittantur. 8, quia

Pro indigenis. Argum. 1 2 3 4 5 6 7 8

ex eo quod peregrini præferuntur indigenis, oriuntur odia, inuidiæ, contentiones, factiones, bella intestina, quæ sæpenumero & subditis &
9 principibus perniciosa existunt. 9, quia vix vlla natio est qui externum & peregrinum imperium diu ferat. Et vbicunq; populus est aliqua mediocri potentia; videmus eum ferè ab indigenis gubernari. Hinc olim Respublica Romana, Carthaginensis, Atheniensis, & hoc tempore Veneta aliæq; benè constitutæ Respub. magistratus non nisi indigenis commiserunt. Hinc etiam ad Romani imperii gubernationem nostro seculo nemo admittitur nisi sit Germano sanguine natus: Et legibus cautum est, ne sum-
10 mum decus imperii ad exteros perferatur. 10, quia peregrinus princeps à periculis tutus esse non potest, nisi validissimo præsidio seipsum inprimis, deinde arces muniuerit. Illa verò externa præsidia multum incommodi secum trahũt & ad tyrannidem viam parant.

Pro peregrinis. Argum. Argumenta, pro posteriore sententia sunt: 1,
1 quia peregrini maiorem habent apud subditos auctoritatem magisq; honorantur, quam indigenæ: propterea quod horum infirmitates &
2 vitia magis sunt nota quam peregrinorum. 2, quia inter indigenas æquè ambientes imperium, æquaq; potestate & gratia præditos sæpe oriuntur contentiones, inimicitiæ, factiones & seditiones, quę mutuis rapinis ac cædibus Rem-
3 pub. diuellunt. 3, quia indigenæ, quando aliis præsunt, vel nimia indulgentia illis parcunt vel veteri quodam odio præter modum in eos sæ-
4 uiunt. 4, quia historiæ testantur multos peregrinos

grinos ad Reipublicę gubernacula cum laude & fructu consedisse, vt patet ex catalogo exemplorum, quæ *Iunius affert* 1. *parte quæst. Polit. quæst.* 15.

Pro decisione quæstionis notandum est 1, in eligendo magistratu virtutem potius cuiusque quam patriam ponderandam esse. 2, peregrinum probum præferendum esse indigenæ improbo. 3, Indigenam probum semper præferendum esse peregrino probo, si cætera sint paria. 4, non pro peregrinis habendos esse quorum iam nomen & honor vrbi inueterauit & hominum famæ & sermonibus: neq; patiuntur se ab aliis verborum iactantia superari, nisi virtute vincantur. 5, Salutem populi quæ secundum legem 12. Tabularum suprema lex est, interdum requirere, vt peregrino potius quam indigenæ fasces deferantur: si nimirum paritas & æquabilitas libertatis inter indigenas commodè seruari non possit: aut status Reipub. per indigenas ipsos turbatus ab indigena nullo restaurari possit, sed exteri alicuius præsidium desideret.

Quæstio deciditur per theor. 1 2 3 4 5

14 *An Spurii ad magistratum sint admittendi nec ne?*

CVm in magistratu eligendo sit habenda ratio generis, primum omnium quæritur, vtrum *Spurii ad magistratum sint admittendi nec ne?* Ac pro thesi quidem affirmante faciunt partim exempla, quæ de Spuriis ad Rempub. gubernandam admissis ex historiis tam sacris quam profanis recenset *Iunius in parte* 1. *quæst. polit. quæst.* 16. partim ratio, quia Spurii non minus ac legi-

Pro spuriis affir. Argum. 1

timi sæpe sunt prudentes, probi, omnibusq; bonis instructi, quæ in magistratu requiruntur. Ideoq; sæpè etiam sunt aptiores, ad gubernandã Rempub. quam legitimi.

Pro thesi neg. contra spurios. Argum. Contra prothesi negante adduci possunt hęc argumenta: 1, quia magistratus non est committendus nisi personis nulla macula & infamia generis notatis. Tales autem nõ sunt spurii. 2, quia libidini quasi fax scortandi præfertur, si spurii ad imperium ciuile admittantur. 3, quia spurii non sunt alto & elato animo, sed timido & depresso. Ideoq; omnia agunt timidè & trepidè, memores partim generis sui adulterini, partim peccatorum à parentib. perpetratorum: 4, quia Plato & Aristoteles spurios à Reipub. administratione excludẽdos esse arbitrantur. Ille enim in *lib. 6. de legibus* vult vt cãdidati magistratus alicuius eo tempore, quo comitia habentur in ara Iouis nomen suum & patris & gentis, & tribus in tabella scriptum deponant: atq; ita quasi in testimonium Deo vocato profiteantur se legitimè natos esse. Et *Aristoteles in Politicis lib. 3. cap.* 11. non vult, vt spurius in regno succedat.

Quæstio deciditur per distinct. Pro decisione quæstionis sciendum est; 1, sicut simpliciter legitimi non sunt admittendi ad gubernationem Reipub. sed eatenus quatenus sunt idonei: ita spurios simpliciter non esse excludendos. 2, spurium probum & prudentem præferendum esse legitimo improbo & imprudenti. 3, legitimum cæteris paribus semper præferendum esse spurio.

15 An

15 *An nobilis & illustris familiæ homines in electione magistratus sint præferendi iis, qui ignobili & obscuro loco nati sunt?*

Pro thesi affir. Argum.

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta:
1, quia naturæ consentaneum est, vt similes 1
sibi gignant similes. 2, quia ad virtutes propen- 2
siores sunt & à vitiorum turpitudine alienio-
res illi, qui ex nobili & illustri familia oriuntur,
quam qui ex ignobili & obscuro. Cupiunt enim
parentum, & maiorum suorum gloriam æmu-
lari, & augere, neq; vitiis, eandem obscurare,
minuere & amittere. 3, quia magis metuunt of- 3
fensionem & reprehensionem aliorum, quam
cæteri: tum, quia sciunt etiam leuia delicta in
ipsis obseruari & exprobrari: nõ secus ac verru-
cæ in facie magis dedecorant hominem, quam
neui in aliis membris, quæ teguntur; tum, quia
laudis & gloriæ magis sunt cupidi. 4, quia ma- 4
iestatem & splendorem Reipub. conciliant no-
bilis & illustris familiæ homines, quando ad gu-
bernacula sedent. 5, quia maiorem apud sub- 5
ditos auctoritatem & reuerentiam conciliat
magistratui generis nobilitas; sicut contra con-
temtum parit generis obscuritas. 6, quia mã- 6
suetiores & leniores sunt illi, qui ex nobili & il-
lustri familia sunt orti, quam reliqui. 7, quia 7
apud Spartanos Athenienses, & Corinthios v-
sitatum fuit vt ex certis familiis, & quidem no-
bilibus magistratus eligerentur.

At contra pro thesi negante afferri possunt

Prothesi neg. Argum. hæc argumenta: 1, quia in electione magistratus exemplum Dei imitari debemus, qui homines
1 humili & obscuro loco natos potius elegit, quã nobiles & illustres, vt testatur exemplum Iosephi captiui, Gideonis frumentum triturantis, Danielis captiui, Mardochæi, Saulis, Dauidis, &
2 aliorum. 2, quia in magistratu eligendo virtutis ratio maximi est habenda. Illa autem in hominibus humili & obscuro loco natis sæpè maior reperitur, quam in iis, qui ex nobili & illustri
3 familia sunt orti. 3, quia si tenuioris conditionis homines ob virtutem ad honores publicos promoueantur, excitatur in aliis magis magisq; virtutis studium. 4, quia homines ignobiles &
4 obscuri omnem spem in seipsis habent eamq; virtute & innocentia tutari coguntur. 5, quia
5 illis, qui præter genus nihil virtutis & doctrinæ in se habent, non plus prosunt Reipub. quam obsoniorum fumus inanis ad corpus nutriendũ
6 prodest, qui tantum nares prouocat. 6, quia multi homines ex illustri & nobili familia orti, solent à parentum & maiorum suorum virtute degenerare & naturæ monstra fieri, vt testantur exempla à Iunio allata, vnde etiam natum est vulgare illud adagium:

Heroum filij noxæ.

Quæstio deciditur per theoremata. Pro decisione quæstionis sciendum est, neq; nobilis & illustris familiæ homines simpliciter esse ad magistratum admittendos, neq; ignobili
1 & obscuro loco natos simpliciter ab eo exclu-
2 dendos. 2, hominem ignobilem & obscuro loco natum, si probus & prudens sit, præferendũ esse homini nobilis & illustris familiæ, si sit impro-

probus & imprudens. 3, hominem nobili & 3
illustri loco natum, cæteris paribus præferendũ
esse homini ignobili & obscuro loco nato.

16 *Vtrum in eligendo magistratu doctrinæ & eruditionis sit habenda ratio?*

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: *Pro thesi affir. Argum.*
1, quia in magistratu requiritur scientia & 1
prudentia benè administrandi Rempub. Illa
autem sine doctrina vix aut difficulter homini 2
inesse potest. 2, quia qui doctrina tincti nõ sunt,
illi, vt *Seneca* docet *lib. 3. epist. epist. 10.* non multum dissimiles statuis & colossis esse videntur,
qui honestam præ se foris speciem ferunt; intus
autem pleni sunt plumbo, lapide & terra. 3, quia 3
doctrina non solum ad vitam recte instituendã
conducit, sed etiam ad consultandum est necessaria, quatenus consilia Reipub. vtilia suppeditat. 4, quia doctrina est veræ laudis & gloriæ 4
fundamentum, fonsq; veræ felicitatis: sicut cõtra inscitia, omnium in Repub. miseriarum ac
calamitatum causa est. 5, quia doctrina perficit naturam eiusq; ad virtutem propensiones 5
naturales. Hinc Poeta Græcus ait:

Διπλοῦν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα.

Duplum vident, qui didicerunt literas. Contra

Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων,

Qui literarum expers est non videt videns.

6, quia indocti magistratus non tantum aliena 6
mente iudicant, atque ex alieno arbitrio pendent; sed etiam benè iudicare non possunt de
aliorum consiliis, neq; iis, vti decet, obedire volunt. 7, quia Deus punire solet populum, quãdo 7

magistratum stolidũ ac imperitum ei præficit.

At contra pro thesi negante afferri solent hęc argumenta: 1, quia magistratus indoctus imbecillitate sua agnita legibus simpliciter obtemperat, atque ex æquo & bono iudicat: Doctus verò sæpè legibus sapientior videri vult: ideoque suam in consultationibus sententiam præualere cupit. 2, quia magistratus indoctus defectum eruditionis supplere potest per doctos consiliarios. 3, quia historici testantur, non tantum indoctos complures Rempub. benè administrasse, sed etiam doctos multos Reipub. malè præfuisse, aut literis nimium deditos eandem neglexisse, vt probat prolixè *Iunius parte 1, quæst. Polit. quæst.* 18.

Pro thesi neg. Argum. 1 2 3

Quæstio deciditur per theoremata. 1

Pro decisione quæstionis notandum est; 1, in eligendo magistratu doctum, probum præferendum esse indocto tam probo, quam improbo. 2, Indoctum probum præferendum esse docto improbo; præsertim si indoctus multarũ rerum experientia valeat.

17 *An ad magistratum suscipiendum & gerendum aliquis sit cogendus?*

Reperiuntur nonnulli, qui magistratum legitimè oblatũ respuunt & recusant. In hoc igitur casu non immeritò requiritur, vtrum ad magistratum suscipiendum & gerẽdum aliquis sit cogendus.

Pro thesi neg. Argum. 1

Ac pro thesi quidem negante afferri possunt hæc argumenta: 1, quia in magistratu tria primariò requiruntur, scientia, voluntas & facultas. Ei igitur qui voluntatem promptam Rempub. administrandi non habet, magistratus non est obtruden-

truden-

trudendus. 2, quia seruile & illiberale videtur cogi aliquẽ ad magistratum suscipiendum & gerendũ. 3, quia nemo benè & diu id facit quod inuitus & coactus facit: cum stimulis ad res benè gerendas careat. Vnde Comicus ait: *Inuitos canes venatum ducere, id verò nihil est.* 4, quia qui magistratũ inuitus gerit, non benè affectus est erga Rempublicam, & facilè degenerat in tyrannũ. 5, quia in historiis multa leguntur exẽpla eorum qui magistratum oblatum deprecatione aliisq; modis à se remouerunt, vt videre est apud *Juniũ parte 1. quæst. Polit. quæst.* 8.

2
3
4
5

Pro thesi affir. Argum.

At pro thesi affirmante valent hęc argumenta; 1, quia publicum Reipub. bonum semper præferendum est priuato cuiusq; bono. Ideoq; ad illud procurandum etiam cogendi sunt homines; qui spõte id facere nolunt. 2, quia omnes ciues Reipublicæ sicut nati sunt tribus, Deo, patriæ & sibi ipsis; ita etiam tribus illis obligati sunt naturæ lege ad seruiendum. Ideoq; si digni magistratu iudicentur communibus omnium suffragiis, ad illum suscipiendum sunt cogendi, si sponte in eum consentire nolint. 3, quia viris probis & prudentibus insignia virtutis debentur. Ideoque si illa sine vlla graui & prægnante causa recusent, ad illa accipienda sunt cogendi; præsertim Reipublicæ necessitate id efflagitante. 4, quia bonorum & prudentum ea est natura & conditio, vt potius ocio priuato, quam negotiis publicis delectentur. Ideoq; si sponte nolint ad publica negotia animum conuertere, sunt cogendi. 5, quia si bonis & prudentibus viris licitum esset magistratus oblatos recusare,

1
2
3
4
5

tandem malis & improbis cum magno Reipub. detrimento committendi essent. 6, quia salus Reipublicæ consistere non potest, si digni recusarent eius administrationem. Ideoq; ne Respublica naufragium faciat ad gubernaculum illius suscipiendum illi qui digni sunt, si alia via non superest, sunt cogendi. 7, quia non tantum leges ciuiles approbant eiusmodi coactionem; sed etiam consuetudines benè constitutarum Rerumpub. quæ eos, qui magistratus oblatos recusant propter difficultatem istius muneris, quo nullum in terris magis est arduum, punire solent, vel capite, vt Athenienses, vel libertate, vt Romani, vel patria vt Spartani, vel pecunia vt aliæ Respub. 8, quia lex Naturæ idem præcipit. Hæc enim sæpè cogit grauia præter naturalem ipsorum propensionem sursum ascendere, & leuia deorsum ad vitandum vacuum & conseruandam corporum naturalium contiguitatem. Eadem sæpè iubet vnam partem corporis sectionem vel vstionem pati, ne totum corpus pereat. Idcirco etiam viri boni qui partes sunt ciuitatis, cogendi interdum sunt ad arduũ & periculosum magistratum suscipiendum, ne totius Reipublicæ salus in discrimen veniat.

Quæstio deciditur per theor.

Pro decisione quæstionis obseruanda sunt sequentia theoremata: 1, melius esse argumentis suasoriis aliquem impellere ad suscipiendũ & gerendum magistratum, quam inuitum cogere. 2, non temerè esse concedendum vt quis ex ciuibus magistratum oblatum à se remoueat, nisi grauissimam habeat excusationem, cuiusmodi est ea quæ ab extrema senectute aut alia

con-

continua corporis imbecillitate sumitur. 3, bo- 3
nos & prudentes viros si nimis difficiles & re-
fractarios sese præbeant in capessendo magistra-
tu oblato, esse ad id cogendos; propterea quod
hoc postulet partim necessitas Reipub. partim
dignitas virtutis; partim vtilitas ciuitatis, quæ
tum beata est, cum viri boni regnant; partim sa-
lus ciuium, qui bonorum exemplo meliores fa-
cti iustorum imperio facilè obsequuntur, par-
tim deniq; constitutio legum. 4, malos & im- 4
prudentes non esse cogendos ad suscipiendum
magistratum, sed planè non esse admittendos.
5, quemlibet teneri id præstare patriæ quod po- 5
test. Ideoq; ad salutem illius promouendam
& conseruandam quemlibet extrema necessita-
te id postulante cogi posse, præsertim quando
in eo est facultas.

15 *An illi qui vltrò sese ingerunt & ambiunt magistratum sint admittendi?*

SEntentia negatiua vulgò defendi solet his ar- *Pro thesi neg.*
gumentis: 1, quia eiusmodi homines plerũ- *Argum.*
que sunt leues, ambitiosi, auari, præfidentes, cõ- 1
tentiosi, ocioq; priuato dediti. 2, quia sunt infe- 2
lices in gubernatione Reipub. quatenus per io-
cum & ludum publica negotia tractant, eorũq;
difficultatem tandem cum dolore & dedecore
experiuntur. 3, quia similes sunt histrionibus, 3
qui ad theatrum sese componunt; cum interim
maxima incommoda, seruitutem nimirum &
offensiones plurimas sentiant. 4, quia propter 4
imperandi cupiditatem multa iniustè agunt, vt
testantur exempla à Iunio ex sacris & profanis

5 historiis allata. 5, quia quo quis magistratum appetit auidius, eo magis à populo contemnitur, seq; ipsum commendare necesse habet. 6, quia
6 qui se vltrò ingerit suspectus est, quod non cómune Reipublicæ commodum, sed suum proprium quærat. 7, quia non tantum leges ciuiles
7 ambitum damnant; sed etiam *Plato lib. 1. & 7. de Repub. & Aristoteles lib. 3. Polit. cap. 7.*

Quæstio deciditur. At videtur hæc sententia simpliciter non esse approbanda: propterea quod interdum contingat, vt ii qui viri boni sunt & ad gerendum magistratum idonei, vltrò suam operã offerant, non ex leuitate aliqua vel præsidentia, neq; ex ambitione aut auaritia; sed eo fine, vt in noticiã aliorum veniant, aliisq; animum & voluntatem suam promptam patefaciant ac declarent. Atq; in hoc casu non sunt reiiciendi, neq; à magistratu, quem ambiunt, excludendi: si modo idonei & habiles esse deprehendãtur ab iis, penes quos est eligendi & constituendi potestas.

19 *An melius sit sensim & gradatim, quam subitò ad summos in Repub. honores ascendere?*

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hęc argumẽta: 1,
1 quia tutius & diuturnius est sensim & gradatim, quàm subitò ad summos in Repub. honores ascẽdere. Sicut enim id quod subitò fit, subitò etiam perire solet: Ita etiam quod tardius fit, diutius etiam durat. 2, quia in paruis
2 honorib. timor & lapsus est exiguus; in magnis verò, magnus; nõ secus ac morbi acuti periculosiores quam lenti esse solent corpori viuenti. 3,
3 quia Natura ipsa iubet, vt ab imperfectioribus ad

ad perfectiora fiat progressus: siquidem illa nihil perfectum subitò producit. 4, quia leges ciuiles iubent, vt gradatim honores deferantur, & à minoribus ad maiores perueniatur. 5, quia apud Romanos olim non licebat absq; mediis, honorum gradibus, cuiusmodi erant tribunatus plebis, prætura, ædilitas, ad consulatum statim tendere. 6, quia in historiis multa exempla leguntur virorum magnorum, qui gradatim ad honores ascenderunt, vt videre est apud *Iunium parte* 1. *quæst. Polit. quæst.* 10.

4
5
6

Pro thesi neg. Argum.

Contra pro thesi negante afferri solent hæc argumenta: 1, quia iuxta Pindari sententiam, ἀρχομένῳ ἔργῳ πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές, hoc est, *operis præclari initium cõstituendum est præclarum*. 2, quia vulgus magis admiratur eos, quia subitò, quam qui gradatim ad summos in Repub. honores ascendunt. 3, quia minus inuidiæ obnoxii sunt, qui subitò quam qui gradatim inclarescunt. Sicut enim ignis si subitò ardeat, & effulgeat, fumum non gignit; eundem verò excitat, cum paulatim & tardè exoritur: Ita etiam gloria si subitò oriatur, inuidiam non parit: si verò tardè & gradatim, excitat inuidiam. 4, quia multa habentur exempla in historiis eorum, qui subitò ad summos in Repub. honores ascenderunt.

1
2
3
4

Quæstio deciditur.

Etsi verò hæc quæstio pro vtraq; parte argumenta habet satis probabilia: tamen instituta illorum inter se comparatione, videtur thesis affirmatiua potius esse probanda, quam negatiua.

20. An

20 *An vni homini plures magistratus sint committendi?*

Pro sententia neg. Argum.

PRo thesi negante faciunt hæc argumenta; 1,
1 quia tanta est imbecillitas hominis, vt vix
2 vno magistratu benè defungi possit, 2, quia tan-
ta est gerendi magistratus difficultas, vt eius
3 functio totum hominem requirat. 3, quia di-
uersa officia à diuersis hominibus rectius & me-
lius quam ab vno sustineri possunt; sicut contra
vnum ab vno rectius perfici potest, vt docet *A-*
4 *ristoteles lib. 2. Polit. cap. 9.* 4, quia qui plures ma-
gistratus simul gerit, solet esse negligens, in il-
lorum functione, multosq; vicarios introduce-
5 re, qui pestes sunt Reipub. 5, quia Naturæ ex-
emplum est imitandum, quę non vni omnia; sed
singulis distincta dat officia, adeoq; distinctis
6 operibus distincta assignauit instrumenta. 6,
quia leges ciuiles prohibent ne vni plura officia
7 committantur. 7, quia fenestra aperitur πολυ-
πραγμοσύνῃ, viaq; ad honores conscendendi præ-
cluditur aliis idoneis personis, si vnus plurium
8 vices & honores occupet. 8, quia æquum est ad
vitandam periculosam magistratuum confusio-
nem, vt distincta officia, distinctis personis cõ-
9 mittantur. 9, quia iniquum est vni plura onera
imponere. Cui autem honor datur, ei & onus
10 imponitur. 10, quia sicut duobus gregibus nõ
expedit habere vnum pastorem: ita neq; dua-
11 bus Rebuspublicis habere vnum regem. 11, quia
sicut ventriculus plures & diuersos cibos benè
concoquere non potest, præsertim si per natu-
ram sit imbecillis: ita etiam vnus homo plura
& distincta officia rectè curare & obire non po-
test:

test: sed necesse habet alterum negligere si alteri, vti decet, pro viribus seriò ac diligenter attendere velit. Idcirco etiam *Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 4.* ait: *Singulis singula munera rectè curare difficile est: plura, nemo potest.*

At contra pro thesi affirmante afferri solent *Pro sententiâ*
hæc argumenta: 1, quia magistratus quidam re- *affir. Arg.*
periuntur, quorum functio est facilis, ita vt to- 1
tum hominem non requirant. Ideoq; fieri po-
test, vt illorum duo vel plures ab vno optimè 2
administrentur. 2, quia necessitas interdum
postulat, vt vni plures magistratus committan-
tur, partim propter penuriam personarum ido-
nearum, partim ne ob stipendia multa ærarium
publicum oneretur. 3, quia summus magistratus 3
inferiores sub se cõplectitur. Ergò si summꝰ ma-
gistratus vni cõmitti potest sine detrimẽto Rei-
pub. sequitur etiam ex inferioribus magistrati- 4
bus plures vni posse committi. 4, quia iustitia
postulat vt honores publici pro dignitate meri-
torum inter ciues distribuantur. Ergò cum mul-
ti sæpè plures magistratus mereantur, sequitur
non iniquum esse, si vni plures committantur. *Quæstio de-*
ciditur per

Pro decisione quæstionis notandum est: 1, *theor.*
ex magistratibus, quorum functio est difficilis 1
ac laboriosa, queq; multum inter se dissentiunt, 2
non licitum esse vni plures committere. 2, pro-
pter defectum personarum, quę idoneæ sunt ad 3
gerendum magistratum, necesse sæpenumero
esse, vni plures magistratus committere. 3, sum-
mum magistratum inferiores magistratus sub se
continere non explicitè, sed implicitè. Ideoq;
sine inferioribus magistratibus Rempub. ab illo 4
solo benè administrari non posse. 4, honores

publicos pro dignitate meritorum inter ciues distribuendos esse; ita tamen vt in Repub. ordo obseruetur, omnisq; confusio vitetur.

22 *An temporales potius in Repub. quam perpetui magistratus sint constituendi?*

Argum. Pro thesi affir. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumẽta: 1, quia iniustum est vni soli onus politicum
1 semper imponere præteritis aliis. 2, quia impe-
2 randi parendiq; vicissitudo reprimit ingenia fastuosa, nec inebriari nimia licentia sinit ad res
3 nouas moliendas. 3, quia interest Reipub. eius statum & conditionem non vni tantum, sed plu-
4 ribus ciuibus esse cognitam & perspectam. 4, quia nihil magis inter ciues virtutis studium acuit, pacem ac concordiam conseruat, seditionum & discordiarum ciuilium fibras euellit,
5 quam si æqualitas in honoribus, tanquam virtutis præmiis distribuendis obseruetur. 5, quia rei familiari damnum infert, si vnus semper magistratum gerat. Dum enim publica negotia se-
6 dulo & fideliter curat, sua negligere cogitur. 6, quia magistratus perpetuatio non tantum inuidiam parit apud alios, dum vnus duntaxat dignus iudicatur hoc officio; reliqui verò omnes indigni; sed etiam virtutis præmia tollit, eiusq; studium imminuit, ciuilium bellorum semina propagat & supplicia magistratibus delinquentibus eripit, quatenus nemo audet perpetuos magistratus accusare aut damnare.

Pro thesi neg. Argum. At pro thesi negante hæc argumenta afferri solent: 1, quia omnis mutatio in Repub. solet
1 esse perniciosa, non secus ac in corporibus humanis

manis mutatio diætæ. Ergò etiam magistratus mutatio. Hinc Xenophon: Πᾶσαι μεταβολαὶ πολιτειῶν θανατήφοροι. 2, quia vicissitudo magistratus facit, vt imperiti, peritis, mali, bonis, plebei nobilibus, in Repub. surrogentur. 3, quia noui magistratus bonorum publicorum sunt auidiores, quam veteres & perpetui: non secus ac hirudines famelicæ acrius mordent sanguinemque ex corporibus eliciunt, quam satiatæ. Hinc vulgò dici solet: *Non parcit populis regnum breue.* Et Tiberius Imperator, cum amici quererentur, illum potestates ac imperia perpetua fecisse, reposuit illud: *Hirudines, quæ multo sanguine hausto rumpuntur, quiescere: recentium morsus esse acerrimos: Sic nouos magistratus, quicquid sanguinis est & medullarum auiditate summa haurire.* 4, quia neq; cum autoritate & maiestate imperare potest, qui breui se priuatum fore metuit: neque populus ei cum obsequio & metu parere cupit. 5, quia sicut malè agitur cum familia quæ seruorum mutatione delectatur: ita etiam malè agitur cum Repub. quæ magistratuum nouitate & varietate pascitur. 6, quia nihil tam breui spacio, id est, annuo rectè geri potest. Prius enim imperium deponere necesse est, quam quid gerendum sit intelligatur: aut rebus perceptis & cognitis, cum operi manus admouere cœperis; repente nouus magistratus aderit, qui manum de tabula, tum huic alius, atque alius identidem substituetur: noui omnes. Ita Respublica magistratibus rerum gerendarum vsu peritis semper caritura est. 7, quia vicissitudo magistratus publicas

æquè ac priuatas actiones conturbat, iudicia cœpta interrumpit, accusationes improborum ab-
8 olet, supplicia differt. 8, quia à magistratibus nouis noua consilia, nouæ leges, noui mores, noua instituta, edicta, iudicia, noua deniq; omnium rerum facies ad Rempub. promanare solent: vnde, veterum legum, & morum contemptus sequitur. Vnde vulgo dici solet: *Nouus Rex, noua Lex.* Quod non tam de lege scripta, quam de Principum moribus intelligi potest, qui sæpè efficacius mouent, animos subditorum, quam leges ipsæ, iuxta illud Claudiani.

——— *Non sic inflectere sensus*
Humanos edicta valent, vt vita regentum.

9 9, quia Deus ipse magistratus ac iudices perpetuos constituit: & eosdem Plato in Repub.
10 sua requirebat. 10, quia inter pœnas peccatorũ generis humani recensetur crebra imperiorum & magistratuum mutatio, per quam alii alios pellunt, & nulli diu regnant. Proinde præstat esse magistratus perpetuos quam annuos.

Quæstio decidi ur per distinct.

Pro decisione quæstionis distinguendum est inter magistratum summum, & intermedium, seu inferiorem. De illo enim rectè statui videtur quod debeat esse perpetuus: De hoc verò, non item; nisi certum sit & præuisum, mutationem non in melius, sed in peius fore. Hinc rectè *Piccolomineus gradu .o. ciuilis Philosophiæ cap. 19.* ait: Expedit vt magistratus primus, qui est fundamentum & firmamentum totius imperii, à quo vt à corde virtus effunditur in alios, minus cæteris varietur, firmusq; vel totus, vel pars pro facultate seruetur. Ex eius enim conspi-

cua

tuâ permutatione magna in Repub. permutatio redundat. Mutato enim principio mutantur ea, quæ à principio pendent.

CAPVT III.

De successione & inauguratione magistratus.

PRÆCEPTA.

1 *Fuit constitutio* [illegible]*tiua.* *Sequitur* constitutio hæreditaria, *seu successio, qui est actus publicus per quem defuncto magistratu imperium ad alium iure vel hæreditatis, vel proximitatis deuoluitur.*

2 *In ea consideranda veniunt causa efficiens & subiectum recipiens.*

3 *Causa efficiens vel est diuina, vel humana.*

4 *Diuina, est prouidentia Dei, omnia pro libera sua voluntate disponentis ac dirigentis.*

5 *Humana est partim libera voluntas, vel ipsius testatoris, vel populi: partim lex & consuetudo diu recepta & approbata.*

6 *Subiectum recipiens vel sunt hæredes, vel proximi agnati.*

7 *Ac ex hæredibus quidem antecessoris primogenitus legitimo matrimonio natus, cæteris omnibus fratribus præfertur; sic tamen vt teneatur fratribus istis attribuere & assignare tantum redituum, vnde statum suum possint cum decoro tueri.*

8 *Restat mixta constitutio ordinaria magistratus, per quam fit successio quidem in imperio iure hæreditario, sed maioris fauoris causa additur electio & approbatio subditorum.*

9 *Porrò constitutionem ordinariam magistratus sequitur inauguratio, quæ est actus publicus & solennis, in quo magistratus recens creatus subditis coram sistitur, eique certis adhibitis ritibus imperium traditur & committitur.*

10 *Eius tum finis, tum effectum est expendendum.*

11 *Finis est partim conciliare nouo magistratui maiorem apud subditos auctoritatem; partim ipsum & subditos sui officii admonere, vel expressis verbis, vel ritibus certis.*

12 *Effectum est publica magistratus ad benè imperandum; & subditorum ad benè parendum obligatio.*

1 *An omnes filij in principatu succedere debeant: an verò vnus tantum; & quis ex illis?*

Pro successione vnius, & quidem primogeniti.

PEtrus Gregorius *lib. 7. de Repub. cap. 5.* statuit vnum filium debere succedere, eumq; primogenitum, nisi mos cōtrarius receptus aut lex alia regni obstet.

Ratio.

Rationes ipsius sunt: 1, quia experientia comprobauit nec tutam nec longam fuisse societatem in regno. 2, quia duo domini eiusdem

rei

rei insolidum esse non possunt. 3, quia communitas imperii mater est discordiarum. 4, quia quod communiter possidetur, contemnitur. 5, quia ex consuetudine ferè iuris gentium principatus ad vnum deuolui solet. 6, quia magis Reipub. paci & tranquillitati subditorum expedit, si vnus succedat, quam si plures. 7, quia consuetudo iam regulariter obseruat, vt principatus non diuidatur, sed primogenito, vel proximiori deferantur. Sic enim conseruatur dignitas & splendor familiarum; cum contra diuisio tituli vilem reddat dignitatem. 8, quia apud veteres summus semper honor erat primogenituræ. Et propterea Deus in veteri testamento primogenitum, reliquis filiis prætulit, etiam in ipsa hæreditate, vt videre est *Deuter.21.v.15.* & sequentibus. 9, quia iure gentium minor frater semper cedere debet maiori. 10, quia multa mala oriuntur ex mutatione successionis primogeniti, quando nimirum minor natu vult maiori regnum præripere. 3 4 5 6 7 8 9 10

Contra successionem primogeniti. Obiectio.

Sed contra primogeniti successionem ab aliis obiici solet exemplum Ptolomæi regis Ægypti, qui Lagi fuit filius; & Dauidis, quorum vterque minimo natu ex filiis ante mortem regnum tradidit. 2, ratio sumpta ab inhabilitate primogeniti. Fieri enim potest, vt is sit vel mutus, vel surdus, vel cæcus, vel mente captus, vel alio modo ad imperandum ineptus. Et in hoc casu videtur ille in principatu succedere non debere. 1 2

Respondetur ad obiectiones.

Responderi autem solet: 1, eiusmodi exempla peculiaria nihil detrahere cōmuni iuri. 2, inhabilitatē primogeniti siue naturalem, siue ad- 1 2

uentitiam ius, successionis ei non adimere; non minus ac patrimonium paternum. Licet enim ipse commode Rempub. administrare non possit: tamen potest per suos vicarios, seu curatores.

2 *An spurii in principatu succedere debeant?*

Contra spurios. Ratio. SEntentiam negantem defendit *Petrus Gregorius lib. 7. de Repub. cap. 8.* Rationes ipsius sunt:
1 *1*, quia periculosa est successio spuriorum; cum illi plerunq; sint audaces & ad vitia paterna aut etiam materna procliues: nec rarò ad asserendum sibi principatum legitimos filios è medio tollere audeant, vt historia sacra & profana testatur.
2 2, quia contra leges Dei & gentium, quibus matrimonium sancitur, est, spurios in successione legitimis præferri.
3 3, quia non cõuenit maiestati regni, aut dignitati principatus, nec populorum exemplo ad benè viuendum idoneo; cum sæpè spurii matrem adeò ignobilem & vilem habeant, vt eam vel nominare pudeat.
4 4, quia occasionem præbet fœminis ad scortationem cum Principibus frequenter exercendam, quatenus sperant filios suos inde natos ad principatum promoueri posse: & sic in Rempub. introducit confusionem, Dei contẽptum & iram, & tandem interitum.
5 5, quia non posset haberi maiestatis discretio in imperio, vbi imperaret turpitudinis perpetuum exemplum, & in spurio regnante impudicitiæ regis perpetua & continuata memoria.
6 6, quia spuriorum admissio repugnat successioni regnorum, quæ deferuntur iis, qui ex stirpe regia sunt proximiores. Nemo autem dixerit spurios esse

ex

ex stirpe regia. 7, quia nulla coniectura est, ex qua possimus colligere mentem fuisse institué-tium principatum, vt spurii, qui opprobrio esse solent omnibus aliis, imperarent iure agnationis, quæ nulla est spuriis cum cognatis patris. 8, quia in historiis exempla leguntur eorum, qui in successione regnorum & principatuum reiecti sunt, quod spurii fuerint.

Sed in contrarium partem obiici potest: 1, in historiis inueniri multa exempla eorum, qui spurii fuerunt, & tamẽ ad successionem in principatu admissi fuerunt. 2, principem ea potestate pollere, vt assertione sua paterna possit ex spurio facere legitimum. *Pro spuriis obiectio.* 1 2

Responderi autem potest. 1; exempla pauca nihil præiudicare veritati & æquitati; cum contra in historiis, vt antea dictum fuit, non pauca exempla legantur eorum, qui à successione in regnum & principatum reiecti sunt, quod spurii fuerint. 2, assertionem paternam non posse facere id, quod non est, neque principem posse mutare ea, quæ sunt iuris gentium, aut iuris diuini, nempe vt illegitima coniunctio sit legitima; & spurii sint legitimi. *Responsio ad obiect.* 1 2

3 *An si Principi natus sit filius primogenitus ante principatus adeptionem, & alius post; posterior præferri debeat priori in successione?*

SEntentiam negantem defendit *Petrus Gregorius lib. 7. de repub. cap. 9.* quatenus quæstio intelligitur de principatu, qui in vim & naturam proprii patrimonii transfertur in acquirentem, & efficitur ex bonis eius.

Pro thesi neg. Ratio.

Rationes sunt; 1, quia iniquum est & contra ius naturale, diuinum & humanum, vt filius post adeptionem principatus natus à successione excludat primogenitum. 2, quia principatus est dignitas accidentalis, cuius respectu ius gentiũ, diuinum, & naturæ non admittit differentiam inter liberos. Ideoq; non licet principi ea violare: cum non minus illis sit obnoxius ac priuatus. 3, quia in aliorum bonorum hæreditatibus nunquam controuersia moueri solet, vtrum bona ante liberorum susceptionem, an post, acquisita fuerint: siquidem liberi succedunt eo solo titulo, quia liberi sunt. Ergò etiam in principatu non habenda est ratio temporis acquisitionis; sed filius primogenitus eo respectu, quo est talis, succedere debet. 4, quia filii nati ante dignitatem paternam non minus eius dignitatis titulis gaudent. Hinc Vlpianus cum Senatoris filium definiisset natum ex Senatore, subiicit hæc verba: *Neque interest iam in Senatorem constitutus eum susceperit, an ante dignitatem Senatoriam* 5, quia principatus Patri acquiritur vel ratione virtutis & proprii meriti, vel ratione proximitatis defuncti. Vtroque autem modo par ius est ratione acquisitionis filiis prioribus, saltem cum sequentibus, quanquam etiam potius verè sit illis: siquidem & ante & post dignitatem editi sunt eiusdem patris filii, nec alius pater substantia, aut virtute ante dignitatem, quam postea: neque minus filius, qui ante, quam qui post genitus est.

4 *An*

4 *An si princeps defunctus relinquat ex filio primogenito præmortuo nepotem, & alium filium superstitem, præferendus sit, in successione nepos patruo?*

HAnc quæstionem tractat *Petrus Gregorius lib.7.de Repub.c.10.* Sed in initio protestatur se nō agere de principatu electiuo, sed successiuo, neq; de principatu diuisibili, sed indiuisibili: neq; de eo, qui iam certam legem habet succedendi, vel consuetudinem antiquam obseruatam. Deinde, duas recenset de hac quæstione sententias; vnam, quæ nepotem ex primogenito præfert patruo: alteram, quæ patruum præfert nepoti.

Pro prærogatiua Nepotis ex primogenito. Argum.

Argumenta pro priore sententia hęc profert:
1, quia pater & filius tantam habent inter se naturæ, affinitatem & substantiæ vnius participationem vt pro eadem ferè persona habeantur. 1
Ius igitur quod pater habet, filio non potest adimi. 2, quia nepos in bonis aui eandem portionē 2
habet, quā habiturus esset pater eius si viueret.
3, quia filius primogeniti, teste Panormitano, 3
potest dici primogenitus secundum quid verè:
cum in eo sit substantia & caro & pars primogeniti. 4, quia quod alienabile est, id etiam est trāsmissibile in filios. Iam autem iure diuino ius primogenituræ ad singularem personam, & ad singularem successorem transmitti potest, vt testatur exemplum Esaui & Iacobi. Ergò multò magis in hæredē, & maximè in filium trāsmitti potest: cū persona patris dicatur per filium repræsentari. 5, quia multa exēpla in historiis reperiūtur, vbi nepos primogeniti patruo suo fuit præpositus. 4 5

Pro prærogatiua patrui. Argum. Argumenta pro posteriore sententia hæc adduco: 1, quia filius superstes proximior est defuncto quam nepos ex filio primogenito ante
1 patrem mortuo: cum ille sit in primo gradu, hic verò in vlteriore. Cum igitur is, qui gradu est proximior, defuncto succedere debeat: sequitur filium superstitem preferendum esse nepoti,
2 ex filio primogeniti defuncti. 2, quia qui natus est ex patre facto incapace, etiam incapax dici potest successionis quæ debebatur patri vt primogenito. Iam autem pater, cum moritur factus censetur incapax; quia quo tempore succedendum est auo, filius non est, & non entis nullæ sunt qualitates. Proinde videtur à successione excludendus filius ex persona patris, quæ nō
3 exstat. 3, qua ius primogenituræ est personale, quod cum persona extinguitur: Ideoq; ad hæ-
4 redem transmitti non potest. 4, quia ius succedendi non competit filio primogenito, quam diu pater viuit: cum hæreditas non dicatur viuentis, sed mortui. Ideoq; neq; nepos potest accipere principatum ex persona patris, qui mortuus est, antequam pater eius, nempe, auus nepotis moreretur: neq; potuit primogenitus moriens ante patrem, quod non habebat, nempe successionem patris in filium transferre, iuxta regulam vulgatam Iureconsultorum: *Nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet.*
5 5, quia ius tutelæ & successionis eodem modo metiendum est. Ac quando concurrunt ad tutelam patruus & nepos, præfertur patruus apud
6 Vlpianum. Ergo etiam in successione. 6, quia filius deterioris conditionis esse non debet quā

nepos.

nepos. 7, quia nepos non potest dici primoge- 7
nitus aui, de cuius bonis agitur, siquidem nepos
post patrem natus est auo. Ideoq; cum non con-
ueniant ei verba legis, quæ de primogenito lo-
quitur, neq; conuenit dispositio legis, 8, quia fi- 8
lius post mortem patris non repræsentat patrē
in iure, quod dum mortuus est pater, non ei
competebat.

Prior sententia à P. Greg. approbatur. Et simul ad argum. pro cont. sent. respondetur.

Cæterum ex his duabus contrariis sententiis
priorem approbat *Petrus Gregorius* reiecta po-
steriore; Ideoq; ad rationes allatas sic ordine
respondet: 1, nepotem iure repræsentationis
tenere in successione locum patris, cum & na-
tura pater & filius eadem penè persona esse in-
telligatur. 2, in iis, quæ à natura vel genere de- 1
feruntur descendentibus, sublato etiam de me- 2
dio patre, vel eo incapace, non censeri filios id-
eo incapaces, nisi quatenus constitutiones & i-
psos filios delinquentium expresse submouent.
3, ius, quod alicui competit ex beneficio iuris 3
communis, aut legis specialis, quale est ius pri-
mogenituræ, transferri ad hæredes posse. 4, pri- 4
mogenito filio ius primogenituræ quæsitum nō
tantum ante mortem patris, sed etiam statim ac
natus est. Ideoq; ab eo in filium transferri pos-
se. 5, Inter ius tutelæ & successionis non esse ab- 5
solutam paritatem. 6, filium non debere esse 6
deterioris conditionis nepote, quando iura pa-
ria sunt & concurrunt. At iure progenituræ fi-
lius non est nepoti par: siquidem illud non cō-
municatur aliis filiis, sed à primogenito transit
tantum in eius filium. 7, nepotem iure repræ- 7
sentationis succedere in locum primogeniti.

8 8, primogenito ius primogenituræ competere statim vbi natus est: Ideoq; ad hæredem transmitti posse.

5 An inauguratio magistratus recens creati sit necessaria & vtilis?

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt:
1 1, quia inauguratio magistratus iure gentium
2 est recepta. 2, quia iure diuino est instituta & approbata vt videre est *Num. 27.2. Regum 5.3. Reg. 1.4. Reg. 9.* In illis enim locis narratur, quomodo
3 Iosua, Saul, Salomon, Iehu inaugurati fuerint. 3, quia eo fine instituitur inauguratio, vt partim magistratui recèns creato auctoritas concilietur: partim vt ipse vna cum subditis sui officii ad-
4 moneatur. 4, quia in actu inaugurationis magistratus & subditi publicè sese mutuò obligant: ille quidem ad benè imperandum: hi ad benè
5 parendum seu obediendum. 5, quia forma inaugurationis in eo principaliter consistit, quod primum magistratus recens creatus in publico sistitur & proclamatur: Deinde, quod insignia imperii ei traduntur, atque sic in possessionem illius actu immittitur: Deniq;, quod fausta & publica fit acclamatio & congratulatio.

CAPVT IV.

De extraordinaria constitutione magistratus.

1 *Tantum de ordinaria constitutione magistratus, per electionem & successionem. Sequitur*

tur extraordinaria, qua magistratus sine electione & successione ordinaria constituitur.

2 Eaq; vel est legitima, vel illegitima.

3 Legitima est, quæ fit modis licitis.

4 Estq; vel bellica, vel pactitia.

5 Bellica est, quæ fit iure belli.

6 Eius modi sunt tres principales.

7 Primus est, cum barbari homines, qui sine imperio licentiosè viuunt, imperio alterius armorum vi subiiciuntur eo fine, vt à vitæ morumq; immanitate & prauitate ad humanitatem, probitatem & pietatem reducantur.

8 Alter modus est, cum tempore belli nouus magistratus in aliqua ciuitate à victore extra ordinem iusta de causa constituitur, priore imperio abdicato.

9 Tertius modus est, cum vnus princeps alterum iusto bello imperio excutit, idque sibi vendicat.

10 Pactitia est, quæ fit iure contractus.

11 Eiusmodi sunt tres principales.

12 Primus est, cum quis principatum iure dotis sibi acquirit.

13 Alter est, cum quis principatum accipit iure confœderationis.

14 Tertius est, cum quis principatum consequitur iure emptionis legitimæ.

15 *Illegitima est, quæ fit modis illicitis, cuiusmodi sunt cum quis magistratum iniustè acquirit vel bello, vel contractu vel pretio, vel dolo & cæde, & id genus aliis modis.*

1 *An licitum sit quouis modo affectare imperium?*

Pro thesi neg.
Ratio.

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: *1,*
1 quia ambitio est vitium morale non modò valde turpe; sed etiam Reipub. inprimis perniciosum: quemadmodum testatur Bernhardus in sermone quadragesimæ, cum inquit: *Ambitio est subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens: vitiorum enim origo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, ex medicina languorem generans.* Illa autem ambitio sub se complectitur immoderatam cupiditatem imperandi seu regnandi.
2 2, quia ambitio regnandi est fons variorum malorum. Illa enim homines instigat ad iniuriam aliis inferendam: Illa excitat bella intestina & externa, Rempub. vastat & perdit: Illa omnia iura naturæ gentium, diuina & humana violat, deniq; sacra & profana confundit: Illa ambitiosos vitæ periculis exponit & inuoluit. Hinc ortum est illud effatum nefandum, quod bestias magis, quam homines decet: *Si violandum est ius, imperij gratia violandum est: aliis rebus pietatẽ colas.* Quod Iulius Cæsar ex Euripide olim teste Suetonio, vsurpasse dicitur, cuius verba in Phænissis hæc sunt:

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
Κάλλιστον ἀδικεῖν, τ᾽ ἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών.

Siquidem enim iniuste agere oportet imperii gratia opti-

optimum est iniustè agere; in aliis verò rebus pietatē colere oportet. Cui dicto non est absimile illud, quod post mortem Alexandri Magni inter eius successores frequentatum fuit: *Fratrum cædes ad securitatem regni esse.* Item Lysandri illud: *Pueros taxillis, homines iuramentis fallendos:* & *vbi leonina pellis non sufficit, ibi assumendam esse vulpinam.* 3, 3
quia omnis modus inhonestus & iniustus affectandi imperium est prohibitus: solus autem honestus, & iustus est concessus. Proinde non licitum est quouis modo affectare imperium.

2 *An liceat imperium sibi bello acquirere?*

SVnt nonnulli, qui simpliciter iniustum esse arbitrantur imperium sibi bello acquirere, quod iuri naturali, diuino & humano repugnet inuadere per vim alterius imperium, aut populum liberum violento imperio subiicere. *Pro thesi affir. Ratio.* Sed
hæc opinio videtur simpliciter, propter sequētes rationes non esse admittenda; 1, 1
quia licitū est barbararum nationum populos, qui dissolutam & ab omni humanitate alienam vitam agunt debellare, eosq; iusto imperio subiicere, & sic ad honestæ ciuilisq; vitæ studium vi compellere: præsertim si hactenus aut plane sine vllo, aut saltem iusto imperio vixerint. Hoc enim nihil aliud est, quam licentiam iniquitatis eiusmodi hominibus eripere, eosq; cogere, vt iura naturalia, diuina & humana, quæ hactenus impunè violarunt, deinceps seruent. 2, 2
quia licitum est tyrannos, qui contra iura naturalia, diuina & humana non tantum subditos suos crudeliter & nefariè tractant ac opprimunt: sed etiam aliorū principatus per vim occupant, armis

inuadere, eosq; imperio exuere. Illi enim cum in Deum & naturam peccent, imperio indignos sese reddiderunt. 3 3, quia Deus ipse in veteri testamento iussit, vt Israelitæ contra impios & idololatricos Cananæos bellum suscipere, iisque victis, profligatis & exstirpatis terram illorum occupare.

Quæstio deciditur per distinct. Proinde vt quæstio breviter adhibita belli distinctione decidatur, statuendum est, licitum esse sibi imperium acquirere bello, sed iusto, nō iniusto. Quod autem bellum sit iustum, vel iniustum, id infra in doctrina de bello declarabitur.

3 *An liceat magistratum vendere aut emere?*

Pro thesi neg. Argum. PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, 1 quia magistratus est publica dignitas, quæ non pecunia sed virtute est acquirenda. 2 2, quia signum est malè constitutæ & administratæ Reipub. cum magistratus sunt venales, vt docet 3 *Plato libro 8. de Repub.* 3, quia venditio & emptio magistratus efficit vt diuitiæ & opes in maiore pretio habeantur, quam virtus; & ita tota ciuitas 4 immoderato pecuniæ studio sit dedita. 4, quia magistratum in quæstum sordidum & illicitum 5 conuertit. 5, quia magistratum aliorum contemptui & ludibrio exponit ob vilitatem pretii, 6 quo venalis prostat. 6, quia honestam paupertatem, 7 ab omni dignitate publica excludit. 7, quia 8 tribunal iustitiæ pecunia corrumpit. 8, quia magistratuum nundinationes iure ciuili sunt pro- 9 hibitæ. 9, quia Aristoteles vt aliis de causis Rempub. Carthaginensium commendat: ita propter venales magistratus reprehendit *lib. 2. Polit. c. 9.*

expo-

expoſitis incommodis quæ inde oriri ſolent. 10, quia venalitas magiſtratuum efficit vt indigni per largitiones ad dignitates prorumpant: digni verò ob paupertatem ab iis excludantur; cũ non habeant vnde poſſint mercari munus aliquod publicum. 11, quia eadem efficit, vt aut nemo aut pauci virtuti ſtudeant, cum ſciant nõ virtute, ſed pretio promotionem ad dignitates fieri: atq; ita vileſcunt ſtudia, vileſcunt leges, quæ ab ignaris & mercatoribus officiorum pro modo ignorantiæ polluuntur. 12, quia Octauianus Cęſar iuxta antiquas de ambitione leges, olim edictum propoſuit, vt qui largitionibus factis magiſtratum aliquem ambiiſſet, per quinquennium ab his arceretur. Hinc etiam Martianus Illyricus genere cum eſſet in bello ſtrenuus Imperator ab omni exercitu creatus, initium reformationis Reipub. ex eã parte incepit, & confeſtim decreuit, nemini per pecuniam cõferendum eſſe magiſtratum. Idipſum fecit Anaſtaſius quoq; Imperator, vt ſcribit Theodorus Lector. Is enim magiſtratus antea venales gratis contulit. Idcirco etiam Cicero ait, non modo turpe eſſe, ſed etiam ſceleratum & inſanum habere quæſtui Rempub. Et *Caſus lib. 2. Sphæræ ciuitatis, cap. 9. quæſt. vltima.* Ciuitatem, inquit, ad haſtam figere, eſt immane ſcelus.

Pro theſi affir. Argum. 1

Contra pro theſi affirmante afferri poſſunt hæc argumenta: 1, quia nundinationes magiſtratuum ciuitatem reddunt potentem & opulentam: præſertim ſi pretia emen-

2 tium in thesaurum publicum referantur. 2, quia
apud Carthaginenses laudabile fuit emere ma-
3 gistratus. 3, quia multi magistratus sic dantur, vt
vim iuris hæreditarii habeant. Proinde licet eos
4 emere. 4, quia in historiis exempla leguntur
magnorum & clarorum virorum, qui magistratus vendiderunt & emerunt.

Quæstio deciditur per distinct.

Pro decisione quæstionis distinguendum inter venditionem & emptionem magistratus legitimam & illegitimam. Illa est cum quis proprium & hæreditarium bonum, in quod imperium ciuile habet, alteri certo pretio vendit. Hæc est cum quis alienum & publicum bonum ciuitatis certo pretio alteri vendit. Ex quibus prior est licita; posterior autem illicita; & de hac intelligenda est quæstio proposita.

Argum. pro thesi affirmante refutantur.

Proinde thesis eius affirmatiua est falsa & absurda. Nec valent argumenta allata:
1 1, quia non omne quod potentem & opulentam ciuitatem reddit est licitum, nisi iure fiat. 2, quia vnum atq;
2 alterum exemplum particulare non habet vim probandi thesin vniuersalem; cum multa fiant
3 à multis quæ non sunt licita. 3, quia non omnia quæ vim iuris hæreditarii habent licet vendere; præsertim si non eo fine sit datum, vt vendatur, sed vt virtutes eius, cui datum est, in posteris magis eluceant.

4 *An magistratus vitiosè & illegitimè creatus pro magistratu sit habendus?*

Pro thesi neg. Argum.

PRo thesi negante faciunt hæc argumenta:
1 1, quia nemo pro magistratu est habendus, nisi qui legitimo modo ad hoc officium est voca-

tu

tus & constitutus. Est enim magistratus persona, cui vel tota Respub. vel pars eius aliqua domi forisq; quoad res humanas, gerenda & administranda cum dignitate & potestate publica & legitimè data vel demandata est, vt definit Danæus lib. 6. Polit. Christianæ, cap. 1. Cum qua definitione consentit ea, quam Thomas Aquinas tradit, cum inquit: *Magistratus est is, qui legitimè institutus est in rebus humanis ad vtilitatem populi.* 2, Si magistratus vitiosè & illegitimè creatus, pro magistratu est habendus: sequitur magistratum non opus habere legitima constitutione. Sed consequens est absurdum. Ergo & antecedens. 2

At contra pro thesi affirmante adduci potest; 1, testimonium Varronis, qui libro 5. de lingua Latina generaliter respondet magistratum vitio creatum nihilo secius esse magistratum. 2, testimonium Pomponii Iurisconsulti, qui idem respondet, vt apparet in lege Barbarius Philippus Digest. de officio Prætoris. 3, exemplum M. Perpennæ, qui cum Romæ vitiosè creatus esset consul, vtpote prius consul, quam ciuis Romanus: tamen quæ in eo magistratu gessit, rata, firmaq; habita sunt à Senatu Romano, quamuis ipse lege Papia fuerit damnatus, vt Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. tradit. 4, ratio, quia quamdiu vel populus, vel is qui magistratum creare potuit vel sciens, vel ignorans vitium in creando adhibitum, in eum consentit, pro magistratu habendus est; ac propterea illi à ciuibus & subditis est parendum, nec eius decreta sine ma-

Pro thesi affir: Argum: 1 2 3 4

gna confusione Reipub. subditorumque detrimento reuocari, irritaq; fieri possunt.

CAPVT V.

De abdicatione magistratus.

PRÆCEPTA.

1 *Adhuc de constitutione magistratus: cui cõtraria est eiusdem abdicatio, quæ est depositio legitima magistratus de suo officio.*

2 *Eaq; vel est temporalis, vel perpetua.*

3 *Temporalis abdicatio est, quæ fit ad certum tempus.*

4 *Eius causa est vel permutatio ordinaria magistratus in Repub. recepta & vsitata, qua statis temporibus nouus magistratus in alterius locum surrogatur, vel culpa aliqua leuior.*

5 *Perpetua abdicatio est, quæ vsque in finem vitæ durat.*

6 *Eius causa est vel ineptitudo hominis, siue naturalis siue aduentitia ad gerendum magistratum: vel culpa aliqua grauior, cuiusmodi est aut intolerabilis tyrannis, aut depulsio subditorum à vera religione, eorumq; ad idololatriam violenta compulsio, aut libido fœda & horrenda, aut deniq; alia scelera nefanda Rempub. subuertere solita.*

7 *Sed hæc abdicatio non debet fieri nisi omnib. aliis mediis tentatis, quibus in ordinem cogi magistratus potest, nec nisi ex præscripto legũ Reipub.*

1 *An*

1 An magistratus temerè sit abdicandus?

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: quia *Pro thesi neg.*
omnis mutatio in Repub. est periculosa; præ- *Ratio.*
sertim verò magistratus: cum facilè fieri possit, 1
vt bonum malo & melius deteriori permute-
tur. 2, quia prudens deliberatio præcedere de- 2
bet abdicationem magistratus: neq; prius hæc
tentanda est, quam iustæ & graues causæ illud
suadeant, cuiusmodi est inprimis vel ordo Rei-
pub. eiusdemq; salus & conseruatio & declina-
tio malorum, quibus Respub. labefactari seu
euerti potest. 3, quia temeraria abdicatio ma- 3
gistratus est fons multorum malorum, quate-
nus efficit, vt in administratione Reipub, impe-
riti peritis, imprudentes prudentibus, impro-
bi probis, deniq; indigni dignis præferantur.

2 An liceat ante tempus susceptum magistratum pro arbitrio deserere?

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi neg.* *Ratio.*
quia interregnum seu vacuitas magistratus 1
Reipub. est perniciosa. Ideoque non permit-
tenda, ne Respub. sit veluti corpus capite & ani-
ma destitutum. 2, quia nulla ordinis perturba- 2
tio in Repub. probè instituta admitti debet:
quippe qua nihil in quieto ciuitatis statu fune-
stius. Illa autem sequitur ex spontanea magistra-
tus ante tempus legitimum abdicatione. 3, quia 3
illud fugiendum est in Repub. quod sceleris
suspicionem arguit, magistratumq; in odium
trahit. Id autem facit spontanea magistratus
ante tempus abdicatio. 4, quia nihil in Repub. 4
fieri debet, quod ad tumultũ ac seditioné tẽdit.

Sed iſtiusmodi magiſtratus mutatio ad tumultum & ſeditionem tendit. Deficiente enim magiſtratu ciues non aliter, ac oues lupis voracibus relinquuntur.
5 5, quia miſera & infelix eſt non tantum illa Reſpub. in qua magiſtratus ſine lege regnat: ſed etiam illa in qua lex ſine magiſtratu regnat. Vt enim ſublata lege magiſtratus eſt Lesbia quaſi regula: ita ſublato magiſtratu lex muta eſt & inerta.

Quæſtio deciditur. Interim tamen non negamus licitum eſſe, ſuſceptum magiſtratum ante tempus deponere, ſi id fiat cum conſenſu totius populi, grauesque cauſæ id ſuadeant, cuiuſmodi ſunt ætas decrepita, publica infamia; ingenii, conſiliiq; defectio & id genus aliæ.

3 *An ad officii rationem reddendam magiſtratus ſit impellendus?*

Pro theſi affir. Ratio. STatuitur theſis affirmatiua, præſertim ſi de inferiore magiſtratu intelligatur. Rationes ſunt:
1 1, quia neceſſitas & ſolicitudo reddendæ rationis excitat magiſtratum ad maiorem fidelitatem & diligentiam in ſuo officio adhibendam.
2 2, quia eundem non tantum retrahit à praua ſui officii functione: ſed etiam ab aliis peccatis aduerſus Rempublicam committendis deterret.
3 3, quia notum facit, qui magiſtratus hactenus benè vel malè officio ſuo & Reipub. præfuerit.
4 4, quia laudem & præmium parit bonis magiſtratibus: vituperium verò & pœnam, malis.
5 5, quia ambitionis feruorem in appetendo magiſtratu mitigat ſeu reſtinguit, quatenus ciues intelligunt ſibi ali-

aliquando officii sui suscepti & gesti rationem reddendam esse. 6, quia sic melior & beatior 6
sit Reipub. administratio. 7, quia leges & consuetudo maiorum iubet vt hoc fiat. 7

Sed obiici potest contra hanc sententiam; *Obiectio.*
1, impelli ad reddendam officii rationem esse 1
nimis seruile, auctoritatisque contemptum parere. Ideoque, cum magistratus non sit seruus: non rectè illum ad hoc cogi posse. 2, magi- 2
stratum esse legis moderatorem & executorem. Ideoq; legi subiici non debere.

Respondeo; 1, aliud esse lege, vt magistra- *Responsio ad obiect.*
tum: aliud vi, vt seruum, ad officii rationem reddendam cogi. Magistratum enim esse pu- 1
blicam personam ciuitatis, quæ ex lege publicorum bonorum rationem reddere debet ciuitati. 2, magistratum esse quidem legis mo- 2
deratorem & executorem: sed ita vt ipsi sine lege viuere non liceat: ac proinde rationem sui officii reddere debere.

Finis libri II.

POLITICÆ LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

De recta officii magistratus functione in genere; eiusque causa efficiente partim principali, partim instrumentali inanimata.

PRÆCEPTA.

1 *Constitutionem magistratus sequitur recta officii magistratus functio, quæ est iusta & debita imperii suscepti gestio & vsurpatio.*

2 *In illa consideranda veniunt, tum causa efficiens, tum partes.*

3 *Causa efficiens, à qua pēdet recta officii functio, alia est principalis, alia instrumentalis.*

4 *Principalis est ipse magistratus, cui officium illud est commissum.*

5 *Instrumentalis est, quæ magistratui inseruit.*

6 *Estq; vel inanimata, vel animata.*

7 *Inanimata vel est primaria, vel secundaria.*

8 *Primaria inanimata, alia est interna, alia externa.*

9 *Interna, partim sunt virtutes, partim vires corporis.*

10 *Vir-*

10 Virtutes sunt bona animi, quibus magistratus disponitur ad benè agendum.
11 Suntque aliæ intellectuales, aliæ morales.
12 Intellectuales virtutes sunt, quæ intellectum magistratus perficiunt.
13 Suntque sapientia, prudentia & eloquentia: quarum prima magistratum aptum reddit ad benè intelligendum: altera ad benè consultandum: tertia ad benè animi sensa eloquendum.
14 Morales virtutes sunt quæ voluntatem & vitam magistratus perficiunt.
15 Suntq; aliæ generales aliæ speciales.
16 Generales sunt pietas & probitas: quarum illa reddit magistratum pium & religiosum erga Deum: hæc probum erga se, aliosq; homines, præsertim subditos.
17 Speciales quæ principaliter in magistratu requiruntur sunt triplicis generis.
18 Primi generis sunt iustitia & clementia, quarum illa magistratum ad iustè agendum: hæc ad leniter agendum promptum reddit.
19 Secundi generis sunt fortitudo & liberalitas: quarum illa magistratum ad res arduas & præclaras animosè suscipiendum & sustinendum: hæc ad benefaciendum aliis promptum reddit.

20 *Tertii generis sunt temperantia & humilitas, quarum illa ad sobriè casteque; hæc ad humiliter viuendum magistratum promptum reddit.*

21 *Vires corporis sunt bona naturæ quæ magistratum robustum reddunt ad sustinendum labores, suaque munia expedienda: cuiusmodi inprimis est bona & firma valetudo corporis.*

22 *Externa sunt partim leges partim diuitiæ.*

23 *Leges sunt normæ benè administrandi Rempublicam.*

24 *Diuitiæ sunt bona fortunæ quæ expeditam facilitatem magistratui ad res benè gerendas suppeditant.*

1 *An vllum imperium ciuile sine virtute rectè geri possit?*

Pro thesi neg. Ratio. HÆc quæstio videtur non multum discrepare ab ea, quam Ioannes Casus in præfa-
1 tione Sphæræ suæ ciuitatis præfixa tractat, an vlla sit efficax & vera Politia sine virtute? Statuitur autem in illa thesis negatiua propter sequẽtes rationes; 1, quia virtus est vnica norma be-
2 nè imperandi. 2, quia Deus qui prima est causa imperiorum, virtutem in illorum gestione requirit: nec vllus magistratus Deo assimilari
3 potest in imperando nisi per virtutem. 3, quia natura, quæ mater est & nutrix omnis societatis tam domesticæ, quam ciuilis sine virtute,
4 conseruari non potest. Ergo neq; Respub. 4, quia quod

quod monstrum est in natura; id in Repub. est vitium. Sed monstrum est error & defectus naturæ, ergo etiam vitium est error & defectus 5
Reipub. 5, quia imperii ciuilis finis est, vt non tantum ciues per rectas leges ad virtutem instituantur: sed etiam vt tota Rèspub. sit felix & beata. Ille autem finis obtineri non potest sine 6
virtute. 6, quia veteres sapientes, qui de Repub. scripserunt, aut leges in Repub. sanxerunt, illi omnia sua præcepta ad virtutem tanquam scopum direxerunt, quod non fecissent si iudicassent, vllum imperium ciuile rectè geri aut Rempub. benè administrari posse sine virtute.
Hinc Aristoteles lib. 3. Polit. ait *oportere optimam ciuitatem de virtute maximè esse solicitam.* 7, quia 7
nulla capitalior pestis est in Repub. quam improbitas & morum licentia: quemadmodum testantur ruinæ & quasi proiecta cadauera multarum ciuitatum, gentium, nationum ac imperiorum, quæ recisis virtutis ac pietatis fibris in- 8
terierunt. 8, quia sine virtute princeps non est princeps, sed tyrannus: neq; ciuitas est ciuitas, sed furiosa facinorosorum hominum multitudo: neque Respublica est Respublica, sed hor- 9
renda confusio; 9, quia omnis politia sine studio virtutis est quasi plumbea regula sine manu artificis.

2 *An prudentia magistratui sit necessaria ad rectam officii sui functionem?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.* 1
quia prudentia est intellectus & delectus rerum quæ publicè priuatimq; fugiendæ & appetendæ. Ideoq; non ineptè oculus animæ dici-

2 tur. 2,quia prudentia non tantum eſt dux & re-
ctor vitæ ciuilis, ſed etiam ipſius virtutis. Ac vt
Architectis nullum opus rectè procedit ſine li-
bella & linea: ita neque magiſtratui ſine norma
hac directrice. 3, quia magiſtratus eſt oculus
3 ciuitatis vt docet Ariſtoteles lib. 3. Polit. cap. 3.
Ideoque ſicut obſcuratis oculis partes reliquæ
corporis non vident, nec ritè fungi ſuis officiis
poſſunt. Ita ſubditi non benè viuunt, quando
4 ſtulto & imprudente magiſtratu vtuntur. 4,
quia nullum animal moroſius eſt, nullum ma-
iore arte tractandum quam homo, vt teſtatur
Seneca. Cui etiam aſtipulatur Xenophon in
Pædia Cyri,cum ait, *omnibus animalibus facilius
eſſe, quam hominibus imperitare*. Ideoq; ſine pru-
dentia regi non poteſt: ſicut neque cætera ani-
malia ſine tractatione quadam & arte domari
5 poſſunt. 5, quia magiſtratui neceſſaria eſt exa-
cta cognitio non ſolum finis Reipub. in quem
cuncta dirigi debent: ſed etiam mediorum ad
finem aſſequendum idoneorum. Illa autem ſi-
6 ne prudentia obtineri non poteſt. 6, quia ma-
giſtratus accuratè noſcere & obſeruare debet
mores & ingenia ſubditorum, quibus præeſt,
iiſque ſeſe accommodare: cumque in his ali-
quid aut mutandum aut formandum aliter, nō
temerè hoc ſubitoque facere debet: ſed imita-
ri vinum,quod non illico primoque hauſtu ho-
minem inebriat, aut eius mores mutat: verum
ſenſim ac paulatim ſitim ſedat; poſt inducit &
conformat alios & varios mores. Hæc autem o-
7 mnia præſtare non poteſt ſine prudentia. 7,quia
ſicut ad proſperam nauigationem gubernatore
bono

bono ac prudente opus est; ita prudentem oportet magistratum esse, vt benè cõstitutæ Reipub. tranquillitas seruetur, vt monet Philo Iudæus in lib. de caritate. 8, quia bona consilia 8
sunt necessaria magistratui. Illa autem sunt effecta prudentiæ: siquidem hæc præsentia ordinat, futura prouidet, præterita recordatur. 9, 9
quia homines libenter obediunt iis, quos sciunt esse prudentes & sibi recta consulere. 10, quia 10
prudentia imperantis propria est virtus, vt testatur Aristoteles lib. 3. Polit. Licet enim ad omnes res humanas vtilis sit prudentia: tamen ad imperium maximè conducit, cum illud non solum sine ea infirmum sit: sed nullum vt testatur Lipsius lib. 3. Polit. cap. 3. *11*, quia sicut nauem ne- 11
mo dirigere potest sine ferro quod affricuit siderites: sic nemo Rempub. sine mente, quam afflauit illa Diua, nempe prudentia. *12*, quia o- 12
mnium temporum euentus docent, plura in summa fortuna, auspiciis & consiliis, quam telis & armis geri, vt ait Tacitus lib. *13*. annalium. Hinc rectè Euripedes: σοφὸν ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ, *Vnum sapiẽs consilium multas manus vincit.* Item Liuius. *Multa quæ natura impedita sunt, consilio experiri licet.* *13*, quia qualis est Poetarum 13
ille Cyclops amisso oculo; talis est princeps, cui abest lumen frontis, nempe prudentia. *14*, 14
quia omnia regna, ciuitates & nationes eò vsq; prosperum imperium habuerũt, dum apud eas, vera consilia valuerunt, vt testatur Salustius in fragmentis. *15*, quia imprudentia est fons mul- 15
torum malorum quibus Respub. labefactari

16 & euerti poteſt. 16, quia ſacra Scriptura nos hortatur ad prudentiam in omnibus rebus acquirẽdam, Prouerb. 4. & ſapientiam populi ſtabilimentum eſſe ait Sapientiæ 6. Contra ſtultum magiſtratum aſſerit prodere populum ſuum: ac magnum ſub ſole malum eſſe, ſtultum poſitum eſſe in ſublimi dignitate, Eccleſ. 10. Hinc etiam Salomon prudentiam in regendo populo vnicè præ omnibus diuitiis à Deo petiit, lib. 3. Reg. cap. 3.

3 *An doctrina & eruditio neceſſaria ſit magiſtratui ad rectam officij ſui functionem?*

Pro theſi affir. Ratio. STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, quia doctrina multum momenti affert tum
1 ad prudentiam, tum ad virtutem. Vnde etiam à Lipſio lib. 1. Politicæ cap. 10. *vtriusq; adiutor* nuncupatur. Et Seneca epiſt. 91. aſſerit *non plene ſatis contingere prudentiam niſi animo inſtituto & e-*
2 *docto*. 2, quia nemo poteſt feliciter imperare qui naturam regionis ac gentis, cui imperat, nõ probè perſpectam habet. Hanc autem noticiam ſine doctrina ſibi comparare benè non poteſt. Idcireo Xenophon lib. 1. de inſtit. Cyri rectè ait: *Omni animali facilius imperabis quam homini: ideoq; ſapientiſſimum eum eſſe oportet, qui hominem regere velit.* Et Chryſoſtomus ait; *imperij artem eſſe maximam qua ſine doctrina exerceri non poſſit.*
3 3, quia ad magiſtratus principis munus pertinet ſcholas in Republica fundare, gubernare & cõſeruare: atq; adeò viros doctos vocare, eoſque debito honore afficere. Id autem præſtare non poteſt, niſi de doctrina iudicare poſſit. 4, quia vt

vt Plato dialog. 5. de Repub. ait, ἐὰν μὴ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν καὶ δυνάσται λεγόμενοι φιλοσοφήσωσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσιν. 5, quia Regibus Persicis regnare non licuit nisi familiariter cum Magis versati fuissent & ab iis instituti, vt Philo refert in explicatione decalogi ad sextum & septimum præceptum. 6, quia *Princeps illiteratus est asinus coronatus*, vt ait *Chassanæus parte 5. de gloria mundi, consider.* 10. Hinc Alphonsus Arragoniæ rex audiens literas in Principe improbatas esse à Rege Hispaniatum, dixit, *Bouis istam esse vocem, non hominis.* Et Carolus IV. Imperator in aurea bulla præcipit, vt Electorum filii in variis linguis & disciplinis instituantur, antequam ad gubernacula veniant. Interim tamen magistratui præsertim summo, opera danda est, ne in studiis scholasticis consenescat, iisque se totum mancipet ita, vt nullam imperii curam habeat. Itaque doctrina auidè quidem illi haurienda est, vt vult Lipsius lib. 1. ciuilis doctrinæ cap. 10. sed ad vsum; neque ad pompam aut speciem: sed ad commodum Reipublicæ: neq; sine modo, sed cum modo. Nam plus scire velle quam satis est, intemperantiæ genus est, teste Seneca. Et vt Æschylus ait: ὁ χρήσιμ' εἰδὼς οὐχ ὁ πολλ' εἰδὼς σοφός· *Qui fructuosa non qui multa scit, sapit.*

5

6

Admonitio.

4 *An eloquentia magistratui sit vtilis ad rectam officij functionem.*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt; 1, quia magistratus iubere & mandare aliis debet quid faciendum aut omittendum. Id autem sine eloquentia non benè præstari potest. 2,

Pro thesi affir. Ratio.

1

2

quia magiſtratus tractat populum ſæpè inſolentẽ, delicatum, contumacem & rebellem. Ideoque neceſſe habet verbis & oratione multa fingere & conformare; non pauca, quæ impedimento ſunt, velut nodos quoſdam in ligno, aut
3 abſceſſus in ferro mollire & læuigare. 3, quia non melius tractari populus & in officio contineri poteſt, quam eloquentia cum auribus ducatur,
4 hoc eſt oratione diſerta auribus percepta. 4, quia magna vis & efficacia eſt eloquentiæ. Hæc enim veritatem & iuſtitiam defendit, leges, iudicia, iura deſcribit, hominumq; cœtus tenet, mentes allicit, voluntates, quo vult impellit, lãguentem populum incitat, effrenatum regit ac moderatur, ſeditiones aut anteuertit, aut ſedat
5 ac tollit. 5, quia in hiſtoriis multa exempla magiſtratuum leguntur, qui eloquentes fuerunt, ſuaq; eloquentia præclara & admiranda effecerunt.
6 6, quia valde indigna res eſt, ſi princeps ſplendidis veſtibus ſe ornet præ aliis hominibus; & interim non cogitet de ornatu orationis quæ magis propria eſt homini quam vlla veſtis, vt docet Ariſtoteles cap. 1. Rhetoricæ ad Alexandrum.

Pro contraria ſententia. Obiectio. At pro contraria ſententia obiici poſſunt hęc argumenta: 1, quia mores dicentis perſuadere ſolent, non oratio. Ideoq; eloquentia videtur
1 magiſtratui præſertim probo eſſe inutilis & ſu-
2 peruacanea. 2, quia oratio, quò magis ad ornatum & oſtentationem eſt compoſita, eò à veritate longius abeſſe putatur, teſte Platone in A-
3 xiocho. 3, quia Eloquentia plura detrimenta Reipub. quam adiumenta importat, quatenus ſcele-

sceleratos pœnis eripit, bonos dānat, in peius cōsilia ducit, seditiones populares & bella excitat, deniq; ea suadet, quæ Reipub. sunt noxia, & dissuadet, quæ prodessent. 4, quia secundū vulgatū adagium Reges oportet esse monosyllabos. Itē, Rex lex iubeant, non disputent. 5, quia in historiis leguntur non pauca exēpla eorum qui eloquentia sua nocuerūt Reipub. 6, quia multæ benè constitutæ Reipub. leguntur olim homines eloquentes, ipsamq; eloquentiā auersatæ fuisse cuiusmodi in primis fuerunt Spartana & Atheniensis: quarū illa iubebat pueros oratione vti, quæ sal conditum venustate haberet, & multū sensus in paucis verbis. hæc verò oratores iubebat, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν dicere.

4

5

6

Soluuntur obiectiones.

Respondendum autem videtur ad hæc argumenta: 1, verā & germanam eloquētiam mores dicentis non excludere, sed includere: nec oratoris titulo dignum esse eum, qui non sit vir bonus. 2, orationem ad ostentationem compositam non probandam esse: præsertim si à veritate recedat. 3, eloquentiam esse pernitiosam Reipub. non per se, sed per accidens, propter abusum, qui tamen verum illius vsum non potest tollere.

1 2 3

4, In eloquentia cauendū esse ne oratio partim sit iuuenilis & luxurians, partim ad pompā & ostentationem comparata; partim lucernam redoleat, hoc est, nimis sit accurata & exquisita, neque ad laudem captandam accommodata: neque fictos & simulatos mores repræsentet, sed veros & apertos: neque sit temeraria, inanis, inepta, absurda, ridicula & prolixa. 5, In Principibus non Asiaticam sed Laconi-

4 5

cam orationem commendari; vt paucis verbis multa comprehendant; & sic videantur plus intelligere, quàm loqui velle.

5 *An virtus moralis sit necessaria magistratui ad rectam officij sui functionem?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt;
1 1, quia sine virtute nullum imperium ciuile rectè geri potest, vt patet ex quæstione prima
2 huius capitis. 2, quia virtus moralis mediocritatem in omnibus rebus obseruandam magistratui præscribit, neq; concedit, vt vel ad nimi-
3 um, vel ad parum deflectat. 3, quia virtus moralis rectum omnium rerum vsum magistratui
4 monstrat, profligato abusu. 4, quia virtus moralis est rector vitæ ciuilis, & sine ea prudentia, calliditas & malitia potius, quam prudentia est
5 appellanda. 5, quia decorum est, vt probitate
6 emineat, qui dignitate. 6, quia malitia peruertit intellectum. Et vt oculus vitio aliquo laborans perperam cernit: ita malè imperat anima, quæ mala est teste Platone lib. 1. de Repub. 7, quia principum vitiis tota ciuitas infici solet. Quales enim in Repub. principes sunt; tales re-
8 liqui solent esse ciues. 8, quia fieri non potest, vt magistratus si ipse officium non faciat viri boni, ad præclara ac honesta agenda alios excitet. 9, quia magistratus commodè punire non potest illa flagitia, quibus se quoq; affinem nouit: sed istud audire cogitur: Medice cura teipsum. Item illud: Aliorum medicus vlceribus ipse sca-
10 tes. 10, quia qui multorum custodem se profitetur, eum sapientes sui primum capitis esse custodem

ſtodem oportere ſtatuunt. 11, quia magiſtratus non ſingula tantum verba aut res publicè geſtas animaduertuntur: ſed etiam ioci ſimul ac ſeria. Quin etiam minima eius errata amplificantur, & pro magnis habentur: quemadmodum maculæ, cicatrices & næui maius dedecus in facie afferunt, pluſq; hominem quam reliquo in corpore, deformant. Proinde eò magis opus habet virtute in officio benè gerendo. *12*, quia magiſtratus Deo ſimilis eſſe debet in imperando. Id autem fieri non poteſt ſine virtute. *13*, quia tutiſſima magiſtratus cuſtodia eſt innocentia: ſiquidem optimè ſibi cauet, qui optimè viuit. 14, quia nemo poteſt aliis imperare, qui ſuis prauis cupiditatibus & affectibus non poteſt imperare, teſte Cicerone in Paradoxo quinto. 15, quia Plato libro 3. de Repub. iubet quærere magiſtratus, qui teſtimonium probitatis per ſingulas ætates habeant. Idem in Alcibiade 1. ait: αὐτῷ σοι πρῶτον κτητέον ἀρετὴν καὶ ἄλλῳ ὃς μέλλεις μὴ ἴδια μόνον αὐτοῦ τε καὶ τῶν αὐτοῦ ἄρξειν, καὶ ἐπιμελήσεσθαι, ἀλλὰ πόλεως καὶ τῶν τῆς πόλεως. *Ipſi tibi primùm acquirenda eſt virtus & alij, qui non tantum propria, ipſumq; & quæ ſunt ipſius, gubernaturus & curaturus es, ſed ciuitatem & quæ ſunt ciuitatis.* Hinc inter Romanas leges de magiſtratu olim hæc quoq; lex erat: Hic ordo vitiis careto: cæteris ſpecimen eſto, vt tradit Cicero lib. 3. de legibus. Et Polybius lib. 4. rectè ait: *Ille Reipublicæ ſtatus optabilis & firmus eſt, in quo & priuatim ſanctè innoxieq; viuitur, & publicè iuſtitia ac clementia vigent.* Nec illepidè canit Auſonius:

Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex.

16, quia non regnant, ſed ſæuiunt qui mali ſunt. 16

O

vt testatur, *Augustinus lib. 5. de ciuitate Dei.* Hinc Plato lib. 1. de Repub. *mala anima, malè imperat.*

Pro thesi neg Argum.

At pro thesi negante afferri possunt hæc argumenta:
1 gumenta: 1, quia potest aliquis esse bonus magistratus; etiamsi non sit vir bonus, vt testatur exemplum Lucii Syllæ & Hannibalis, quorum vterq; imperator fuit laudatus & felix; & ta-
2 men improbus. 2, quia ingenia magna magnis quoq; vitiis non carent; quæ propterea non magis sunt reiicienda, ac locus densa obsitus sylua, plantisq; agralibus & luto repletus ab agricolis
3 reiicitur: cum bonitatem soli indicet. 3, quia in historiis multa leguntur exempla summorum virorum, quorum cum adolescentiæ cupiditates deferbuissent, virtutes eximiæ firmata iam
4 ætate extiterunt. 4, quia princeps, qui saluum imperiũ velit esse, cogitur nonnunquam esse nõ bonus, vt docet Machiauellus cap. 15. de Principe, cum inquit: *Qui se virum* bonum *omnibus partibus profiteri studet, eum certè inter tot non bonos periclitari necesse est.* Necessarium est itaq; principi, vt perceptum habeat (si se saluum velit) qua ratione possit esse non bonus, idque pro rei necessitate in suum conuertat vel non conuertat vsum. Et paulo post: *Princeps eorum vitiorum infamiam fugiat, quibus illi imperium adimi possit. Nec multum laboret si in eorum vitiorum infamiam incurrat sine quibus dominatum non facilè tueri pos-*
5 *sit.* 5, quia fieri non potest, vt semper Respub. à bonis magistratibus administretur: cum magna sit eorum raritas, & secundum tritum Prouerbium, Vno in annulo principes boni omnes sculpi possint. Ideoq; necesse est, vt malis interdum im-

imperium tradatur. 6, quia multæ causæ sunt, 6
quæ principes malos faciant; & inter illas septé
præcipuè, nempè nimia licentia, omnium rerum copia, atq; abundantia, amicorum improbitas, satellitum ac ministrorum nequitia, aulicorum stultitia, rerumpub. ignorantia, denique benè imperandi difficultas. 7, quia impossibile est, vt vitia penitus in hac vita exstirpentur. 7
Ideoque tam diu erunt vitia, quam diu homines.

Ceterum responderi potest in genere, illa argumenta omnia laborare vitio, partim petitionis principii, partim inconsequentiæ. Falsum enim est, & absurdū: 1, quod magistratus bonus possit esse, qui vir bonus non est. 2, quod magistratus nonnunquam debeat seu cogatur non esse bonus. 3, quod impossibile sit vitia penitus in hac vita exstirpari: præsertim si id dictum intelligatur de omni homine. Reliqua verò argumenta licet vera esse concedantur, inde tamen non sequitur virtutem moralem magistratui ad rectam officii sui functionem non esse necessariam. Proinde semper magistratus in eam curam incumbere debet, vt vitia omnia declinet: aut si emendare cuncta nequeat, illa saltem fugiat, quæ in conspectu sunt, & videri ac notari possunt. *Respondetur ad argumēta Pro thesi neg.*

6 *An pietas sit necessaria magistratui ad rectam officij sui functionem?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi af-*
quia pietas est fundamentum omnium aliarum virtutum, quæ in magistratu requiruntur, *fir. Ratio.* 1
& sine ea nulla consistere potest. 2, quia pietas 2

maximè conciliat magiſtratui auctoritatem &
3 reuerentiam apud ſubditos. 3, quia eadem in
omnibus actionibus & conſiliis proſperum ſuc-
4 ceſſum largitur. 4, quia ſubditi vehementer ad
religionem excitantur: cum magiſtratuum ſuo-
rum pietatem vident: ſiquidem magis exem-
plis quam legibus reguntur, & vita principum
5 ipſis cenſura eſt, vt docet Plutarchus in Nicia. 5,
quia ſubditi minus ſibi metuunt à magiſtratu
quem vident eſſe religioſum, & minus ei aduer-
ſantur inſidianturque, quem à diuino numine
6 protectum defenſumq; iri credunt. 6, quia nõ
veriſimile eſt, magiſtratum aliud magni factu-
7 rum, qui Deum contempſerit. 7, quia non tan-
tum ſacra Scriptura iubet, magiſtratum ſeruire
Domino, aperire portas regi gloriæ, & agere
nutritios Eccleſiæ: ſed etiam Plato lib. 3. de le-
gibus non vult quemquam eligi magiſtratum,
niſi pius extiterit & diuinis operam ſtudiis de-
8 derit. 8, quia in hiſtoriis tam ſacris, quam pro-
fanis reges ac princeps pii commendantur.

7 *An iuſtitia ſit neceſſaria magiſtratui ad rectam officij ſui functionem?*

Pro theſi af- fir. Ratio. STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1,
quia iuſtitia magiſtratum promptum reddit
1 ad iuſta volendum & agendum. 2, quia magi-
2 ſtratus debet eſſe veluti ius animatum, ſeu Lex
loquens, ad quam ſubditi confugiant. Id autem
3 ſine iuſtitia fieri non poteſt. 3. quia iuſtitia Re-
gis ſecundum Cyprianum de duodecim abuſi-
bus eſt pax populorum, tutamen patriæ, immu-
nitas plebis, munimentum gentis, cura languo-
rum,

rum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terræ fœcunditas, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibimetipsi spes futuræ beatitudinis. 4, quia vt ignis, nisi sit in se calidus, non potest alia calefacere; ita neq; magistratus nisi sit in se iustus, aliis iura administrare potest. 5, quia magistratui iustitia conciliat non tantum amorem, fidem, honorem & laudē apud subditos: sed etiam regni stabilitatem. Hinc Ochus Artaxerxes morti vicinus interrogatus à filio, *quo pacto tot annos regnum custodiisset*, respondit, *iusta erga Deum hominesq; faciendo.* 6, quia vt Augustus Imperator dixit, *pietate & iustitia Principes Dij fiunt.* 7, quia magistratus iniustus Deo & homini est inuisus, & tandem supremo omnium dominatori Deo grauissimas suæ iniustitiæ pœnas luit, vt exempla testātur historiæ tam sacræ, quam profanæ, nec non quotidiana experientia. Proinde detestanda est sententia Machiauelli, qui cap. 18. de Principe *statuit licitum esse interdum Principi fidem non seruare, sed fallere & dissimulare, ac modò vulpis, modò leonis mores assumere.*

4 5 6 7 *Error Machiauelli taxatur.*

8 *An fortitudo sit necessaria magistratui ad rectam officij sui functionem?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia fortitudo magistratui magnum & intrepidum animum pręstat ad suscipiendas Reipub. causa res arduas, plenasq; laborum & periculorum. 2, quia superat omnia impedimenta quæ magistratui in executione sui muneris obiici solent. 3, quia in rebus aduersis magistratum red-

Pro thesi affir. Ratio. 1 2 3

4 dit patientem & tolerantem. 4, quia fortitudo magiſtratus ſubditis animum addit tam tempo-
5 re pacis, quàm tempore belli. 5, quia magiſtratui Reipub. cauſa odia & inimicitiæ multorum ſunt adeundæ. Id quod ſine fortitudine fieri nō
6 poteſt. 6, quia fortitudo eſt munimentum humanæ imbecillitatis inexpugnabile, quod qui circumdedit ſibi, ſecurus in hac vitæ obſidione
7 perdurat, vt docet *Seneca epiſt. 93.* 7, quia timiditas & audacia magiſtratus valde pernitioſa eſt Reipublicæ.

9 *An liberalitas magiſtratui ſit neceſſaria ad rectam officij functionem?*

Pro theſi affir. Ratio.

STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt:
1 quia liberalitas magiſtratui oſtendit modum in beneficiis erogandis, ne ſcilicet vel in exceſſu
2 vel in defectu peccet. 2, quia liberalitas magiſtratui conciliat ſubditorum, aliorumque
3 hominum beneuolentiam & amorem. 3, quia non magis verè Princeps imperabit, ſi beneficus non extiterit, quam ſi Sol radios ſuos hominibus, aliiſque animalibus non præberet.
4 4, quia ſicut fruges non tam ſoli ingenio, quam cœli beneficio & temperie lætius proueniunt: Ita artes bonæ eximiaq; ingenia magiſtratuum
5 benignitate excitantur. 5, quia liberalitas magiſtratus plurimum adiumenti affert ad tuendū & amplificandum Rempub. Hinc cum Aurelianus imperator ex conſiliariis ſuis quæreret, *quo pacto rectè feliciterq; Reſpub. adminiſtrari poſſit?* reſponſum ei eſt, *ferro & auro: ferro contra hoſtes: auro apud ciues & benè meritos.* In quam ſententiam

tiam etiam Seneca de beneficiis inquit: Melius beneficiis imperium custoditur, quam armis. *6*, quia illiberalitas & auaritia dedecori est magistratui eiq; apud subditos maleuolentiam & odium parit. 7, quia magistratum decet pressos calamitate subleuare, viduis & orphanis largiter succurrere, pauperes virgines dotare, naufragis opem ferre, ædificia publicè necessaria magnificè exstruere, vias publicas resarcire, itinerum securitatem præstare: Hæc autem omnia sine liberalitate præstare non potest. 8, quia beneficentia, quæ in viros publicè benè meritos, præsertim verò viros doctos, artifices excellentes & milites strenuos exercetur magnū est imperii firmamentum: sicut contra prodigalitas & largitio nimia etiam opulentissima regna exhaurit & euertit.

6

7

8

Cæterum huic sententiæ reclamat Machiauellus c. *16*. de Principe. Licet enim in principio capitis illius non neget fore optimū, si Princeps habeatur liberalis: tamē postea asserit liberalitatē interdum noxiā esse principi, sapientiusq; esse nomē perparci sustinere. Argumēta ipsius sunt: 1, quia nihil est, quod magis seipsum conficit, quā liberalitas: siquidem opes & fortunas Principis exhaurit, eumq; ad egestatē redigit, & sic inter vtendū vtendi facultatē eripit. 2, quia impellit principē ad rapacitatē & exactiones iniustas subditorū, vt nimirū habeat, vnde aliis largiri possit, & sic eū infensum & odiosum reddit.

Contra thesis affir.

Obiectio.

1

2

Sed responderi potest, Machiauellum confundere liberalitatem cum prodigalitate, & sic virtutem cum vitio. Effecta enim quæ

Responsio ad obiect.

in argumentis ipsius recensentur, non liberalitati, sed prodigalitati competere. Ipsam autem prodigalitatem non minus ac illiberalitatem ac auaritiam Principi fugiendam: tum quia vtraque sit vitium morale: tum quia illa thesauros Principis publicos & priuatos euacuat, eumque impellit ad rapiendi & auferendi iniuriam, vt ad largiendum aliis suppetant copiæ. Hanc verò efficere, vt Rempub. princeps quæstui habeat, populumque custodiat, non vt pastor regem; sed vt lupus. Id quod non tantum turpe est, sed etiam sceleratum & nefarium: & vt Imperator habet in Nouellis suis constitutionibus omnium malorum est causa.

10 An clementia sit necessaria magistratui ad rectam officii functionem?

Pro thesi affir. Ratio.

1 STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia clementia modum præscribit magi-
2 stratui in puniendis & vlciscendis delictis. 2, quia subditorum amorem parit qui inexpugnabile est Principis munimentum: sæuitia vero
3 & crudelitas odium parit. 3, quia crudelia imperia acerba magis, quam diuturna esse solent.
4 4, quia homines metuunt sibi à magistratu crudeli: & hanc ob causam excitantur ad insidias ipsi struendas, & data occasione imperium eius
5 crudele ceruicibus suis excutere conantur. 5, quia magistratus imitari debet exemplum Medicorum, qui rarissimè sectiones & ignes adhibent, ne ipsa videlicet vitia in corpore magis exasperentur: pleraque verò lenibus exercitiis & mitibus medicamentis sanant & molliunt.

6, quia

6, quia ſicut arbores quædam reciſæ pullulant: ita crudelitas regia inimicorum multitudinem tollendo auget. 7, quia Principi non minus ſunt turpia multa ſupplicia, quam medico multa funera. 8, quia magnam fortunam magnus animus decet: huius verò proprium eſt placidum & manſuetum eſſe, neque temerè ob iniurias & offenſiones, præſertim priuatas iraſci & exacerbari. 9, quia exempla hiſtoriarum teſtantur, illos benè & feliciter Reipub. profuiſſe qui clementia imperium temperarunt.

Interim tamē ita clementia exercenda eſt magiſtratui, vt interdum vrgente neceſſitate ſeueritas adhibeatur. Sine hac enim, ciuitas rectè adminiſtrari non poteſt, vt ait *Cicero lib. 1. Officiorum.* Nam malum eſt eum imperare ſub quo nemini quicquam licet: ſed peius ſub quo omnia. Tam enim graue eſt omnibus ignoſcere; quam nemini veniam dare: & nocet bonis, qui parcit malis. Itaque idem faciendum magiſtratui quod hortulani facere ſolent, qui noxias herbas tollunt, vt herbis vtilibus incrementa concilientur: Et quod medici obſeruant, qui in corpore, ſi quid eiuſmodi eſt, quod reliquo corpori nocet, vrunt & ſecant, vt membrorum potius aliquod quam totum corpus pereat. Quod autem Machiauellus cap. 17. de Principe aſſerit, interdum licitum eſſe Principi inclementiam, ſæuitiam & crudelitatem adhibere: tutiuſque eſſe, Principem à ſubditis metui, quam amari. Illa opinio vt rectæ rationi & ſcripturæ Sacræ eſt contraria; ita meritò eſt explodenda.

Admonitio.

Error Machiauelli taxatur.

11 *An temperantia & humilitas sint necessariæ magistratui ad rectam officii functionem?*

Pro tẽperantia. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes pro tẽperantia sunt: 1, quia nullus magistratus di-
1 gnè aliis vnquam imperare potest, qui sibi imperare nescit. Talis autẽ est, qui voluptatum le-
2 nociniis est deditus. 2, quia temperantia sanitatem mentis conseruat, sine qua imperium rectè geri non potest. Idcircò Græcè dicitur σωφροσύνη,
3 quasi σώζουσα τὴν φρόνησιν, *conseruans prudentiam.* 3, quia continet magistratũ intra metas à pruden-
4 tia & iustitia præscriptas. 4, quia intemperantia debilitat sensus magistratus, corrumpit virtutis indolem, labefactat ingenium, eripit cõsilium,
5 deniq; contẽptum ei parit. 5, quia magistratus similis est currui, à quo auriga est excussus, qui te-
6 merè fertur. 6, quia Plato magistratibus vinum prohibuit donec in honore essent. Et Solon legem tulit, *vt ebrius magistratus impunè occideretur.* Id autem viri illi sapientissimi non fecissent, nisi iudicassent temperantiam esse necessariam magistratui.

Pro humilitate. Ratio.

Rationes pro humilitate sunt: 1, quia humili-
1 tas animum magistratus refrenat & cohibet ne
2 ob imperii gloriã se extollat & insolescat. 2, quia efficit vt magistratus non minus se hominem,
3 quam hominib. præesse cogitet. 3, quia qui humilitatem, quę est mater virtutũ, nescit, vsum sui
4 perdit laboris. 4, quia tantò magistratus fit vilior Deo, quanto pretiosior est sibi: & tanto pretiosior Deo, quanto propter Deum est vilior sibi, vt
5 docet *Gregorius libro 18. Moralium.* 5, quia virtutũ stabile fundamentum est humilitas, quę si omittatur

tatur, virtutum congregatio nō nisi ruina est. 6, 6
qui radix cuncti mali & regina omnium vitiorū
est superbia, vt idem *Gregorius docet lib. 17. moralium.* 7, quia magistratus cogitare debet cuncta 7
mortalium esse incerta, caduca & fragilia: puerilibusq; æqualia crepundiis ea, quæ vires & opes humanæ vocantur; nec ignorare magnas arbores diu crescere, vnâ horâ exstirpari.

12 *An calliditas in Magistratu sit tolerabilior quam nimia simplicitas?*

ETsi tam calliditas, quam nimia simplicitas est vitium oppositum prudentiæ: Ideoque neutra per se bona ac magistratui conueniens: tamen in comparatione melius est magistratum esse callidum & versutum quam nimis simplicē. *Pro calliditate in comparatione. Ratio.*
Rationes sunt: 1, quia calliditas est malum quod 1
facilius & citius corrigi & emendari potest, quā nimia & fatua simplicitas: Ex versuto enim facile fieri prudens: ex nimis autem simplici difficulter. 2, quia nimia simplicitas magis directè, 2
cum maiestate imperii pugnat, quam calliditas: quatenus illa extremum cōtemptum parit magistratui: hæc verò maiestatem in qua imperii salus & tutela consistit, labefactat & destruit. 3, 3
quia nimia simplicitas longe magis Rempublicam euertit, quam calliditas: quatenus illa mali consiliarii & turpes adulatores abutuntur.

Interim tamen nullo modo probanda est sententia Machiauelli, qui in *libro de Repub. cap. 42. & cap. 18.* de Principe suadet, vt Princeps homines verset instar molæ trusatilis quo vult, & fallaciis ac fraudibus circumueniat. *Error Machiauelli taxatur.*

CAPVT II.

De autoritate & potentia magistratus.

PRÆCEPTA.

1 *Fuit causa instrumentalis inanimata & primaria, secundaria verò est quæ ex prima ortum habet.*

2 *Estque partim autoritas, partim potentia.*

3 *Autoritas est dignitas & amplitudo reuerenda in magistratu apparens.*

4 *Eius causa alia est efficiens, alia finis.*

5 *Efficiens alia est procreatrix, alia conseruatrix.*

6 *Procreatrix alia est proxima, alia remota.*

7 *Proxima sunt bona eximia animi, corporis & fortunæ: inprimis vero sapientia, virtus; hoc est, vitæ morumque integritas, & felicitas.*

8 *Remota sunt maiorum & antecessorum virtutes & merita, & quæ his parta est, gloria.*

9 *Conseruatrix est partim perpetuum benè merendi de Repub. studium: partim amor & beneuolentia subditorum erga magistratum cum metu & admiratione illius coniuncta: partim euitatio nimiæ cum subditis familiari-*

liaritatis, quæ contemptum parit.

9 *Finis est melior & facilior Reipublicæ gubernatio.*

10 *Potentia est qualitas, per quam magistratus idoneus est non tantum ad sustinendum imperii onus, eiusque munia exequenda: sed etiam ad se & totam Rempub. aduersus vim & iniuriam externam defendendam.*

11 *Eius causa procreans & conseruans partim est opum sufficiens copia: partim consiliorum promptitudo & dexteritas; partim armorum apparatus; partim fortunæ prosperitas.*

1 *Quid sit autoritas magistratus?*

AVtoritas magistratus quæ Græcè dicitur modo σεμνότης modò δόξα, modo ἀξίωμα, modo, αὐθεντία, modo κῦρος τῆς ἀρχῆς definitur in genere, modo excellentia seu eminentia, modo dignitas & amplitudo magistratus, siue sit summus, siue inferior: in specie verò dignitas & amplitudo summi duntaxat magistratus, siue sit Comes siue Princeps, siue rex, siue imperator: quæ tamen in Comite vulgò dicitur *illustris generositas*; in principe strictè sumpto *celsitudo*, seu *serenitas*; in rege, *maiestas regia*; in imperatore, *maiestas Cæsarea. &c.* Etsi verò *Bodinus lib. 1. de Repub. cap.* 8. secutus Thomam Aquinatem maiestatem definit, quod sit summa in ciues ac subditos legibus soluta potestas: eamq; dici ait modo ἄκραν ἐξουσίαν, modo κυρίαν ἀρχὴν, modo κύριον πολίτευμα: tamen hæc sententia videtur non esse

Definitio autoritatis.

Bodini error taxatur.

Ratio. approbanda propter sequentes rationes: 1, quia
1 confundit adiunctum cum suo subiecto: siquidem maiestas non est ipsa potestas; sed adiun-
2 ctum duntaxat potestatis. 2, quia potestatem illam, per quam maiestatem definit, legibus solutam esse statuit: cum tamen omnis potestas, exceptâ solâ diuinâ, legibus sit subiecta.

Error aliorũ perstringitur. Quod autem alii maiestatem, & autoritatem inter virtutes magistratus numerant, illi sententiæ non subscribendum videtur. Definitio enim virtutis ei non competit: Et cum virtutem tanquam effectum suum causam sequatur: manifestè liquet illam virtutis speciem constitui non posse.

2 *Quæ sit causa efficiens autoritatis magistratui inesse debitæ?*

Causæ autoritatis in magistratu exponuntur & probantur. VVlgo quatuor causæ efficientes autoritatis, quæ magistratui inesse debet, recensentur; quarum prima est sapientia: altera, virtus, inprimis pietas, iustitia, clementia, fortitudo,
1 temperantia, veracitas, sedulitas in vocationis
2 muneribus obeundis: tertia, felicitas in rebus
3 gerendis: quarta, inclinatio animorum, hoc
4 est amor & beneuolentia subditorum, erga magistratum. Et hoc inde probatur, quod autoritas magistratus perditur partim imprudentia, quando vel non intelligit officium suum, vel rectè monentibus non obtemperat, sed mordicus tenet semel conceptas sententias, vel præfert hominum furiosorum consilia rectis & moderatis: partim malitia per quam virtutis studium decrescit & augentur omnis generis

vitia:

vitia: partim mutatione fortunæ seu infelicitate in actionibus: partim mutatione beneuolētiæ in animis subditorum erga magistratum. Sed præter has causas aliæ sunt, quarum in præceptis facta est mentio. Quod autem quidam autoritatem magistratus eximium & singulare donum Dei esse, asserunt, neq; humana industria comparari: id secundum priorem quidem partem verum est, secundum posteriorem verò falsum. A positione enim primę causæ efficientis ad remotionem secundarum, non valet consequentia. Et quod eiusmodi autoritas etiam humana industria comparari possit, id patet ex causis antea allatis.

3 *An autoritas sit necessaria magistratui ad rectam officij functionem?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: *Pro thesi affir. Ratio.*
1, quia autoritas magistratus est veluti calcar, quo subditi incitantur ad reuerentiam & obedientiam debitam magistratui eiusq; mandatis præstandam. 1
2, quia est quasi frenum quo subditi retrahuntur ab inobedientia aliisq; peccatis & flagitiis aduersus magistratum totamque Rempub. committendis. 2
3, quia sine autoritate magistratus subditos suos in officio continere non potest, neque cum fructu præesse Reipub. siue pacis siue belli tempore. 3
4, quia vt Curtius lib. 8. scribit, *maiestas imperij salus & tutela est.* Et vt Lipsius ait lib. 2. Polit. cap. 6. *maiestas & autoritas principis est acre telum ad imperium.* 4
5, quia autoritas magis retinet homines in officio, quàm arma & supplicia. Ideoq; illa magistratum Deus armauit, 5

tanquam Gorgone. Et hoc etiam significare voluerunt Poetæ, quando fabulantur, quod in scuto Palladis Gorgon caput Medusæ pictum fuerit: quodq; eo obiecto Perseus homines in
6 saxa conuerterit. 6, quia tanta est vis autoritatis magistratui impressæ, vt non tantum in bonorum animis admirationem & amorem sui excitet: sed etiam malis tantum metum incutiat, vt non audeant manum immittere in magistratum eumq; violare. Hinc Pharao Rex Ægypti nunquam ausus fuit manum iniicere Moysi diuina autoritate armato. Hinc legimus lictorem vel satellitem iuuenem armatum delegatum ad occidendum Marium Consulem proscriptum apud Minturnenses in carcere decrepitum & inermem, non tamen ausum fuisse illum ferire, veluti occulta quadam maiestate Marii prohibitum. Itaque non immeritò
7 *adamantinum vinculum Imperiorum* dicitur. 7, quia amissam magistratus autoritatem sequitur mutatio imperiorum: Hinc Monarchia prima à Sardanapalo transferebatur in Chaldæos: cum Sardanapalus Rex contemneretur à subditis propter mollitiem & vitam in gynæceo inter mulieres consumptam.

CAPVT III.

De consiliariis magistratus.

1 Fuit causa instrumentalis inanimata. Sequitur animata; quæ sunt administri magistratus, qui illi in Reipublicæ gubernatione sunt adiumento.

2 *Illi*

2 Illi verò sunt vel superiores, vel inferiores.

3 Superiores sunt consiliarii & legati.

4 Consiliarii sunt administri superiores magistratus ad suggerendum bona consilia ordinati.

5 In illis spectanda tum electio, tum officium, tum distributio.

6 Electio est constitutio consiliariorum.

7 In illa considerandi tum eligendi, tum qualitas eligendorum.

8 Eligendi debent esse viri idonei & digni.

9 Qualitas eligendorum debet esse partim prudentia, partim probitas.

10 Officium consiliariorum est dare magistratui consilia, quæ tum ipsi, tum toti Reipublicæ sint vtilia & salutaria.

11 Illud verò perficitur partim persecutione bonorum, quæ consiliarios decent, partim fuga malorum, quæ dedecent.

12 Bona, quæ persequenda sunt consiliariis tribus classibus distinguuntur.

13 Primæ classis sunt pietas & fidelitas.

14 Pietas requiritur, vt omnia consilia sua dirigant ad gloriam Dei, verbique diuini præscriptum.

15 Fidelitas requiritur, vt omnia sua consilia dirigant pro viribus ad dignitatem & vtilitatem tum magistratus, tum Reipublicæ.

16 *Secundæ classis sunt libertas & constantia in consiliis dandis.*
17 *Libertas requiritur, vt intrepidè, sincerè, & apertè sua consilia proferant, sine veritatis vel occultatione vel suppressione.*
18 *Constantia requiritur, vt consilia sua non temerè mutent & inclinent ad nutum & gratiam vel ipsius magistratus, vel aliorum.*
19 *Tertiæ classis sunt modestia & taciturnitas.*
20 *Modestia requiritur vt placidè suam sententiam dicat sine acerba aut calumniosa insectatione aliorum.*
21 *Taciturnitas requiritur, vt arcana suæ fidei commissa taceant, nec foras eliminent.*
22 *Mala, quæ fugienda sunt consiliariis similiter tribus classibus distinguuntur.*
23 *Primæ classis sunt pertinacia & discordia: quarum illa consiliarios in tuendis suis consiliis facit pertinaces: hæc verò nimis promptos ad contradicendum aliis.*
24 *Secundæ classis sunt confidentia & temeritas: quarum illa consiliarios facit audaces, sibiq; nimium fidentes in consiliis dandis: hæc verò nimis præcipites.*
25 *Tertiæ classis sunt auaritia, & perturbationes animi, quarum illa consiliarios facit sui proprii cõmodi potius, quam publici studiosos: hæc verò iudiciũ eorundem deprauant & corrumpunt.*

26 *Adhuc de officio consiliariorum. Restat eorum distributio, secundum quam alii sunt ordinarii, alii extraordinarii.*

27 *Ordinarii consiliarii sunt, quorum consiliis magistratus semper, aut saltem plerunq; vtitur.*

28 *Suntq; vel Politici vel Ecclesiastici.*

29 *Politici consiliarii sunt, qui ciuilia negocia Reipub. suis consiliis dirigunt & promouent.*

29 *Suntq; vel aulici, vel curiales: quorum illi in principum aulis: hi in curiis versantur.*

30 *Ecclesiastici consiliarii sunt, qui res sacras & diuinas suis consiliis dirigunt & promouēt.*

31 *Extraordinarii consiliarii sunt, quorum consiliis magistratus non semper, sed tantum vrgente graui necessitate vtitur.*

1 An consilium sit necessarium magistratui ad rectam officij functionem?

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia in Reipublicæ administratione multa occurrunt ambigua & perplexa quæ sine cōsilio determinari & expediri feliciter non possunt. 2, quia modus generalis & communis regendi & conseruandi Rempublicam est vti consilio. Vnde rectè Menander inquit: ἱερὸν ἀληθῶς χρῆμα συμβουλία, *sacra verè res est consilium.* Et Salustius nō minus verè quàm sapienter ait: *Multa legēdo atq; audiendo ita cōperi, omnia regna, ciuitates, nationes eò vsq; prosperū imperiū habuisse, dū apud eos vera cōsilia*

Pro thesi affir. Ratio.
1
2

valuerunt. Vbi gratia, timor, voluptas, auaritia consilia corrumpunt, statim imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremò seruitus imposita fuit. 3,
3 quia melius curantur, quæ consilio geruntur, quam quæ sine consilio administrantur: & parum est arma esse foris, nisi sit consilium domi. Hinc scitè Euripedes ait: σοφὸν ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ, *vnum sapiens consilium multas manus vincit.* Et Thraso Terentianus: *Omnia prius experiri consilio, quam armis sapientem decet.* 4, quia
4 molestiis eorum, quæ temerè accidunt, non obnoxius est ille, qui rectè consilium iniit, priusquam res geratur: imò mala, quæ natura impedita sunt, consilio expediuntur, vt ait Liuius
5 lib. 11. 5, quia quantum distat homo pictus ab homine viuo, tantum distat magistratus benè
6 consultus ab inconsulto. 6, quia quantum sibi damni affert eques imperitus, & non benè exercitatus, si equo feroci & indomito insiliat: tantum damni sibi & Reipublicæ affert magistratus, qui sine consilio regere vult multitudi-
7 nem, quæ bestia est multorum capitum. 7, quia consilium bonum fundamentum imperii stabilit, ipsiq; magistratui autoritatem, bonam famã
8 & laudem conciliat. 8, quia maiorem in subditis excitat beneuolentiam, amorem, reuerenti-
9 am & obedientiam erga magistratum. 9, quia magistratum admirabilem apud exteros & for-
10 midabilem apud hostes efficit. 10, quia secundum Sophoclẽ in Electra: βουλῆς οὐδὲν ἐστὶν ἔχθιον κακῆς, *consilio malo nihil est nocentius.* Imò vt Hesiodus canit:

Ἡ δὲ

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

Malum consilium consultori pessimum.

11, quia secundum Horatium lib. 3 Carm. *Vis cõsilij expers mole ruit sua.* 12, quia sæpè per vnius pii & sapientis viri fidele consilium multorum malorum technæ & insidiæ impediuntur & cõfunduntur. 13, quia in historiis multæ Respublicæ recensentur quæ bonis consiliis natæ & in ipso flore multis annis cõseruatæ fuerunt: multæ etiam, quæ cum ante floruissent prauis consiliis pessum iuerunt. Vide *Petrum Gregor. Tolos. lic. 24. de Repub. cap. 5.*

2 *An magistratus opus habeat consiliariis bonis?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia vnus homo, non videt omnia: Et plus vident oculi, quam oculus. 2, quia vt Lampridius ait in Alexandro Seuero, *tutior est status publicus sub malo Principe, cui boni consiliarii assident, quam sub bono Principe, cui adsunt mali consiliarij.* Quia vnus malus potest per plures bonos, emẽdari: at plures mali ab vno bono superari nequeunt. 3, quia boni consiliarii Rempub. conseruant: mali verò lædunt & diruunt. 4, quia in Republica tam varii casus, & tam varia scelerum, periculorum & negociorum genera quotidie magistratui obiiciuntur, vt si ipsum Argum superet, satis oculatus esse non possit. Ideoq; opus habet aliorum prudentium virorum consiliis, qui sunt quasi oculi magistratus. 5, quia periculosum est magistratum sibi suæque prudentiæ soli in omnibus fidere, præsertim in iis,

Pro thesi affir. Ratio. 1 2 3 4 5

quæ ancipitem habent aleam: cum naturâ hu-
manam per imperii adeptionem non exuat, &
6 non minus prauis affectibus, erroribus & vitiis
sit obnoxius, ac alii homines. 6, quia multa licet
magistratui, quæ non expedit agere: & multa et-
iam certo modo licent, & non aliter. Ideoq; ne
7 peccet in eiusmodi rebus eligendis & suscipien-
dis, opus habet consiliariis bonis. 7, quia subditi
si boni sunt magis diligunt & reuerentur; sin
8 mali, magis metuunt magistratum, quem sciunt
bonis consiliariis vti. 8, quia per consiliarios bo-
9 nos magistratus prudentior & cautior euadit,
meliusq; officio suo defungi potest. 9, quia con-
siliarii boni sunt veluti canes, qui præsidio sunt
& pastori & ouibus aduersus lupos: quib. sum-
motis vagantur in incerto magistratus & multo-
10 rum fallaciis & deceptionibus exponuntur. 10,
quia quam necessaria sunt fulcra ad ædificii su-
stentationem: & mens ad corporis humani cō-
seruationem: tam necessarii sunt boni consilia-
11 rii ad Rempublicam benè gubernādam. 11, quia
signum est Reipublicæ breui mutandæ aut in-
terituræ, si magistratus respuat & auersetur cō-
silia virorum peritorum & prudentium: nouos-
que homines stultos, imperitos, adulatores, vi-
rulentos, præsumptuosos, aliosque indignos ad
12 consilium admittat. 12, quia historiæ testantur
Respublicas benè floruisse, quamdiu magistra-
tus vsus est consiliis virorum prudentium: cor-
ruisse verò, quando magistratus cepit eadē re-
spuere & auersari. Inprimis verò Respub. Ro-
mana legitur magis aucta & conseruata fuisse
consiliis senatus, quam armis. Vnde etiam ortū
est

est tritum illud Prouerbium, *Romanus sedendo vincit.*13,quia quoties Deus voluit Rempublicã 13
aliquam florere,dedit illi sapientes consiliarios. Contra,quoties eandem voluit punire,sapiẽtes consiliarios prius sustulit. Idcirco rectè Salomõ Prouerb.11.v.14.ait: *Vbi non sunt prudentia consilia corruit populus: salus autem est in amplitudine consilij*, hoc est in consiliario amplo prudentib.consiliis variisq; instructo. Et Menander inquit: σύμβουλος ὁ διαφέρων λογισμῷ πάντ' ἔχει, *consiliarius, qui ratione excellit, hoc est, qui prudens est, omnia bona in se habet.* Item alius autor σύμβουλος ἱερὸν χρῆμα; *consiliarius est res sacra.*

At contra hanc sententiam obiici potest: *1,* magistratum si per se sit prudens & sapiens, non opus habere consiliariis: cum ex se possit bona consilia petere, 2, potestati & authoritati magistratus aliquid detrahi, si ab aliorum iudiciis & consiliis pendeat. 3, monarchæ licitum esse sine consilio aliorum de negociis regni statuere.

Pro cõtrariæ sententia. Obiectio. *1* *2* *3*

Respondeo ad primam obiectionem cum Lipsio; rarum, imò impossibile esse, vt princeps, aut alius magistratus à se vno satis sapiat: & cum Tacito, principem sua scientia non omnia posse complecti. Ideoq; necesse habere, vt in partem curarum alios assumat, quorum consilio in gubernãda Repub. vtatur, ne si omnia de sua vnius sententia gerere velit, superbus magis quam sapiens iudicetur. Ad alteram obiectionẽ respondeo, nihil detrahi potestati & authoritati magistratus per vsum consiliariorum: cum illos non coactè, sed sponte adhibeat: neq; alio fine, quam vt consilia ipsius sibi & toti Reipub. eò sint meliora & salubriora.

Soluuntur obiectiones. *1* *2*

3 Ad tertiam obiectionem respondeo, monarcham quidem qui nullum alium superioré, præter Deum & rectam rationem recognoscit, non quidem teneri, vt adhibeat necessariò cõsilium vel subditorum, vel aliorum: sed tamen vtile esse ad melius, tutius & diutius imperandũ, vt in negociis grauioribus prudentium virorũ consiliis vtatur.

3 Quales consiliarij à magistratu sint eligendi?

NOn satis est magistratui habere consiliarios, nisi det operam vt habeat bonos. Ideoq; ante omnia videndum est magistratui, vt bonos eligat & constituat consiliarios. Sunt autem boni in genere, qui partim sunt prudentes, partim probi. In specie verò illi; 1, qui cum scientia artis Politicæ & Iurisprudentiæ, tum experientia historiarumq; notitia excellunt. 2, qui sunt pii seu Dei timentes. Timor enim Dei odit malum ac debet esse caput omnium consiliorum. 3, qui sunt fideles, sinceri & veraces, libertatemq; in sententia dicenda adhibent. 4, qui sunt graues, constantes, modesti & taciturni. 5, qui ab omni ambitione, auaritia, adulatione φιλονεικίᾳ, confidentia & temeritate sunt alieni. 6, qui omnia sua consilia dirigunt ad vtilitaté & salutem totius Reipub. Quam ob causam etiam Iethro generi suo Mosi suadet Exod. 18. 21. vt eligat sibi ex populo adiutores seu consiliarios, qui Deum timeant, auaritiam oderint, & in quibus sit veritas.

Requisita boni consiliarii exponuntur.

(Margin: 1, 2, 3, 4, 5, 6)

4 *An ex senibus potius, quam iuuenibus consiliarii sint eligendi?*

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: *Pro thesi affir. Argum,*
1, quia senes rerum experientia & prudentia 1
iuuenibus præcellunt. 2, quia consilia senum 2
stabiliunt Rempublicam: Iuuenum verò perdunt, vt testatur exemplum Robohami regis in lib. 2. Reg. cap. 12. & 2. Paralipom. cap. 10. 3, quia 3
vt medicus melior est, qui diutius inter ægrotos versatus est: ita aptius & facilius negotia implicita explicari possunt ab his qui diuturno & quotidiano vsu eadem tractarunt, cuiusmodi
sunt senes. 4, quia senes animum habent à prauis cupiditatibus & affectibus magis repurgatum quam iuuenes. 5, quia maior est authoritas 4 5
in senibus consiliariis minorq; in rebus agendis
temeritas, quam in iuuenibus. 6, quia senes 6
consiliarii maiorem authoritatem & dignitatē magistratui conciliant, quam iuuenes, non tantum apud subditos, sed etiam apud exteros. 7, 7
quia vt citharœdi nouitii multas citharas corrumpunt: ita iuuenes euertunt prius Rempub.
quam eam gubernare discant. 8, quia Romulus in consilium Reipublicæ eligebat seniores populi: indeq; dicti sunt patres & senatores, qui etiam senatui nomen dederunt. 8

At contra pro thesi negante afferri possunt *Pro thesi neg. Argum.*
hæc argumenta: 1, quia aptitudo & habilitas,
quæ in consiliario requiritur, non æstimanda 1
est ex quantitate ætatis, seu annorum numero: sed ex doctrinæ, iudicii morumque præstantia. Inueniuntur autem iuuenes, qui his animi dotibus multos senes superant. Ideoq; illi potius,

2 quam hi ad consilium sunt admittendi. 2, quia senes sunt morosi & suspicaces magisq; auari & obstinati quam iuuenes: imò, vt Aristoteles testatur lib. 2. Rhetor. magis vtilitatem, quam ho-
3 nestatem spectant. 3, quia sicut expedit iuxta annosas arbores nouas plantas inserere, quæ post interitum vetustarum locum tenere possint: Ita etiam vtile est Reipub. admittere cum senibus iuuenes ad consilia, vt ex seniorũ factis dictisq; discant in posterum similia & dicere & consulere: Et propterea etiam olim in Curiam Romanam cum Patribus & Senatoribus filii sunt ad-
4 missi vsq; ad Papyrium. 4, quia sicut apes plus mellis de floribus teneris, quàm de foliis duris congerunt. Ita magistratus sæpè plus consiliorũ bonorum ex iuuenibus doctis & probis perci-
5 pit, quam ex senibus indoctis & improbis. 5, quia si in eligendis consiliariis semper anni numerádi sunt, sæpè magna virtutis indoles in iuuenib. prius extingueretur, quã prodesse Reipu. posset.

Quæstio deciditur per theor. Pro decisione quæstionis notandum est: 1, neq; senes simpliciter esse admittẽdos ad consilia, neq; iuuenes simpliciter ab iis excludẽdos:
1 sed semper respiciẽdum esse ad qualitatem po-
2 tius animi internam, quam ad ætatem. 2, senem prudentem & probum præferendum esse iuue-
3 ni prudenti & probo. 3, iuuenem ingeniosum, doctum, prudentem & probum præferendum esse seni, stolido, indocto imprudẽti & improbo.

5 An ex indige. potiꝰ q̃ extraneis cõsiliarij sint eligẽdi?

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante militant hæc argumenta: 1, quia indigenæ melius norunt statum
1 Reipublicæ, in qua domicilium & sedem suam habent; meliusque ciuium ingenia, instituta &

mores perspectos habent. Ad consilium autem
de Repub. dandum caput est, nosse Rempub. 2, 2
quia indigenæ ex naturali inclinatione & obli-
gatione maiore amore ac beneuolentia prose-
quuntur Rempub. quam extranei. Is autem a-
mor veluti dux est & norma consiliorum, quæ
pro Republica dantur. 3, quia indigenarum in- 3
terest Rempub. benè esse constitutam, omniaq;
in ea rectè administrari. 4, quia indigenæ non fa- 4
cilè concoquunt, quando vident in Reipublicæ
administratione peregrinos sibi præferri; iisque
plus tribui & credi quam sibi. Inde igitur offen-
siones, liuor, querelæ, animorum abalienatio,
turbæ deniq; & seditiones oriuntur. 5, quia Ro- 5
mani veteres nõ modo peregrinos, sed ne socios
quidem ipsos in senatum admittebant.

At contra pro thesi negãte adduci possunt hæc *Pro thesi neg. Argum.*
argumẽta: 1, quia in eligendis cõsiliariis virtus cu 1
iusq; nõ patria ęstimari ac põderari debet. 2, quia 2
Deus & natura omnes in toto mundo homines
cõmuni humanitatis & amoris vinculo vult in-
ter se esse coniunctos. Ideoq; vinculũ eiusmodi
societatis humanę rũpunt, qui nullo planè casu
peregrinos ad cõsiliũ admittẽdos esse asserũt. 3, 3
quia peregrini sæpe sunt doctiores, prudẽtiores,
moribusq; cultiores quã indigenę. Ideoq; illi his
meritò sunt pręferẽdi in consiliariorũ electione.

Pro decisione quæstionis notandũ est: 1, extra- *Quæstio deciditur per theorem.*
neum præferendũ esse indigenæ, si ex indigenis
nullus inueniri possit, qui sit idoneus & dignus, 1
cui consiliũ Reipub. committatur; aut saltẽ non
ita idoneus & dignus sit quẽadmodum vnus ex
peregrinis & exteris. 2, indigenã præferendũ esse 2
extraneo, si ille vel ęquè vel magis dignus sit quã

extraneus. Et hoc etiam testari in sacra Scriptura exemplum Iosephi, qui à Pharaone summus totius Ægypti Satrapa & consiliarius fuit constitutus, omnibusque indigenis prælatus.

6 *An homines impij & improbi; ac speciatim adulatores & garruli ad consilia sint admittendi?*

Pro negatione prima partis. Ratio. STatuitur thesis negatiua. Rationes pro prima parte quæstionis sunt: 1, quia vera sapientia non habitat in vasis iniquitatis, cuiusmodi sunt impii & improbi. 2, quia qui vitiis scatet, fieri non potest, vt vitiis non faueat: ne illa iudicando seipsum condemnare videatur. 3, quia magistratus ipse malè audit, eiusq; authoritas apud subditos & exteros valdè imminuitur, si impios & improbos homines ad consilia admittat: quatenus videtur illorum vitam approbare, parumq; Reipublicæ vtilitatem curare. 4, quia Lacedæmonii sententiam probatissimam ab homine improbatissimo dictam repudiarunt ex consilio Ephori cuiusdam: quod crederent vrbem & Rempublicam suam saluã & inexpugnabilem diutius esse non posse, si huiusmodi consiliario vteretur.

Pro negatione secundæ partis. Ratio. Rationes pro secunda parte quæstionis sunt: 1, quia adulatores sua consilia ad nutum & beneplacitum magistratus dirigunt, veritatemque aut occultant, aut supprimunt, ne aperta illius confessio odium ipsis apud magistratum pariat. 2, quia homines garruli consilia arcana magistratus detegunt & diuulgant: & sic contra leges taciturnitatis agunt, quæ secundum Valerium

tium Maximum, *tutissimum ac optimum est administrandarum Rerumpub. vinculum.* Hinc apud Persarum Reges nemo consiliorum fuit conscius præter optimates taciturnos & fidos. Ideoque etiam Silentii numen celebratur. Et Lex Ægyptiorum iubebat abscindi illi linguam, qui arcana Reipub. quæ tecta esse deberent, alicui detexissent. Et rectè ait Curtius, *res magnas sustineri non posse ab eo, cui tacere graue est.*

7 *Quod sit officium consiliarii: & quomodo illud rectè exequi possit?*

Consiliarius nomen habet à consulendo. Officiũ igitur illius propriũ est τὸ εὖ βουλεύεσθαι, hoc est, *benè consulere*, seu, *recta consilia alteri suggere.* Vt autem suo munere benè fungi possit, necesse est: 1, vt benè intelligat id, de quo consulitur. 2, vt perspectum habeat finem, ad quẽ dirigendum est consilium, simulq; statum, mores & leges Reipub. 3, vt in consulendo respiciat non tantum ad præsentia, sed etiam ad præterita & futura. Ex præteritis enim coniectura sumi potest de futuris: cum vt plurimum præteritis similia sint futura, & eadem ferè fabula semper in mundo agatur, mutatis tantum personis. 4, vt nihil consulat, quod cum vera pietate & honestate pugnat, aut contra ipsius etiã est conscientiam. 5, vt consilium suum dirigat ad commodum, honestum & licitum eius cui consilium est dandum. 6, vt consilium ipsius non sit præceps & temerarium, sed maturum, diuq; vltrò citròq; agitatum expensum ac deliberatum, ne veluti canis festinans, vt dicitur in

Officium cõsiliarii explicatur.

Quomodo officium suũ consiliarius rectè exequi possit.

1 2 3 4 5 6

Prouerbio, cœcos pariat catulos, & postea pœnitudine ducatur, cum factum infectum fieri non potest. Nam vt Lucianus ait:

Ἡ βραδύπους βουλὴ μέγ' ἀμείνων· ἡ δὲ ταχεῖα
Αἰὲν ἐφελκομένην τὴν μετάνοιαν ἔχει.

Tardum consilium longè melius est: Præceps vero semper comitem pœnitentiam habet.

Hinc etiam Liuius ait: *consilia calida & audacia prima specie læta esse, tractatu dura, euentu tristia.* Item nihil magni discriminis consiliis tam inimi-
7 cum esse, quam celeritatem. 7, vt omnes affectus deponat. Nam haud facilè animus verum
8 prouidet, vbi illi officiunt. 8, vt liberè & candidè sine dolo, malitia & ambiguitate consulat ea, quæ sibi meliora & vtiliora videntur, ab iisq; in
9 nullius hominis gratiam deflectat. 9, vt non sit pertinax in defendenda & tuenda sententia semel dicta: præsertim si certò cognoscat, se ex ignorantia alicuius circumstantiæ errasse, aut alterius consilium esse melius. Præstat enim mutare consilium, quam in malè inito perseuerare: Et vt Lucianus in Asino dicit πάλιν δρομῆσαι μᾶλλον ἢ δραμεῖν κακῶς; *melius recurrere è medio cursu, quam*
10 *malè currere.* 10, vt arcana suæ fidei commissa ta-
11 citus secum retineat, neq; eliminet. 11, vt ipsum nunquam pœniteat prolatæ ac defensæ veritatis ac iustitiæ: etiam si propter vtriusq; professionē incidat in odium magistratus & aliorum qui ipsi
12 adulantur. *12*, ne vnquam in fortunæ illecebris spem consiliorum suorum ponat: tametsi sæpè videat eorum, qui temerè ad res agendas accedunt exitus esse felices. Nihil enim laudabile & præclarum videri debet quod à fortunæ temeritate & euentu, non verò à rationum grauitate

pendet. Hinc Veteres Deam Fortunam à cõsilio Deorum arcere non dubitarunt: ne id quod à prudentia quæri debet, à temeritate fortunæ profectum esse videatur.

8 Quomodo magistratus sese gerere debeat in adhibendis & audiendis consiliariis?

NOn satis est magistratum eligere sibi bonos consiliarios, nisi etiã sciat, quomodo in iis adhibendis & audiendis sese gerere debeat. Ideoq; necesse est, vt de hac etiã re monita quędã salubria subiiciantur & tradantur. Quando igitur arduæ & ancipites res occurrunt, de quib. cõ- 1
sultatio est instituenda, primũ omniũ magistratus non cunctanter, sed maturè & tẽpestiuè cõsiliarios ad se vocet, iisq; negotia deliberãda breuiter & perspicuè proponat. Deinde, omnib. cõ- 2
cedat facultatẽ liberè & apertè sine veritatis occultatione aut suppressione sententiam suã dicendi, omnesq; ex æquo & ordine audiat. Vbi enim libertas dicẽdi non conceditur; ibi iudicia sunt vincta, vota ligata, & metus animorũ sensa claudit: Vbi autẽ hæc sunt; ibi salutare consiliũ rarum esse solet. Tertiò, singulas sententias cõsi- 3
liariorum dictas & auditas ipse prudenti mentis iudicio secum expendat & examinet, rebusque dextrè accõmodet. Miser enim est magistratus, qui nõ suis, sed alienis dũtaxat oculis, auribusq; videt & audit, neq; sua propria mẽte, sed aliena tantũ iudicat. Quarto, consilium bonum à malo 4
accuratè, quantũ fieri potest, discernat. Id quod eò melius & facilius fiet, si perpenderit, vtrum consiliũ verbo Dei & rectæ rationi sit consentaum, & ad publicam Reipub. vtilitatẽ & salutem directum nec ne? Quintò, tacitè secum cõcludat 5

ex datis consiliis quod eligendum & exequendum sit: idque aut nemini, aut paucis patefaciat. Nam vt Vegetius rectè monet lib. 3. *fieri quid debeat cum multis tracta, quid facturus sis cum*
6 *paucissimis, vel potius ipse tecum.* Sextò, vt consilia ex euentis non metiatur. Sæpè enim optimè cogitata pessimè cadunt: & contra, pessimè
7 cogitata optimè caduut. Septimò, neq; bona consilia præmiis afficiat, ne quidam spe adipiscendi præmia à vero deflectant, & præter animi sententiam aliquid ad gratiam magistratus loquantur: neq; malis consiliis pœnas statuat. Defuturi enim sunt, qui suadeant si malè suasisse periculosum sit.

9 *An magistratus ab vnius tantum consiliarij arbitrio pendere debeat?*

Pro thesi neg. Ratio.

Statuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1,
1 quia vnus facilius errat quam multi: & plus
vident oculi quam oculus. 2, quia nullus homo
2 reperitur qui in omnibus rebus, omnibusque
3 horis æqualiter sapiat. 3, quia non tutum, sed periculosum est salutem & administrationem Reipub. ab vnius tantum consiliarii arbitrio
4 pendere. 4, quia turpe est Principem qui omni-
5 bus imperat pati ab vno sibi imperari. 5, quia nimia autoritas vni consiliario à magistratu tributa excitat in animo ipsius fastum & superbiam.
6 6, quia impossibile est vt vnus consiliarius tam accuratè Reipub. causas & negotia inspiciat atque expediat, omnibusq; difficultatibus ac periculis ita maturè obuiam eat, quam plures consociatis consiliis & curis. Itaque non immeritò sapi-

sapientissimus Rex Salomon consilium ex pluribus conflatum comprobat. Quod autem qui- *Obiectioni*
dam contra multitudinem consiliariorum, dis- *occurritur.*
putant, eamq; sapientibus consiliis semper inimicam esse asserunt; id verum est de immoderata, non autem de moderata multitudine.

10 *An liceat magistratui consilia semel approbata & suscepta interdum mutare?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: *1*, *Pro thesi af-*
quia præstat mutare consilia in melius, quam *fir: Ratio.* 1
in malè cœptis pergere. 2, quia consilia rebus 2
accommodari debent, iisq; mutatis mutari. 3, 3
quia sicut nauta non semper potest eum cursum tenere quem incœpit & optat: sed pro diuerso ventorum flatu cogitur eundem mutare: Ita etiam magistratus qui sedet ad gubernaculum Reipublicæ, non semper in vna & eadem sen-
tentia permanere potest. 4, quia sicut medi- 4
cus non semper ægro propinat medicamentũ quod præscripserat aut apud se concluserat: sed sæpe id pro morbi in corpore mutatione mutat: Ita etiam magistratui licet ad nouos casus temporum nouorum consiliorum rationes accom-
modare. 5, quia non modo laudabilis, sed etiam 5
vtilis ac salutaris est Reipublicæ interdum consilii mutatio: sicut contra, stulta pertinacia est
turpis & perniciosa. Neq; propterea inconstan- *Obiectioni*
tiæ crimen magistratui obiici potest. Non enim *occurritur.*
quælibet consilii mutatio arguit inconstãtiam, sed tantum illa quæ temerè sine vlla graui causa fit, neq; ad salutem Reipublicæ, sed ad priuatorum affectuum obsequium dirigitur.

11 *An magistratus consiliarios veteres temerè mutare & dimittere debeat?*

Pro thesi neg. Ratio.

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia consiliarii veteres totum Reipublicę statum probè cognitum & perspectum habent: Ideoq; ad consilia danda pro salute Reipublicæ sunt aptiores, quam nouitii. 2, quia omnium arcanorum Reipublicæ sunt conscii: Ideoq; ne ea diuulgent, omnibus modis cauendum est. 3, quia mutationem & dimissionem veterum consiliariorum plerunque sequitur mutatio regiminis pristini Reipublicæ. 4, quia magistratus apud subditos suspectus redditur partim de libertatis veteris oppressione molienda, partim de insolita innouatione in Rempublicam introducenda: si veteres consiliarios temerè mutet & dimittat, nouos verò in illorum locum substituat. 5, quia mensura & norma mutationis & dimissionis veterum consiliariorum non debet esse vel priuatus affectus magistratus, vel iniustum odium populi: sed partim indignitas ipsorum, præsertim infidelitas; partim salus Reipublicæ.

12 *An consilij boni inuentio sine executione sit manca & imperfecta?*

Pro thesi affir. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia executio est finis, propter quem consilium capitur. 2, quia magnū imprudentiæ & stoliditatis argumentū est quęrere diligenter consilium bonum, nisi inuentum velis exequi. 3, quia satius est abstinere à consultatione, quam consilium per eam inuētum ad bonum publicū Reipublicæ non dirigere & accommodare. 4, quia quod anima est in corpore; id executio est in cōsilio. Ideoq; sicut corpus anima destitutū cada-

uer est, omnisq; vigoris vitalis expers: ita consiliũ sine executione vanum est & inutile. 5, quia consilium actus est prudentiæ, quę pro fine, non habet theoriã, sed praxin. 6, quia sapiẽtissimi quiq; viri cum consilii inuentione eiusdem executionem coniungendam esse monent. Hinc Aristoteles lib. 6. Ethic. ad Nicomachum, c. 10. inquit: πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ βουλευθέντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. hoc est, *agenda quidem celeriter esse deliberata: deliberandum autẽ tardè.* Cum quo dicto consentit illud Isocratis ad Demonicum: βουλεύου μὲν βραδέως, ἐπιτέλει δὲ ταχέως τὰ δόξαντα; *delibera quidem tardè, exequere vero celeriter ea quæ videntur.*

5
6

13 *Quomodo Senatus à consiliariis differat?*

Senatus quid sit & quotuplex.

SEnatus, qui Græcè dicitur, γερουσία, nihil aliud est quam collegium seu cœtus senatorũ alicubi ad consultandũ de negociis Reipub. congregatus. Dicitur autẽ eiusmodi cœtus senatus propterea, ꝙ ex senioribus, aut, saltẽ senili prudentia præditis hominib. constitui debeat. Estq; alius ordinarius, alius extraordinarius: Et rursus ordinarius senatus alius est Politicus, alius ecclesiasticus, alius scholasticus. Politicus alius togatus; alius militaris. Togatus, alius aulicus, alius curialis. Differt igitur Senatus à consiliariis seorsim acceptis tanquã totum à suis partib⁹, seu integrũ à suis mẽbris. Sunt enim senatores nihil aliud quàm cõsiliarii: Et hi nihil aliud quam mẽbra ex quibus senatus constituitur. Tametsi alii reperiuntur, qui senatorẽ plus esse dicunt quam consiliariũ nudũ: propterea ꝙ non tantũ in reb. ambiguis consiliũ det; sed simul etiã tanquam pars magistrat⁹ publici potestatẽ de Repub. statuendi habeat.

Quomodo Senatus à consiliariis differat.

CAPVT IV.

De Legatis.

PRÆCEPTA.

Legati quid sint.

1 *Adhuc de consiliariis. Sequuntur legati qui sunt administri superioris magistratus ab eo missi ad expedienda ipsius nomine apud alios certa negotia.*

Electio legatorum quomodo instituēda.

2 *In illis spectanda tum electio tum officium.*

3 *Electio ita instituenda est, vt non nisi dignis & idoneis personis legationis munus committatur.*

4 *Dignitas illa æstimanda est ex qualitatibus, quæ sunt triplicis generis.*

5 *Primi generis sunt sagacitas & prudentia. Debet enim legatus esse ingeniosus & prudens.*

6 *Secundi generis sunt facundia & animositas. Debet enim legatus esse facundus & animosus.*

7 *Tertii generis sunt fidelitas & taciturnitas. Debet enim legatus esse fidelis & taciturnus.*

Officium legatorum quid sit.

8 *Officium legatorum est partim rectè repræsentare personam magistratus à quo est missus: partim ea, quæ suæ fidei commissa sunt fideliter & diligenter expedire nomine magistratus*

sui:

sui: partim denique singula acta ei bona fide referre.

1 *An legati differant à consiliariis?*

SVnt nonnulli, qui legatos referunt ad consiliarios tanquam speciem ad suum genus. Sed hæc sententia videtur non esse approbanda. Licet enim vnus & idem homo simul esse possit legatus & consiliarius vnius & eiusdem magistratus: tamen quatenus est legatus, non est cōsiliarius, & quatenus consiliarius, non est legatus. Sunt enim distincta officia legatorum & consiliariorum. Horum siquidem munus est bona consilia suggerere magistratui; illorum verò est, fideliter ac diligenter expedire apud alios negotia sibi à Legante commissa. Præterea legati sunt vicarii ipsius magistratus, vt in sequēte quæstione probabitur: Consiliarii autem nō itidem. Hinc etiam fit, vt consiliarius Græce dicatur σύμβουλος: legatus verò πρέσβυς, seu πρεσβεύς, propterea quod plerunque senibus legationis munus committi soleat. *Sententia affirmatiua defenditur.*

2 *An legati sint necessarij magistratui: & num rectè dicantur vicarij ipsius?*

CVm magistratui multa & varia occurrant negotia apud exteros magistratus expedienda: Illa verò in propria persona non semper possit expedire, vel quia non tutum est, vel quia non vtile Reipub. magistratum suum territorium relinquere & alio peregre abire: idcirco necesse est, vt aliorum opera vtatur, qui propterea appellantur *legati*, quod *cum certa potesta-* *Legatorum necessitas probatur.*

Legati rectè dicuntur vicarii magistratus. *te ac instructione allegentur.* Dicuntur autem illi rectè *vicarij magistratus.* 1, quia repręsentant personam magistratus. 2, quia nihil dicunt & agunt
1 nisi nomine & iussu magistratus. Vnde etiam nō
2 immeritò legatus os magistratus nuncupatur. 3,
3 quia qui illos honorat aut lędit, ipsum magistratū, à quo sunt missi, honorare & lędere iudicatur.

3 *An Legati opus habeant mandato & instructione magistratus ad expedienda feliciter sua negotia?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1,
1 quia mandatum est quasi anima & forma legationis: & sine eo legatio, tanquam cadauer
2 fœtidum, repudiatur. 2, quia fidem & authoritatem legato conciliat, præsertim si certis documentis, quæ vulgò *literæ credentiæ* seu *fidei*, vocan-
3 tur, sit communitum. 3, quia periculosum est sine instructione negocia Reipublicæ ardua soli
4 Legatorum iudicio & discretioni permittere. 4, quia instructio certis cancellis & limitibus circumscribit legatorum actiones, ne in præiudicium magistratus aut Reipublicæ aliquid ab iis
5 vel committatur vel omittatur, 5, quia legatus citra mandatum & instructionem magistratus officio suo rectè fungi non potest.

4 *An licitum sit legatum violare?*

Pro thesi neg Argum. PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia sanctissimum omnium gentium insti-
1 tutum est legatis quibusuis, etiam hostium & non confœderatorum, securitatem viæ & vitæ præstare & ab omni iniuria defendere. Idcircò etiam vbiuis gentium sanctus semper legatus
2 habetur, 2, quia arctum societatis humanæ vinculum

culum est legatio. Ideoq; qui legatum violat, is, quantum in se est, hoc vinculũ dirimere studet.
3, quia nulla possit institui cum exteris tractatio 3
vel de pace, vel de aliis rebus: nisi legatus esset
inuiolabilis. 4, quia temeritas legatorum violã- 4
dorum sæpè ansam prębet ad bella, ciuitatumq; & populorum vastitatem ac interitum. 5, quia 5
iniuria, legatis illata redundat in eum, à quo est
missus. Ideoq; iustè ab eodẽ vindicatur. 6, quia, 6
vt Cicero ait, in 3. Verr. *Legationũ ius humano diuinoq; vallatum præsidio est, cuius tam sanctum & venerabile nomen esse debet, non modò vt intra sociorum iura, sed etiã inter hostium tela incolume versetur.* Vnde etiam commune Veterum Prouerbium or- 7
tum est: *Legatus neq; cæditur, neq; violatur.* 7, quia Deus, qui iuris naturæ atq; adeo etiam iuris gẽtium, autor est & vindex mirabiliter legatorum violationem vlcisci solet, vt historiæ testantur. *Obiectioni*
Quod si quis obiiciat priuilegium illud Legato *occurritur.*
concessum fenestram ei aperire ad omnis generis flagitia & scelera impunè perpetranda: ideoque simpliciter non esse iustum: responderi potest: primum id non fieri per se, sed per accidẽs; deinde, priuilegium illud intelligendum esse de legato, quatenus est legatus & intra iustos legationis terminos sese continet: non autem quatenus ab iis recedit, & priuilegio suo ad scelera perpetranda abutitur.

5 *An liceat legato munera accipere?*

PRo thesi negante afferri solent hæc argumẽ- *Pro thesi neg.*
ta: 1, quia legatus est publica persona quæ o- *Argum.* 1
mnẽ corruptelæ suspicionẽ, quantum in se est, à se amouere debet. Id autẽ fieri non potest si mu-
nera accipiat ab eo, ad quẽ mittitur. 2, quia mu- 2

nera excæcant oculos mentis & occulta quadā
3 vi ipsos sapientes dementant. 3, quia legatus de publico suo ministerio præter laudem benè administrati officii nihil ab eo, ad quem mit-
4 titur affectare debet. 4, quia olim in Republica Atheniensium & Corinthiorum capitis pœna interdictum fuit Legatis ne munera accipiant. Quam Veterum sanctionem hodiè etiam nonnullæ Respublicæ, inprimis Veneta obseruat.

Quæstio deciditur per distinct.

At hæc sententia videtur simpliciter non esse admittenda. Si enim nulli legato liceret munera accipere: sequeretur etiam, nulli magistratui licere eidem munera offerre & dare. Sed consequens est absurdum & pugnat cum liberalitate, quæ in sacra Scriptura & Philosophia practica homini commendatur tanquam virtus moralis, & præcipuum quoddam est humanæ societatis vinculum: Ergo absurdum etiam est antecedens.

Proinde distinguendum est inter munera quæ publicè honoris & beneuolentiæ tantum causa & quidem ab amico offeruntur: & quæ priuatim corruptelæ gratia, & quidem ab hoste offeruntur. Illa enim legato licet accipere; hæc verò non.

CAP.

CAPVT V.

De inferioribus administris magistratus.

PRÆCEPTA.

1 *Fuerunt administri magistratus superiores. Sequuntur inferiores, qui officii dignitate aliis sunt minores. Et propterea specialiter à Lipsio dicuntur ministri.*

2 *In illis spectanda electio, officii functio & distinctio.*

3 *Electio ita instituenda est, vt unicuiq; officium pro dignitatis & aptitudinis ratione committatur.*

4 *Dignitas æstimanda est partim ex generis honestate, indolisq; & ingenii bonitate, partim ex morum integritate facultateque exequendi munia demandata.*

5 *Officii functio exigit partim obsequium & modestiam: partim fidelitatem & patientiam.*

6 *Obsequium requiritur, vt prompti sint ad parendum mandatis magistratus.*

7 *Modestia, vt sua se, non magistratus fortuna metiantur: & quicquid agunt, sine iactãtia agant, ad declinandum inuidiam & superbiæ crimen.*

8 *Fidelitas, vt mandata magistratus aliaq; negotia sibi commissa absque omni dolo se-*

dulo & tempestiuè exequantur.

9 *Patientia, vt iniurias aliorum æquo animo tolerare ac perferre queant.*

10 *Distinctio ministrorum sumitur partim ex officiorum, partim ex dignitatum, partim ex locorum diuersitate.*

11 *Ex officiorum diuersitate alii sunt quæstores, alii scribæ, alii satellites; alii cursores, &c.*

12 *Ex dignitatum diuersitate alii sunt honestiores, alii minus honesti vel reuera vel vulgi opinione.*

13 *Ex locorum diuersitate alii sunt vrbani, alii pagani, alii aulici: quorum primi in vrbibus, alteri in pagis, tertii in aulis viuunt.*

1 An administri inferiores sint necessarij magistratui & quales eligere oporteat?

Necessitas administrorũ inferiorũ probatur. CVm magistratus officium sit variũ & multiplex, neq; immediatè omnia negotia per ipsum solum expediri possint; necesse est, vt aliorum administra opera vtatur. Sed quia non omnes idonei & apti sunt ad ministeria magistratui præstanda, negotiaq; sibi demandata expedienda; idcircò docendum est quales ministros eligere oporteat magistratum.

Qui administri inferiores sint elig. Sunt autem eligendi; *1*, qui ex honesta familia sunt orti. Verisimile enim est, vt ait Aristoteles lib. 5. Polit. *meliores esse, qui ex melioribus nati sunt.* Et vilis habetur magistratus, qui viles sibi
2 ministros admouet: 2, qui sint ingeniosi & bonę indolis.

indolis. Illi enim aptiores sunt ad intelligendũ
& exequendum mandata magistratus. 3, qui 3
sunt probi & benè morati, honestamque apud
alios famam obtinent. Vulgò enim talis magi-
stratus esse iudicatur, quales sunt ministri. Imò
melior esse & prope tutior existimatur esse Res-
publica in qua Princeps malus, quam illa in qua
mali sunt ministri principis. 4, qui facultate sunt 4
instructi munia commissa benè exequendi. Si-
cut enim quæuis terra cuilibet rei procreandæ
non est apta: ita neque ministri quilibet qui-
buslibet rebus probè curandis & expediendis
sunt idonei.

2 Quomodo ministri sese in suo officio gerere debeant?

VT officium suum rectè exequi possint mi- 1
nistri, necesse est: 1, vt sint obsequiosi erga
magistratum. Quo enim quis est obsequiosior,
eò maiorem laudem & gratiam apud magistra-
tum consequitur. 2, vt sint modesti non tantum 2
in sermone, sed etiam in vestitu, gestu, incessu,
omnique motu corporis, ne vlla superbiæ spe-
cies in iis appareat. Eiusmodi enim modestia
commendat ministros, iisque aditum ad maio-
rem gratiam & honorem sternit. 3, vt sint fi- 3
deles in expediendis negotiis sibi concreditis. A
quo enim fidelitas abest, ille indignus iudica-
tur officio, quod ipsi est commissum, & tandem
cũ dedecore priuatur illo. 4, vt sint patientes nõ 4
tantum in sustinendis laboribus, quos officii ra-
tio exigit: sed maximè in iniuriis superiorum
administrorum, aliorumque aulicorum tole-
randis. Patientia enim omnium malorum

est victrix, & tandem hominem benè probatū, vel inuitis inimicis & inuidis erigit & exaltat. Et propterea Seneca lib. 2. de Ira scribit de quodam veterano Aulico, quod interrogatus, *quomodo rarissimam rem, in aula cōsecutus esset senectutem*, responderit: *iniurias ferendo & gratias agendo*. Quod autem Lipsius lib. 3. Polit. cap. 11. ait, præter alias qualitates in ministris requiri, vt sint partim vtibiles, hoc est, sui vsum magistratui in functione aliqua exhibeant, partim audaculi: primum quidem rectè exigitur; sed non est peculiare requisitum: cum sub præcedentibus à nobis positis comprehendatur: alterum verò non rectè exigitur, quatenus audacia opponitur fortitudini, vt vitium virtuti. Quod si tamen per audaculum ironicè intelligatur animosus, concedi potest illud requisitum.

3 *An satellitium magistratui, præsertim summo sit necessarium?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt:
1 1, quia magistratus est persona sacra quæ sui
2 præsidium postulat. 2, quia magna est seditiosorum & improborum hominum multitudo, qui magistratui insidias & iniurias moliuntur siue vi, siue dolo. Ad illas igitur propulsandas necesse est magistratum satellitibus esse circum-
3 septum. 3, quia satellitium improbis & nefariis hominibus metum incutit, ne audeant aliquid aduersus magistratum tentare.

Obiectio. Sed contra hanc sententiam obiici potest: 1,
1 subditos sufficere posse ad defendendum magi-
2 stratum. Ideoque non opus esse satellitio. 2,

magi-

magistratum debere sese sua virtute defende-
re, non externo satellitio. 3, satellitium magi- 3
stratui occasionem præbere ad tyrannidem er-
ga subditos exercendam.

Respondeo ad primam obiectionem, sub- *Responsio ad*
ditos non semper præsentes esse magistratui. *obiectiones.*
Ideoque ad illum defendendum non sufficere: 1
Imò interdum infideliores esse erga magistra-
tum, quam exteros. Ad alteram obiectionem 2
respondeo, virtutis comites sæpè esse inuidi-
am & odium & id genus alia mala. Ideoq; per
illam solam magistratum sese extrinsecus de-
fendere non posse aduersus fraudulentas &
clandestinas aliorum molitiones. Ad terti- 3
am obiectionem respondeo, satellitium non
per se, sed per accidens propter improbitatē
magistratus occasionem præbere ad tyranni-
dem erga subditos exercendam.

4 *An magistratui liceat exploratoribus vti ad rectam officij sui functionem?*

PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: *Pro thesi neg.*
1, quia barbarum & tyrannicum est, passim *Argum.*
in angulis Reipublicæ constituere explorato- 1
res, qui in cœtum & congressum hominum se-
se callidè instar vulpecularum insinuent; eo-
rumque dicta & facta obseruent ac notent, &
postea magistratui referant. Idcirco etiā Aristo-
teles lib. 5. Pol. c. 11. inter causas conseruandæ ty-
rannis hanc etiam numerat, nempe τοὺς κατασκόπους
καὶ ὠτακουστὰς ἔχειν, *exploratores & corycæos habere.* 2, quia 2
hoc arguit humilem & abiectum in magistratu
animum, sibique malè conscium. Qui enim

animosus est rectique tenax magistratus non opus habet, vt subditorum sermones & actio-
3 nes metuat. 3, quia exploratores sunt genus hominum fallax & ad calumniandum mentiendumque procliue. Ideoque sæpè ea per calumniam deferunt, quæ nulla ex parte sunt ve-
4 ra. 4, quia subditis seruilem metum incutiunt, vt non tantum sponte sua magistratui pareant,
5 quam coactè seruiant. 5, quia seditionum flammas excitant, hoc est, subditos seditiosos & rebelles aduersus magistratum faciunt, vt non tantum ipsum odio habeant, sed etiam deme-
6 dio sublatum cupiant. 6, quia innocentium vitæ, & fortunis insidiantur, & non rarò magistratum ad iniustitiam sæuitiamque impellunt.
7 7, quia magistratum suspicacem & suspectum,
8 apud subditos reddunt. 8, quia exploratores habere nihil aliud est, quam serpentes & scorpiones in sinu Reipublicæ fouere aut hyenas
9 lupósque inter oues mittere. 9, quia melius est Reipublicæ apertos habere hostes quam fucatos amicos, qui sub esca hamum & virus gerunt; cuiusmodi sunt exploratores: imò iniustum & periculosum est tales in Republica to-
10 lerare. 10, quia pugnat cum libertate naturæ, dignitate ciuitatis & lege charitatis exploratoribus & delatoribus in Repub. locum dare.

Pro thesi affir. Argum. At contra pro thesi affirmante afferri solent hæc argumenta: 1, quia magistratus, quan-
1 tum fieri potest nosse debet mores, affectus, dictaque & facta suorum subditorum. Id autem sine exploratorum opera aut planè non,
2 aut difficulter fieri potest. 2, quia moribus suo-

rum subditorum, quantum per conscientiam licet, sese accommodare debet magistratus, vt quos vi non potest regere, obliquo imperio ad parendum adigat. Id autem præstare non potest, nisi sermones & actiones illorum per exploratorum obseruationem cognoscat. 3, 3
quia seditionum & proditionum periculis maturè occurrere non potest, nisi per exploratores resciscat quid inter subditos agatur moueaturque: 4, quia magnum & salutare subsidium 4
Reipublicæ afferunt exploratores, quoties vel intestina seditio vel improuisa externi hostis inuasio metuitur. 5, quia ius ciuile lege Papia de- 5
latoribus præmia constituit, nempè dimidium mulctæ. 6, quia Plato in Repub. sua explora- 6
tores esse iubet.

Pro decisione quæstionis sciendum est magistratui licere vti exploratoribus, neque temerè, neque quouis tempore; sed tunc cum necessitas & salus Reipublicæ eorum operam exigit, neq; alio modo mala impendentia declinari possunt. *Quæstio deciditur.*

Finis libri III.

POLI-

POLITICÆ
LIBER QVARTVS.
CAPVT I.
De cura populi.
PRÆCEPTA.

1 *Hactenus de causis rectæ functionis officii magistratui delegati. Sequuntur eiusdem partes; quarum alia est cura togata, alia cura militaris.*

2 *Cura togata est, quæ tempore pacis à magistratu adhibetur & exercetur. Græcè dicitur* μελέτη εἰρηνική.

3 *Eaque versatur vel circa populum, vel circa rem populi.*

4 *Cura populi vel respicit subditos, vel peregrinos.*

5 *Cura subditorum vel est generalis, vel specialis.*

6 *Generalis versatur vel circa vitam, vel circa mortem subditorum.*

7 *Cura circa vitam subditorum vel respicit naturalem vel ciuilem eorum vitam.*

8 Cu-

8 *Cura vitæ naturalis partim generationis, partim victus, partim sanitatis curam complectitur.*

9 *Cura generationis exigit, vt magistratus prouideat; 1, ne matrimonium, nisi personæ habiles & idoneæ, & quidem legitimo modo, ineant. 2, ne concubitus illiciti impunè concedātur; & sic liberis spuriis Respublica compleatur. 3, ne mulieres grauidæ vel abortum proteruè causentur, vel fœtus viuos enecēt, aut infantes recens natos temerè exponant. 4, vt obstetrices idoneas constituant, qui parturientiū curam habeant.*

10 *Cura victus exigit, vt magistratus annonæ publicæ curam habeat, omniaq; media eius benè vel parandæ, vel asseruandæ vel vendendæ vel dispensandæ & erogandæ procuret.*

11 *Cura sanitatis exigit vt magistratus, quātum in se est, omnia media adhibeat, partim conseruandi salubritatem locorum publicorum, in quibus subditi versantur; partim profligandi morbos, quibus subditi infestantur; cuiusmodi inprimis sunt mundicies publicorū locorum, pharmacopolarum & medicorum peritorum ac fidelium ordinatio.*

12 *Cura vitæ ciuilis partim educationem, partim mores, partim tutelam subditorum respicit.*

13 *Cura educationis exigit, vt magistratus de subditis rectè educandis & instituendis sit solicitus.*

14 *Cura morum exigit vt magistratus prouideat, ne subditi contra praecepta virtutum in Philosophia practica tradita, improbè & turpiter viuant; sed potius secundum ea vitam & actiones suas rectè & honestè instituant.*

15 *Cura tutelæ exigit vt subditi ab omnibus iniuriis & malis defendantur & protegantur.*

16 *Cura circa mortem subditorum exigit à magistratu prouisionem; 1, vt cadauera defunctorum tempestiuè & honestè sepeliantur. 2, vt bona defunctorum rectè conseruentur, viduis & pupillis, aliisq; hæredibus, præsertim longè absentibus, salua tectaq; maneant.*

17 *Adhuc de cura generali subditorum. Sequitur cura specialis quæ concernit, partim cætus partim ordines subditorum.*

18 *Cura cætuum versatur vel circa cætus vniuersales, cuiusmodi sunt societates subditorum; vel in vrbibus, vel in pagis habitantium; vel circa cætus particulares, cuiusmodi sunt familiæ, & collegia.*

19 *Vtraq; exigit; 1, vt magistratus de iis conseruandis, exornandis & amplificandis sit solicitus. 2, ne citra suum consensum vlla collegia*

de

de nouo fieri & institui permittat. 3, vt omnia conuenticula clandestina præsertim malo fine & consilio instituta seuerè prohibeat.

20 *Cura ordinum respicit ciues & incolas sexu, ætate, statu, habitu, facultatibus & vitæ genere inter se discrepantes.*

21 *Eaq; exigit, vt magistratus singulorum inspectionem habeat, eosq; intra debitos & legitimos vocationis suæ terminos contineat ad commune totius Reipublicæ bonum.*

22 *Cura deniq; peregrinorum postulat, vt magistratus peregrinis non tantum tutum & securum per territorium suum transitum, aptaq; & commoda hospitia ac diuersoria procuret: sed etiam ab omnibus iniuriis ciuium & incolarum eosdem defendat: imò pro necessitatis & dignitatis consideratione illis quãdoq; tum facultatem habitandi in sua ditione, tum ius ciuitatis concedat.*

1 *An cura populi magistratui sit suscipienda?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.*
quia populus est primaria pars Reipublicæ:
non secus ac familia est primaria pars domus. 1
2, quia magistratus suos subditos ardenter ama- 2
re debet non secus ac parentes suos liberos. Vnde etiam *Pater patriæ* rectè nuncupari solet. 3, 3
quia magistratus est publica persona: ideoq; omnia sua consilia ad publicũ subditorum bonũ dirigere debet. 4, quia magistratus à populo & 4

populi causa constituitur. Ideoq; illius curam
5 habere debet. 5, quia quod Deus est in mundo, paterfamilias in domo; dux in exercitu; gubernator in naui; medicus in ciuitate; pastor in grege ouium; id magistratus est in Republica. Sed Deus curam habet creaturarum suarum; paterfamilias suæ familiæ; gubernator suæ nauis; medicus hominum sanitatem vel conseruare, vel recuperare cupientium; pastor suarum ouium:
Ergo etiam magistratus populi sibi commissi
6 curam habere debet. 6, quia nomine & officio honorifico magistratus indignus est, qui populi curam abiicit.

2 An cura rectæ subditorum generationis pertineat ad magistratum?

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt:
1 1, quia recta subditorum generatio est prin-
2 cipium & fundamentum Reipublicæ constituendæ, conseruandæ & augendæ; non secus ac recta satio & plantatio, hortorum & syluarum. 2, quia magistratus prohibere debet omnes illicitos & impuros concubitus ex quibus spurii na-
3 scuntur. 3, quia leges matrimoniales suis subditis præscribere debet, per quas prouideat, vt personæ idoneæ idoneas in matrimonium ducant, nec permittat cuiuis quamuis ducere, aut
4 cuiuis cuilibet nubere. 4, quia obstetricum rationem habere debet & publica autoritate de-
5 lectum earum instituere. 5, quia seuerè punire debet vtriusque sexus homines qui vel abortus causant, vel fœtus perimunt, vel infantes recens
6 natos exponunt. 6, quia liberi non tantum parenti-

rentibus, sed etiam Reipublicæ nascuntur: quippe per quos populus quotidiè deficiens restauratur & quodammodo immortalis redditur. Ideoque prouidendum est magistratui vt legitimè nascantur neq; Respublica spuriis impleatur.

3 *An spurij in Republica à magistratu sint ferendi?*

PRo thesi negante militant hæc argumenta: 1, quia lex Dei Deuter. 23. prohibet, ne spurius feratur in populo Israelitico vsq; ad decimã generationem. 2, quia in magnum coniugii dedecus cedit si spurii in Repub. non minus ac legitimè nati ferantur. 3, quia sic porta aperitur subditis ad vagas & impuras libidines. 4, quia spuriorum ingenia, plerunq; sunt turbulenta & Reipub. perniciosa, propter malum nascendi principium & propter neglectam educationẽ. 5, quia olim Athenienses, Lacedæmonii & Romani spuriis libertatis & ciuitatis communicationem denegarunt: Et hoc idem hodie adhuc factitat Respub. Venetorum. Idcircò ordinis patritii iuuenes, exacto ætatis anno vicesimo coguntur magistratum adire, & duobus testib. probare, sese ex parentibus legitimè natos, & non spurios esse.

Pro thesi neg. Ratio. 1 2 3 4 5

At contra pro thesi affirmante faciunt hęc argumenta: 1, quia parentum culpam liberi præstare non debent, vt Deus ipse testatur Ezechielis 18. 2, quia originis infelicitas nihil præiudicare debet virtuti, quæ semper est legitima. Ideoq; cum spurii sæpè virtute superent alios legitimè natos, ex Repub. non sunt excludendi.

Pro thesi affir. Argum. 1 2

3 3, quia historiæ testantur multos olim ob varia in Rempublicam merita pro Heroibus & Semideis fuisse habitos, qui tamen fuerint spurii.

Quæstio deciditur. Pro decisione quæstionis sciendum est, spurios in Republica à magistratu non tantum tolerari, sed etiam ad honores & dignitates promoueri posse; si vel legitimentur publica autoritate, vel excellente virtutis splendore natiuitatis maculam tegant & obliterent.

4 *An cura annonæ pertineat ad magistratum?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia sine annonæ cura vita naturalis subdi-
1 torum commodè transigi & conseruari non po-
2 test. 2, quia boni pastoris est de sano & sufficiẽte pabulo prospicere suis ouibus. Ergò etiam boni magistratus est de victu salubri & necessario prospicere suis subditis. Vnde etiam Reges ab Homero ποιμένες λαῶν, *pastores populorum* appel-
3 lantur. 3, quia magistratus præfectos certos & procuratores annonæ constituere debet, qui diligenter obseruent quæ annonæ publicæ vel prodesse vel obesse possint: quiq; mensurarum & ponderum ad annonam pertinẽtium curam habeant, ne quid fraudis & iniustitiæ in iis com-
4 mittatur. 4, quia magistratus procurare debet, vt agri in suo territorio diligenter excolantur, & quam fertilissimi reddantur, neuè agricolarum operæ impediantur: & si qui agri deserti iacent, ad eos occupandos & excolendos vel
5 pręmiis colonos inuitare. 5, quia magistratus annonæ si necessaria est, ex aliis locis in Rempub. importationem facilem & expeditam reddere debet, vt hac ratione precium ipsius imminuatur. 6, quia animaduertere debet in mercatores

rei frumentariæ, ne annonæ preciũ nimis augeant, vel immodica illius coëptione & ad indigẽtiam asseruatione, vel nimia exportatione, vel aliis illicitis modis. Ideoq; etiã ipsi pro varietate & circũstantia temporum annonæ preciũ constituendum est, præsertim apud eos, qui panẽ & potum vendunt. 7, quia per ditionẽ suam certa granaria constituere debet in quib. ad futuram necessitatem subditorum frumentum recondatur & incorruptũ asseruetur. 8, quia tempore necessitatis frumentum reconditũ ad succurrendũ indigentiæ suorum subditorũ tolerabili pretio vendi curare debet. 9, quia pauperum, ne fame affligantur & pereant, curam habere debet. 10, quia vt natus infans nec viuere nec crescere sine nutricis lacte potest: sic nec ciuitas sine agrorum fructib⁹, vt sapienter Democrati Macedoni præclarissimo architecto Alexander Magnus respõdit. 11, quia populo in Republica famelico, nihil est periculosius: quippe quem neq; magistratus, neq; iura diuina & humana, neq; arma, neq; pudor aliquis coercere valet, iuxta illud Lucani: *Nescit plebs ieiuna timeri.*

5 *An cura circa educationem & vitam ciuilem subditorum pertineat ad magistratum?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia fundamentum totius Reipublicæ cõsistit in recta subditorũ educatione. 2, quia inanis est omnis Reipublicæ gubernandæ cura, inanes omnes leges, nisi subditi à teneris annis rectè educẽtur. 3, quia vt in semẽte tota spes messis posita est: ita toti⁹ reliquæ vitæ expectatio ab educatione primę ętatis pẽdet. 4, qa magistrat⁹ omnes

Pro thesi affir. Ratio. 1 2 3 4 (margin); 7 8 9 10 11 (margin)

occaſiones, omniaque irritamenta corruptelæ, quantum in ſe eſt, præcidere debet, ne iuuentus iis ad varia vitia proritetur.
5 5, quia magiſtratus operam dare debent vt ſubditi ſecundum præcepta virtutum in Ethica, œconomica & Politica vitam ciuilem rectè honeſteq; inſtituant. Ideoq; certis legibus prohibere debet omnia vitia & flagitia quæ virtutibus aduerſantur & Rempublicam dedecorant ac labefactãt; cuiuſmodi ſunt; 1, impietas & ſuperſtitio. 2, auaritia. 3, crapula. 4, luxus in conuiuiis. 5, ſcortandi & adulterandi libido. 6, laſciuia circa ludos, choreas & ſpectacula ſcenica. 7, luxus in veſtitu. 8, ocium & ignauia. 9, ſumptuoſitas & prodigalitas. 10, diſcordia. 11, ſcurrilitas, iniuſtitia, & id genus alia.

6 *An cura circa ſepulturam ſubditorum mortuorum pertineat ad magiſtratum?*

Pro theſi aff. Ratio. 1 STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, quia magiſtratus curare debet, vt ſubditi poſtquam mortui exiſtimantur, neq; nimis citò efferantur ad ſepulturam, neque nimis diu in ædibus ſeruentur, præſertim tempore peſtis. Vtrumque enim periculoſum & exitioſum eſt Reipublicæ: illud quidem, quatenus facit, vt viui interdum pro mortuis ſepeliantur ob diuturnum animi deliquium ex apoplexia, vel epilepſia, vel vteri ſtrangulatione ortum: hoc verò, quatenus facit vt ex cadauerum putrefactione ædes tetro fœtore ac halitu maligno inficiãtur.
2 2, quia certa ſepulturæ loca ordinare & conſtituere debet, in quibus cadauera mortuorum inhu-

inhumentur: vtque ea pro ſanctis & inuiolatis locis habeantur, prouidere. 3, quia libitinarios & veſpillones certos conſtituere debet, qui cadauera mortuorum loculis incluſa ad locum ſepulturæ deſtinatum efferant & ſepeliant: & ne illi iniurioſi ſint vel in mortuos, vel in viuentes, præſertim tempore peſtis, certis legibus præcauere. 3 4, quia curare debet magiſtratus vt pompa funebris ſit moderata & honorifica, 4 vt ita decenter & conuenienter mortui ſepeliantur.

7 Vtrum in vrbe, an extra vrbem ſepulchra ſint inſtituenda?

PRo priore parte quæſtionis afferuntur hæc argumenta: *1*, quia videtur humanitatis & pietatis ſingulare eſſe argumentum mortuos intra mœnia vrbis retinere & ſepelire. *Pro priore parte quæſtionis. Arg. 1* 2, quia reliquos ciues eiuſmodi ſepeliendi ratio tum 2 ad mortis meditationem, tum ad parentum ac maiorum æmulationem excitat. 3, quia in honorem mortuorum cedit in ipſa vrbe ſepeliri. 3 4, quia Lycurgus Spartanorum legislator voluit ciues ſuos in vrbe ſepeliri, vt adoleſcentes 4 aſſueſcerent non metuere & horrere mortem. Eandem conſuetudinem obſeruarunt Romani, qui defunctorum corpora vel domi in vaſculis & doliis aſſeruarunt, vel in campo Eſquilino, qui in ipſa vrbe fuit, ſepelierunt. Similiter Tarentini cum oraculo didiciſſent, *beatiores ſeſe fore ſi cum pluribus habitarent*, intra vrbem mortuos ſuos ſepelire cœperunt.

Pro posteriore parte, Argum. At contra pro posteriore parte quæstionis adducuntur hæc argumenta: 1, quia Iudæorum,
1 qui populus Dei erant, perpetua olim consue-
2 tudo fuit mortuos extra vrbem in campis sepelire. 2, quia lege 12. tabularum cautum est, ne homo mortuus in vrbe sepeliatur. Idcircò etiam Adrianus Imperator, vt Vlpianus refert, mulctam grandem iis constituit, qui in ciuitate suos sepelirent: & eadem pœna magistratum
3 inferiorem, qui id fieri passus esset, affecit. 3, quia Athenienses de Solonis instituto nemini sepulchrum in vrbe concesserunt, sed tantum extra vrbem. Eandem consuetudinem Co-
4 rinthii & alii Græci obseruarunt. 4, quia sepultura vrbana valetudini & vitæ viuentium nocet propter halitus fætidos & copiosos, qui ex cadaueribus mortuorum in sepulchris putrescentibus exhalant, aeremque in quo homines ver-
5 santur, inficiunt. 5, quia Christiani olim sua cœmeteria ante vrbem habuerunt, vt testatur Chrysostomus in serm. de fide ac lege. Item Augustinus epist. 64. Quam consuetudinem multæ laudatæ Respublicæ nostro tempore obseruant.

Quæstio deciditur. Pro decisione quæstionis statuendum videtur, melius & salutarius Reipublicæ esse mortuos extra vrbem, imò etiam extra templum, quam in vrbe vel in templo sepelire. Interim tamen posse nonnullis concedi, honoris & priuilegii causa, vt in vrbe vel templo humentur.

CAP.

CAPVT II.

De cura veræ religionis.

PRÆCEPTA.

1 *Fuit cura populi. Sequitur cura circa rem populi, quæ in genere duplex est, vna rerum sacrarum: altera rerum ciuilium.*

2 *Cura rerum sacrarum est duplex; vna veræ religionis: altera rei literariæ & scholasticæ.*

3 *Cura veræ religionis requirit, vt magistratus, præsertim summus de pura religione in Repub. instituenda, conseruanda & propaganda sit solicitus.*

4 *Eaq; perficitur partim curâ Ecclesiarum, partim curâ templorum.*

5 *Cura Ecclesiarum consistit in libero & publico veræ religionis exercitio instituendo & conseruando.*

6 *Eaq; perficitur partim cura introducendi & conseruandi in Ecclesia doctrinam & disciplinam Christianam: partim cura vocandi & alendi ministros pios & idoneos Ecclesiæ.*

7 *Cura templorum consistit partim in ipsorum ædificiorum extructione, reparatione & purgatione necessaria & conueniente: partim in bonorum Ecclesiasticorum collectione, conseruatione, amplificatione, rectoq; vsu.*

1 *An cura religionis, præsertim veræ, publicè inter subditos colendæ magistratui sit habenda?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia in omni Repub. prima cura debet esse
1 rerum diuinarum, vt docet Aristoteles lib. 7. Po-
2 litic. 2, quia religio est primaria causa conseruans Reipub. imò fundamentum & propugnaculum ipsius, vt testatur *Plato lib. 4. de Repub.* Idcircò etiam Machiauellus lib. 1. disputationum Polit. cap. 12. ait: *Quicunq; Principes atq; Respub. semetipsos conseruare cupiunt, in id vnum, præ cæteris incumbere debent, vt verùm religionis cultum rectè instituant & venerentur: nec certius indicium de Reipublicæ alicuius ruina & interitu vnquam habere poteris, quam si in ea diuinum cultum despectui*
3 *habere & sperni cognoueris.* 3, quia religione vita nostra constat, vt ait *Plinius lib. 14. cap. 19.* Et sola religio homines à bestiis discernit, quam qui non admittit, alienus est à natura hominis, & vitam pecudum sub humana specie viuit, vt scribit *Lactantius lib. 2. Instit. cap. 3. & lib. 3. de Ira Dei*
4 *cap. 7. & 8.* 4, quia nulla fuit vnquam Respub. quæ aliquam speciem legitimæ administrationis habuerit, nullum regnum aut imperium, cui non fuerit primum hoc religionis impositum
5 fundamentum. 5, quia legislatores qui populis leges præscripserunt, nunquam obliti sunt de rebus diuinis leges vt præcipuas sancirent, vt
6 per illas de aliis constitutas firmarent. 6, quia sine religione neq; fides, neq; iustitia inter homines, neq; ipsa generis humani societas con-

seruari

seruari potest, vt testatur *Cicero lib.* 1. *de natura Deorum*. Imò sublata religione, vita hominum stultitia, scelere & immanitate completur, vt ait *Lactantius*. Vbi enim quispiam cœpit excutere timorem vel honorem Dei, vel diuini numinis reuerentiam, omnia sibi licere putabit, dummodò latere homines, quæ malè agit arbitretur, nec numinis vindictam timebit. 7, quia 7
vera religio est fons & radix omnium virtutum
omnisque veræ felicitatis. 8, quia vera religio 8
multum adiumenti affert ad bene imperãdum & parendum; quatenus deducit homines in cognitionem supremi monarchæ Dei; cuius imperio omnes sunt subiecti, & cui tanquam infallibili Iudici singuli vitæ ante actæ rationem
aliquando sunt reddituri. 9, quia illa Respubli- 9
ca Deum propitium & fauentem experitur, in qua veræ religionis studium viget: contra verò illa Respub. iræ & maledictioni diuinæ est subiecta, in qua vera religio negligitur & conte-
mnitur. *10*, quia magistratus custos esse debet 10
non tantum secundæ, sed etiam primæ tabulæ decalogi, totamq; Reipub. gubernationem ad gloriam Dei tanquam vltimum omnium rerũ finem dirigere: præsertim cum sciat se esse vicarium Dei, hoc est, personam Dei in terris re-
præsentare. *11*, quia vera religio est propugna- 11
culum magistratus & vinculum legis ac disciplinæ honestæ, vt docet *Plato lib.* 4. *de Repub. &*
lib. 8. *de legibus*. *12*, quia religio subditos alacres 12
facit ad contemnendas omnes res humanas, strenueq; pro aris & focis vsq; ad sanguinem pu-
gnandum. 13, quia *Plato lib.* 2. *de Repub.* præci- 13

puam curam in Repub. de religione suscipiendam esse docet. Et Leo primus Episcopus Romanus ad Leonem Imperatorem epistola 75. scribit: *Debes Imperator incunctanter aduertere regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium collatam esse.* Item Isodorus lib. 3. de summo bono c. 53. ait: *Cognoscēt Principes seculi Deo debere se rationē reddere, propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam accipiunt.*

Obiectio. At vero contra hanc sententiam iam probatā obiici potest, curam veræ religionis inter subditos colendæ alienam esse ab officio magistratus Politici, & ad personas tantū Ecclesiasticas propriè pertinere: nisi quis velit regnum Christi, quod spirituale est & cœleste, cum regno mundano & terreno confundere.

Solutio obiectionis. Respondeo per distinctionē, curam veræ religionis inter subditos colendæ non simpliciter, directè & immediatè ad magistratum Politicum pertinere; sed tātum secūdum quid, indirectè, & mediatè, quatenus nimirum vt inspector & prouisor rerum sacrarū solicitus esse debet, vt in suæ Reipub. territorio vera religio vigeat, conseruetur & propagetur: & sic Deo, quæ Dei sunt, à subditis tribuantur.

2. *An vna tantum Religio in qualibet Repub. à magistratu permittenda, publiceq; exercenda sit?*

Pro thesi affirm. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta:
1 1, quia Deus non nisi vnam religionē in verbo suo hominib. præscripsit & obseruandā tradidit. Ergò etiam magistratus, qui vicarius Dei est, non nisi vnam religionem in sua Repub. per-
2 mittere debet. 2, quia magistratus, cum sit custos vtriusq; tabulæ decalogi obligatus est ad veram tantum religionem. quæ virtutum omniū fons

eſt, publicæque ac priuatæ iuſtitiæ ac felicitatis cauſa, in ſua Repub. defendendã & propagandam. Illa autẽ non eſt niſi vna, quę ſtatim à creatione hominis ortum ſuum habuit, & ſemper inter pios conſeruata fuit. 3, quia vnitas religionis eſt vinculum pacis & concordiæ inter ſubditos colendæ: diuerſitas verò eſt cauſa diſſidii & 3
diſcordiæ. 4, quia nulla falſa religio in Repub. à magiſtratu eſt toleranda, ne ſubditi à veri Dei cultu in errores deducatur, & in æternæ damnationis barathrum præcipitentur: præſertim, cũ Deus propter falſam religionẽ ſoleat regna non tantũ grauiſſimis calamitatib. affligere; ſed etiã funditus euertere, vt hiſtoriæ teſtãtur. Ergò ſola vera religio eſt cõcedẽda. 5, quia Theodoſius Imperator & Cõſtantinus magnus vbiq; laudantur, quod prętervnã verã religionẽ à ſe agnitã omnis ꝓfanę & in verbo Dei vetitæ religionis ſeu ſuperſtitionis exercitia edicto publico ꝓhibuerunt. 4 5

At contra pro theſi negãte adduci poſſunt hęc arguměta: 1, quia Deus ipſe, qui rex eſt regum & Dominus dominantiũ, in ſua Repub. mundana omnib. ſeculis diuerſas religiones publicè exerceri paſſus eſt. Ergo illi⁹ exẽplũ magiſtratus etiã Politicus, tanquã vicarius Dei imitari debet. 2, quia cõtraria iuxta ſe poſita magis eluceſcũt. Ideoq; ſicut veritas & falſitas, bonũ & malũ in mũdo vbiq; locorũ ex permiſſu Dei vigent, & ſic ex mutua inter ſe collatione melius hominib. innoteſcunt: Ita etiam vera & falſa religio in Repub. ſimul tolerãda eſſe videtur, vt inter ſe cõparatæ rectius dignoſci & diiudicari poſſint. 3, quia adhuc ſub Iudice lis eſt, penes quem populũ ſit veręreligionis profeſſio. Nullus enim popul⁹ in *Pro theſi neg. Argum.* 1 2 3

mundo reperitur, qui suam religionem veram esse non iudicet. Ideoq; cum huius controuersiæ decisio, à magistratus arbitrio non pendeat, sed à Deo; eiusq; verbo rectè intellecto; magi-
4 stratus diuersas religiones permittere debet. 4, quia publica diuersarum religionum prohibitio à magistratu facta occasionem præbet ad pacem & tranquillitatem publicam subditorum disturbandam, turbasq; & seditiones intestinas, excitandas. Nihil enim est in mentibus hominum, quod plus virium habeat, quam religionis persuasio. Ideoq; ab ea difficulter dimoueri se patiuntur: præsertim cum sua cuiq; religio optima videatur, & non ratione, sed affectu à
5 singulis diiudicetur. 5, quia historiæ testantur optimos reges & magistratus, cuiusmodi etiam fuerunt Gratianus & Iouianus Imperatores, & nostro tempore Carolus quintus, diuersarum religionum exercitium publicum in imperio Romano permisisse; vt ita pax publica retineretur, & seditiones intestinæ vitarentur.

Quæstio deciditur per theorem.

Pro decisione quæstionis notanda sunt sequentia hypomnemata: 1, Religionem aliam
1 esse veram, aliam falsam: & vtriq; opponi a-
2 theismum & epicurismum, hoc est, manifestam impietatem & profanitatem. 2, religionem veram nihil aliud esse quam rectum Dei cultum, qui & ab homine secundum præscriptum verbi
3 diuini est præstandus. 3, religionem veram aliam esse internam, aliam externam: sed externā absque interna Deo non placere. Ideoq; illam
4 ab hac non esse separandam. 4, religionem veram aliam esse puram, aliam impuram siue ab-

solutè

solutè, siue comparatè. 5, religionem absolutè 5
puram esse, quæ verbo Dei, omni ex parte est
consentanea: impuram, quæ verbo Dei, non
omni ex parte est consentanea. 6, religionem 6
comparatè puram vel impuram esse, quæ magis
vel minus verbo Dei est conueniens vel incon-
ueniens. 7, religionem veram duntaxat esse 7
vnam, si intelligatur de religione interna & se-
cundum essentiam suam considerata: multipli-
cem verò, si intelligatur de religione externa, &
secundum accidentia considerata. 8, religioné 8
veram & puram æstimandam esse, non ex mul-
titudine & homodoxia hominum eandem do-
ctrinam amplectentium & profitentium; sed
primariò ex congruentia illius cum verbo Dei:
secundariò verò ex harmonico hominum in ar-
ticulis fundamentalibus doctrinæ Christianæ
consensu, vitæq; integritate & sanctitate. 9, In 9
nulla Repub. locum concedendum esse, neque
falsæ religioni, neq; epicurismo: sed vtrumque
vitium, quantum fieri potest, à magistratu esse
extirpandum. 10, in qualibet Repub. solius 10
veræ & puræ religionis exercitium publicum à
magistratu esse approbandum, subditisq; con-
cedendum. Interim tamen vrgente summa
temporum, aliarumq; circumstantiarum neces-
sitate posse magistratum salua conscientia reli-
gionis minus puræ exercitium tam publicum,
quam priuatum subditis permittere, imitatum
hac in parte exemplum Nauarchi periti, qui cũ
videt ob vim tempestatis aduersæ præsentis se
cursum directum in mari tenere nõ posse, obli-
quo & indirecto vtitur, aut planè tempestati ce-

dit, ne nauis in periculum extremum dedu-
catur.

3 An magistratus subditos suos ad veram religionem cogere debeat?

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta:
1 *1*, quia magistratus est minister & vicarius Dei ordinatus ad bonum subditorum promouendum. Iam autem nihil melius & salutarius est subditis, quam vt ab impietate & falsa religione abducantur, & in vera religione instituantur. Proinde si subditi nullis admonitionibus ex verbo Dei depromptis adduci possint, vt verã religionem amplectantur, à magistratu sunt co-
2 gendi. 2, quia magistratus potestatem imperãdi à Deo sibi concessam conuertere debet ad regnum Dei amplificandum. Inter modos autem amplificandi regnũ Dei non postremus est subditorum ad veram religionem coactio. Et propterea etiam legimus Lucæ *12*. hominem seu regem, qui nuptias filio suo parauerat multosq; ad illas inuitauerat, tãdem ad seruum dixisse: *ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, coge, seu cõpelle intrare homines*, quos
3 inueneris, vt cõpleatur domus mea. 3, quia magistratus est pastor populi. Sicut igitur pastor ouem errantem in rectã viam vel inuitam reducere debet: ita etiam magistratus subditos errãtes ad veram religionem, vel inuitos, compelle-
4 re debet. 4, quia magistratus est pater patriæ. Sicut igitur patri licitum est cogere filium suum, vt ad scholam eat: ita etiam magistratui licitum
5 est subditos ad veram religionem cogere. 5, quia magistratus ad legum obseruationem cogere potest subditos. Ergò etiam ad veram religionẽ.

At

At contra pro thesi negante afferri solent hæc *Pro thesi neg.*
argumenta: 1, quia magistratui non est concessũ *Argum.*
dominium in animos subditorum. Ideoq; non 1
debet esse iudex alienæ conscientiæ, nec domi-
nus alienæ fidei. 2, quia religio vera est cult⁹ Dei 2
spontaneus & voluntarius. Ideoq; ad eam am-
plectendã nemo cogi potest. 3, quia veræ religio-
nis studium non nisi docendo, monendo & per- 3
suadendo homini implãtari potest. 4, quia ma- 4
gistratus non potest vlla externa vi regenerare
hominem, eumq; Christianum efficere. 5, quia 5
Deus ipse, qui summus est mũdi monarcha ne-
minẽ cogit ad veram religionẽ amplectẽdã, sed
eam libero hominis arbitrio subiicit. Ergo neq;
magistrat⁹ qui vicari⁹ Dei est, hoc facere debet.
6, quia quicquid homo coactè facit, id Deo non 6
est gratũ. 7, quia Apostoli sine opera magistratus 7
Euangelium prædicarunt & per illud Christianã
religionem in toto terrarũ orbe disseminarunt.
8, quia secundum Bernhardũ in Cãtica, *fides sua-* 8
denda est, nõ imperãda. Et benè olim rex Theode-
ricus dixit: *Religionẽ imperare nõ possumus: quia ne-
mo cogitur, vt credat inuitus.* In quam sententiã et-
iã Lactantius lib. 5. c. 14. ait: *Quis imperat mihi ne-
cessitatẽ vel credẽdi, q̃ nolim, vel q̃ velim, nõ credẽdi?*
Itẽ: *Nihil tã voluntariũ q̃ Religio: à qua si animus a-
uersus est, iã sublata, iã nulla est.* Vnde etiã ab Augu-
stino in Iohannẽ, *mentiũ rex solus Deus esse* dicitur.

Pro decisione quæstionis obseruãda sunt ali- *Quæstio de-*
quot theoremata: 1, coactionem esse duplicem, *ciditur per theoremata.*
vnam propriè dictam, quæ fit per vim externam 1
contra propensionem naturalem aut voluntatẽ
eius, qui cogitur, & propriè dici *violentã*: alteram

impropriè dictam, quæ fit verbis & rationibus persuasoriis, quibus homo adducitur ad assentiendum, vel dissentiendum, ad volendum vel nolendum id quod suadetur, vel dissuadetur: Et hanc dici posse persuasoriam coactionem. In quo sensu amicus amicum ad cœnam ad se venire cogit: & medicus ægrotum medicinam assumere cogit. Et de tali coactione etiam intelligendum esse non tantum dictum illud quod supra ex cap. 12. Lucæ citatum fuit: verum etiam illud Pauli, quod habetur cap. 10. secundæ ad Corinth. v. 4. & 5. cum ait, *arma militiæ suæ non esse carnalia, sed diuinitus valida ad subuersionem munitionum*, &c. Quibus verbis significat arma militiæ suæ, quæ spiritualis est, non esse carnalia, sed spiritualia & diuina virtute instructa ad demoliendum, quicquid aduersus veritatem cœlestem munitum videtur. His enim oppugnari & subuerti fallaces & callidas hominum impiorum cogitationes & ratiocinationes, adeoq; omne humanæ sapientiæ fastigium, quod aduersus sapientiam Dei in euangelio patefactũ erigitur & extollitur. His etiam cuiusque animum quasi captiuum duci ad obediendũ Christo.
2 2, distinguendum esse inter ipsam religionem veram, & media à Deo ordinata, per quæ homo ad religionem veram deduci potest, quorum alia sunt externa, vt frequẽtatio tẽpli, auditus verbi diuini publicè prædicati: alia interna vt attẽta cõsideratio verbi diuini publicè prædicati, rectum de eo iudicium, assensus eidem adhibitus, voluntas amplectendi religionem verã. 3,
3 magistratum Politicũ directè quidẽ per vim externam

ternam neq; posse, neq; debere subdditos suos cogere ad veram religionem amplectendam: posse tamen & debere ex officii ratione eosdem cogere ad media externa persequenda, per quæ Deus ordinariè vult hominem ad veram religionem deducere. Illa enim pertinent ad disciplinam externam, cuius cura magistratui commissa, iisque homo vel inuitus vti potest. 4, 4
magistratum Politicum posse & debere ex officii ratioue bono exemplo non tantum subditis suis præire; sed etiam procurare, vt ipsi per ministros Ecclesiæ verbum Dei rectè & perspicuè docentes, verbis & rationibus persuasoriis ad veram religionem amplectendam cogantur.

4 *An magistratus religionis causa inquisitionem instituere debeat in conscientias subditorum?*

PRo thesi affirmante afferri possunt hæc argumenta: 1, quia magistratus solicitus esse debet non tantum de fortunis & corporibus subditorum; sed etiam de salute animarum. Illa autem solicitudo exigit inquisitioné; vt sciat cuius religionis quilibet sint subditi. 2, quia magistratus est pater patriæ. Sicut igitur patris officium exigit, vt diligenter inquirat in mores & religionem suorum liberorum, vt cognoscat, vtrum sint probi an improbi, pii, an impii: Ita etiam magistratus officium postulat, vt sedulò inquirat in mores & religionem suorum subditorum. 3, quia magistratus est pastor populi. Sicut igitur pastor inquirere debet in qualitates suarum ouium, vt sciat, vtrum omnes sint sanæ, an verò aliquæ morbidæ, & quænam illæ sint:

Pro thesi affir. Argum. 1 2 3

Ita etiã magiſtratus debet inquirere in religionem ſuorum ſubditorum, vt ſciat, vtrum omnes ſint veræ & puræ religionis; an verò quidam falſæ vel impuræ.
4 4, quia magiſtratus eſt medicus populi. Sicut igitur medicus accuratè inquirere debet in morbum ægroti, vt eius ſpeciem & cauſas rectè cognoſcat, & ſic idonea remedia illi prę́ſcribere poſſit: Ita etiam magiſtratus in morbos animi ſuorum ſubditorũ inquirere debet, vt iis cognitis de remediis conuenientibus adhibendis curam ſuſcipiat.

Pro theſi neg. Argum.

At pro theſi negante adduci queunt hæc argumenta:
1 1, quia magiſtratus non habet imperiũ in mentes & conſcientias ſubditorum; ſed tantũ in illorum fortunas, corpora, vitamq; externam.
2 2, quia occulta peccata tam intellectualia, quam moralia, neque Eccleſia ipſa debet vel inquirere, vel iudicare; ſed ſoli Deo iudicium relinquere. Ergo multo minus magiſtratus.
3 3, quia magiſtratus nõ poteſt per vim externam cogere ſubditos ad religionem veram amplectendã. Ideoque vana & ſuperuacanea eſt illius in conſcientias ſubditorum inquiſitio.
4 4, quia valde periculoſa & noxia eſt eiuſmodi inquiſitio, quatenus metu & terrore ſuo, quem incutit, efficit, vt ſubditi, qui in religione recepta diſſentiunt, contra conſcientiã animi ſui ſenſum diſſimulẽt, aut ore quidẽ fateãtur eandẽ religionẽ, ſed corde negẽt.

Quæſtio deciditur per diſtinct.

Pro deciſione quæſtionis notãdum eſt inquiſitionem in religionem aliorum eſſe duplicem; vnam, amicabilẽ & ſpõtaneam, quæ fit ſine tortura, ex bono animo, & in cõmodum ei⁹, in quẽ dirigitur: alteram, hoſtilem & violentam, quæ fit per

per torturam, ex malo animo & in perniciē ei⁹, in quē dirigitur. De priore aliquo modo cōcedi poteſt, quod licita ſit magiſtratui, quatenus nimirum hanc cōmittit Eccleſiaſticis perſonis, ad quas animorū cura directè & immediatè pertinet. De poſteriore verò negatur. Et propterea *Lipſius* lib. 4. Pol. c. 4. docet *nō anxiè nimis eſſe inquirendū à Principe in ſubditos religionis cauſa, cū non ex vſu videatur, & doctore magis his opus ſit, quā tortore.* Ideoq; etiā addit, *viā docendi & ducendi eſſe mitiorē, & tutiorē: cum fides ſuadenda ſit, non imperanda.*

5 *An magiſtratus eos, qui in doctrina & religione Chriſtiana diſſentiunt, perſequi & punire debeat?*

PRo theſi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia magiſtratus eſt miniſter & vicarius Dei ad puniendum malum ordinatus. Nihil autem eſt pernitioſius iis, qui in doctrina & religione Chriſtiana diſſentiunt. 2, quia magiſtratus auertere & propulſare debet omnia mala, quæ faciunt partim ad blaſphemandum nomen Dei ſanctiſſimum, gloriamque eius obſcurandam, partim ad regnum Chriſti deſtruendum, doctrinamque & religionem veram adulterandam & corrumpendam; partim ad ſeducendum ſubditos à vera fide, & in æternum animarum exitium præcipitandum; partim ad vnitatem Eccleſiæ Chriſtianæ diſſoluendam; partim deniq; ad pacem & tranquillitatem turbandam. Talia autem mala oriuntur ex iis, qui in doctrina & religione Chriſtiana diſſentiunt. 3, quia magiſtratus curare debet, vt verbum

Pro theſi affir. Argum. 1 2 3

Dei purè & syncerè in Ecclesiis suæ ditionis publicè prædicetur, veræq; religionis exercitium inter subditos sine vllo impedimento, aut corruptela vigeat. Id autem fieri non potest, nisi eos, qui in doctrina & religione Christiana dissentiunt, & à quibus alii infici possunt, perse-
4 quatur & puniat. 4, quia magistratus est pastor populi. Sicut igitur Pastor ouem morbidam à reliquis sanis segregat, ne eius contagio totus grex inficiatur: Ita etiam magistratus eos, qui in doctrina & religione Christiana dissentiunt, remouere & excludere debet, ne totus populus per falsa & erronea illorum dogmata inficia-
5 tur. 5, quia magistratus est medicus populi. Sicut igitur medicus membrum morbosum & incurabile secat aut vrit, ne eius contactu cætera membra corrumpantur; & sic totum corpus hominis in extremum vitæ periculum deducatur: Ita etiam magistratus eos, qui in doctrina & religione Christiana dissentiunt, tanquam membra putrida resecare debet à corpore ciuili, ne reliqua membra in fide sana errorum contagio inficiantur; & sic totum corpus ciuile in salutis
6 discrimen veniat. 6, quia magistratus debet esse executor legis diuinæ. Lex autem diuina exigit, vt pseudoprophetæ aliiq; blasphemi homines, imo quicunq; sanæ Euangelii doctrinæ re-
7 pugnant, puniantur. 7, quia magistratus in nouo testamento non minorem potestatem habet, quam magistratus in veteri testamento. Hic autem potestatem habebat puniendi Idololatras & blasphemos, adeoq; eos, qui in doctrina
8 & religione dissentiebãt. Ergo etiam ille. 8, quia si ma-

Deuter.13. & 17. Ierem.14.

si magistratus non persequeretur & puniret eos, qui in doctrina & religione Christiana dissentiunt, metuendum esset, ne vetustate errorum planè obdurarentur, & sic ad capessendam viã salutis segnius mouerentur. 9, quia crudelis est misericordia non punire malefactores; ideoque magistratus cauere debet, ne intempestiua misericordia vtatur erga impœnitentes hæreticos, vbi seueritatem in iis puniendis adhibere debet. 10, quia magistratus potestatem à Deo concessam conuertere debet ad gloriam diuini nominis amplificandum, & ad contemptum ac ignomiam verbi diuini vlciscendum. Id autem facere non potest, si hæreticos non vult persequi & punire. 11, quia magistratus solicitè procurare debet, vt mater Ecclesia, à qua spiritualiter est genitus, pacata & tranquilla maneat. Id autem fieri non potest, si sectariis impunitatem concedat, 12, quia magistratus punit fures, latrones, homicidas, adulteros, periuros, aliosq; flagitiosos homines. Ergò multò magis punire debet hostes veritatis cœlestis, qui nomen & doctrinam Dei blasphemant, & quantum in ipsis est, animas Christi sanguine redemptas diabolica sua hæresi occidunt. Alioquin enim Deo iustas officii sui administrati rationes reddere non possunt. 13, quia nisi magistratus puniat eos, qui in doctrina & religione Christiana dissentiunt, pro iis tandem ipse à Deo punietur.

Pro thesi neg. Argum. 1

At contra pro thesi negante adduci solent hæc argumenta: 1, quia magistratus non est mẽtium dominus & iudex in fidei negotio à Deo constitutus. Ideoq; etiam subditos ex simplici

errore mentis in doctrina & religione dissenti-
2 entes persequi & punire non debet. 2, quia fides
vera est donum Dei, eiusq; opus in hominibus,
quod non omnibus, sed tantum electis à Deo
datur. Ideoq; cum homo non possit quicquam
accipere, *nisi ei datum sit ex cælo*, vt Baptista ait Ioh.
3. iniquum est magistratum eos, in quib. vera fi-
3 des non reperitur persequi & punire. 3, quia ma-
gistratus potestatem habet puniendi tantũ de-
licta moralia externa; non autem peccata mora-
lia interna: multò minus peccata intellectualia.
Ergò quatenus dissensio in doctrina & religione
Christiana tantum est peccatum intellectuale
aut saltem peccatum morale internum, à magi-
4 stratu puniri non debet. 4, quia magistratus pœ-
narum irrogatione & metu retrahere quidem
subditos potest ab externa fidei seu opinionum
suarum confessione: sed errores internos mẽtis
tollere non potest. Ideoq; ex iis, quos punit, non
5 nisi simulatores & dissimulatores efficit. 5, quia
magistratus Turcas, Iudæos, epulones, ebriosos,
auaros (quos scriptura *Idololatras* nuncupat) ali-
osq; improbos & dissolutæ vitæ homines in sua
Repub. impunè tolerat. Ergò multò magis eos
impune tolerare debet, qui eundem Deum &
Christum nobiscum confitentur, vitamq; sine
scelere agunt; cuiusmodi sunt multi ex iis qui a-
licubi in doctrina & religione Christiana ab aliis
6 dissentiunt. 6, quia valde periculosum & lubricũ
est, præsertim in foro conscientiæ, alios religio-
nis gratia persequi & punire: cum sæpè magistra-
tus ex errore mentis sub specie veræ & puræ re-
ligionis falsam & impuram defendat: & hac ra-
tione

tione veros Dei cultores tanquã impios & blaſ-
phemos; imò ipſum Chriſtum, in ſuis mẽbris tã-
quã impoſtorẽ ſeditioſum perſequatur. 7, quia 7
lex charitatis Chriſtianæ requirit, vt magiſtratus
errantium miſereatur, & non tam de iis perſe-
quendis & puniendis, quam in viam veritatis cũ
omni manſuetudine reducendis ſit ſolicitus. 8, 8
quia lex Dei & naturæ requirit, vt quales volu-
mus alios eſſe erga nos, tales etiã nos erga alios
ſimus. Iam autem magiſtratus non vult, vt alius
ſuperior & potentior religionis cauſa ſeipſum
& ſubditos perſequatur: Ergò neque ipſe de-
bet alios, nimirum ſubditos ſuos ſe inferiores &
impotentiores religionis cauſa perſequi. 9, quia 9
ab initio mundi ſemper boni à malis religionis
cauſa infeſtati ſunt: non autem mali à bonis,
vt patet in exemplo Abelis & Caini, item Iſaa-
ci & Iſmaelis. Ne igitur magiſtratus quoque
ex numero bonorum excludatur, & in cenſu
malorum habeatur; cauere debet ſibi à perſe-
cutione aliorum religionis cauſa ſuſcepta. 10, 10
quia vera religio & fides eſt res ſpiritualis. Ideo-
que etiam non gladio corporali magiſtratus, ſed
armis ſpiritualibus verbi diuini, omniumque
virtutum Chriſtianarum, maximè charitatis &
patientiæ eſt propaganda & defendenda: præ-
ſertim cum nullis pœnis corporalibus vera fides
in animum hominum induci poſſit, neq; incre-
dulitas ex eo eradicari.

Quæſtio deciditur per diſtinct.

Pro deciſione quæſtionis, quę valdè ardua eſt
& lubrica notãdum eſt, tria eſſe genera hominũ
qui in doctrina & religione Chriſtiana ab aliis
diſſentiunt. Vnũ genus eſt eorũ, qui ſimpliciter

Tria ſunt genera hominũ in doct. & relig. Chriſt. diſſentientium,

1

reiiciunt & contemnunt doctrinam ac religionem veram & Christianam, eamq; insectantur & conuiciis proscindunt; cuiusmodi sunt athei,
2 & Epicuræi, qui nullam religionem curant. Alterum genus est eorum, qui quidẽ doctrinam & religionem Christianam profitentur, sed ex
corrupto mentis iudicio inscii sine malitia de pluribus eiusdem capitibus falsam & erroneam opinionem fouent. Et hi rursus sunt duplices.

Secundum genus subdiuiditur.

Alii enim opinionem falsam & erroneam animo conceptam secum priuatim retinent, neque in vulgus spargunt. Alii verò eandem palam & publicè profitentur, atq; inter alios dissemināt, existimantes illam esse veram, verboq; Dei cõsentaneam: idq; faciunt animo non seducendi
3 alios, sed propagandi veritatem. Tertium genus est eorum, qui doctrinam & religionem Christianam quidem non reiiciunt; sed tamen cum erroribus mentis seu peccatis intellectualibus flagitia moralia coniungunt. Et hi rursus sunt duplices.

Tertium genus subdiuiditur.

Alii enim inscii sine ambitione & auaritia; alii scientes ex ambitione & auaritia falsa & erronea dogmata spargunt & defendunt: Sed vtriq; deliberato animo dissidia & turbas pernitiosas in Ecclesia & Repub. excitāt: ac etiamsi sæpè ac fideliter admoneantur, ac instituantur, vt errores & mores suos emendent; tamen pertinaciter in suo instituto perseuerant, neq; vllis vel admonitionibus, vel rationibus ex verbo Dei depromptis locum dare volunt.

De primo & tertio genere in doctrina & religione Christiana errantium, verum est, quod

à magistratu ex officii ratione sint puniendi: de secundo autem non itidem.

Hinc Lipsius lib. 4. Polit. c. 3. vbi eandem quæstionem tractat, distinguit inter *turbones* & *errones*. Illos vocat, qui & ipsi malè de Deo receptisq; sacris sentiunt, & alios ad sentiendum impellunt: Hos verò, qui pariter malè sentiũt, sed sibi. Ac priores quidem affirmat à principe semper esse puniendos, nisi metus à turbis impediat: posteriores verò negat esse puniendos, cap. 4. eiusdem libri. Sed in illa distinctione Lipsiana multa confunduntur, quæ accuratius erant distinguenda, vt patet ex distinctione supra tradita. Ideoq; neq; eius decisio omni ex parte est vera & iusta. *Lipsii decisio examinatur.*

6 *An magistratus hæreticos capitali supplicio afficere debeat?*

PRo thesi affirmante afferuntur hæc argumẽ-
ta: 1, quia lex Dei hoc seuerè exigit, præser- *Pro thesi affir. Argum.*
tim Deuter. 13. & 17. In priore enim loco præci- 1
pit Deus per Mosen, vt nulli autori apostasiæ,
hoc est, nulli, qui defectum à vera religione
suadet, quantumuis coniuncto & charo; imò
nec aliis, qui à vera religione deficiunt, parca-
tur: sed vt in eos capitale supplicium statuatur:
simulq; addit v. 7. & 11. causam finalem cur hoc
sit faciendum, nimirum vt malum illud è me-
dio populi Israelitici tollatur, & alii à simili deli-
cto deterreantur. In posteriore verò loco mã-
dat, vt omnes idololatræ post accuratam & legi-
timam inquisitionem, morte afficiantur. 2, quia 2
exempla piorum Regum in veteri testamento

hoc suadent, cuiusmodi inprimis fuerunt, Asa, Iehu, Iosaphat & Iosias: quib. etiam addi potest Nebucadonosor, qui publico edicto mortẽ minatus est iis, qui Deum Danielis blasphemarent.
3 3, quia magistratus potestatẽ habet capitali supplicio afficiendi adulteros, fures, homicidas, seditiosos blasphemos, aliosq; maleficos & facinorosos homines. Ergò etiam hæreticos: siquidem hæresis inter opera carnis numeratur Galat. 5. nõ minus ac seditio, homicidium & alia maleficia gladio digna. Imo hæresis pernitiosior & deterior est furto, adulterio & homicidio. Per hanc enim homo à veritate ad mendaciũ, à Christo ad Diabolum deducitur, vbi ipsi cum corpore & anima est pereundũ. Vnde etiam hæresis dicitur horribilis blasphemia aduersus Euangelium, ac cum ea semper coniuncta est seditio, corruptela bonorum morum, perturbatio Ecclesiæ & Rei-
4 publicæ, & alia id genus mala. 4, quia magistratus imitari debet chirurgos, qui membrum corporis desperatum & insanabile secant & vrunt, ne eius contagio reliqua membra aut etiã
5 totum corpus inficiatur & corrumpatur. 5, quia magistratus debet capitali supplicio afficere eos, qui à Diabolo sunt excæcati, & sub specie ouillæ pellis falsos articulos fidei pertinaciter contra Christum & apertum eius verbum defendunt. Tales autem sunt hæretici.

Pro thesi neg. Argum.

At pro thesi negante adduci possunt hæc argu-
1 menta: 1, quia magistratus non est iudex à Deo constitutus in causis Ecclesiasticis & spiritualibus: sed tantum in causis ciuilibus. Ideoque ius non habet hæreticos capitali supplicio

affi-

afficiendi. 2, quia Christus prohibet hæreticos 2
occidere, dum Zizania iubet non euellere, sed relinquete vsque ad tempus messis. 3, quia mul- 3
ti habentur pro hæreticis, qui tamen hæretici non sunt, sed discipuli Christi & patroni veritatis cœlestis. Ideoque cum homo facilè errare possit in discernendis veris & falsis hæreticis: idcirco magistratus neminem propter solā hæresin, cuius accusatur, mortis damnare debet.
4, quia magistratus nulli hæretico intercludere 4
debet viam agnoscendi suum errorem & perueniendi in cognitionem veritatis. Id autem facit magistratus, si vitam ei propter solam hæresin
adimat. 5, quia magistratus ad exemplum Dei 5
patienter expectare debet correctionem hæreticorum, neque iis simul cum vita corporis, animæ salutem, aut saltem eius consequendæ occasionem eripere. Id autem facit si eos tanquam hæreticos ante agnitionē erroris morte afficiat.
6, quia magistratus non punire debet eos, qui 6
verum Deum, eiusq; filium Iesum Christum nobiscum confitentur & colunt. Tales autem sunt
pleriq; eorum, qui pro hæreticis habentur. 7, 7
quia magistratus in tractandis hæreticis imitari debet exemplum boni pastoris, qui morbidas oues non occidit, sed quantum in se est, adhibito remedio curat & sanat.

Pro decisione quęstionis notādū est: 1, hæreticos vulgò in genere dici, qui errorē pugnantē cū fundamēto doctrinæ & relig. Christianę fouēt & defēdūt. Ex his verò alios esse autores hęresis: alios verò eiusdē dūtaxat approbatores & sectatores. Rursus, ex vtrisq; alios hæresin suā secum priuatim *Quæstio deciditur per distinct. hæreticorum.* 1

retinere: alios verò eandem in vulgus publicè spargere, & ad illam amplectendam alios inuitare. Similiter alios hæresin amplecti & spargere sine malitia ex simplici errore mentis, existimantes sententiam suam sacris literis esse cõsentaneam: alios verò cùm manifesta malitia, quæ per delicta externa & nefaria sese exerit, siue ipsi nesciant, siue sciant se errare.
2 2, nulli magistratui licitum esse hæreticum capitali supplicio afficere propter solam & simplicem hæresin: sed si cum hæresi manifesta malitia & improbitas sit coniuncta, eaque ex se pariat delicta externa & nefaria, quæ lege diuina & humana morte digna iudicantur: tunc licitum esse magistratui hæreticum morte afficere.

7 *An magistratui licitum sit imagines ex templis remouere?*

Pro thesi affir. Argum.

PRo thesi affirmante militare videntur hęc argumenta:
1 1, quia Deus in decalogo prohibuit *ne homo imagines vel efficiat vel colat.*
2 2, quia templa sunt instituta & extructa, non vt homines in iis imaginum aspectu oculos suos pascãt, aut, cultum aliquem religiosum exhibeant: sed vt verbum Dei in iis prædicetur, sacramenta administrentur, precesq; publicæ habeantur.
3 3, quia imagines in templo collocatæ piam intentionem & deuotionem hominum interturbãt, eosq; à seria meditatione rerum, quæ reuera sacræ diuinæq; sunt, & ab ipso Deo mandatæ auocant.
4 4, quia ingenerant homini falsas species non tantum ipsius Dei, sed etiam aliarum creaturarum.
5 5, quia occasionem præbent hominibus,

bus, præſertim plebæis & imperitis ad idolola-
triam. 6, quia magiſtratus non debet conce- 6
dere, vt Deus alio modo colatur, quam in ver-
bo ſuo ſe patefecit. Iam autem Deus nuſpiam
vult per imagines coli, ſiue pictas, ſiue ſculptas,
ſiue alio modo factas. Proinde licitum eſt ma-
giſtratui imagines ex templis remouere.

At cõtra pro theſi negante adduci ſolent hæc *Pro theſi neg.*
argumenta: 1, quia imagines per ſe non ſunt *Argum.*
malæ: tum, quia Deus ipſe author eſt imaginũ 1
tam naturalium, quam artificialium: tum, quia
ipſe iuſſit fieri imagines Cherubin ſuper arcam
fœderis, *Exod. 25.* ſerpentem æneum, *Num. 21.*
tum, quia ſunt res ſecundum naturam, & ne-
ceſſariæ: præſertim cum ſine imaginibus homo
nihil poſſit neque per ſenſum, neq; per intelle-
ctum cognoſcere. 2, quia imagines in templis 2
collocatæ, deſtinatæ ſunt ad ſignificandum &
repræſentandum rem aliquam ſacram, ſiue per-
ſonam, ſiue hiſtoriam, eiuſq; memoriam, amo-
rem & imitationem excitandum. 3, quia ima- 3
gines in templis collocatæ ſunt libri Idiotarum,
quatenus eos in meliorem & faciliorem cogni-
tionem rerum ſacrarum deducunt. 4, quia in- 4
ſeruiunt cultui Dei, hominesq; auocant à profa-
nis & vanis cogitationibus ad meditationem re-
rum ſacrarum. 5, quia per cultum imaginum 5
ſacrarum coluntur & honorantur res ipſæ ſacrę,
quarum ſunt imagines: ſicut contra, per earũ-
dem dehoneſtationem dehoneſtantur. 6, quia 6
nullum ornamentum templorum pulchrius,
quam ſacræ imagines in iis collocatæ.

Quæstio deciditur per distinct. imaginum.

Pro decisione quæstionis discernendum esse videtur: 1, inter imagines sacras & profanas, quarum illæ res sacras; hæ res profanas repræsentant. 2, inter imagines sacras, quæ res reuera sacras sine superstitione repræsentant ad recolendam duntaxat earum memoriam: & quæ res siue reuera, siue opinione hominum sacras cum superstitione repræsentant, hoc est ita, vt aut illæ res repræsentatæ ex errore mentis pro Diis habeantur & colantur, aut saltem ipsæ imagines pro mediis habeantur, per quæ Deus aut sancti mortui religiose colantur.

Quod igitur ad propositam quæstionem attinet, eius thesis affirmatiua est vera, si intelligatur de imaginibus non tantum profanis, sed etiam sacris secundi generis. Has enim Deus in suo verbo expresſè prohibuit. Ideoq; magistratui licitum est eas ex templis remouere. At verò thesis negatiua est vera, si intelligatur de imaginibus primi generis. Illas enim nuſpiam Deus in suo verbo prohibuit. Ideoq; magistratui non est licitum eas ex templis remouere, nisi grauis aliqua causa id suadeat.

8 *An magistratui licitum sit religionem in sua Repub. receptam reformare, aut planè mutare.*

Quæstio deciditur per distinct.

VT veritas huius quæstionis rectius & clarius intelligatur, distinguendum est inter religionem veram & falsam. 2, inter religionem veram puram & impuram. Quod ad religionem veram & puram attinet, illius reformandæ aut planè mutandæ nullam potestatem habet magistratus. Est enim non minus, ac alii homines subiectus imperio & legibus supremi Monarchę

Dei.

Dei. Ideoq; eius constitutiones & leges non debet violare aut abrogare, sed potius illas sanctè seruare & custodire: nisi velit ipse, vt Vasallus dominum feudi grauissimè offendere, & ad irã prouocare. Si verò religio in Repub. recepta sit falsa, aut quidem vera, sed impura: tunc licitum est magistratui illam quidem planè mutare, nouamq; & veram religionem introducere: hanc verò reformare & ex impura, quantum in se est, facere puram. Est enim magistratui cura veræ & puræ religionis à Deo cõmissa: imo ipse tenetur sicut abrogare omnia, quæ faciunt ad gloriã Dei obscurãdam, salutẽq; subditorum perdendam, aut saltẽ in periculum adducendam: Ita contra in Rempub. introducere, quæ faciunt ad gloriã Dei illustrandã, subditorumq; salutẽ promouẽdã. Sed in huiusmodi mutatione & reformatione religionis instituenda prudẽter & sedulo cauendũ est magistratui, ne vel ex errore mẽtis, vel ex affectuum aut cupiditatũ prauarum impulsu peccet. Sæpè enim magistratus ex errore mentis falsam, aut impurã religionẽ pro vera & pura amplectitur & defendit; & sic in locũ veræ & puræ relig. conatur introducere falsam aut impurã. Sępè etiã ex ira, odio, ambitione, auaritia, similibusq; affectib. & cupiditatib. prauis religionẽ in Repub. receptã conatur reformare aut mutare. Ne autẽ talè quippiam fiat, necesse est, vt magistratus: *1*, ipse sit verè literatus & probus, verbiq; diuini sciẽs & studiosus: & sic pio animo Deum in verbo suo loquentem, veramque religionem definientem audiat. 2, vt in consilium adhibeat eruditos, pios, veræq; religionis & doctrinæ

Cautela.

Quæ requirãtur in Magistratu qui vult vel mutare vel reformare religionem.

1

2

amantes Theologos, qui vel priuatim vel in publica synodo ex verbo Dei rectè intellecto veram religionem citra præiudicium & prauum animi affectum definiant. Sic Dauid audiuit Nathanem lib.1.cap.7. Rex Asa Prophetam Azariã 2. Paralip.15. Rex Ioas Sacerdotem Ioiadem 1.
3 Paralip.10. Ezechias Leuitas. 3, vt solicitè suæ Reipub. de idoneis Ecclesiarum ministris prospiciat, qui non tantum sint docti & periti sacrarum literarum; sed etiam sciant dextrè & prudenter verbum Dei prædicare, aliosq; ad veræ & puræ religionis amorem ac studium tum doctrinæ synceritate & integritate, tum vitæ piæ
4 & inculpatæ exemplo allicere. 4, ne ex religionis reformatione & mutatione priuatã vel gloriam, vel vtilitatem aucupetur: sed pio zelo & ex scientia veritatis orto Dei gloriam, & æternã subditorum salutem duntaxat quærat.

9 *An magistratui licitum sit leges præscribere in Ecclesia obseruandas?*

Sententia affirmatiua secundũ quid defenditur.

SVnt nonnulli, qui existimant magistratum nullam habere potestatem ferendi leges in Ecclesia obseruandas: propterea quod hoc ius Dei solius & Christi regis sit proprium. Sed hæc sententia simpliciter non est vera. Licet enim magistratus non habeat potestatem ex propria authoritate condendi leges fidei & vitæ Christianæ in Ecclesia obseruandas: tamen in rebus mediis & adiaphoris, quæ per se à Deo neq; sunt præceptæ, neq; prohibitæ, licitum est illi præcipere ea, quæ faciunt ad externum ordinem & decorum: & contra, illa prohibere, quæ causa sunt confusionis, & decori limites transgrediũtur.

10 *An magistratui liceat Religionem veram armis defendere?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.*
quia magistratui cura conseruandi religionē
veram à Deo est commissa. Non potest autem 1
hac in parte suo munere rectè fungi, nisi ad hostium vim & iniuriam propulsandam armis eādem defendat. 2, quia magistratui licet fortunas 2
& corporalem vitam subditorum suorum, armis defendere aduersus latrones, aliosq; hostiles & iniuriosos homines. Ergò multò magis religionem veram, in qua vita animæ & vera felicitas consistit. 3, quia vera religio est fundamē- 3
tum Ecclesiæ Christianæ, quo destructo necesse est ipsam quoq; destrui. Illud igitur ne labefactetur aut planè euertatur ab externis Ecclesiæ hostibus, curandum est magistratui, aut cum alius lenior modus defendendi non sufficit, necesse est, vt ad arma confugiat. 4, quia vera re- 4
ligio est vinculum per quod Respublica cohæret, eiusque quasi propugnaculum. Ne igitur eiusmodi vinculum & propugnaculum dissoluatur & diruatur, necesse est, vt vrgente summa necessitate à magistratu per arma defendatur.

At in contrariam partem obiici potest, religionem esse rem spiritualem & diuinam. Ideoque non corporaliter per arma, sed spiritualiter per verbum Dei, omnesq; Christianas virtutes à magistratu esse defendendam. *Pro cōtraria sententia. Argum.*

Respondeo defensionem religionis veræ esse duplicem, vnam spiritualem, alteram corporalem. Priorem procurare debet magistratus *Quæstio deciditur per distinct.*

per suos Theologos viros doctos & pios. Sed si illa non sufficit ad reprimendum nefarios conatus hostium, manifestasq; iniurias Ecclesiæ intentatas propulsandum: tandem vrgente summa necessitate ad posteriorem cõfugere debet: ita tamen, vt iustitiæ & charitatis Christianæ limites non excedantur. Cauendum autem est magistratui etiam atq; etiã, ne sub specie & prætextu veræ religionis falsa ab ipso per arma defendatur. Quo modo Antiochus olim Iudęos, & Ethnici Christianos vsq; ad internecionem persecuti sunt. Eiusmodi enim defensio est illicita & cum rebellione aduersus Deum, eiusq; verbũ coniuncta. Ideoq; totam Rempub. in maximas calamitates & miserias coniicit.

Cautela.

11 *An magistratus possit esse index in causa religionis?*

Sententia negatiua defenditur.

SVnt nonnulli, qui statuunt magistratum non tantum esse custodem & defensorem religionis; sed simul etiam Iudicem. Sed hæc sententia videtur non simpliciter esse vera. Licet enim magistratus, quatenus est Christianus ex verbo Dei rectè intellecto priuatim iudicare possit, de controuersiis religionis: tamen quatenus est magistratus nempè Politicus, iudicium publicum de religione ad ipsum non pertinet: sed ad Theologos duntaxat orthodoxos & sacrarum literarum peritos, qui Ecclesiæ Dei sunt præfecti, & solius verbi diuini ductum sequuntur. Sicut enim regimen Politicum, ab Ecclesiastico planè est distinctum: ita etiam iudicium Politicum ab Ecclesiastico. Hinc etiam fit, vt in sy-

in synodis sacris à magistratu coactis ipse quidē vocem deliberatiuam habeat in causis religionis; sed non prætoriam & decisiuam.

12 An magistratui licitum sit bona Ecclesiastica in profanos vsus conuertere?

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi neg. Ratio.*
quia bona Ecclesiastica vsibus sacris duntaxat sunt destinata. Idgoque ab illo vero & legi- 1
timo fine in alium illegitimum non sunt conuertenda. 2, quia magistratus ex officii ratione 2
curare debet, vt bona Ecclesiastica non tantum conseruentur & augeantur: sed etiam ad rectum & debitum vsum conuertantur. Id autem facere non potest si ea à sacris vsibus ad profanos transferat. 3, quia sacrilegii species est, bona 3
Ecclesiastica iis, quibus debentur, adimere, & iis, quibus non debentur, attribuere. 4, quia 4
conuersio bonorum ecclesiasticorum in profanos vsus prouocat iram & vindictam Dei aduersus magistratum, totumq; populum: quēadmodum testatur exemplum Balthasaris Chaldæorum regis, qui cum vasa aurea & argentea, quæ ex templo Hierosolymitano pater ipsius Nebucadnezar abstulerat in profanum conuiuii vsum conuertisset, grauiter à Deo punitus est, & *Xenophon lib.7.*
ea ipsa nocte à Satrapis Cyri interfectus. *Obiectio.*

Sed contra hanc sententiam obiici potest, exemplum Dauidis, qui cum in exilio versaretur ad explendam famem vsus est panibus propositionis, quos non licebat nisi sacerdotibus comedere. Ex hoc enim videtur colligi posse,

quod licitum interdum sit magistratui bona ec-
2 clesiastiaca in profanos vsus conuertere. 2, inductio bonorum ecclesiasticorum, quæ vsibus superstitiosis aut idololatricis sunt destinata. Illorum enim vsus videtur à magistratu bona cõscientia posse mutari.

Quæstio deciditur per distinct. Pro solutione harum obiectionum notandum est vsum sacrum bonorum ecclesiasticorũ alium esse legitimum, alium illegitimum. Legitimum esse, quando illa conuertuntur vel ad alendos ministros probos Ecclesiarum & Scholarum, quibus sua debentur stipendia; vel ad alendos & promouendos pauperes studiosos, qui bonæ indolis sunt, & aliquando Ecclesiæ & Reipub. cum fructu inseruire possunt; vel ad distribuendum inter pauperes dignos eleemosynas; vel denique ad ædium sacrarum extructionem aut reparationem. Illegitimam verò esse, quando conuertuntur bona ecclesiastica vel ad superstitionem & idololatriam aliaque vitia hominum fouenda & propaganda; vel ad alios vsus planè ciuiles & profanos, & quidem citra vllam vrgentem necessitatem.

Soluuntur obiectiones. Quod igitur ad primam obiectionem atti-
1 net, respondeo Dauidem non temerè, sed vi summæ necessitatis, quæ legem non habet, impulsum esse ad comedendum panes propositionis: Ideoque ex illo exemplo, quod singulare est, non posse infringi sentẽtiam supra probatam: præsertim cum in ea si non expreßè, saltem tacitè eiusmodi casus necessitatis exci-
2 piatur. Ad alteram obiectionem respondeo licitum quidem esse magistratui bona ecclesia-

stica

ſtica ab vſu profano & illegitimo transferre in vſum ſacrum & legitimum: ſed non licitum eſſe eadem in vſum planè profanum & ciuilem, aut etiam vſum ſacrum illegitimũ conuertere.

CAPVT III.

De cura rei literariæ & Scholaſticæ?

PRÆCEPTA.

1 *Fuit cura religionis. Sequitur cura rei literariæ & Scholaſticæ, quæ requirit vt magiſtratus Politicus de iuuentute in Scholis rectè inſtituenda ſit ſolicitus.*

2 *Illa verò conſiſtit partim in fundatione Scholarum, partim in earundem fundatarum conſeruatione.*

3 *Fundatio Scholarum eſt conſtitutio ludorum literariorum, in quibus iuuentus inſtituatur.*

4 *Eaq; perficitur mediis partim primariis, partim ſecundariis.* *De mediis fundandi Scholas.*

5 *Primaria media ſunt partim ædificiorum Scholaſticorum extructio, partim collegiorum Scholaſticorum conſtitutio.* *Primariis.*

6 *In extructione ædificiorum Scholaſticorum habenda eſt potiſſimum ratio loci, tum in genere, tum in ſpecie.*

7 *In genere locus talis eligendus ad quem facile conuenire vndiq; ſtudioſi, & vbi commo-*

rari & degere possint. Ideoque in eo requiritur partim aeris & victus salubritas, partim fructuum copia, partim commerciorum facilitas, partim incolarum humanitas & commoditas.

8 In specie locus talis eligendus, qui sit salubris, amœnus & tranquillus, hoc est separatus ab omni non tantum fœtore; sed etiam strepitu tum transeuntium, maximè curruum, tum opificum tumultuantium.

9 In constitutione collegiorum Scholasticorum habenda est ratio tam docentium, quam discentium.

10 Docentes sunt præceptores, quorum institutioni iuuentus studiosa committitur.

11 In illis spectanda legitima electio, vocatio, & officii administratio.

12 Electio legitima requirit in docentibus conditiones partim cõmunes, partim proprias.

13 Communes conditiones sunt doctrina solida, & vera probitas.

14 Propriæ conditiones sunt facultas & voluntas benè docendi & instituendi iuuentutem tum in literis, tum in moribus.

15 Facultas consistit partim in scientia linguarum & artium liberalium cum experiẽtia & exercitatione coniuncta: partim in prõptitudine & facilitate animi sensa benè efferẽdi.

16 *Voluntas consistit partim in fidelitate, partim in diligentia, quæ in docendo est adhibenda.*

17 *Vocatio legitima requirit, vt officium docendi iis, qui ad id electi sunt, publica magistratus auctoritate deferatur.*

18 *Administratio legitima officii constat partim recta doctrinæ communicatione, partim idonea disciplinæ gubernatione.*

19 *Discentes sunt discipuli præceptorum institutioni subiecti.*

20 *In illis requiritur partim diligens μάθησις, hoc est, perceptio eorum, quæ à præceptoribus proponuntur, partim prompta obedientia in exequendis præceptorum monitis.*

21 *Secundaria media fundandi Scholam sunt partim recta legum & priuilegiorum Scholasticorum sanctio, partim liberalis & munifica stipendiorum, aliorumq; beneficiorum in Scholas collatio.* Secundariis.

22 *Adhuc de fundatione Scholarum. Restat earundem fundatarum conseruatio, quæ itidẽ perficitur mediis partim primariis, partim secundariis.* De mediis conseruandi Scholas fundatas.

23 *Primaria media sunt partim iusta legum & priuilegiorum Scholasticorũ executio & defensio; partim expedita stipendiorũ & beneficiorum in Scholas collatorũ persolutio & distri-* I Primariis.

butio, nec non eorundem amplificatio.

2 *Secundariis.* 24 *Secundaria sunt partim prompta ædificiorum Scholasticorum reparatio: partim accurata collegiorum Scholasticorum inspectio & visitatio.*

1 *An cura rei literariæ & Scholasticæ pertineat ad magistratum Politicum?*

Pro thesi affir. Ratio. 1 STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia literæ sunt fulcrum & stabilimentum Reipublicæ. Ideoque sicut ædificium sublato fulcro & stabilimento consistere non potest: ita neq; Respublica sine literis. 2 2, quia literæ sunt fons omnium in Repub. bonorum: sicut contra ruditas & inscitia, omnium miseriarum & calamitatum. Et propterea Plato in dialogo 5. de Repub. sapienter admodum ait: ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν καὶ δυνάσται λεγόμενοι φιλοσοφήσωσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσι; hoc est nisi Philosophi regnauerint in ciuitatibus, aut qui nunc reges & domini potentes dicuntur, Philosophati fuerint, non est malorum quies ciuitatibus. 3 3, quia Scholæ sunt optimarum linguarum & artium, morumq; honestorum officinæ, in quibus iuuentus ad sapientiam, virtutem & eloquentiam capessendam præparatur & excolitur. 4 4, quia Scholæ sunt Musarum & Gratiarum domicilia, in quibus nisi iuuentus informetur, necesse est tandem barbariem & Cyclopicam immanitatem Rempublicam inuadere & opprimere. 5 5, quia Scholæ sunt seminaria Ecclesiæ & Reipub. Sicut enim

enim in ſeminariis omnis generis plantæ naſcuntur & educantur, quæ poſtea ad excolendos & exornandos hortos, agroſq; transferuntur: Ita etiam in Scholis educantur & inſtituuntur multi ſtudioſi adoleſcentes, qui poſtea ex iis ad gubernacula Eccleſiæ & Reipublicæ trāſferuntur. 6, quia Scholæ ſunt armamentaria 6
Reipublicæ, ex quibus omnis generis arma depromuntur, non tantum ad propugnandam veram & orthodoxam religionem aduerſus hæreticos, ſed etiā ad defendēdam & conſeruandā ipſius Reipublicæ ſalutem ac incolumitatem. 7, 7
quia ad magiſtratum Politicum pertinet cura omnium rerum, quibus Reſpublica poteſt conſeruari, amplificari, eiusq; ſtatus felicior reddi. Inter illas autem res etiam numerantur literę & Scholæ, vt ex ſuperioribus argumentis liquet. 8, 8
quia hiſtoriæ teſtantur omnes imperatores reges & principes, quibus ſalus Reipublicæ cordi fuit, Scholarum habuiſſe rationem, easq; variis beneficiis, priuilegiis & immunitatibus donaſſe & ornaſſe: contra verò eos, qui Rempublicam neglexerunt aut euertere voluerūt, ſimul ſcholarum curam abieciſſe, aut iis inſidias & perniciem ſtruxiſſe.

Notandum autem curam rei literariæ & Scholaſticæ alio modo competere magiſtratui Politico, quam iis, quibus regimen Scholarum eſt commiſſum. Illi enim competit ex propria autoritate & poteſtate: his vero ex autoritate & poteſtate à magiſtratu Politico delegata. *Obſeruatio.*

2 *An in Republica benè constituta vtilis & necessaria sit recta iuuentutis in Scholis literariis institutio?*

Pro thesi affir. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia fons & radix omnis sapientiæ, eloquentiæ & virtutis est recta iuuentutis in Scholis literariis institutio. 2, quia nemo euadere potest ciuis bonus, bonusq; Reipublicæ gubernator, nisi in Scholis literariis benè fuerit institutus. 3, quia iuuentus à natura ad vitium potius, quam ad virtutem est procliuis. Ideoq; curandum sedulò est, vt per rectam in Scholis institutionem à vitio abstrahatur & ad virtutem assuefiat. 4, quia ex institutione praua mali pueri; peiores adolescentes; pessimi viri euadunt: sicut contrà ex institutione recta boni pueri, meliores adolescentes, optimi viri euadunt. Hinc tam Plato quam Aristoteles in libris de Repub. asserunt hominem perperam educatum deteriorem euadere bestiis: rectè verò institutum diuinum reddi. 5, quia salus & felicitas Reipublicæ pendet à recta iuuentutis in Scholis institutione: sicut contra à praua institutione, interitus & infelicitas eiusdem. Et hoc testatur etiam Piccolomineus, in gradu 10. Philosophiæ moralis cap. 30. cum de recta iuuenum institutione asserit, quod sit salus Reipub. cultus plantarum eius, radix regnorum, sanitas magistratuum, expurgatio vrbium, incolumitas rectarum administrationum, conseruatioq; nobilitatis. 6, quia sicut solum bonum cessante cultura sterilescit: & arbores tenellæ per incuriam tortuosæ crescunt: ita adolescentes neglecta institutione recta,

cta, inutiles & praui Reipublicæ ciues euadunt. 7,quia vt Casus docet lib. 8. Sphæræ ciuitatis c. 1. qualem optamus ciuitatis formam, talem oportet esse iuuentutis curam.

3 An publica iuuentutis in Scholis literariis institutio sit præferenda priuatæ?

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: *Pro thesi affir. Argum.*
1,quia publica institutio pendet à communi 1
constantiq; iudicio & autoritate virorum sapientium & prudentium; præsertim verò eorum, qui ad gubernacula Reipub. sedent: priuata verò à priuato vnius atq; alterius hominis iudicio, quod varium est & mutabile. 2,quia illa semper 2
spectat & dirigitur ad bonum publicum & commune: hæc verò ad bonum domesticum & priuatum. 3,quia illa fit in loco publico, & quasi in 3
luce Reipublicæ: hæc vero, in loco priuato & quasi in tenebris domesticorũ parietum. Semper autem lumen anteponendum est tenebris, præsertim iis, qui in luce aliquando viuere cupiunt. 4,quia illa est seuera & arcta ob legum re- 4
pagula, ad quas seruandas docentes & discentes sunt obligati: hæc verò, est mollis & laxa partim ob nimiam dilectionem & indulgentiam parentum erga liberos, partim ob iniuriam & negligentiam pædagogorum. 5, quia institutio 5
publica excitat ingenia adolescentum ad persequendum & æmulandum virtutes, quæ publicè vel in ipsis, vel in aliis laudantur; & fugienda vitia, quæ vituperantur: eadem studiorum communitate & similitudine amicitiam firmam & constantem inter commilitones conciliat: eadem varios hominum mores leges & instituta iuuentuti nota facit; & sic eam

prudentiorem efficit: eadem philautiam & superbiam studiosorum reprimit, efficitq; vt modestè de se sentiant, quatenus cum aliis doctioribus sese comparantes vident sibi multa deesse, quæ in aliis reperiuntur: denique eadem prohibet, ne iuuentus vel falsa doctrina vel prauis moribus imbuatur: cum præceptores nihil audeāt in Scholis, nisi quod publicè probatum est, suis discipulis proponere & præcipere. Contraria autem effecta plerumq; à priuata oriuntur institutione.
6 6, quia publicam institutionē præ priuata probarunt olim non tantum Persæ, Athenienses & Lacedæmonii: sed etiam multi Imperatores & Principes Imperii Romani, qui passim Academias instituerunt vt iuuentus eò commodius publicè institui possit.

Pro thesi neg. Argum.

At contra pro thesi negante adduci possunt hæc argumenta:
1 1, quia nemo maiorem curam habet liberorum, meliusque eorundem naturam & mores norunt, quam parentes, vtpote à quibus nati, educati, & enutriti fuerunt. Ideoque etiam priuata parentum plus ponderis videtur habere apud liberos, quam publica aliorum institutio.
2 2, quia pueri, qui in Scholis instituuntur, in turba hominum viuunt: Ideoque eo facilius prauis eorum moribus & exemplis imitandis corrumpi possunt, quam qui priuatim instituuntur.
3 3, quia adolescentes qui ad scholas diuersas mittuntur, subinde præceptores & institutionis formam mutant: & sic eandem corruptelæ sortem experiuntur, quam plantæ sæpius translatæ, aut vina crebrò in alia vasa effusa.
4 4, quia maiore cum fructu labor insti-

institutionis paucis, quam pluribus impendi solet. Ideoque priuata institutio magis apposita est ad rectè informãdos pueros, quam publica. 5; quia idem comprobat exemplum Chaldæorum & Ægyptiorum, qui à patribus suis priuatim fuerunt in Philosophia instituti, virique doctissimi euaserunt. 5

Pro decisione quæstionis notandum est *1*, institutionem iuuentutis publicam à priuata temerè non esse separandam: sed vtramq;, quantum fieri potest, coniungendam esse. 2, priuatam institutionem, si legitimo modo fiat, esse quidem in suo genere bonam; sed tamen meliorem & vtiliorem esse publicam, si itidem rectè fiat. *Quæstio deciditur per theor.* 1 2

Neque obstare argumenta pro contraria sententia adducta, cùm illa fallaciam partim petitionis principii, partim accidentis, partim incõsequentiæ in se contineant. *Soluuntur argumenta contraria.*

4 *An Scholæ literariæ omnes sint eiusdem generis?*

STatuitur thesis negatiua. Nam 1, cum iuuentus constet ex maribus & fæminis: & non minus hę quam illi recta institutione indigeant: hinc rectè Schola literaria alia dicitur masculina; in qua masculi; alia fœminina, seu puellaris, in qua fœminæ seu puellæ instituuntur. Deinde cum institutio & disciplina Scholastica alia sit arctior, alia liberior, quarum illa classicis: hæc publicis discipulis conuenit: hinc Schola alia dicitur classica; alia publica. Postremo, cum Schola publica alia maioribus, alia minoribus *Scholæ diuisio.* 1 2 3

priuilegiis & immunitatibus sit donata, hinc alia vulgò dicitur Academia seu vniuersitas: alia verò Gymnasii vel celebris vel illustris titulo gaudet.

5 Quales præceptores in Scholis literariis iuuentuti studiosæ à magistratu Politico sint præficiendi?

CVm quilibet homo aptus & idoneus non sit ad suscipiendum in Scholis docẽdi munus, iuuentutemq; instituendam: curandum est diligenter magistratui Politico, vt non nisi idonei præceptores eligantur. Sunt autem idonei in genere, qui sunt solidè docti, & verè probi: in specie verò, qui possunt & volunt iuuentutem dextrè docere ac instituere. Tales autem sunt, qui sunt 1, verè pii: siquidem eruditionis & sapientiæ veræ fons ac fundamentum est timor Domini. 2, qui morum integritate sunt præditi, ne vita ipsorum à doctrina discrepare videatur. 3, qui doctrina solida & non ventosa aut circumforanea sunt instructi. 4, qui vsu & experientia rerum, præsertim verò rei Scholasticæ valent, vt & noscere & tractare ingenia adolescentum benè possint, & ad eorum ætatem & mores naturales sese accommodare. 5, qui instar parentum amant suos discipulos iisque benè cupiunt. 6, qui fideliter & diligenter, non obiter & perfunctoriè suos discipulos instituunt in rebus vtilibus & necessariis. 7, qui methodum bonam, hoc est perspicuam, facilem & breuem in docendo adhibent. 8, qui neq; austeros & acerbos, neq; nimis blandos sese erga discipulos præbent: cum illud odium; hoc contemptum pariat.

Qui sint idonei ad docendũ in Scholis. Requisita docentium. 1 2 3 4 5 6 7 8

6 *In quibus rebus iuuentus studiosa sit instituenda?*

NOn satis est magistratum Politicum iuuentuti studiosæ in Scholis præficere præceptores idoneos, nisi etiam de iis rebus sit solicitus, in quibus illa est instituenda. Sunt autem illarum rerum tria summa capita, nempè artes liberales, mores & linguæ: quæ adeò sunt necessaria iuuentuti, vt sine iis neq; finem internum studiorum suorum, qui in sapientia virtute & eloquentia, seu, vt alii loquuntur in benè sapiendo, benè agendo & benè dicendo consistit assequi, neq; defectum naturæ qui vel in mente, vel in voluntate, vel in lingua reperitur, explere, & sic seipsam debito modo perficere possit. Per studium enim artium liberalium homo deducitur ad sapientiam, quæ in perspicientia veri & falsi; boni & mali sita est: per studium bonorum morum, ad virtutem: denique per studium linguarum ad eloquentiam. Quorum trium bonorum si homo sit particeps nihil obstat, quo minus homo perfectionem mentis, voluntatis & linguæ assecutus esse meritò dicatur. Quod si quis obiiciat, præter studium artium liberalium, bonorum morum & linguarum requiri etiam studium veræ religionis & pietatis: responderi potest, id sub studio bonorum morum tanquam sub suo genere comprehendi: Ideoque non opus esse, vt seorsum & separatim ponatur.

Tria rerum genera recensentur.

Obiectioni occurritur.

7 *An linguarum studium Iuuentuti sit necessarium & vtile?*

Pro thesi affir. Argum.

PRo thesi affirmante valent hæc argumenta:
1, quia linguæ sunt dona Dei, humano gene-
1 ri publici boni gratia concessa. 2, quia sunt in-
2 strumenta celebrandi Deum, eiusq; gloriam il-
3 lustrandi. 3, quia sunt instrumenta Ecclesiæ &
Reipub. vtilitatem & salutem promouendi &
4 amplificandi. 4, quia sunt ministræ & famulæ
sapientiæ, non tantum quatenus ad eam nos de-
ducunt; sed etiam quatenus ipsa suos thesauros
5 per illas nobis communicat. 5, quia sunt inter-
nunciæ & interpretes mentis, quatenus homo
per illas mentem & voluntatem suam aliis pate-
6 facit & declarat. 6, quia ciuilis hominum so-
cietas sine linguarum cognitione coli & conser-
uari non potest. Nam vt ait Cicero, surdi sumus
7 omnes in linguis, quas non intelligimus. 7, quia
linguarum cognitio gratiam & beneuolentiam
haud exiguam parit, quatenus homines magis
afficiuntur eo sermone, qui sensibus illorum est
8 conueniens. 8, quia linguarum cognitio ma-
gnam dignitatem & autoritatem homini con-
ciliat, quatenus varios populos beneficio illarũ
intelligere & alloqui potest: Inprimis verò Re-
gibus & principibus; quatenus ipsi omnium
suorum subditorum sermonem intelligere pos-
sunt, neque opus habent interpretib. per quos,
9 cum iis loquantur. 9, quia omnibus seculis stu-
dium linguarum, in magno precio fuit habitum
& diligenter exculutm. Hinc legimus Roma-
norum filios ad Rempub. aliquando accessuros
primò Hetruscam linguam, post Græcam didi-
cisse.

cisse. Et de Mithridate Rege narratur, quod duas & viginti linguas calluerit, illorum scilicet populorum, quibus imperabat. De Carolo etiam magno scribitur, quod Græcæ linguæ adeo fuerit deditus, vt ipse Græcos legatos audierit & his Græcè responderit. Idcircò etiam aurea bulla per Carolum IV. Imperatorem facta iubet Electorum filios & successores discere linguam Græcam Latinam & Illyricam, quò cum multis gentibus sermonem communicare possint.

At contra pro thesi negante afferri solent *Pro thesi neg.*
hæc argumenta: 1, quia linguarum varietas pœ- *Argum.*
næ loco à Deo hominibus est inflicta. 2, quia 1
linguæ sunt errorum & hæresium seminaria. 3, 2
quia occasionem præbent ad factiones, prodi- 3
tiones, omnisque generis dolos in Repub. ma-
chinandos. 4, quia linguarum peregrinarum 4
studium mores simul peregrinos in Rempub.
introducit. 5, quia bonarum artium studia re- 5
tardat. Dum enim homo linguis discendis va-
cat, non potest suam operam artibus benè im-
pendere. 6, quia ad patriæ & Reipub. decus ac 6
gloriam facit vernaculam potius linguam ex-
colere, & in ciuili hominum conuersatione v-
surpare, quam peregrinam. 7, quia olim in vi- 7
tio habebatur, si quis multas ac diuersas linguas calleret. Hinc Alcibiades à Galeno reprehensus fuit, quod multitudine linguarum vteretur. Hinc etiam Geryonem vt monstrum tricorporeum fingunt fabulæ, & tria corda habentem propter tres linguas quas nouerat. Itē Ericthonium hominem biformem quidē fabulati sunt,

parte corporis inferiore Draconis, superiore, hominis formam habentem, ob Ægyptiæ & Græcæ linguæ peritiam.

Quæstio deciditur per distinct. Pro decisione quæstionis distinguendum est linguas principales, quarum vsus latissimè patet, cuiusmodi inprimis sunt Hebræa Græca & Latina & hodierno tempore Italica & Gallica; & inter linguas minus principales, quorum vsus arctis limitibus est circumscriptus. De prioribus si quæstio intelligatur simpliciter thesis affirmatiua est vera. Neq; obstant argumenta pro thesi negante allata. Illa enim partim fallaciam à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, partim fallaciam accidẽtis, partim fallaciam ex inconsequentia materiali continent. Ideoque necessariam vim probandi non habent.

8 *An Philosophiæ studium iuuentuti Scholasticæ sit inculcandum?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia Philosophia est rerum diuinarum & humanarum causarumq;, quibus hæ res continentur, scientia. 2, quia est donum & inuentum Dei immortalis. Et propterea etiam Poetæ fingunt Mineruam, quæ est sapientiæ præses, ex cerebro Iouis natam esse: Et Musas esse Iouis & Mnemosynæ filias. 3, quia hominem ducit in cognitionem veri & falsi, boni & mali. 4, quia est medicina & cultura animi, quæ vitia radicitus extrahit, animosque hominum præparat ad satus virtutum accipiendos. 5, quia est mater omnium laudatarum artium. 6, quia ab animo hominis tanquam ab oculis omnem caliginem dispellit, vt

vt ſupera, infera, prima, vltima & media videre poſſit. 7, quia viam benè agendi & viuendi mõ- 7
ſtrat. 8, quia ſicut ager quantũuis fertilis ſine cul- 8
tura fructuoſus eſſe non poteſt: ſic neq; ſine Philoſophia ingenium adoleſcentũ. 9, quia Philo- 9
ſophiæ ſtudium parit homini delectationes puritate & firmitate inſignes & admirabiles. 10, quia 10
hominem in terris Deo ſimilem reddit. 11, quia 11
ab origine mũdi optimi quiq; Philoſophiæ ſtudium partim excoluerunt, partim in magno pretio habuerunt.

At pro contraria ſententia ab aliis obiici ſolẽt *Pro theſi neg. Argum.*
hæc argumenta: 1, quia Philoſophia ductum ſequitur rationis, quæ cæca eſt & ſcortũ Diaboli. 2, 1
quia ſuis ſtrophis & ſophiſmatis perſtringit ocu- 2
los mentis, ne vnquam lucem clariſſimam veritatis præſertim cœleſtis cernere poſſit. Ideoque etiã Paulus ad Coloſſenſes c.2. hortatur, vt ſibi caueant, ne per Philoſophiã inſtar prædæ abducantur & ſeducantur. 3, quia eſt ſecularis & ani- 3
malis ſapientia, quę hominem à reb. diuinis, cœleſtibus & ſpiritualib. ad res humanas, terrenas & corporales contẽplandas abducit, eumque non meliorem ſed deteriorẽ efficit. 4, quia eſt mater 4
hæreſium: & propterea etiã Tertullianus in lib. aduerſus Hermogenem Philoſophos vocat Patriarchas hæreticorum. 5, quia Philoſophi qui 5
in ſola contemplatione rerum verſantur, ad gerendam Rempub. & functiones ciuiles ſunt inepti. 6, quia Philoſophi plerunque ſunt 6
mancipia vitiorum: & propterea etiam olim ex vrbibus proſcripti & eiecti fuerunt, vt videre eſt apud Petrum Gregorium Toloſa-

num lib. 17. de Repub. cap. 7. 7, quia *eorum ventosa loquacitas*, vt ait Bernhardus, *non bonus est imber, qui sterilitatem magis intulit terris, quam fertilitatem.*

Quæstio deciditur per distinct.

Pro solutione horum argumentorum distinguendum est: 1, inter Philosophiam veram, de qua quæstio proposita intelligitur, & inter falsam. 2, inter vsum & abusum veræ Philosophiæ. 3, inter vitia Philosophorum & ipsius Philosophiæ. 4, inter rationem rectam & prauam, sanam & corruptam. Quod igitur ad argumenta obiecta attinet, respondeo ad primum, illud non esse simpliciter verum, sed tantum de Philosophia falsa, & ratione praua ac corrupta; Philosophia enim vera sequitur ductum rationis rectæ, quæ non cæca est, neq; scortum Diaboli, nisi per calumniam, dici potest. Ad secundum tertium & quartum argumentum respondeo illa per se esse vera de falsa Philosophia: veræ autem Philosophiæ non nisi per accidens propter abusum, qui vitio hominum accidit, attribui posse. Ad quintum respondeo illud quidem in se esse verum: sed inde tamen nihil contra vniuersam Philophiam concludi posse: cum alia sit theoretica, alia practica.

Soluuntur argumenta pro thesi neg. allata.

1

2

3

4

5

6

7 Ad sextum & septimum respondeo vitia Philosophorum non posse per se ipsi imputari Philosophiæ. Ideoque Philosophiam veram esse quidem sua natura bonam, dignamque quæ excolatur: tametsi Philosophi ipsi sint mali, dignique, qui ob vitia puniantur.

9 An

9 *An in recta iuuentutis institutione maior bonorum morum, quam doctrinæ sit habenda ratio?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia boni mores ad vitam rectè instituendã plus momenti conferunt quam doctrina. 2, quia iuuentutem præparant & disponunt ad veram doctrinam & sapientiam capessendam. 3, quia iuuentutem magis ornant, Deoque & hominibus gratiorem & amabiliorem reddunt. 4, quia doctrinam in animum hominis improbi infundere perinde est, ac in puteum cœnosum aquam puram infundere. Sicut enim hæc contamnatur & corrumpitur admixtione cæni: ita etiam doctrina contagio improbitatis. Et propterea etiam Pythagoras in suis Symbolis, inter alia monet cibum in matulam non esse iniiciẽdum, hoc est, doctrinam bonam homini improbo non esse communicandam, propterea quod ibi corrumpatur & putrescat. 5, quia doctrina seiuncta à bonis moribus est veluti gladius acutus in manu furentis. 6, quia qui proficit in studiis & deficit in moribus, plus deficit, quam proficit. 7, quia vt oculi vitio aliquo laborantes perperam cernunt: ita homo improbus de rebus malè iudicat. 8, quia homines malè morati inepti sunt ad conuersationem hominum; non secus ac vinum austerum potioni neutiquã est accommodatum. 9, quia mali mores Reipublicæ plus nocent, quam ruditas & inscitia.

Pro thesi affir. Ratio. 1 2 3 4 5 6 7 8 9

10 *Quæ requirantur in discipulis, in quibus præceptorum in Scholis institutio debet esse fructuosa?*

ACtum hactenus fuit de iis, in quibus præceptores suos discipulos in Scholis instituere debent. Quoniam autem institutio præceptorum non potest esse fructuosa, nisi discipuli etiā ea, quæ in ipsis requiruntur, ad illam conferant: non immeritò quæritur, quænam illa sint. Ac licet in iis recensendis discrepantes aliorum opiniones reperiantur: tamen commode ad tria generalia requisita capita videntur referri posse.

Requisita discentium exponuntur.

Primum igitur requisitum est φύσις, hoc est Natura, cuius appellatione intelligitur nō tantum
1 naturalis docilitas, hoc est doctrinæ & virtutis capacitas, quæ ab anima rationali in omnes cōmuniter homines deriuatur: sed etiam vel maximè natiua hominis ad studia liberalia, aut certum aliquod illorum genus aptitudo, inclinatio & propensio, quæ ex bono corporis temperamento resultat, neq; in quoslibet homines cadit, sed certorum duntaxat est propria, cuiusmodi est ingenium, bonum & indoles bona.

2 Alterum requisitum est φιλομάθεια, hoc est, cupiditas discendi, quæ in se includit non tantum verum & constantem amorem erga præceptores & studia liberalia: sed etiam assiduum & indefessum in discendis rebus vtilibus & necessariis laborem cum piæ precationis studio, firmoque obediendi proposito coniunctum.

3 Tertium requisitum est ἄσκησις, hoc est, exercitatio quæ triplex est, vna mentis, altera morū, tertia linguæ seu styli. In eaq; tanta vis est posita,

vt

vt etiamsi natura & cupiditas discendi in discipulis adsit: tamen, nisi cum illis exercitatio assidua coniungatur, non fructuosa sit futura ipsa præceptorum in Scholis institutio. Sicut enim fabricando fiunt fabri: & cithara pulsanda citharædi: ita etiam per exercitationem homines euadunt sapientes probi & eloquentes.

CAPVT IV.

De legum ciuilium sanctione & promulgatione.

PRÆCEPTA.

1 *Tantum de cura rerum sacrarum. Sequitur cura rerum ciuilium, quæ postulat vt magistratus Politicus de disponendis, ordinandis & procurandis mediis quæ ad ciuilem Reipub. vtilitatem pertinent, sit solicitus.*

2 *Eaq; vel est primaria vel secundaria.*

3 *Primaria est duplex, vna cura legum, altera cura pacis & securitatis publicæ.*

4 *Cura legum exigit, vt magistratus Politicus legitimè & iustè Rempub. administret.*

5 *Eaq; perficitur partim sanctione legum ciuilium: partim legum sancitarum executione aut mutatione.*

6 *Sanctio legum ciuilium est opus magistratus Politici quo certæ leges in Republica obseruandæ pro illius necessitate & vtilitate constituuntur.*

7 *In illa spectanda partim legum condendarum bonitas, partim recta earundem promulgatio.*

Conditiones bonarũ legum explicantur.

8 *Bonitas legum æstimatur ex conditionibus in iis requisitis.*

9 *Illarum aliæ sunt reales, aliæ verbales.*

10 *Reales conditiones sunt, quæ ipsam naturam legum spectant.*

11 *Suntq; aliæ primæ, aliæ secundæ, aliæ tertiæ classis.*

12 *Primæ classis sunt, quæ efficientem & finem legum concernunt. Illarum vna vult, vt leges ab iis condantur, qui ius condendi obtinent; altera est, vt ad bonum publicum, non priuatum destinentur.*

13 *Secundæ classis sunt quæ subiectum occupans & recipiens legum spectant. Illarum vna exigit, vt leges de iis rebus condantur, quæ seruari possunt ab iis, quibus feruntur: altera, vt iis ferantur, qui ad eas seruandas sunt obligati.*

14 *Tertiæ classis sunt, quæ adiunctam quantitatem & qualitatem legũ spectant. Illarũ vna vult, vt leges paucæ, non multæ ferantur: altera, vt leges sint honestæ, iustæ, vtiles & necessariæ, adeoque consuetudinibus, moribus, locis & temporibus conuenientes.*

15 *Ver-*

15 *Verbales conditiones sunt, quæ verba legum spectant: eæque exigunt, vt leges perspicuè & intelligenter, non obscurè & ambiguè sint scriptæ.*

16 *Recta legum latarum promulgatio est opus magistratus Politici, quo leges conditæ & scriptæ ritè proponuntur publicè, vt subditis omnibus innotescant.*

1 *An cura legum magistratui sit necessaria?*

Pro thesi affir. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia leges sunt sententiæ, quæ præcipiunt facienda, prohibentq; contraria. Vnde etiam Stoici legem dicunt esse λόγον ὀρθὸν προστακτικὸν μὲν τῶν ποιητέων, ἀπαγορευτικὸν δὲ τῶν οὐ ποιητέων. 2, quia sunt regulæ & mensuræ actuum agendorum vel omittendorum: seu vt alii loquuntur, sunt canones iustorum & iniustorum. 3, quia sunt εὕρημα καὶ δῶρον θεοῦ, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἑκουσίων ἁμαρτημάτων, πόλεων δὲ συνθήκη κοινὴ καθ' ἣν ἅπασι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν τῇ πόλει: hoc est, *inuentum & munus Dei, decretum hominum prudentium, correctio peccatorum spontaneorum, commune pactum ciuitatis, ad cuius præscriptum omnibus, qui in ciuitate sunt viuere conuenit.* 4, quia leges sunt anima & spiritus vitalis ciuitatis. Vt enim corporis viuentis vis omnis ab anima & spiritu vitali pendet: ita Reipublicæ, à legibus. Et sicut corpus viuens sublata anima interit: ita etiam Respublica, sublatis legibus. Et hoc testatur etiam Seneca lib. 1. de Clementia, inquit legem esse vinculum, quo Respublica cohæret, & spiritum vitalem, quem trahit ciuitas: ita vt sine

5 lege Respublica sit futura onus & præda. 5,quia
leges sunt fundamentum firmum Reipublicæ,
6 quo eius status fulcitur & continetur. 6,quia le-
ges sunt oculus Reipublicæ, lucerna vitæ ciuilis,
trutina iustitiæ, custos libertatis, disciplinæ &
pacis publicæ, infirmorum auxilium, potentum
7 frenum. 7,quia leges omnis felicitatis publicæ
8 causæ sunt. 8, quia leges nihil aliud sunt quam
9 mutus magistratus. 9,quia sicut Architectus sine
libella & linea opus suum rectè efficere non po-
test: ita neq; magistratus sine legibus Rempu-
blicam benè administrare. Ideoq; non malè le-
10 ges norma directrix imperii dici potest. 10,quia,
vt Euripedes ait:

Οὐκ ἐστὶν οὐδὲν κρεῖσσον, ἢ νόμοι πόλει καλῶς τεθέντες. *Non est quicquam melius ciuitati, quam leges benè conditæ.* Vnde à Cicerone lib. 1. de legib. sub finē lex dicitur *vitiorum emendatrix, virtutumq; commendatrix.* Et à Petro Gregorio lib. 10. de Repub. c. 5. *fundamentum iustæ libertatis, fons æquitatis, mens, animus, consilium & sententia ciuitatis.* Item ibidem, quod *Deus est in mundo: gubernator, in naui: præcentor in choro: Dux, in exercitu: hoc lex dicitur esse in ciuitate.*

2 Vtrum lex magistratui: an magistratus legi præesse debeat?

HÆc quæstio à Philosophis in vtramq; partem disputari solet, vt videre est apud Petrum Gregorium lib. 7. de Repub. cap. 20. Et Piccolomineum gradu 10. Philosophiæ moralis c. 19. Casum, lib. 3. Sphæræ ciuitatis cap. 11.

Pro priore parte. Argum.

Pro priore parte quæstionis afferri solent hæc
1 argumenta: 1,quia lex est vox Dei & naturæ iu-

bens

bens ea, quę facienda sunt, prohibensq; contra-
ria. 2, quia est recta ratio menti hominis, à Deo 2
insita dictitans quid sit honestum & turpe, iustũ
& iniustum. 3, quia est regula prudentiæ vitam 3
ciuilem informans & dirigens. 4, quia regina est 4
omnium rerum diuinarum & humanarũ, adeo-
que omnium hominum & immortalium, vt ex
Pindaro docet Plutarchus in libro de Regno. 5, 5
quia lex benè constituta erroribus & perturba-
tionib. nõ est obnoxia, quẽadmodum magistra-
tus. Ideoq; neq; vllo externo rerũ aut personarũ
respectu corrumpi potest. 6, quia qui legem prę- 6
esse iubet, videtur iubere Deum præesse & legẽ: *Aristoteles*
qui autem hominem, iubet præesse & bestiam. *lib. 1. Polit. c.*
Libido quippe talis est quæ obliquos reddit etiã *12. & lib. 4. c.*
viros optimos in potestate constitutos, vt docet *16.*
Piccolomineus & Petrus Gregorius in locis su-
pra citatis. Hinc etiam Aristot. lib. 5. Ethic. Nico-
mach. docet non hominẽ, sed rationem domi-
nari debere. 7, quia Plato in lib. de legib. ait, *inte-* 7
ritum paratũ esse illi ciuitati, in qua non lex magistra-
tibus, sed magistratus legib. præsunt: salutem verò illi,
in qua lex magistratib. dominatur. Hinc Solon ro-
gatus *quomodo ciuitas in optimo statu degeret*, respõ-
dit: *Si ciues magistratui, magistratus vero legib. obe-*
diat. 8, quia magistratus officio suo rectè fungi 8
non potest, nisi illud secundum legum normam
exequatur. Hinc Bodinus lib. 6. de Repub. c. 8.
inquit: *Non magistratus de lege, sed secundum legẽ*
iudicare necesse est, aut infamiæ notam subire.

At contra pro posteriore parte quæstionis *Pro posteriore*
adduci solent hæc argumẽta: 1, quia magistratus *parte.*
est lex viua & loquens, & quasi anima ciuitatis. *Argum.*
1

Ideoque merito legi præesse debet; quatenus
2 est inanimata & muta. 2, quia prudentia est præses & moderatrix omnium rerum, præsertim vitæ ciuilis. Illa autem non legi, sed magistratui inest.
3 3, quia Deus præest legibus fati & naturæ. Ideoque cum magistratus sit vicarius Dei, eiusque imago animata, vt supra à nobis probatum fuit: sequitur magistratum etiam
4 debere præesse legibus. 4, quia lex cum de rebus vniuersalibus tractet, non potest omnes speciales casus exprimere: Ideoque in rebus singularibus contingentibus & futuris sæpè deficit. Necesse igitur est, vt defectus eiusmodi à
5 magistratu expleantur. 5, quia conditor legũ præesse debet legibus à se conditis. Magistra-
6 tus autem est conditor legum. 6, quia sicut medicus nõ semper astrictus esse debet ad præcepta suæ artis, sed interdum in casibus specialibus pro sua prudentia agere in curando ægroto: ita etiam magistratus non semper astrictus esse debet ad leges, sed interdum pro sua prudentia regimen ciuile moderari. Hinc etiam fit, vt quẽadmodum melius est prudentem medicum, quàm artem consulere: ita etiam melius est prudentem magistratum, quàm legem consulere, si
7 ciuitatem spectes. 7, quia leges ciuiles nihil valent nisi à magistratu omnem suam authoritatem & vim accipiant.
8 8, quia leges sæpè nimis rigidæ & seueræ essent, nisi illas magistra-
9 tus æquitate temperaret & molliret. 9, quia magistratus gladium habet, quo putrida membra Reipublicæ potest percutere vel tollere: Lex
10 autem nõ. 10, quia sicut aurifaber Lydio lapide ex-

explorat aurum, verumq; à falſo diſcernit: ita magiſtratus ſua prudentia explorat ius, verumq; à falſo & adulterino diſcernit, *ii*, quia leges a- *ii*
ranearum telis ſunt ſimiles, vt à Solone, Saleuco & Anacharſi dictum eſt. Sicut enim illæ muſcas, aliaq; inferiora animalia retinent: veſpas verò & alias violentiores beſtiolas tranſmittunt: ita legibus pauperes & impotentes aſtringuntur; diuites verò & potentes elabuntur. Ideoq; neceſſe eſt vt magiſtratus legibus præſit.

Quæſtio deciditur per theoremata.

Pro deciſione quæſtionis obſeruanda ſunt ſequentia theoremata: 1, legem ſine magiſtratu in Repub. non poſſe conſiſtere: neque magiſtratum ſine lege. Ideoq; neceſſariam eſſe v- *1*
triuſq; coniunctionem. 2, legem præeſſe debe- *2*
re magiſtratui, partim vt normam ſecundum quam imperium ſuum ſeu Reipublicæ adminiſtrationem inſtituere ac conformare poſſit; partim vt frenum, quo prauæ ipſius cupiditates &
affectus coerceantur. 3, magiſtratum præeſſe *3*
debere legi partim vt principium ipſius efficiẽs; partim vt cuſtodem & executorem; partim vt iudicem prudentem & iuſtum, qui legem rectè & ſecundum æquitatis normam interpretetur, eiuſq; in ſpecialibus quibuſdam caſibus defectũ
congruenter expleat. 4, melius & efficacius re- *4*
gi Rempublicam ab optimo magiſtratu, quàm ab optima lege.

3 *Vnde leges ſuam habeant originem?*

CVm tanta ſit præſtantia legum, vt ſine iis nulla hominum ſocietas conſtare poſſit: non immeritò quæritur, vnde illæ ſuam origi-

nem habeant. Etsi verò hac de re non concors est Philosophorum opinio: tamen maximè probanda videtur sententia eorum, qui originẽ legum partim ad Deum, partim ad homines referunt. Deus enim est prima causa efficiẽs legum: tum quia est supremus Monarcha mũdi, & ex se potestatem imperandi, prohibendiq; obtinet: tum quia sapientissimus est & iustissimus, adeoque autor & exemplar omnis boni in natura: tum quia hominibus, quatenus personam magistratus gerunt, ipsiusq; vicarii sunt ius condẽdi leges prudentiamq; nomotheticam largitur. Homines verò ipsi sunt secunda causa efficiens legum, quatenus iure condendi leges prudentiaq; nomothetica à Deo sunt instructi. Idcircò Lycurgus dicitur cõdidisse leges Lacedęmoniis; Draco & Solon Atheniensibus; Saleucus, Locrensibus; Charundas Carthaginensibus; Philolaus Corinthiis & Thebanis; Zoroaster, Bactrianis & Persis; Mercurius Trismegistus Ægyptiis; Minos, Cretensibus; Zamolxis, Scythis; Numa Põpilius Romanis; Plato, Magnesiis, &c. Quoniam verò leges ab hominibus latæ nullam per se vim habent, nisi consentiant cum legibus diuinis, ab iisq; rectitudinem & authoritatem habeant: hinc factum est, vt Veteres Legislatores, quantũuis veræ religionis fuerint ignari suas leges semper ad authorem Deum, siue verum siue fictum retulerint. Draco enim & Solon originẽ suarum legum attribuerunt Mineruæ; Charundas, Saturno; Minos Ioui; Plato & Lycurgus Apollini; Mercurius Trismegistus, Mercurio; Zamolxis, Vestæ; Numa Pompilius Nymphæ Ægeriæ.

Origo legum explicatur.

Deus est prima causa efficiens legum. 1 2 3

Homines sunt secunda causa efficiẽs legum.

riæ, & sic deinceps. Proinde iure optimo (vt Plato in principio librorum de legibus affirmat) omnium consensione inuentio legum vel proximè, vel per media ad Deum referenda est.

4 *Quis sit finis legum?*

De fine legũ sententia aliorum recensentur.

CVm leges neq; à Deo, neq; à viris prudentibus temerè & frustra cõdantur, sed semper alicuius boni gratia: nõ sine causa quæritur, quis sit finis legum. Ac Plato quidem lib. 1. & 2. de legib. illum statuit esse virtutem: propterea quod hominib. duces sunt ad virtutẽm: & quia ex virtute oritur Dei cultus & vitæ puritas. Idcircò idem in Epinomide, hoc est appendice legum, earum finem esse dicit, vt Dei cultu & vitæ puritate pulcherrimum vitæ exitum consequamur. 1
Cicero verò lib. 2. de legib. factas esse leges dicit, vt maneat hominũ vita beata & quieta. Sic Piccolomineus gradu 10. Philosophię moralis c. 28. finem legum esse asserit, 1, vt ciuibus omnib. ea viuendi forma proponatur, per quam congruẽter se parent, recteq; erga alios disponantur: ex quo summum singulorum bonum consurgit: 2, vt qui amore virtutis nolint à vitio abstinere, id faciant formidine pœnæ. Isodorus autem lib. 2. Etymologiarum docet leges esse factas, vt earũ metu humana coerceatur, audacia, tutaq; sit inter improbos innocẽtia. Etsi verò ex his opinionib. nulla est reiicienda: tamen clarior & distinctior videtur esse sententia eorum, qui finem vltimum legum, præsertim humanarum post gloriam Dei statuunt esse salutem & felicitatẽ Reipub. Intermedium vero seu subordinatum finẽ, probam & piam vitam hominum, qui in aliqua Repub. viuunt. 2 3 4 5

5 *De quibus rebus leges ferri soleant & debeant: & quibus hominibus?*

EXplicata origine & fine legum consequens est vt breuiter declaretur earundem subiectum tum occupans, tum recipiens, hoc est, de quibus rebus leges ferri soleant & debeant: & quibus hominibus. Quod ad primum attinet, sciendum est non de quibuslibet rebus leges ferri posse, sed tantum de certo rerum genere. Nullus enim prudens & sanæ mentis Legislator leges fert de rebus, quæ vel simpliciter sunt necessariæ & aliter se habere non possunt vel sunt impossibiles, vel merè fortuitæ: sed semper de rebus contingentibus & possibilibus, & quæ libero hominis arbitrio sunt subiectæ, quæque ab homine libere agente fieri possunt. Et hoc etiā testatur Piccolomineus gradu 10. Philosophiæ ciuilis c. 23. cum ait, leges non de illis esse, quæ secus se habere nequeūt; sed solum de rebus, quæ humanæ libertati subiiciuntur & varietati sunt obnoxiæ. Sic Iunius parte 3. quæst. Polit. quæst. 88. inquit: *Sint leges de iis, quæ possunt fieri.* Alias erunt vota inania, & non leges, & ad desperationem subditos impellunt. Et Plato lib. 8. de legibus ait: τύχης νομοθέτης οὐδεὶς ἱκανὸς ἄρχειν: *Nullus legislator fortunæ imperare potest.*

De quibus rebus leges ferri vel non ferri possint.

Præterea leges non de rebus turpibus, iniustis & inutilibus, sed honestis, iustis & vtilibus ferri debent. Nisi enim hoc fiat, legum appellatione sunt indignæ, meritoque reiici possunt. Lex enim in Latina lingua à legendo dicta est: propterea quod ex multis, quæ fieri possunt,

consultatione & consensione conuenienti lecta sit. In Græca verò lingua dicitur νόμος vel à νέμω, quod per eam suum cuiq; tribuatur, vel vt Plato vult, à νόος mens, quod à mente diuina prodiens per mentem humanam in vrbes & cōgruentes mores manet. Et propterea etiam Cicero lib. 1. Rhetoricorum veterum ait: *Nulla est lex, quæ aliquam rem inutilem, aut iniquam fieri velit.* Porrò non quibuslibet hominibus sine discrimine leges ferri solent & debent: sed tantū iis, qui ad illas seruandas sunt apti & obligati; & nisi hoc faciant, pœnarum irrogatione iure coerceri possunt. Tales autem sunt, qui sunt membra Reipublicæ, naturalemq; & intelligendi & præstandi leges facultatem habent. Proinde à subiecto legum recipiente excluduntur non tātum infantes & moriones, qui leges neq; intelligere, neq; præstare possunt: sed etiam illi, qui ad Rempublicam, in qua leges feruntur, omninò non pertinent, sed prorsus sunt extranei & peregrini.

Quibus ferēdæ sint leges.

6 *An paucæ potius, quam multæ leges sint ferendæ?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia legum multitudo perturbat ciues, minusq; obsequentes efficit. 2, quia signum est malè constitutæ Reipub. vbi multæ leges sunt. Sicut enim medicorum & pharmacorum in aliqua ciuitate multitudo arguit ægrotorum & morborum multitudinem: Ita multitudo legum, vitiorum dominantium multitudinem. 3, quia si suo magistratus fungatur officio, legum

Pro thesi affir. Ratio. 1 2 3

multitudo est superuacanea: si non fungatur,
4 est molesta & pernitiosa. 4, quia quo plures leges
iubent, eò plures lites & controuersiæ oriuntur
5 ex diuersa illarum interpretatione. 5, quia quo
pauciores sunt leges, eò melius & facilius à ciuibus cognosci & obseruari possunt. His rationib. motus Solon paucas leges; Lycurgus, pauciores tulit, vt docet Plutarchus in vita vtriusq;: Et Plato paucissimas esse promulgādas leges putauit.

7 *An omnes leges debeant esse honestæ, iustæ, vtiles & necessariæ?*

Pro thesi affir. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia leges debent esse normæ directrices vi-
1 tæ humanæ benè & laudabiliter instituendæ. 2,
2 quia ex prudentia & virtute tanquam ex fonte
3 suam habent originē. 3, quia debent esse media
bonum publicum, nempe salutem & felicitatē
4 Reipublicæ promouendi & conseruādi. 4, quia
debent tradi non nisi de rebus honestis, iustis &
5 vtilibus vt patet ex Quæst. quinta. 5, quia leges
vitiorum emendatrices esse oportet, commendatricesq; virtutum, vt docet Cicero lib. 1. de legib. Vnde etiam Aristoteles lib. 5. Ethic. Nicom. c. 5. ait: καθ' ἑκάστην ἀρετὴν προστάττει ζῆν, καὶ καθ' ἑκάστην μοχθηρίαν κωλύει ὁ νόμος: hoc est, *Lex iubet secundum vnamquamq; virtutem viuere, & prohibet secundum*
6 *vnumquodq; vitium viuere.* 6, quia leges inhonestæ, iniustæ & inutiles, non reipsa sed nomine
tenus tantum sunt leges. Ideoq; etiam ad obedi-
7 entiam neminem in consciētia obligant. 7, quia
leges non debent esse superuacaneæ, sed ita cōparatæ, vt sine iis neq; bonum publicum consequi, neq; malum propulsare possimus.

8 An

8 *An omnes leges sua natura debeant esse possibiles & nulla impossibilis?*

Pro thesi affir. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia leges nihil aliud præcipere & prohibere debent, nisi quæ homini sunt facienda, aut omittenda. 2, quia leges informare debent actiones voluntarias hominum, vt sint honestæ, laudabiles, vtilesq; Reipublicæ. Ideoq; cum hæ actiones versentur circa res, quę ab homine liberè operante fieri, aut omitti possunt: sequitur etiam leges circa easdē occupari debere. 3, quia leges exigunt obedientiam ab eo, cui feruntur. Iam autem obedientia versatur circa ea quæ in facultate obedientis sunt posita, vt docet Piccolomineus gradu 3. Philosophiæ moralis c. 11. 4, quia omnes leges ex prudentia eius, qui legitimè imperat, æstimari debent. Is autem nō iubet fieri nisi ea solum, quæ sunt in facultate obtemperantis vt ibidem tradit Piccolomineus. 5, quia is, qui obtemperat, ad alia non tenetur, nisi ad ea efficienda, quæ vires eius non superant, teste ibidem Piccolomineo. Vnde rectè vulgò dici solet: *Nemo ad impossibile obligatur.* 6, quia finis legum est, vt ab iis, qui feruntur, obseruentur, vitaq; rectè & congrue instituatur. Illum autē finem consequi nō possunt, nisi sint possibiles. 7, quia leges sunt media per consultationē electa, quib. homines ad finē Reipub. cōmodè deduci posśūt. Eiusmodi autē media omnia necesse est, vt sint possibilia. Nemo enim per consultationē eligere solet ea, q̄ planè sunt impossibilia. 8, quia

(margin: 1 2 3 4 5 6 7 8)

ad leges ſeruandas Deus & homines prudentes ſubditos hortari ſolent. Nemo autem alium ad rem impoſſibilem, ſed tantum poſſibilem
9 hortari ſolet. 9, quia tranſgreſſores legum iniuſtè punirentur, niſi in ipſorum facultate fuiſſet leges illas ſeruare.

Obiectio. Cæterum contra hanc ſententiam obiici po-
1 teſt: 1, teſtimonium ſacræ Scripturæ, quæ affirmat non tantum hominem perfectam obediẽtiam legi Dei in hac vita præſtare non poſſe: ſed etiam hominem malum & improbum non poſſe benè agere, perinde ac arbor mala non poteſt
2 bonos fructus ferre. 2, teſtimonium communis experientiæ, quæ teſtatur tantam eſſe impotentiam hominum in ſeruandis legibus vel ciuilibus, vt frequentius eas violent, quam ſeruent.

Soluuntur obiectiones. Reſpondeo ad primam obiectionem; 1, nuſ-
1 quam ſacram Scripturam expreſſis verbis affirmare hominem in hac vita perfectam obedientiam legi Dei præſtare non poſſe: imò contrariũ potius in ea reperiri, dum paſſim hominem ad perfectam obedientiam legi Dei in hac vita præſtandam hortatur: & de quibuſdam affirmat, quod in omnibus mandatis & conſtitutionibus Domini inculpatè inceſſerint. 2, etiamſi in ſacra Scriptura eiuſmodi affirmatio inueniretur: illam tamen non ita eſſe intelligendam, ac ſi homo nullam prorſus habeat potentiam perfectè obediendi legi Dei, & ſic lex Dei ipſi ſit ſeruatu ſimpliciter impoſſibilis: cum aliud ſit non poſſe, & aliud non habere potentiam faciendi aliquid, vt lib. 2. metaphyſ. in capite de poſſibili-
tate

tate à me traditum fuit: sed tantum quod perfecta obedientia erga legem Dei actu in hominem propter impedimenta quædam actu cadere non possit. Præterea illam non simpliciter de quolibet homine esse intelligendam, sed tantum de homine carnali seu mundano, aut saltē de eo, qui nondum perfectum pietatis habitū contraxit. Ille enim, quamdiu talis manet, non potest benè agere, perinde ac arbor mala non potest bonos fructus ferre: multò minus potest perfectam obedientiam legi Dei præstare.

Ad alteram obiectionem respondeo causam, 2
cur homines frequentius legem violent, quam seruent, non esse in impotentia, præsertim naturali hominis: sed partim in libero hominis arbitrio, per quod homo indifferens est ad vtrumq; oppositum, & tam hoc, quam illud facere, aut non facere potest: partim in prauitate & vitiositate morali hominis, per quam non tantum iudicium & proæresis ipsius corrumpitur; sed etiam idem procliuis redditur ad malū potius quam bonum agendum.

9 *An leges consuetudinibus, moribus, locis, temporibus & personis debeant esse conuenientes?*

PRo thesi affirmante adduci possunt hæc argumenta: *1*, quia leges debent esse naturæ *Pro thesi affir. Argum.*
consentaneæ. Consuetudo autem est altera na- *1*
tura. *2*, quia iuris censor & explicator grauis 2
est consuetudo, vt docet Liuius Decade 4. lib. 4.
3, quia leges ad Rempub. sunt accommodandæ, 3
non Respublica ad leges. Ideoq; necessaria est ad rectam legum lationem diuersarum Rerum-

pub. cognitio, præsertim eius, in qua leges ferũtur.
4 tur. 4, quia leges nihil proficiunt, nisi morib. v-
5 tentium approbentur & firmentur. 5, quia leges ciuiles ex particulari quadam loci & personarũ
6 ibidem habitantium ratione conflantur. 6, quia vnumquodq; tempus suos mores affert, quibus
7 accommodandæ sunt leges. 7, quia sicut vnum Collyrium non prodest omnium oculis: neque idem calceus omni pedi est aptus: Ita neq; eæ-
8 dem leges omnibus conueniunt. 8, quia leges essent veluti tyranni, si mutatis caussis constitutionis, & rationibus introductionis cessantibus illæ eædem imperarent.

Pro thesi neg. Argum. Contra pro thesi negante afferri posse videntur hæc argumenta: 1, quia consuetudo impedi-
1 re non debet, quò minus Legislator in ferendis legibus veritatem sequatur. Est enim *consuetudo sine veritate vetustas erroris*, vt ait Cyprianus. Idcircò etiam Augustinus lib. 2. de vnico baptismo ait: *Veritate manifestata consuetudo cedat veritati.* Ibidem: *Nemo consuetudinem rationi & veritati præponat.* Quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit. In quam sententiam etiã Demosthenes inquit: *Noli dicere, quod hoc sæpe sit factum, sed ostende, quod rectè sit factum, & ita fieri*
2 *oportuerit.* 2, quia leges debent esse prauarum consuetudinum & morum prauorum emenda-
3 trices & expultrices. 3, quia leges debent esse normæ directrices actionum humanarum, ducesq; ad virtutem: Ideoq; ad diuersam locorum, temporum & personarum affectionem nõ sunt inflectendæ.

Pro

Pro deciſione quæſtionis notandum eſt illam eſſe intelligendam de conſuetudinib. non prauis ſed honeſtis & probatis, quæ in leges transferri poſſunt, vt firmius obſeruentur: neq; de qualibet conuenientia legum cum locis temporibus & perſonis: ſed tantum de illa, quam recta ratio præſcribit, & determinat in conſtituendo medio, circa quod virtus moralis verſatur. *Quæſtio deciditur per diſtinct.*

10 *An leges debeant eſſe perſpicuè ſcriptæ?*

STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, quia nihil magis cõfert ad rectam legum interpretationem ac intelligentiam, quam perſpicuitas. 2, quia legum virtus eſt controuerſias aut nullas, aut paucas parere, & ortas ſubitò tollere. Illa autem virtus pendet à perſpicuitate legum. 3, quia obſcuritas legum impedit rectum illarum intellectum, & occaſionem præbet interpretibus ad natiuum legum ſenſum ſuis gloſſis corrumpendum & adulterandum. 4, quia ex legibus obſcuris oritur Ilias controuerſiarum & litium forenſium, quæ etiam non niſi longo temporis ſpatio componi poſſunt. 5, quia Cicero Rullum reprehendit, quod leges ferat ambiguas: & eadem de cauſa Antonium quoq; in Philippicis perſtringit. *Pro theſi affir. Ratio.* 1 2 3 4 5

11 *An legum promulgatio ſit neceſſaria, & quomodo fieri debeat?*

NOn ſatis eſt magiſtratum cõdere leges, niſi etiã curet, vt cõditę promulgẽtur. Quãdiũ enim publicè nõ proponũtur, vt ab iis, quib. ſunt cõditę cognoſci poſſint neminẽ vel ad obediẽtiã *Neceſſitas promulgãdi leges probatur.*

iis præstandam, vel ad pœnam earum violatoribus constitutum soluendam obligat. Quomodo autem fieri debeat eiusmodi promulgatio, non ineptè quæritur. Ac licet pro Rerumpub. diuersitate diuersus quoq; modus promulgandi obseruetur: tamen vulgatus & visitatus modus est, vt leges siue scriptæ, siue excusæ in publicis ordinum populi conuentibus solenniter proponantur: simulque breuiter causæ, cur latæ sint, exponantur, quarum præcipuæ sunt illarum necessitas vtilitas & æquitas.

Quomodo leges sint promulgandæ.

12 *An liceat magistratui Politico leges condere legi naturali & diuinæ contrarias?*

Pro thesi neg. Ratio.

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia magistratus est vicarius Dei: Ideoque
1 nihil præcipere & prohibere debet, quod vo-
2 luntati Dei sit contrarium. 2, quia magistratus in condendis legibus rectæ rationis ductum se-
3 qui debet. Id autem non fit, quando eius leges legi naturali sunt contrariæ. 3, quia leges ciuiles non aliunde, quam ex lege naturali & diuina
4 tanquam riuuli ex fonte sunt deducendæ. 4, quia quicquid legi naturali & diuinæ est contrarium, illud est iniustum & iniquum. Quod autem iniustum est & iniquum, id non licitum est
5 magistratui præcipere. 5, quia magistratus Politicus debet esse custos & defensor legis naturalis & diuinæ. Id autem fieri non potest, quando leges his contrarias sancit.

Error Q. Politic. taxatur.

Neque obstat quod quidam Politici asserũt leges ciuiles leges generales restringere ad speciales circumstantias, pro cuiusq; loci vtilitate, condi-

conditione, natura aliisq; circumſtantiis. Ideoque partim cum iis conſentire, partim ab iiſdem diſcrepare. Non enim ſtatim à legibus generalibus ciuiles leges diſcrepant quia circumſtantiarum determinatione ab iis differunt.

13 *An leges ciuiles differant à legibus naturalibus & diuinis?*

STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, *Pro theſi affir. Ratio.*
quia leges naturales & diuinæ, quatenus ſunt 1
morales, omnes communiter homines obligant: ciuiles autem non niſi eos, qui eius, in
quia latæ ſunt Reipublicæ ſunt membra. 2, quia 2
leges ciuiles quatenus rectè ſunt conditæ, ſunt riuuli ex legibus naturalibus & diuinis tanquam
ex fonte deriuatæ. 3, quia leges naturales im- 3
mediatè præſcribit recta ratio, prout illa eſt in omnibus ſanæ mentis hominibus: diuinas ipſe Deus: ciuiles magiſtratus Politicus. 4, quia 4
leges ciuiles pro diuerſa Reipub. forma & ſtatu ſunt variæ & mutabiles: naturales autem & diuinæ, quatenus ſunt morales, ſunt vniformes &
immutabiles. 5, quia leges naturales & diuinæ 5
ſunt normæ & menſuræ legum ciuilium. Ideoque quæcunq; leges ciuiles cum his normis & menſuris non congruunt, ſed pugnant, illæ ſunt prauæ & iniuſtæ, hominesq; in conſcientia non obligant.

14 *An conſultum ſit Reipublica leges veteres mutare, & nouas ſurrogare?*

PRo theſi negante afferri ſolent hęc argumēta: 1, quia omnis mutatio in Republica eſt *Pro theſi neg. Argum.*
periculoſa & exitioſa iuxta illud Xenophon- 1

teum: πᾶσαι πολιτειῶν μεταβολαὶ θανατηφόροι, *omnes Rerumpub. mutationes sunt mortiferæ.* Ergo etiam legum mutatio.
2 2, quia mutatio legum secum cótemptum affert legum, quatenus earum autoritatem eneruat. Dum enim homines vident legẽ abrogari & annihilari opinionem prauam cócipiunt de legibus in genere quod non sint veræ regulæ benè viuendi: cum veræ regulæ proprium sit, vt sit perpetua & constans.
3 3, quia magistratus authoritas vilescit per legum mutationem. Cogitant enim homines magistratum nõ ea esse prudentia vt possit rectè prospicere temporum, personarum, ac locorum futuras circũstantias, dum nempè cogitur aliquando id mutare, quod semel ei aut saltem maiorib. placuit.
4 4, quia mutatio legum obtemperandi eneruat consuetudinem & seditionum ciuilium flammas accendit.
5 5, quia nihil est quod Rempublicam magis conseruat quam hominum de legib. honesta opinio. Huic autem contrariatur legũ mutatio tanquam quædam earum corruptio. Quod enim corruptibile est, id pro excellenti
6 non habetur. 6, quia lex nullam vim habet vt ipsi pareatur nisi ex consuetudine vt docet Aristoteles lib. 2. Polit, cap. 8. Consuetudo autem non nisi temporis longinquitate introducitur. Idcircò mutare leges est vim earum infirmam
7 reddere. 7, quia non est tantum commodi in mutatione legum, quantum damni in studio
8 nouitatis. 8, quia ipsa vetustatis species, vt ait Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 3. tam chara cuique est, vt lex antiqua sine magistratibus facilè se tue-

se tueri possit: Legum verò nouitas vix vlla præmiorum spe aut metu pœnarum aut magistratuum officiis consistere possit. 9, quia qui leges, quæ ad statum Reipublicæ pertinent, mutare salua Repub. conatur, perinde facit vt ii, qui ædium altissimarum substructiones ac fundamenta renouare se posse putant saluis ædibus, quæ nisi ruant, plus tamen ipsa concussio domus incommodi quam noua materia vtilitatis est allatura: eoque magis cum ciuitas quasi vetus & caduca domus diutissimè in eodem statu stetit: vt idem Bodinus ait in citato loco. 10, quia sicut in ædificio ruunt omnia, vno aliquo ligno exempto: sic vnius legis mutatio ruinam trahit omnium: qua ex re necesse est infinitos motus existere. 11, quia vt sine valetudinis iactura nemo victus rationem mutat: ita nec leges sine publica perturbatione mutantur. 12, quia ad ciuitatum ocium & ad concordiam stabiliendam, nihil perinde conducit atque veterum legum morumque conseruatio. Et hoc testatur etiam versiculus ille Veteris Poetæ memorabilis:

9

10

11

12

Moribus antiquis res stat Romana virisq;.

13, quia omni tempore omnes sapientes Reipublicæ gubernatores quanto potuerunt studio cauerunt, non necessarias mutationes legum & Rerumpub. ac maluerunt aliqua parua incommoda condonare cõsuetudini: ne mota Repub. vt ægro corpore maiora mala accidant: imo ipsi inueteratæ consuetudinis vitia, si nõ prorsus essent enormia, sapienter tolerarunt ac dissimularunt, sicut næuos corporũ, qui sine deformitate 13

multò maiore elui vel expungi non potuerunt:
ne noua mutatione occasio periculis & seditio-
nibus præbeatur. Hinc etiam Plato vitia Poli-
tiarum inueterata tolerare suadet, sicut errata
14 parētum senio aut morbo delirantium. 14, quia
est ab antiquis accepta & posteritati diu proba-
ta ciuitatum conseruandarum disciplina: scili-
cet in ea Repub. quæ diutissimè floruit eodem
statu, quantacunq; vtilitatis species appareat in
sperata conuersione nihil esse mutandum vt
docet Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 3. Facile e-
nim est, vt ait Pindarus, cuiuis mutare ciuitatis
statum: sed commotum turbatumq; sedare &
in tranquillum restituere solius Dei opus est. Et
hoc etiam monet vetus illud & multorum scri-
ptis celebratum Prouerbium: τὸ κακὸν εὖ κείμενον μὴ
κινητέον. Cui versiculus Phocylidis congruit:

Μὴ κινεῖν καμαρίναν: ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων.

Ne moueas Camarinam: immotus enim est melior.
15 15, quia veteres leges mutare secundum Plato-
nem perinde est ac Hydræ capita præcidere. Et
secundum Thucydidem, tutissimæ sunt Respu-
blicæ quæ quam minimum in legibus veteribus
mutant: etiamsi habeant aliquid vitii. Hinc So-
lon cum videret quantis cum periculis mutatio
legum & status Reipublicæ coniunctā esset: ad-
egit senatum ad iuramentum, quo pollicebatur
sanctè se seruaturum esse leges, à Solone latas.
Et Lycurgus obstrinxit ciues iuramento, ne mu-
16 tarent leges vsque ad suum reditum. 16, quia
Scriptura Sacra legum veterum mutationem
improbat & prohibet cum ait Prouerb. 22. *Ne
transferas limites quos statuerunt patres tui*: id est ne
mutes

mutes leges, quas vetustas graui autoritate tradidit. Item Ecclesiast. 10. *Qui diruit sepem, mordetur à colubro:* id est, qui mutat leges & præsentem Reipub. statum opprimetur ab hominibus sceleratis, quibus laxauit frenos. Vel, qui veterem formam Reipublicæ conuellit & labefactat, is accersit sibi exitium. Sicut enim serpentes penetrant in hortum rupto pariete: ita conceditur improbis licentia grassandi in Repub. postquam authoritas legum nouo exemplo labefactata est. Item ibidem: *Qui transfert lapides affligetur ab eis:* id est, qui mutat leges & formam Reipub. exercebitur magnis periculis. 17, quia experientia testatur tutiorem esse Rempub. quæ iisdem legibus, etiam malis vtitur, quam quæ mutationibus gaudet. Hinc Polybius disputans de causis cur Carthago toties victa & tandem oppressa & deleta sit à Romanis: cum contra vrbs Romana creuerit, illam transfert in studium diuersum populi vtriusque: quod eò tempore multò negligentius Carthaginenses, quam antea; Romani multò diligentius conati sint tueri ac defendere leges patrias. Et Lotrenses adeo impensè mutationem legum oderunt vt si quis legem ferre nouam vellet, iuberetur illud facere collo in laqueum inserto: vt si lex videretur bona, eius author incolumis abiret: sin displiceret, laqueo ei gula frangeretur, vt testatur Demosthenes in oratione contra Timocratem. Idcirco etiam rectè Menander ait: νόμοις ἕπεσθαι τοῖς ἐγχωρίοις καλόν *leges patrias sequi est pulchrum.*

Pro thesi affir. Argum.

At contra pro thesi affirmante militant hæc argumenta: 1, quia mutatio morum est causa mutationis legum. Illa igitur in Republica posita necesse est hanc quoque poni: 2, quia mutatio negociorum, temporum & locorum mutationem legum interdum flagitat. 3, quia salus populi, quæ suprema lex est, quandoq; exigit vt leges veteres mutentur & nouæ in earum locum surrogentur. 4, quia recta ratio dictitat lege meliore inuenta vetétem esse antiquandã: præsertim si hæc sit barbara, iniqua, noxia aut absurda. 5, quia sicut posteriora cogitata hominum plerunque meliora sunt prioribus: ita etiam leges nouæ meliores sunt plerunq; veteribus.

Quæstio deciditur per theoremata.

Pro decisione quæstionis notanda sunt sequentia theoremata: 1, leges veteres Reipublicæ non esse mutandas si omnes conditiones bonarum legum habeant, hoc est, si sint iustæ, possibiles, secundum naturam & consuetudinem patriæ, loco & tempori conuenientes, necessariæ, vtiles, apertæ, non priuato commodo, sed totius ciuitatis vsu bonoque præscriptæ vt Casus docet lib. 2. Sphæræ ciuitatis, cap. 6. 2, leges veteres Reipublicæ interdum mutari posse si omnes conditiones bonarum legum non habeant: sed illam mutationem esse suscipiendum non frequenter sed raro: neque temere sed prudenter, antegressa deliberatione matura, & exigente hanc necessitate, vtilitate & salute Reipublicæ: neque subito sed lente: neque duriter sed leniter: neque citra, sed cum consensu populi. Sicut enim in corpore humano victus muta-

mutato si sit subitanea, inconsueta & violenta parit omnis generis morbos: Ita in ciuitate legum mutatio, si sit inconsiderata, subita & violenta, omnis generis mala gignit: Et sicut in corpore cacochymo ex sententia Medicorum non vtile est humores subitò & nimium commouere: ne ista commotione irritati & exasperati maius damnum & detrimentum ei inferât: Ita in Reipublicæ corpore languente non est vtile leges veteres subitò & immoderatè mutare, ne animi subditorum illa mutatione irritentur ac exasperentur ad seditionem & rebellionem aduersus magistratum suscipiendam.

CAPVT V.

De disciplina ciuili.

PRÆCEPTA.

1 *Hactenus explicata est sanctio legum. Sequitur nunc earundem executio, per quam leges ad vsum Reipublicæ prudenter à magistratu applicantur.*

2 *Illa verò perficitur partim per disciplinam, partim per iurisdictionem ciuilem.*

3 *Disciplina ciuilis est vita ciuilis secundum leges conformatio.*

4 *Eius consideratur partim recta constitutio, partim conseruatio.*

5 *Constitutio recta disciplinæ ciuilis est, quæ legibus est consentanea & ab iisdem pendet.*

6 Eius fundamentum primum est legitima liberorum in Republica tum procreatio, tum educatio & institutio. Ideoq; vtriusq; curam habere magistratum oportet.

7 Conseruatio disciplinæ ciuilis consistit in iusta tum præmiorum, tum pœnarum distributione.

8 Distributio iusta præmiorum fit, quandò Magistratus eos, qui leges ritè obseruant, & de Repub. benè merentur, dignis præmiis afficit.

9 Distributio iusta pœnarum fit, quando Magistratus legum transgressoribus dignas pœnes erogat.

1 *An legum executio in Repub. sit necessaria?*

Pro thesi affir. Ratio.

1 STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia leges sunt instrumenta vitam ciuilem benè instituendi & peragendi. Iam autem omnis instrumenti natura consistit in vsu; & ex-

2 tra vsum nihil habet rationem instrumenti. 2, quia legum natura non tantum in eo consistit, vt benè illæ sint conditæ & scriptæ: sed vt benè his pareatur. Idcircò rectè ait Diogenes Pythagoræus in libro de sanctitate: Τὼς νόμως ὐκ ἐν οἰκήμασι καὶ θυρώμασιν ἐπῆμεν δεῖ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἤθεσι τῶν πολιτευομένων· hoc est, *leges non in scriniis & tabulis sed in moribus ciuium inesse oportet*, vt citat Stobæus

3 Serm. 41. 3, quia melius est non esse prorsus le-

4 ges, quam legibus non obtemperare. 4, quia leges

leges, sine executione sunt vanæ & inutiles, similesque campanis pistillo carentibus. 5, quia 5
Respub. quæ bonas habet leges, his verò non vtitur, similis est homini incontinenti vt docet
Aristoteles lib. 7. Polit. cap. 10. 6, quia legum 6
finis est proba beataq; vita hominum. Ille autem finis obtineri nequit sine executione legũ.
7, quia Magistratus propterea adiunctus est le- 7
gibus, vt sit earum custos & executor. Hinc Lacedæmonii non tam de legibus ferendis fuerunt soliciti, quam de earum obseruantia & cultu. Vnde legatus Atheniensis cum domum reuersus Sparta à Senatu interrogaretur, *quomodo Spartani Rempub. suam administrarent, funem, furcam & gladium secum in curiam attulit, & ijs monstratis, in his positam esse salutem ciuitatis, hasce leges Spartanorum esse dixit.*

2 *An disciplinæ ciuilis cura necessario à magistratu sit suscipienda?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.*
quia imperium ciuile sine disciplina ciuili 1
consistere non potest. 2, quia nulla potest fieri 2
legum executio sine disciplinæ ciuilis constitu- 3
tione & conseruatione. 3, quia disciplina ciuilis est vinculum Reipublicæ, quo singula eius membra arctissimè inter se colligantur ad com-
munem totius corporis ciuilis salutem. 4, quia 4
est instar gubernaculi, quo nauis Reipublicæ benè regitur, vt tuta & salua ad portum opta-
tum perueniat. 5, quia est frenum licentiæ & 5
improbitatis ad peccandum petulanter spe im-
punitatis ruentis. 6, quia disciplinæ ciuilis ne- 6

glectus fenestram aperit ciuibus ad licentiosè viuendum, omnisque generis scelera & flagitia impunè perpetrandum. Ex quo tandem necessario interitus Reipublicæ consequitur. 7, quia tam diu vigent Respublicæ, quam diu leges in his bonæ dominatum obtinent & conseruantur, vt docet Plato in Critia, & Aristoteles lib. 5. Politic. cap. 8. Idcircò etiam teste Polybio lib. 6. non postrema tempore belli Punici causa Carthaginensium infortunii, & felicitatis Romanorum ea affertur quod leges illi neglexerint: hi verò studiosè & religiosè obseruarunt.

7

3 *An magistratus de recta liberorum procreatione, educatione & institutione debeat esse solicitus?*

Pro thesi affir. Ratio.

1 STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia liberi non tantum parentibus, sed etiam Reipublicæ nascuntur. Ideoq; de iis non minus magistratus ac parentes; debet esse solicitus. 2, quia liberi sunt nouæ & tenellæ plantæ Reipublicæ. Ideoque sicut hortulanus, qui arbores bonas & fructuosas habere cupit, de recta earum satione & cultu curam suscipere debet: Ita etiam magistratus, qui ciues bonos in Repub. habere cupit, de recta liberorum procreatione, educatione & institutione solicitus esse debet. 3, quia honesta procreatio liberos reddit honestos, confidentes & animosos: sicut contra inhonesta reddit inhonestos & opprobriis per totam vitam obnoxios, eorumque animos deiicit & deprimit. Idcircò

2

3

circò Euripedes in Hercule furente ait, *malè a-*
gi cum iis liberis, quorum generationis fundamen-
tum non benè est iactum, 4, quia Legislatores o- 4
lim non tantum præscripserunt ciuibus, qua-
les vxores, & quo ætatis tempore sint ducendæ:
sed etiam præmia & pœnas constituerunt iis,
qui leges nuptiales obseruarunt aut violarunt.
5, quia fundamentum totius Reipublicæ est re- 5
cta iuuenum educatio & institutio. 6, quia si- 6
cut melius est non serere plantas, quam permit-
tere, vt illæ natæ sine cura & cultu pereant: Sic
melius est non gignere liberos, quam permitte-
re, vt sine recta educatione & institutione de-
prauentur & corrumpantur. 7, quia non tan- 7
tum multa priuata, sed etiam publica mala &
damna oriuntur ex neglectu rectæ procreatio-
nis, educationis & institutionis liberorum. Pro-
inde eius cura magistratui Politico apprimè de-
bet esse commendata.

4 *An in benè constituta Repub. præmiorum distributio sit necessaria?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi af-*
quia æquum est, vt vnusquisq; fructum sua- *fir. Ratio.*
rum virtutum recteque factorum percipiat. 2, 1
quia spes præmiorum inflammat ciues ad stu- 2
dium virtutis, honestarũq; actionũ. Nihil enim
non aggrediuntur homines quando magnis co-
natib. vident præmia magna proponi. 3, quia sic- 3
ut frugum copiam gignit bona aeris temperies:
ita bonorum virorum multitudinem parit
magistratus in dandis præmiis liberalitas. 4, 4
quia vbi virtutibus sua sunt præmia propo-

sita: ibi ad gubernacula Reipub. optimi quiq; promouentur: & sic eius status felicior redditur. Hinc Solon *illam ciuitatem optimè habere dixit, in qua viros bonos honoribus affici: contra autem improbos pœnis, mos fuerit.*
5 5, quia malè agitur cum illa Repub. in qua viri boni & mali vno eodemq; loco habentur: nihilq; plus fortes & strenui, quam ignaui auferunt.
6 6, quia in historiis malè audiunt illi, qui erga benè meritos ciues ingrati fuerunt, iisque debita præmia non tribuerunt.
7 7, quia olim pœnæ constitutæ fuerunt in eos, qui benè meritis præmia denegarunt.

Obiectio.

1 Sed contra hanc sententiam obiici potest: 1, virtutem, sibi esse pulcherrimam mercedem satisq; in ipsa conscientia facti pulcherrimi esse fructum. Ideoq; præmiis externis opus non esse.
2 2, virum bonum amore virtutis & Reipub. potius, quam commodi aut præmii spe adductum rectè agere aliisque benefacere debere.
3 3, distributionem præmiorum ærarium & facultates Reipublicæ exhaurire.

Soluuntur obiectiones.

1 Respondeo ad illas obiectiones: 1, virtutem quidem seipsa esse contentam, & per se sibi esse amplissimam mercedem, neque præmia externa desiderare: interim tamen tantam eius esse præstantiam, vt sua natura sit digna, quæ præmiis afficiatur.
2 2, virum bonum omnia quidem agere debere amore potius virtutis & Reipub. quam spe alicuius commodi seu præmii: Interim tamen non peccare, si spe præmii etiam ad rectè agendum excitetur. Et propterea Deus ipse suis cultoribus præstantissima præmia promittit,

mittit, vt illorum spe ad vitæ piæ sanctæq; studium excitentur. Quod certè non faceret, si à viro bono simpliciter esset alienum spe præmii rectè agere. 3, virtutem quidem per & propter se esse expetendam ob naturæ suæ excellentiam & dignitatem. Sed quia secundum Poetam: 3

Non inuenies multis de millibus vnum,
Virtutem pretium qui putet esse sui. Quia etiam
Ipse decor recti, facti si præmia desint
Non mouet, & gratis pœnitet esse probum:

Idcirco necesse est vt in Republica bene constituta virtuti & rectè factis præmia sint proposita. 4, ærarium & facultates Reipub. non exhauriri distributione præmiorum, si illa instituatur secundum normam liberalitatis & beneficentia & ab omni prodigalitate sit remota. 4

5 *Quæ in præmiorum distributione consideranda sint Magistratui?*

NOn satis est magistratui scire præmiorum distributionem in Repub. benè constituta esse necessariam: nisi etiam sciat, quæ in illa peragenda sint consideranda. Idcirco necesse est, vt hæc quoq; breuiter explicentur. Ac primum quidem considerare debet, quibus sint distribuenda. Non enim omnibus sine discrimine præmia sunt conferenda: sed tantum iis, qui digni sunt. Digni autem sunt in genere qui sapientiæ & virtutis sunt cultores, & de Republica benè meriti: sicut contra indigni, qui à virtutis & sapientiæ studio sunt alieni & de Republica malè meriti, aut saltem inutilia terræ pondera. Proinde in historiis laudantur Reges, Impera-

Quibus præmia sunt distribuenda.
Non est lutũ pedibus; farina manib. tractanda.

tores & Principes, quod literatos & doctos, præsertim artium liberalium & Philosophiæ Professores priuilegiis & immunitatibus variis, alisque præmiis ornauerint. Contra vituperantur illi, qui in indignos præmia contulerunt: quo nomine reprehenduntur Athenienses, qui auream coronam ei dederunt, qui in Bacchi festo bibendo alios superaret. Item Xerxes, quod præmium proposuit illi, qui nouum aliquod voluptatis genus inuenisset: Item Rancimus Ægypti rex, quod ob artificiosum furtum filiam suam furi elocauerit.

Quæ & quanta præmia sint distribuenda. Deinde considerabit magistratus quæ & quanta præmia sint distribuenda. Non enim eadem, neque æqualia sunt tribuenda omnibus sed alia atque alia eaque vel maiora, vel minora, prout *Cautela.* maior vel minor est meritorum dignitas. Qua in re cauendum est, ne vel magis vel minus quã oportet prẹmiis afficiantur homines: sed vt modus, qui in omnibus rebus est optimus seruetur.

6 *An sint diuersa præmiorum in Repub. distribuendorum genera?*

Sententia affirmatiua defenditur. CVm magna sit varietas eorum, qui præmiis digni sunt, diuersaq; meritorum magnitudo, nec non diuersæ in diuersis Rebuspublicis consuetudines in distribuendis præmiis obseruentur: mirum non est diuersa quoq; esse præmiorum genera. Inter hæc verò numerantur: 1, priuilegia & immunitates, siue à vectigalibus & exactionibus, siue ab aliis oneribus & muneribus publicis. 2, tituli, nomina, cognomina,

Vera præmiorum genera numerantur.

1

2

aliæq;

aliæque appellationes honorificæ. 3, promotiones ad officia publica & honorifica. 4, encomia viuorum & mortuorum siue soluta siue ligata oratione scripta. 5, donationes donorum mobilium & immobilium, cuiusmodi sunt e. g. vestimenta, monilia, vasa pretiosa, numi aurei & argentei, vinum honorarium, domus, agri, prædia & id genus alia. 6, insignia honorifica, cuiusmodi sunt diademata, coronæ, sigilla, &c. 7, sepulturæ honorificę & monumenta sepulchralia. 8, erectiones statuarum & columnarum. 9, nutrimenta publica vxorum & liberorum. 10, concessiones triumphorum. 11, occursus honorifici & faustæ acclamationes. 12, προεδρίαι hoc est sessionum prærogatiuæ. 13, gestus corporis honorifici, cuiusmodi sunt capitis detectiones, genuflexiones, exosculationes, manuum motiones honoris gratia factæ.

3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

Quæ sint falsa præmiorũ genera.

His annumerari ab aliis solent deificationes & consecrationes, hoc est hominum in numerũ deorum, vel dearum, sanctorum vel sanctarum relationes, exstructiones templorũ, erectiones altarium in honorem hominum factæ, inuocationes religiosæ sanctornm & sanctarum. Sed nos illas honorum species omnes reiicimus tanquam superstitiosas & impias. Notandum autẽ Bodinum lib. 5. de Repub. capit. 4. omnia illa præmiorum genera, quæ supra sunt enumerata ad tria summa genera reuocare dum ait omnia præmia vel ad decus, vel ad vtilitatem vel ad vtramq; comparari. Vbi etiam, subiicit præmia, quò plus habent vtilitatis, eò minus honesta dici: propterea quod homines opibus & pecuniis vtilitatem metiantur. Quæ autem

Quot sint præmiorum genera secundum Bodinũ.

omninò ad verum decus ſpectant, quo ſunt ab illa vtilitate remotiora, eò ſplendidiora iudicari debere: propterea quod dignitas vtilitate eleuetur.

7 *An in Republica bene conſtituta pœnarum irrogatio ſit neceſſaria?*

Pro theſi aff. Ratio. STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1,
1 quia vulgus hominum neceſſitati potius, quã rationi, & pœnis magis quam honeſtati paret:
2 Ideoque pœnis coercendum & in officio continendum eſt. 2, quia leges vanæ & irritæ ſunt, niſi earum transgreſſores competentibus pœ-
3 nis ſubiiciantur. 3, quia pœnæ improborum ſunt flagella & frena: proborum verò cuſto-
4 diæ & propugnacula. 4, quia ſunt remedia quibus morbi Reipublicæ profligantur & curan-
5 tur. 5, quia impunitas, peccandi magna eſt illecebra, iniuriæ & inſolentiæ mater, radix impudentiæ, & transgreſſionum nutrix: ſiquidem magna ad peccandum facinoroſis feneſtra aperitur: cum ſcelera non puniuntur, & ad iniuri-
6 am inferendam proni homines redduntur. 6, quia felix & floridus eſt Reipublicæ ſtatus, quãdo ciues non tantum ſpe præmiorum officium ſuum facere ſatagunt: ſed etiam metu pœnarũ à maleficiis abſtinent. Et propterea Solon teſte Plutarcho in eiuſdem vita non temerè dixit Reſpublicas duabus rebus contineri pœnis &
7 præmiis. 7, quia vbi delicta, etiam parua non puniuntur, ibi occultè violandarum legum conſuetudo latius ſerpit, adeoq; etiam bona ingenia ob nimiam peccandi licentiam corrumpuntur.

puntur. 8, quia vt fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu: ita pœnæ terrent latius, quam nocent, vt ait Seneca lib. 1. de Clementia cap. 8. 9, quia Deus magistratui ius gladii concessit ad puniendum improbos, & defendendū probos. 10, quia intermissio pœnarum ciuilium iram & vindictam Dei prouocat, totamque Rempub. in maxima mala & pericula, ne dicam, exitium præsentissimum conii cit. 8 9 10

Quod si quis obiiciat magistratum maximè decere clementiam quæ secundum Lipsium lib. 2. Polit. cap. 12. est *virtus animi à pœna, & vindicta ad lenitatem cum iudicio inclinantis*: Ideoque non necesse esse, vt semper pœnas facinorosis hominibus irroget: Respondendum est clementiam non prohibere, sed tantum moderari pœnarum irrogationem. Ideoq; cum hac optime consistere posse. *Obiectio.* *Solutio obiectionis.*

8 Quæ in pœnarum irrogatione consideranda & vitanda sint magistratui?

SIcut in præmiorum distributione: ita etiam in pœnarum irrogatione variis modis peccari solet. Itaque vtile est hoc loco docere, quæ in decernendis & infligendis pœnis considerāda & vitanda sint magistratui. Ac primum quidem considerabit diligenter ipsa peccata, eorumque naturam, qualitatem & quantitatē. Non enim eadem, neque æqualia sunt omnia peccata vt Stoici falso existimabant: neque eadem & æquales pœnæ omnibus debentur, vt perperam iudicauit Draco Atheniensium legislator, qui omnibus peccatis capitis pœnam cō- *Quæ in puniendo consideranda & vitanda sint Magistratui.*

ſtituebat: & propterea eius leges non atramen-
2 to, ſed ſanguine ſcriptæ eſſe dicebantur. 2, conſiderabit hominum peccantium ętatem, ſexum, qualitatem, dignitatem, conditionem, genus,
3 vitam anteactam & merita. 3, rationem habebit cauſarum homines ad peccandum impellentium, cuiusmodi ſunt ætas, ebrietas, ira, imperitia,
4 error, caſus, imprudentia & id genus alia. 4, cauebit magiſtratus, ne in puniendo vel nimis ſit ſæuus & rigidus, vel nimis lenis: ſed miſericordia & clementia pœnas temperabit & mitigabit. Ideoq; ignoſcendi potius cauſas, quam puniendi occaſiones quærat: & in dubiis caſibus melius eſſe iudicabit iniuſtè reum abſoluere,
5 quam iniuſtè perdere: quod illud peccatū quidem: hoc verò impietas ſit. 5, vitabit in animaduerſionibus lætitiæ & voluptatis cuiuſdam ſuſpicionem, ne delectari aut gaudere videatur ob eorum pœnam, qui ſunt puniendi: tum quia ferina rabies eſt ſanguine & vulneribus gaudere, vt ait Seneca lib. 1. de Clementia: tum quia ſuſpicio inde oritur, quaſi magiſtratus non boni publici, ſed ſuæ libidinis & ſæuitiæ explendæ cau-
6 ſa puniat. 6, vitabit nimiam in puniendo præcipitantiam & celeritatem: præſertim in cognoſcendis cauſis capitalibus. Nam vt Seneca inquit in citato loco, Propè eſt, vt libenter damnet, qui citò damnat: & ſi in alterutram partem peccandum eſt, melius eſſe impunitum relinquere facinus, quam innocentiam condemnare. Ideoq; Romanorum ſecures fuerunt faſcibus alligatæ, vt reſolutione mora in-
terii-

terriceretur. Quam ob causam etiam Anaxandrides Spartanus interrogatus, cur Lacedæmonii plures dies insumerent in cognoscendis capitalibus causis? respondit, *quod si in his semel erratum fuerit, non esset corrigendi consilij potestas.* 7, 7
vitabit nouitatem pœnarum & suppliciorum magistratus: tum quia nouitas omnis ingrata & inuisa est: nec modò difficulter, verum etiam minus tutò introducitur: tum quia nouitas suppliciorum crudelitatis ac tyrannidis speciem præ se ferre videtur. Idcircò Mezentius apud Virgilium 8. Æneidos malè audit, quod corpora mortua coniungebat viuis, manibusque manus, atque oribus ora. 8, vitabit, ne ipse 8
sit spectator suppliciorum, præsertim capitalium. Hoc enim nomine Verres à Cicerone reprehenditur in 5. Verrina. Et Volasus Asiæ Proconsul vituperatus fuit, quod cum trecentos vna die percussisset, incedens inter cadauera vultu superbo quasi magnificum & conspiciendum aliquid fecisset, exclamauit: O rem regiam.

9 *An pueri & adolescentes mitius sint puniendi, quam viri & senes?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi af-*
quia pueri & adolescentes nō sunt tam mali, *fir. Ratio.*
quam fiunt mali ex aliorum instinctu & con- 1
uersatione: præsertim si duriter educati fuerint, & pòst mel licentiæ gustare cœperint. 2, 2
quia iuniorum natura est ardens ac velut ignea: neque quiescere facilè potest: Ideoque malè sæpè agunt. 3, quia sunt imperiti huius 3

vitæ actionum: Ideoque facilè decipi possunt.
4 4, quia variis animi perturbationibus sunt obnoxii, hisque studiose inseruiunt.
5 5, quia cupiditatibus plurimis redundant & agitantur.
6 6, quia maxima consilii & iudicii imbecillitate laborant.
7 7, quia fieri plerunq; solet vt magna adolescentium indoles magnis quoq; vitiis laboret, idemq; planè his accidat, quod vinis recentioribus, quæ quieta in dolio non probantur: & agris, qui quò sunt fertiliores & feraciores, eò magis noxiis herbis infestantur.
8 8, quia si in prima ætate adolescentiæ illico & grauiter punirētur, impedirentur horum actiones multæ præclaræ. Videmus enim summos homines & clarissimos ciues factos fuisse non paucos, cum adolescentiæ cupiditates deferbuissent: nec desunt exempla in historiis. Themistocles enim qui in prima ætate petulans & prodigus fuit, vir postea summus euasit: neque id dissimulauit, sed dixit, *ex ferocissimis pullis optimos equos fieri, si rectè informentur atq; educentur*. Similiter Valerius Flaccus adolescens fuit luxu perditus: postea verò modestiæ & sanctitatis exemplum in Repub. Romana extitit.
9 9, quia leges ciuiles eodem loco pueros, quo furiosos habent: Ideoque puniri grauiter nolunt. Et Plato lib. 9. de Legibus, peccatis, quæ committuntur in pueritia pœnas præscribit mitiores, eisque non exiguam veniam concedendam esse ait. Idcirco etiam Iulius Cæsar Ptolomæum Ægypti regem non eodem modo puniri voluit, quo eius consiliarios, hac addita ratione: quod puer, rex esset: consiliarii autem senes. Et Spartani ab historicis

storicis reprehenduntur, quod Ægidæ adhuc adolescenti capitale supplicium intulerint.

10 *An ebrius flagitium committens grauiori pœna sit afficiendus, quam si sobrius id commisisset?*

HÆc quæstio in vtramque partem disputari potest. Ac pro thesi quidem affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia in ebrii potestate primò fuit non inebriari, vt docet Aristoteles lib.3. Ethic. cap.5. 2, quia ebrius, quando peccat, variis modis peccat, nempè in naturam, Rempublicam & seipsum. In naturam: quia infirmam hanc variisq; malis obnoxiam reddit: In Rempub. quia hanc ciue bono spoliat, qui vini flamma læditur: In seipsum: quia tollit pretiosissimum thesaurum ingenii & aciem mentis, quæ ebrietate, & crapula hebetatur. 3, quia ebrietas est fons & origo non tantum multorũ flagitiorum: sed etiam incommodorum tam priuatorum, quam publicorum. 4, quia homines ad omnes actiones honestas & vtiles ineptos reddit. 5, quia Pittacus Mitylenensis vnus ex septem sapientibus Græciæ ebrios, si peccauerint, duplici pœna afficiendos esse censuit: vna propter ignorantiam, quæ crassa est & supina: altera ob culpam commissam vt testatur Aristoteles lib. 2. Polit. cap. 10. & Laertius lib. 1. cap. 5. Hinc etiam Mahometi lex est, vt ebrius 80. ictibus puniatur. 6, quia Athenienses ebrietatis actionem instituerunt, & Oenoptas etiam ordinarunt, qui in conuiuiis obseruarent, quid quisq; biberet.

Pro thesi affir. Ratio. 1 2 3 4 5 6

Pro thesi neg. Argum. At contra pro thesi negante adduci possunt hæc argumenta: 1, quia ebrius cum peccat, non ex proposito aut dolo malo peccat qui in omnibus delictis consideratur: sed impetu. 2, quia ebrius, vt senex, bis puer est. Pueros autem delinquentes lenius esse puniendos in præcedente quæstione probatum fuit. 3, quia ebrius similis est ignoranti: & proptetea tantum puniendus quia nimium bibit. 4, quia ebrius sensibus interceptis nihil rectè diiudicare potest: Ideoque huic ignoscendum. 5, quia quo peccatum magis est voluntarium, eo etiam grauius est puniendum. Iam autem peccatum sobrii magis est voluntarium quam ebrii: Ideoque magis sobrius, propter scelus commissum est puniendus, quam ebrius. 6, quia ebrius insano est similis: cum non minus ac ille vsu rationis, sit priuatus. Ideoque si insanus mitius est puniendus, quam mentis compos, etiam ebrius.

11 *An qui ex errore, casu & imprudentia peccant mitius & lenius sint puniendi?*

Pro thesi neg. Ratio. Statuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia quæ ex improuiso casu potius quam fraude accidunt, plerunq; fato, non noxæ imputantur. 2, quia cunctis in rebus spectanda voluntas: & quæ consultò facta nõ sunt, fraudi esse non debent. 3, quia nihil videtur indignius & iniquius quam eum, qui culpa caret, supplicio non carere: euentum, nõ animum spectari: pœna af-

na affici pari flagitia & aduersos casus. 4, quia commune est omnibus hominibus, vt imprudentia quadam labantur & peccent: improborum verò est alios iniuria afficere. 5, quia 5
inter media purgandi crimina recenset Aristoteles lib. 1. Rhetor. cap. 13. casum & imprudentiam: Et ibidem æquitatis esse docet non factum ipsum, sed animum considerare: nec pari pœna digna, statuere ἁμαρτήματα, ἀτυχήματα, καὶ ἀδικήματα, hoc est *errores, infortunia & iniurias*: cùm in his dolus consideretur, qui non est in errore & infortunio. 6, quia lex diuina mitius 6
vult tractari eos, qui ex errore & casu delinquunt, vt videre est in libris Mosis. 7, quia A- 7
thenienses in voluntariis peccatis aras constituerunt ad quas, qui ita peccarunt, confugere possent teste Thucydide lib. 4. Iidem habuerunt distincta tribunalia in cædibus voluntariis, atque ex errore & casu factis. Illas siquidem in pago Martio: has in palatio diiudicarunt. Hinc etiam Plato in libro de Legibus, *Si quis*, inquit, *in pugna & certaminibus nolens, siue e uestigio, siue postea morte secuta amicum inter-* 8
fecerit, vel in exercitatione bellica, is mundus censeatur. 8, quia iuris ciuilis interpretes lege Cornelia de Sicariis teneri non asserunt illum, qui vel ramum amputatum ex arbore deiiciens in locum, vbi nullum est iter hominem interfecit, vel ex alto se præcipitans & super alium cadens eum occidit: vel in venatione telo in feram misso hominem interficit. Hinc etiam Adrastus, cum in venatione

fortè aprum sectatus interfecisset Crœsi regis filium, veniam à parente impetrauit: eò quod per errorem hoc fecisset; quemadmodum testatur Herodotus. lib. 1.

12 *An nobilis mitius sit puniendus quam ignobilis?*

Pro thesi affir. Argum.

PRo thesi affirmante afferri solent hæc argumenta: 1, quia iustitia distributiua requirit,
1 vt tam in pœnis, quam in præmiis decernendis proportio non Arithmetica, sed Geometrica obseruetur: & sic dicens personarum dignitatis
2 & ordinis ratio habeatur. 2, quia nihil Reipublicæ calamitosius & pestilentius, quam si discrimine dignitatis & ordinis sublato, eodem modo nobilis & ignobilis puniatur. Ex hac enim rerum confusione & perturbatione oriuntur seditiones & factiones inter optimates &
3 plebem, aliaq; omnis generis mala. 3, quia iniquum est hominem ignobilem, in quo nulla dignitas, fama, existimatio, facultates, honores, maiorumq; commendationes apparent, æquiparare nobili, in quo eiusmodi bona repeliun-
4 tur. 4, quia ipsa virtus vilescit & in contemptũ trahitur, si nulla nobilitatis, quæ à virtute pen-
5 det, in puniendo habeatur ratio. 5, quia magistratus Politicus imitari debet medicos, qui in eodem morbo homines liberos mollius quam
6 seruos tractant. 6, quia in puniendo nobili habenda est ratio parentum & maiorum, ex quib. natus est: præsertim si illi de Republica optimè sint meriti. Alias enim turpissimum ingra-
7 titudinis crimen Reipub. obiici poterit. 7, quia nullum

nullum manifestius & certius tyrannidis & barbariæ signum est, quam si nulla pœnarum discrimina in diuersis hominum ordinibus obseruentur. 8, quia Vlpianus præcipit pœnam sceleris alicuius pro qualitate personæ, proque rei, temporis, ætatis, & sexus conditione, vel seuerius, vel mitius irrogandam esse. Idem alibi scribit homines si humiliori loco sint grauiore: si verò in aliquo gradu & dignitate constituti sint, mitiore pœna afficiendos esse. In quam sententiam etiam rectè Augustinus monet, in iniungendis pœnis, pœnas ex personarum conditione & rerum qualitate diligenter & neruosè esse æstimandas, ne quid vel durius vel remissius constituatur, quam vel causa postulet, vel æquitas vel ipsa Suada suadeat. 9, quia idem cōprobant multarum gentium, populorum & Rerumpublicarum instituta, mores & consuetudines. 8 9

Pro thesi neg. Argum.

At contra pro thesi negante adduci solent hæc argumenta: 1, quia nobilitatis nulla sunt priuilegia, nulli fauores in delictis: siquidem flagitiosa vita amittitur nobilitas: & nemo in Iudiciis nobilis habetur, nisi seipsum nobilem integritate, virtute & totius vitæ innocentia præstiterit. 2, quia quo maior est persona delinquētis, eò maius est ipsum delictum: Ideoq; maiore pœna dignum. 3, quia nobilis magis obligatus est ad virtutum actionumq; honestarum studium quam ignobilis: siquidem nobilitas virtutis est præmium, eiusdemq; nota & tessera: Ideoque etiam grauius peccat. 4, quia nobilis flagitium committens non tantum alios, sed et- 1 2 3 4

iam ſeipſum, parentes & maiores ſuos lædit in-
5 iuria & contumelia inferenda. 5, quia delicta nobilium plus exemplo nocent, quam ignobilium: non ſecus ac verrucæ in facie magis deformant corpus humanum, quam in aliis illius
6 partibus. 6, quia nihil indignius & iniquius eſt, quam nobilitatis virtutisque fauore ac præſidio frui, ac defendi eum, qui vtramque, quantum in ſe eſt, omnibus iniuriis & contumeliis afficit. Siquidem nobilis ſuis flagitiis omnem nobilitatis dignitatem & ſplendorem extinguit, adeoque ipſam nobilitatis originem & parentem virtutem lædit, ac quam longiſſimè
7 à ſeſe remouet. 7, quia peſſimi exempli res illa futura eſſet, magnamque Reipub. perniciem afferret: ſi nobilis, qui aliis virtute prælucere, omniumque maxime leges tueri, ac propugnare, hominumque vitam ab iniuriis & contumeliis defendere debet leuitate pœnæ, legumque conniuentia ad nequitiam & ſcelera inuitetur, maioremque peccandi licentiam habe-
8 at. 8, quia maiore odio & pœna dignus eſt, qui cum prodeſſe Reipub. eiuſque dignitatem amplificare & conſeruare debeat, illi obeſt,
9 & tenebras ſuis flagitiis offundit. 9, quia inæqualitas pœnarum anſam præbet vulgò hominum ad iterandas querelas vſitatas, nempè mitius agi cum nobilibus: coruis dari veniam, columbas vexare cenſuram: de corio humilium ludi: gratiam in ſententiis dominari: iudicium nobilitati fauere: pauperem ſemper & vbique iacere: leges eſſe ſimiles telis aranearum, quibus muſcæ adhæreſcunt, crabrones

verò

verò erumpant & elabantur. 10, quia idem 10
comprobant laudatissimarum Rerumpub. consuetudines, sententiæ iudicatæ & exempla.

13 *An magistratui Politico licitum sit hominem innocentem punire propter peccata aliena?*

PRo thesi negante videntur facere hæc argumenta: 1, quia pœna est effectum peccati. 1
Ideoque ei tantum irroganda est, qui peccauit.
2, quia lex diuina & humana rectè condita ad 2
pœnam non obligat, nisi sui transgressorem. Et hoc expresse testatur Deus ipse Ezech. 18. v. 20. *Anima, quæ peccauit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris: & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit: & impietas impij erit super eum.* In quam sententiam etiam dicitur Deuter. 24. vers. 16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus: sed vnusquisque pro peccato suo morietur.* 3, quia pec- 3
catum nocentis non potest fieri peccatum innocentis. Ergo neque pœna nocentis, potest fieri pœna innocentis. 4, quia non 4
modo ab omni iustitia alienum est: sed etiam plus quam immane & beluinum est innocentem punire propter peccata aliena. 5, 5
quia pugnat cum recta ratione omniumque gentium consensu vt innocens propter peccata aliena puniatur. 6, quia acerbum est, 6
aiunt Iurisconsulti, parentis scelera filiorum pœnis lui. Item alieni sceleris quenquam

pœnas pati iura non ſinunt. Hinc etiam Abraham Geneſ. 18. inquit: *Abſit, vt is qui vniuerſam terram iudicat, perdat iuſtum cum iniuſto.* Et Salomon in Prouerbiis ait: *Qui iuſtificat impium & condemnat iuſtum, vterque eſt abominabilis apud Deum.*

Pro theſi affir. Argum.

At contra pro theſi affirmante adduci poteſt: 1, ius ciuile, quod propter delicta eius, qui crimen læſæ maieſtatis commiſit, non tantum ſolet ipſum authorem punire: ſed etiam ſæpe totam eius familiam. 2, exemplum Saleuci Legislatoris Locrenſis, qui cum filius ipſius delictũ quoddam commiſiſſet propter quod lege à patre ipſo lata vtroq; oculo priuandus erat, ne filium cæcum haberet, & interim legi ſatisfaceret, ſibi vnum, & filio item vnum oculum eripit.

Quæſtio deciditur per diſtinct.

Pro deciſione quæſtionis quidam diſtinguũt inter pœnam pecuniariam & corporalem. Illam enim vnius delicto debitam ab alio præſtari poſſe, ſi ſcilicet vltrò ad eam præſtandam ſeſe obligauerit: hanc verò à nemine, præterquam ab eo ipſo, qui peccauit, iure præſtari poſſe: neque vnquam vel lege vel conſuetudine receptũ eſſe, vt pœnam quam quis in corpore luere tenetur, alius, quiſquis tandem ille ſit, pro eo ſoluere poſſit. Ideoq; magiſtratui Politico licitum quidem eſſe illam innocenti infligere propter peccatum alienum: hanc verò minimè.

Reſponſio ad argumenta pro theſi affir.

Ad argumenta verò pro theſi affirmante allata reſpondent, in illis committi fallaciam petitionis principii; cum dubium per æquè dubiũ probetur. Nominatim verò factum Zaleuci vitu-

vituperatione dignum esse statuunt, quod dum pater & nocenti filio parcere & legi simul satisfacere curat, neutrum facit: quippe qui fœdè mutilet; legem autem, quæ illum vtroq; oculo, non altero tãtum priuari iubebat, apertè infringat: cui malo dum sibi ipsi alterum oculum effodiendo mederi se putat, in seipsum crudelis est & sæuus.

14 *An magistratui licitum sit pro libitu facinorosis hominibus impunitatem concedere?*

Statuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia magistratus subiectus est imperio ipsius Dei: Ideoque ab eius voluntate ipsi non licet pro libitu recedere. 2, quia magistratus debet esse custos & executor legis diuinæ, quantum ad externam & ciuilem disciplinam attinet. Illa autem obligat hominem vel ad obedientiam, vel ad pœnam. Ideoque nisi legis diuinæ transgressores puniat, non potest officio suo satisfacere. 3, quia magistratus minister est Reipub. Ideoque ipsi licitum non est impunitatem concedere iis, qui Rempublicam offenderunt, eiusq; leges violarunt: Siquidem Reipublicæ interest sontes punire, & eam ob causam, vt puniantur, lege cauet: atque hac ratione ius puniendi sibi acquirit. 4, quia impunitas facinorosis concessa fenestram aperit ciuibus, ad vitæ morumq; licentiam exercendam, aliisq; iniuriam inferendam.

Pro thesi neg. Ratio. 1 2 3 4

At contra obiici potest Deum pro suo beneplacito, ex mera gratia & misericordia peccatoribus resipiscentibus omnes pœnas tam tempo- *Obiectio.* 1

rales, quam æternas, quas peccatis ſuis promeruerunt remittere ac condonare. Ideoq; cum magiſtratus ſit vicarius Dei, non peccare videtur, ſi ipſe quoque ex miſericordia interdum hominibus facinoroſis impunitatem concedat.

Solutio obiectionis.

1 Reſpondeo: 1, magnum eſſe diſcrimen inter Deum & magiſtratum Politicum, quantum etiam attinet ad ius concedendi aliis impunitatem. Deus enim eſt ſupremus Dominus & monarcha, cuius ſola voluntas omnium rerum lex eſt & perfectiſſima norma: Magiſtratus autem Politicus ſubiectus eſt imperio & voluntati ipſius Dei. Ideoque nihil ipſi eſt licitum, quod legibus diuinis repugnat. 2, Deum dum peccatoribus reſipiſcentibus pœnas peccatorum liberaliter condonat, id facere ex gratuita ſua promiſſione, & in ea re peragenda de ſuo tantum, non alieno iure remittere. Vnicuique autem licitum eſſe de ſuo iure remittere, quantum velit remittere: non autem de iure alieno. 3, magiſtratui Politico quidem licitum eſſe de ſuo iure quantum velit, remittere: imò quatenus vult eſſe verus Chriſtianus, neceſſe eſt, vt ad exemplum Dei offenſas & iniurias ſibi tanquam priuatæ perſonæ illatas libenter ſuo proximo condonet, & quamuis poſſit, eas tamen minimè vlciſcatur. Non autem licitum eſſe de iure alieno nempe Dei vel Reipub. quicquam remittere.

15 An

15 An lupanaria in Republica bene conſtituta magiſtratui Politico vllo modo ſint permittenda?

SEntentiam affirmantem videtur defendere Petrus Gregorius lib. 14. de Repub. cap. 1. non quidem abſolute, ſed comparatè. Licet e- *Pro theſi af-*
nim neget lupanaria vllo modo eſſe approban- *fir. Ratio.*
da: tamen ſtatuit ſatius eſſe permittere illa, 1
quam prohibere. Rationes ipſius ſunt: 1, quia ad euitandum maius malum, minus eſt permittendum. Iam autem in quibuſdam Rebuspub. tam corrupti & libidinoſi ſunt mores hominum vt ſi lupanaria omnia, & cum iis meretrices publicæ omninò tolerentur, futurum ſit, vt non tantum virginum & matronarum honeſtarum pudicitia periclitaretur; & ſic ſtupra ac adulteria cumularentur: ſed etiam, quod horrendũ ac nefandum eſt, puerorum concubitus attentaretur. 2, quia ſordes permittendæ ſunt 2
ſordeſcentibus, vt qui in ſordibus ſunt, ſordeſcant adhuc, ne aliorum aut aliarum honeſtatem incendio libidinis violare attentent. 3, 3
quia magiſtratus Politicus permiſſionem lupanarium ita poteſt limitare & reſtringere infamiæ publicæ notis, vt illi quos timor Dei & honeſtatis amor à turpitudine reuocare non valet, ſaltem infamiæ publicæ metus coerceat.

Sed hæc ſententia nullo modo videtur eſſe concedenda & probanda, præſertim ab iis, qui Chriſtianam religionem profitentur,

Rationes ſunt: 1, quia magiſtratus Politicus debet eſſe cuſtos & executor legis diuinæ, quæ omnem illicitum concubitum prohibet. Hoc autem munere fungi non poteſt, ſi non tantum transgreſſores illius non puniat; ſed etiam lu-
2 panaria in Republica permittat. 2, quia lupanaria homines ab honeſtatis & virtutis ſtudio auocant, feneſtramq; aperiunt ad impune peccandum, libidinemq; procacem exercendam. Ideoq; magiſtratus Politicus non tantum non
3 approbare, ſed neque permittere debet. 3 quia magiſtratus curare debet, vt liberi in Republica honeſtè procreentur, educentur ac inſtituãtur. Id autem fieri non poteſt, ſi lupanaria permit-
4 tat. 4, quia lupanaria ſunt ſpirituum immundorum templa, Syrenum antra, corruptelæ iuuentutis, cloacæ impudicitiæ, fædarum voluptatũ & libidinum ſentinæ, denique omnium vitio-
5 rum latibula. 5, quia quicquid cum lege Dei pugnat, id nullo modo licitum eſt magiſtratui Politico, quippe qui vicarius Dei eſt, eiuſq; legibus ſubiectus, permittere. Lupanaria autem
6 cum lege Dei pugnant. 6, quia lupanaria iram & vindictam Dei grauiſſimam prouocant aduerſus Rempub. eique ruinam & interitum accelerant, vt teſtantur non tantum florentiſſima Sodomæ & Gomorrhæ regna, quæ igne piceo & ſulphureo conflagrarunt è cœlo miſſo, funditusque deſtructa fuerunt: ſed etiam vniuerſale totius mundi primæui diluuium.

Refutantur rationes pro theſi affir. allatæ.

Quod igitur ad rationes Petri Gregorii attinet, ad primam reſpondeo illam valere in rebus
1 adiaphoris & quæ lege Dei non ſunt prohibitæ; non

non autem in rebus sua natura turpibus, & quæ in lege Dei sunt, prohibitæ. In illis enim licitum est ad vitandum maius malum minus permittere: In his verò minime. Ac etiamsi in quibusdam locis valdè corrupti & libidinosi sint mores hominum: posse tamen illos legum ac pœnarum acerbitate & seueritate coerceri, & ad meliorem frugem reuocari.

Ad alteram rationem respondeo contrà magistratus Politici officium esse permittere, vt illi qui in publicis ac notoriis flagitiis versantur, in iis impune progrediantur. Omnes enim homines ita esse comparatos vt licentia & indulgentia semper reddantur deteriores: neque leges vel diuinas vel naturales vel ciuiles suam vim & authoritatem retinere posse, nisi earum executio diligenter ac fideliter à magistratu Politico procuretur. 2

Ad tertiam respondeo permissionem lupanarium non posse excusari per infamiæ publicæ notas, quibus à magistratu Politico limitatur & restringitur. Ideoque ab illa simpliciter esse abstinendum operaque danda, vt lupanaria si quæ sunt, destruantur, lenonesq; & lenæ ac meretrices publicæ ex Republica eiiciantur & explodantur. 3

16 *An in Republica bene constituta peregrinationes sint ciuibus concedendæ?*

VVlgata & celebris est hæc quæstio, quæ inter Philosophos in vtramque partem ventilatur.

Pro thesi affir. Argum. Pro thesi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia peregrinationes sunt speculum non
1 tantum totius mundi, qui Naturæ liber est & theatrum pulcherrimum: sed etiam vitæ humanæ, quæ nihil aliud est quam peregrinatio hominis in terris exulantis & ad cœlestem pa-
2 triam anhelantis. 2, quia multarum rerum vsum & experientiam in animis peregrinantium pariunt; & sic ad veram prudentiam viam
3 planam sternunt. 3, quia ad solidam eruditionem & doctrinam breui tempore acquirendam & parandam plurimum adiumenti conferunt propter assiduam & multiplicem cum viris doctis ac sapientibus in exteris locis habitanti-
4 bus conuersationem. 4, quia efficiunt homines benè moratos, quatenus vitiosos illorum mores corrigunt, & emendant, eosdemque ad studium virtutum morumque bonorum elegantiam, quos in exteris obseruant excitant. Inprimis verò assuefaciunt eos ad humanitatem, affabilitatem, vrbanitatem, beneficentiam, patientiam & frugalitatem. Sicut enim μαμμόθρεπτοι hoc est, *illi qui domi semper apud materculas hærent*, sunt inhumani, inaffabiles, inurbani, illiberales, impatientes, & infrugales: ita qui peregrinantur sunt humani, affabiles, vrbani, liberales, patientes & frugales: siquidem eiusmodi virtutes in exteris experti sunt cum magno suo commodo: & dum recordantur malorum præteritorum quæ perpessi sunt, ipsi quoque domestica mala æquo animo ferunt, aliisque miseris succurrere gau-
5 dent. 5, quia peregrinationes præparant ciues ad

ad Rempublicam aliquando cum laude ſuſcipiendam & gerendam, aliaque officia publica benè exequenda: quatenus diuerſos multorũ populorum mores, leges, inſtituta, conſilia, ingenia, ritus, conſuetudines, diuerſas Reipublicæ adminiſtrandæ formas, multorumq; locorum ac regionum conditiones & qualitates contemplandas proponunt, adeoq; cauſas, origines, cõſeruationes, conuerſiones & euerſiones Rerumpub. omnesq; ad ciuilem vitam & ſocietatem humanam moderandam rationes exponunt. 6, 6
quia quæuis terra, quę alit hominem, eius patria eſt teſte Euripede in Philoctete: πανταχοῦ πατρὶς ἡ βόσκουσα γῆ. In quam ſententiam etiam Plutarchus in libro de Exilio ait: πατρὶς γίνεται πᾶσα πόλις εὐθὺς ἀνθρώπῳ χρῆσθαι μεμαθηκότι: *Patria ſtatim fit qualibet ciuitas homini qui didicit ea vti.* Item Democritus: Ανδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. Ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατρὶς ὁ ξύμπας κόσμος: *Viro ſapienti quæuis terra peruia eſt. Animi enim boni patria eſt vniuerſus mundus.* Item Euripedes:

Ἅπας μὲν ἀὴρ ἀετῷ περάσιμος
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.

Omnis quidem aer aquilæ penetrabilis
Omnis vero terra viro generoſo patria.

Hinc Socrates interrogatus, cuias eſſet? reſpondit ſe eſſe mundanum. Et Hercules interrogatus Archiuus, an Thebanus eſſet? reſpondit omnem Græciam ſibi eſſe patriam.
7. quia Natura homines liberos & ſolutos 7

emittit. Ideoque ſeipſos colligare, locorumq; 8 anguſtiis coarctare non debent. 8, quia ſine peregrinationibus neque mercaturæ & negociationes terra mariq; cum exteris gentibus inſtitui, neque commercia hominum conſeruari, neque imperiorum pomœria & fines amplificari & extendi poſſunt. 9 9, quia peregrinationes, vt Caſus ait lib. 7. Sphæræ ciuitatis, c. 6. oppreſſionis ſunt remedia, miſerorum hoſpitia, conſcientiæ aſyla, fœderatarum ciuitatum vinculũ, 10 & velati ſpeculum mortalium. 10, quia laudẽ honorem, gloriam & authoritatem homini cõ- 11 ciliant peregrinationes. 11, quia varietas rerum, quæ oculis peregrinantium obiiciuntur, miras animi voluptates & iucunditates creat. Delectant enim magis quæ videntur, quam quæ audiuntur iuxta illud Poetæ:

Segnius irritant animos dimiſſa per aures,
Quam quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.---

12 12, quia exempla tam ſacra, quam profana hominum qui peregrinati ſunt, teſtantur peregrinationes eſſe licitas & vtiles. Non enim tantũ ex Ethnicis; quicunq; olim docti & magni fuerunt, peregrinationibus operam dederunt v.g. Pythagoras, Plato, Ariſtoteles, Lycurgus, Solon, Alexander magnus, Iulius Cæſar, Cicero & id genus alii: ſed etiam Patriarchæ, Prophetæ 13 & Apoſtoli. 13, quia priuilegiis & amore ſingulari digni olim ab Imperatoribus Romanis iudicati ſunt, qui vel ſtudiorum, vel morum excolendorum gratia peregrinantur: propterea quod amore ſcientiæ tales exulant, ſeipſos exinaniunt, vitamq; periculis exponunt.

At

At contra pro thesi negante adduci solent hæc argumenta: 1, quia peregrinationes nihil aliud sunt, quam exilia & periculosæ ac desultoriæ hominum in vno loco ad alium migrationes. 2, quia sunt specula mundi deprauati & exulcerati. 3, quia hominem auocant ab amore & cura patriæ, parentum, propinquorum & amicorum. 4, quia mores peregrinantium contagio suo inficiunt & corrumpunt; & sic morum nouitatem & corruptelam in Rempub. introducunt. 5, quia dispendium & iacturam temporis secum trahit, quod pretiosissimus est vitæ thesaurus & sumptus sumptuosissimus, alisque honestis studiis & exercitiis impendi potest. 6, quia quietem & tranquillitatem animi turbat, eumq; à seria & assidua rerum contemplatione, sine qua, solida veritatis cognitio cõparari nequit, abstrahit. 7, quia despectum & mutationem religionis, legum, rituum & institutorum patriorum, quo nihil Reipub. est perniciosius gignunt & inferunt. 8, quia homines variis periculis, casibus & miseriis obiiciunt: inprimis verò morbis peregrinis & inusitatis eos inficiunt, quibus reuersi sæpè non tantum domum & familiam, sed ciuitatem totam per contagium polluunt. 9, quia non rarò efficiunt, vt ciues aliarum nationum præmiis allecti capitale odium aduersus patriam concipiant, eandẽque proditionibus aut armis nefariis seditiosè inuadere non vereantur. 10, quia per peregrinationes, facultates & opes ciuium exhauriuntur, rei familiaris curæ negliguntur, patrimonia lauta & copiosa effunduntur, æra aliena

Pro thesi neg. Argum.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

conflantur, multæq; præclaræ & honestæ conditiones, quæ in patria interim haberi potuissẽt
11 amittuntur. 11, quia iucundius est domi suæ in sinu parentum charissimorum, in amicorum & propinquorum amplexu, in patriæ dulcissimæ caritate, reiq; familiaris abundantia tranquillã vitam agere, quam neglectis iis omnibus & posthabitis vltrò quoddam quasi exilium adire, externis cœli tempestatibus fortunæq; procellis sese obiicere, tot tantasq́; molestias, labores, tædia, calamitates, casus, ærumnas, pericula cũ vitæ & salutis suæ discrimine suscipere ac subire. Vnde recta Poeta canit:

Felix qui patrijs æuum transegit in agris,
Ipsa domus puerum, quem videt ipsa senem.
Qui baculo nitens, in qua reptauit arena,
Vnius numerat secula longa casæ.

Quibus versibus nihil aliud innuitur, quã quod nullibi iucundius & felicius viuatur, quam in
12 patria. 12, quia melius domi quam foris literæ & artes discuntur: cum assidua illa circumcursitatio, & irrequieta tum corporis, tum animi fatigatio sensus & cogitationes omnes hominum confundat & perturbet, vt quemadmodum plantæ sæpius ex area alia in aliam translatæ cohærescere & ad fructum venire nequeunt: ita etiam semina doctrinarum in vagabundo ani-
13 mo radices agere non possint. 13, quia ex historiis, tabulisq; & descriptionibus geographicis, nec non ex picturis & imaginibus ad viuum expressis, & domi in parietibus nostris affixis longe melius cognosci possunt exterarum regionũ & locorum qualitates & situs hominumque in iis

iis habitantium ingenia, mores, leges consuetudines & statuta, quam ex peregrinationibus.
14, quia ridicula stultitia est existimare ἐν ἀθήναις βελτιόνα σελήνην τῆς ἐν κορίνθῳ hoc est, *Lunam Athenis* 14
meliorem esse quam Corinthi. 15, quia qui dulcissimum patriæ solum deserunt, vt alienas terras, 15
illas quidem non matres, sed nouercas peregrinando colant & admirentur: illi perinde faciunt ac ii, qui fertiles agros iure proprio obsessos spinis ac vepribus, tabescere & suffocari sinunt, vt alienos, eosdemque steriles & effætos colant. 16, quia non rarò deprehenditur verum esse id quod vulgo dici solet: Cui peregrinatio dulcis, amara patria est: Cui patria dulcis, amara peregrinatio est: quibus nihil 16
boni est domi iucunda est peregrinatio. 17, quia 17
olim multæ Respublicæ celebres, vt Lacedæmoniorum Cretensium, Muscouitarum omnem peregrinationis vsum suis ciuibus interdixerunt. Et historiæ testantur illas Respublicas, quarum ciues domi sine exterorum commerciis & consuetudine tranquillè vixerunt, diutius floruisse, quam eas, quas peregrinandi licentia tanquam pestis inuasit. 18, quia 18
exilia & relegationes, quæ nihil aliud sunt, quam peregrinationes; à maioribus tanquam pœnæ scelerum & flagitiorum sunt institutæ. Et propterea etiam Soraspes, quod Zopyri filiæ vitium intulisset ad peregrinationem vniuersi orbis suscipiendam à Xerxe Rege damnatus fuit. Et crucis pœna maiorem iudi-

cauit pœnam peregrinationis Xerxis mater, fœmina prudentissima. 19, quia exempla tam sacra quam profana peregrinantium testantur peregrinationem esse noxiam non tantum iis, qui eam suscipiunt, sed etiam ipsi Reipublicæ. Ieroboam enim dum peregrè abiret, in Ægyptum, euasit tyrannus, & Idolorum cultum in patriam introduxit. Alexander M. dum Persas non modo inuisit, sed vicit, lingua cultu & mollitie factus est Persa. Hannibal dum Capuam cæpit à Capuana fœmina captus in amore languet. Antonius præ Cleopatræ amore oblitus est patriam, suamq; animam effudit. Circe peregrinantes Vlyssis socios veneficiis suis in porcos transformauit. Hinc Cicero in epistola ad Cælium Rufum, omnem peregrinationem obscuram & sordidam esse dicit iis, quorum industria in Republica potest illustris esse. Et propterea etiam legimus, neq; Socratem, Athenis, neque Pomponium Lætum ex Italia pedem vnquam extulisse.

19

Quæstio deciditur per distinct.

Pro decisione quæstionis notandum est peregrinationem in Republica benè constituta simpliciter neque esse concedendam, neq; prohibendam: sed semper respiciendum esse ad conditiones, quæ in peregrinantibus requiruntur. Illarum verò aliæ obseruandæ sunt ante peregrinationem, alię verò in ipsa peregrinatione, aliæ verò post peregrinationem. Ante peregrinationem: 1, vt precibus à Deo impetretur, quò honestas & felices, non turpes & infelices tum agendi, tum patiendi occasiones largiatur. 2, vt finis verus spectetur, cuius gratia peregrinationes

Conditiones explicantur quæ in peregrinantibus requiruntur.

1 Ante peregrinationem.

nes sunt suscipiendæ, 3, vt ratio ætatis habeatur propter iudicium, quo inter honestum & turpe, bonum & malum distinguatur. 4, vt non negligatur lectio historiarum & considératio illarum regionum, quas lustrare cupimus, adhibitis simul tabulis Geographicis, aliorumque itinerariis. 5, vt cogitetur de comitibus, qui linguæ & morum periti sunt, eundemq; nobiscum finem sibi propositum habent.

In ipsa peregrinatione opera danda est: 1, vt non solum corpore peregrinemur: verum etiam animo obseruemus, quæ notatu digna sunt. 2, vt audiantur incolæ & inhabitatores. 3, vt cōferatur sermo cum doctis & prudentibus. 4, vt spectētur loca publica, cuiusmodi sunt templa, scholæ, theatra, curiæ, armamentaria & bibliothecæ. 5, vt peregrinatores sint fortes & temperantes, ita vt neque metuant pericula, neque fugiant labores, neque à libidine vinci sese patiantur. 6, vt sint prudentes, parci in loquendo, consilia sua celent, paucis fidant, in aliena domo non cuncta curiosè & intempestiuè inquirant, denique cauti in expendenda & occultanda pecunia. 7, vt bibliothecæ moles sit parua, fructus magnus. 8, vt maximè in Ecclesiis scholis & Rebuspub. notent leges, instituta & mores. 9, vt non negligant ea, quæ ad œconomiæ administrationem faciunt. 10, vt sic per diuersas regiones & nationes transeant, ne vllo peruersorum morum contagio inficiantur. 2 *In ipsa peregrinatione.*

Post peregrinationem obseruandum est: 1, vt reuersi ciues mores patrios non mutent, 3 *Post peregrinationem.*

memores illi⁹ Aristophanis in Pluto: τρόποις ἐπιχωρίοις, hoc est *moribus regionis* viuendum est. 2, vt in colloquiis familiaribus maximè & priuatis, cum licuerit, vernacula lingua vtantur, ne videantur illam contemnere, postquam peregrinam addidicerunt. 3, vt peregrinas vestes mutent, ac iis, quæ in patria vsitatæ sunt, vtantur. & sic iuxta Prouerbia scenę seruire, vti foro, νόμῳ καὶ χώρᾳ, *legi & regioni*, sese accommodare discant. 4, vt declinent omnem arrogantiam, ostētationem & iactantiam in expositione eorum, quæ alibi visa & audita fuerunt.

CAPVT VI.

De Iurisdictione ciuili.

PRÆCEPTA.

1 *Adhuc de disciplina ciuili. Sequitur Iurisdictio ciuilis, quæ est actus publicus, per quē magistratus Politicus subditis suis iuxta legum & æquitatis normam ius dicit.*

2 *Eius considerandæ sunt tum partes, tum species.*

De partibus Iurisdictionis ciuilis.

3 *Partes sunt duæ, legitima causarum cognitio, & cognitarum decisio.*

4 *Cognitio legitima causarum est prima pars Iurisdictionis, per quam magistratus controuersias ciuiles inter subditos exortas ritè cognoscit.*

5 *Eaque perficitur partim auditione, partim*

tim discussione accurata & æqua.

6 *Auditio fit, quando magistratus vtramq; partem litigantium nempe actorem & reum attentè & ex æquo audit.*

7 *Discussio fit, quando magistratus controuersias auditas earumq; rationes ab vtraq; parte allatas probè secum considerat, & ad lancem veritatis & iustitiæ examinat.*

8 *Decisio causarum cognitarum legitima est altera pars iurisdictionis, per quam magistratus de causis disceptatis sententiam æquã fert, & per eam vnicuiq; parti litigantium suum adiudicat & tribuit.*

9 *Eaq; perficitur partim pronunciatione, partim executione sententiæ latæ.*

10 *Fuerunt partes Iurisdictionis. Sequuntur eiusdem species, secundum quas Iurisdictio alia est extraiudicialis, alia iudicialis.* *De speciebus Iurisdictionis.*

11 *Extraiudicialis iurisdictio est, cum magistratus subditis suis ex nobili officio sine processu iudiciario ex æquo & bono ius dicit.*

12 *Eaq; peragitur à magistratu vel immediatè vel mediatè.*

13 *Immediatè: cum magistratus ex se pro sua prudentia & authoritate iustitiam administrat sine opera aliorum.*

14 *Mediatè; cum magistratus commissarios constituit, qui suo nomine iustitiam administrent, controuersiamq; componant.*

15 *Iudicialis iurisdictio est, cum magistratus subditis suis per ordinarium iudicium à se constitutum & exercitum ius dicit.*

16 *In illa consideranda partim recta iudicii constitutio, partim legitima iudicii constituti exercitatio.*

17 *Recta iudicii constitutio partim personarum idonearum ordinationem concernit, per quas iudicium est exercendum, partim differentias iudicii.*

18 *In personis per se spectandæ partim conditiones, partim species.*

19 *Conditiones personarum aliæ sunt generales, aliæ speciales.*

20 *Generales conditiones sunt prudentia & probitas.*

21 *Prudentia requiritur, vt inter iustum & iniustum, æquum & iniquum discernere recte possit, causasque occurrentes ad leges & consuetudines in Republica receptas accommodare.*

22 *Probitas requiritur, vt sine præiudicio, affectu, munerumque acceptatione iustè & incorruptè vtramq; litigantium partem audiāt, eorumq; causas considerent ac perpendant.*

23 Speciales conditiones sunt, vt cæteris paribus, sint potius mares, quam fœminæ; docti, quam indocti; senes quam iuuenes; sensibusq; sanis præditi, quam cæci surdi muti, &c.

24 Species personarum aliæ sunt principales, aliæ minus principales.

25 Principales sunt Iudex & assessores.

26 Iudex est persona publica à magistratu supremo ordinata ad decidendas causas, & iustitiam vnicuiq; tribuendam. Iudex quid sit.

27 Assessores sunt personæ publicæ Iudici adiunctæ vt in casibus dubiis suis consiliis ei succurrant.

28 Minus principales sunt, scribæ iudiciales & id genus aliæ.

29 Differentiæ iudicii sunt quod aliud sit summum aliud intermedium summoq; subordinatum.

30 Summum iudicium est, à quo nulla datur ad aliud iudicium appellatio.

31 Intermedium iudicium est, à quo datur ad superius iudicium appellatio.

32 Sic de recta iudicii constitutione. Restat legitima iudicii constituti exercitatio, in qua cõsideranda sunt, partim res de quibus, partim personæ inter quas; partim forum, in quo; partim modus quo iudicium est exercendum.

33 *Per res intelliguntur causæ & controuersiæ de quibus iudicium est exercendum.*

34 *Per personas intelliguntur actor & reus inter quos iudicium est exercendum.*

35 *Actor est persona quæ contra alium in iudicio agit, siue qui alium accusat.*

36 *Reus est persona contra quam agitur in iudicio siue, quæ accusatur.*

37 *Vtrique inseruiunt aduocati & procuratores.*

38 *Per forum locus intelligitur, in quo iudicium est exercendum.*

39 *Per modum, ipse processus iudiciarius, in quo spectanda recta illius tum institutio, tum continuatio, tum finitio.*

40 *Quorum singula dum reuera talia sunt, quando cum norma iustitiæ & æquitatis exactè congruunt.*

1 *An Iurisdictio ciuilis in Republica sit necessaria: & quomodo distribuenda?*

Pro necessitate Iurisdictionis ciuilis. Ratio.

IN prima parte quæstionis statuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: *1*, quia Iurisdictio ciuilis est actus publicus, per quem magistratus Politicus subditis suis secundum legum & æquitatis normam ius dicit. 2, quia partes Iurisdictionis ciuilis sunt legitima causarum ciuilium cognitio, cognitarum decisio. Vtraq; autem in Repub. est necessaria. Ergo etiam ipsa Iurisdictio

tan-

tanquam totum est necessarium. 3, quia sine iurisdictione ciuili magistratus Politicus neque leges exequi, neq; iustitiam administrare & defendere, neq; iniustitiam propulsare, neq; disciplinam ciuilem conseruare: neq; deniq; salutē Reipublicæ tueri potest. Porro cum Iurisdictio ciuilis à magistratu Politico partim extra iudicium, partim per iudicium ordinarium exerceatur: hinc fit, vt illa tanquam genus in duas species distribuatur, quarum vna dicitur iurisdictio extraiudicialis, altera iurisdictio iudicialis. 3

Iurisdictio ciuilis quotuplex.

2 An Christiano liceat iudicia publica & ciuilia exercere & adire?

Pro thesi affir. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia Deus ipse iudicia publica & ciuilia instituit, eademq; magistratum instituere iubet, vt 1
passim Scriptura sacra testatur. 2, quia Iudices 2
sunt ministri & vicarii Dei. Ideoq; passim in sacris literis Dii appellantur: inprimis verò Psal. 81. vbi Deus dicitur stetisse in Synagoga Deorum, & in medio deos diiudicasse. 3, quia apostoli 3
ipsi iudicia publica & ciuilia adierunt, vt videre est Actor. 5. v. 26. & sequentibus. Et nominatim ipse Paulus ad Cæsarem prouocauit Act. 25. v.
10. 4, quia Reipublicæ firmamentum consistit 4
in iuris æquabilitate, & iudiciorum integritate, vt docet Demosthenes in oratione περὶ συντάξεως, & Osor. lib. 8. de regis institut. c. 4. 5, quia iudi- 5
ciū nihil aliud est quam statera æquitatis, vox legis omnisq; contentionis & litis cōsummatio. 6, 6
quia leges nihil prodessēt & valerēt, si nulla essēt iudicia publica & ciuilia à Christianis exercenda

& adeunda. Per hæc enim fit executio legum, earumque authoritas munitur & stabilitur. 7, quia Christiani neq; se, neque alios ab iniuriis defendere & vindicare possent, si illis non liceret iudicia publica exercere vel adire. 8, quia sine iudiciis publicis disciplina ciuilis labefactatur, hominibusque improbis & flagitiosis ad omnem nequitiam & iniustitiam fenestra aperitur. 9, quia sicut morbus corporis humani sanari non potest, si salutarem medicinam neque medico propinare, neque ægroto vsurpare liceret: Ita neque morbus ciuitatis, curari & tolli potest, si Christianis non liceret iudicia exercere & adire.

7

8

9

Pro thesi neg. Argum.

At contra hanc sententiam à quibusdam obiici solent hæc argumenta: 1, quia à Christiano abesse debet omne litigandi in foro ciuili studium, cum id pugnet cum charitate & concordia Christiana. 2, quia Christianus non debet vindictam appetere, neq; malum pro malo reddere: sed mansuetus & malorum tolerans esse: imò paratior ad accipiendam alteram iniuriam, quam ad litem alteri in iudicio mouendam, primæ vlciscendæ gratia vt docet Christus Matth.c.5, v.39.40.41. Item Paulus ad Rom. 12.v. 17.18.19. 1.ad Corinth.6.v.7.& 8. 3, quia Deus per improbos & iniuriosos homines Christianum exercet, iisque crucem & calamitatem immittit. Ideoq; illis per iudicia publica & ciuilia, resistere non debet, ne videantur ipsi Deo, eiusque voluntati resistere. 4, quia Christianorum controuersiæ per arbitros potius, quam per Iudices ciuiles componi debent.

1

2

3

4

Respon-

Reſpondeo ad argumenta obiecta; primum in genere committi in iis fallaciam conſequentiæ. Licet enim ſingula vera eſſe concedantur: inde tamen neceſſariò concludi & probari non poteſt quod Christiano non liceat iudicia publica exercere & adire. Deinde in ſpecie reſpondeo: 1, ſtudium quidem omne litigandi, præſertim intempeſtiue, temerè & inhumaniter à Christo abeſſe debere: ſed interim eidem eſſe conceſſum cauſas in foro agere: ſi modo id fiat modo legitimo & licito. 2, Chriſtianum non debere vindictæ priuatæ eſſe appetentem, neq; illius cupiditate iniuriam, iniuria; maledictum maledicto retaliare: imò paratiorem eſſe ad alteram iniuriam accipiendam, quam ad retaliandam priorem. Interim tamen licitum ipſi eſſe ſeipſum ſuaq; legitimo modo defendere, & à magiſtratu iniuriarum vindictam & propulſationem efflagitare. 3, Chriſtianum non debere quidem per iudicia publica hominibus improbis & flagitioſis reſiſtere, quatenus ſunt inſtrumenta Dei, quibus ille vtitur ad filios ſuos tentandos & exercendos: interim tamen, quia Deus improbitatem & flagitia eorum neq; approbat, neq; vult, ſed potius auerſatur & deteſtatur: Idcircò licitum eſſe Chriſtiano, iis, quatenus ſunt improbi & flagitioſi reſiſtere, & ab eorum iniuriis ſeſe aliosuè modis licitis defendere. 4, melius quidem eſſe controuerſias Chriſtianorum per arbitros, quam per iudices ciuiles componi: Ideoque etiam hunc componendi modum primum omnium eſſe eligendum & tentandum: Interim tamen alterum modum,

Soluuntur argumenta, Pro theſi neg.
1 *Generaliter.*
2 *Specialiter.*
1
2
3
4

qui fit per Iudicia publica & ciuilia non esse illicitum, neque intermittendum, præsertim si priori locus non detur.

3 *An ad magistratum Politicum pertineat subditis ius & iustitiam administrare, & quomodo id fieri debeat?*

CVm non tantum magistratus Politicus in sese debeat esse iustitiæ studiosissimus & obseruantissimus: sed etiam eo fine sit constitutus, vt ipsius opera subditi iustitia inter se fruantur, & summi cum infimis pari iure contineantur: inde necessariò sequitur ad magistratus Politici officium pertinere, subditis suis ius & iustitiam administrare. Quomodo autem id fieri debeat, id paucis quidem verbis, sed admodum scitis docet Lipsius lib. 2. ciuilis doctrinæ c. 11. partim in inscriptione capitis dū ait, Iustitiam administrandā subditis esse æquabiliter temperanter, & sine cumulo legum remoto etiam litium studio: partim in ipsa tractatione thesis propositæ, cum docet, ius dicendum esse principi ex legum præscripto, sine pretii aut gratiæ aspectu, ita tamen, vt interdum æquitate temperet leges, etiam nouas parcè ferat, studioque in foro litigandi medeatur, ne legibus fundata ciuitas legibus euertatur.

4 *An*

4 *An omnibus de rebus, quæ in controuersiam veniunt iudicia forensia sint instituenda?*

STatuitur thesis negatiua. Sunt enim quædã, quæ à iudiciis forensibus excluduntur, quædam quæ includuntur. Excluduntur 1. τὰ ἁπλῶς θεωρητὰ καὶ ἄπρακτα hoc est, *quæ sub solam contemplationem, non autem actionem cadunt.* 2, τὰ καθόλου 1
hoc est *res uniuersales.* 3, τὰ ἄπειρα, *res infinitæ,* quæ 2
statum non habent, & in quibus exitus nullus 3
deprehenditur, nec expedire sese iudex potest. 4
4, τὰ ἁπλῶς ἀδύνατα καὶ παράδοξα, *quæ simpliciter sunt*
impossibilia & incredibilia. 5, τὰ φλυαρὰ, *res vanæ* 5
futiles & nugatoriæ. Includuntur autem omnes causæ & controuersiæ ciuiles, siue sint personales, siue reales, quæ priuato hominum arbitrio componi possunt, & de quibus quæritur vtrum iustæ sint an iniustæ, æquæ an iniquæ, cuiusmodi octo genera potissima recensentur ab Aristotele lib. 4. Polit. cap. 16. Quorum primum pertinet ad rationes gesti officii à magistratu exigendas: alterum ad iniurias personis publicis illatas: tertium ad delicta in Reipub. statum commissa: quartum ad pœnas & mulctas tam magistratibus, quam priuatis ciuibus infligendas: quintum ad priuatos rerum magnarum contractus: sextum ad cædes, siue spontè, & consultò, siue inuite & imprudenter, siue iustè, siue iniustè commissas: septimum ad lites & negocia quæ peregrini aut inter se, aut cum ciuibus habent: octauum ad priuatos rerum paruarum contractus.

Quæ excludantur à iudiciis forensibus.

Quæ includantur iudiciis forensib.

5 *An de paruis & leuibus inter ciues controuersiis iudicia forensia sint habenda?*

Pro thesi af-
fir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta:
1 1, quia in nulla ciuitatis parte fenestra ad in-
iustitiam, iniuriam pernitiemq; ipsorum ciuiũ
est patefacienda: sed vox iustitiæ in omnibus
ciuitatis angulis audiri debet. Id autem fieri
non potest si controuersiæ & lites paruæ inter
ciues exortæ à iudiciis forensibus excludantur.
2 2, quia omnes deteriores fiunt licentia. Ideoq;
illa resecanda & tollenda est, non solum in ma-
3 gnis, sed etiam paruis delictis ac criminibus. 3,
quia sicut minus periculosæ infirmitates corpo-
ris, si negligantur ita crescere possunt, vt vitam
homini naturalem adimant: Ita leues ciuium
controuersiæ, si negligantur, eo vsque possunt
prorumpi, vt lucem ciuitatis penitus extinguāt.
4 4, quia iustitiæ forum non solum Crœso, sed et-
iam Iro patere debet. Id autem fieri non po-
test, si in iudiciis leuibus contentionibus locus
5 non detur. 5, quia Politia non vndique potest
esse perfecta, in qua vel minima iniuriarum vul-
nera non sanantur: non secus ac corpus huma-
num, non omninò sanum esse potest, in quo fi-
6 bræ morborum hærent. 6, quia vt ex paruis
scintillis sæpè magna oriuntur incendia, quibus
integræ domus pagi & vrbes conflagrant: ita ex
paruis ciuium litibus sæpè magnæ contentiones
& seditiones existunt, quibus tota Respublica
7 in periculum & exitium adducitur. 7, quia vt
errores parui, si non maturè refutentur, sæpè in
graues hæreses degenerant: ita lites paruæ non
recisæ

recisæ nonnunquam in truculentas tragœdias desinunt. 8, quia etsi optandum quidem est, vt 8
de vmbra fugacis fortunę, aut lana caprina ciues inter se non certarent: tamen cum musca suam bilem, & pauper suam splenem habeat: necessarium est, vt in florenti ciuitatis statu tumores isti iudicum prudentia veluti medicina quadam leniantur, ne iræ facibus accensæ ardentes quasi febres ac pestes in ciuitate gignant. 9, quia ob 9
defectum iudiciorum forensium, in quibus minimæ inter ciues controuersiæ componantur, permultæ vrbes ac gentes in cineribus obrutæ & sepultæ iacent.

Obiectio.

At contra hanc sententiam obiici potest: 1, 1
offensiones admodum crebras inter ciues oriri, si liceat quaslibet etiam minimas controuersias ad iudicia forensia afferre. 2, aperiri hoc modo 2
fenestram litigiosis ciuibus ad contentiones forenses multiplicandas, totamq; ciuitatem reddi contentiosam. 3, foueri & nutriri hoc modo a- 3
uaritiam eorum, qui causas in foro agunt.

Soluuntur obiectiones.

Sed responderi potest in genere: 1, inter mala noxia, quorum alia sunt maiora, alia minora, 1
eligenda esse minora vt maiora euitentur. 2, in 2
iudiciis forensibus non tam causas, quam causarum euenta esse spectanda. Ideoq; licet causæ aliquando sint leues, ne tamen illis neglectis mala luctuosa in Rempub. redundent: melius esse illas discutere & terminare in iudiciis forensibus, quam omninò negligere Qui enim cicutam pullulascere non vult, illum oportet cicutæ radicem funditus effodere & euellere. Vnde sapienter Poeta:

Principiis obsta: sero medicina paratur
Cum mala per longas inualuere moras.

6 *An vtile sit in Republica esse multa iudicia forensia, multosq; causidicos?*

Pro thesi neg. Argum. PRo thesi negante adduci solent hæc argumenta:
1 1, quia sicut multitudo medicamentorum & medicorum in ciuitate argumentum & signum est multæ infirmitatis in ea grassantis: ita multitudo iudiciorum forensium & causidicorum est signum multæ iniustitiæ in Repub. regnantis.
2 2, quia multitudo iudiciorum forensiũ moram & dilationem, affert nimiam cõtrouersiis ciuilibus, impeditq;, quo minus iusto tempore componi & finiri possint.
3 3, quia experientia docet in illa Republica multas & diuturnas lites ac contentiones reperiri, vbi numerosa turba est causidicorum. Illi enim dulci odore lucri deliniti, omnes ad litigationes forenses instigant, earumq; transactionem in longum tẽpus extrahunt, vt inde maiorem quæstum aucupentur.

Soluuntur argumenta. Sed responderi potest ad hæc argumenta in iis committi fallaciam partim accidentis, partim consequentiæ materialis. Illa enim mala, quæ dicuntur oriri ex multitudine iudiciorum forensium & causidicorum non per se inde existunt: sed per accidens propter vitia hominum. Ideoque neque inde simpliciter probari potest, quod non vtile sit in Republica esse multa iudicia forensia multosque causidicos.

7 An

7 *An quilibet homo idoneus sit, cui iudicis officium à magistratu committatur?*

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia in Iudice requiritur, prudentia & probitas. Illæ autem virtutes cuilibet homini non insunt. 2, quia in iudice eligendo habenda est ratio sexus, ætatis, aliarumq; circumstantiarum: quæ cum ex æquo in quolibet homine non reperiantur: neque cuilibet iudicis officium committi debet. 3, quia non tãtum fatui & infames: sed etiam cæci, muti & surdi inepti existimantur quib. iudicandi partes tradantur, vt infra plurib. probabitur. 4, quia ecclesiasticæ personæ, seu, vt vulgò appellantur clerici à iudiciis forensibus excluduntur. *Pro thesi neg. Ratio.* 1 2 3 4

Proinde in constituendo iudice accurata ratio habenda est magistratus, ne ex errore mentis ineptus pro apto, indignus pro digno eligatur.

8 *An viris potius, quam mulieribus iudicandi potestas sit concedenda?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia iudicandi munus publicum est, publicoque in loco peragendum. Ideoq; viris potius, quam mulieribus est committendum: cum turpe sit mulieri in foro tanquam loco publico versari & consistere. 2, quia ad rectè iudicandum requiritur prudentia cum grauitate & constantia coniuncta. Hæc autem in viris excellentior reperitur, quam in mulieribus. 3, quia à Iudice debet abesse auaritia seu habendi cupiditas. Huic autẽ vitio mulieres potius quam viri sunt obnoxiæ. 4, quia in Iudice commendatur taci- *Pro thesi affir. Ratio.* 1 2 3

turnitas, & reprehenditur garrulitas. Illa verò in viris: hæc in mulieribus potius reperitur.

Cautela. Interim tamen mulieres non simpliciter à iudiciis forensib. sunt excludendæ: præsertim quando sunt ingeniosæ, prudentes & probæ: qualem olim fuisse legimus in populo Iudaico Deborã in libro Iudicum cap. 4. Sed in comparatione vtile esse videtur, vt in eligendis iudicibus, cæteris paribus, viri mulieribus præferantur.

9 *An senibus potius, quam iuuenibus iudicandi potestas sit concedenda?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia senes prudentia & experientia iuuenes
1 antecellunt. 2, quia senes minus temerè & in-
2 consultò in iudicando agunt ac iuuenes. 3, quia
3 senes affectus suos melius regere & refrenare
4 possunt ac iuuenes. 4, quia apud Israelitas non iuuenes, sed seniores populi Iudices sunt constituti. Et in Spartana Republica iudices esse non potuerunt nisi ad annum ætatis 60. peruenissent.

Cautela. Interim tamen iuuenes ad iudicis officium admitti possunt & debent: si ætatem sapientia & prudentia ad exemplum Salomonis suppleant, ingenioq; & moribus senes imitentur: aut etiamsi senum prudentum magna sit in Repub. penuria. Alioquin si expectandum semper esset, donec iuuenes senescant, fieret vt magna in iis virtutis indoles prius extinguatur, quam prodesse Reipub. possunt.

10 *An*

10 *An literatis potius quam illiteratis iudicandi poteſtas ſit committenda?*

STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, *Pro theſi affir. Ratio.* quia literati melius, norunt diſcernere inter *1* iuſtum & iniuſtum, æquum & iniquum quam illiterati: cum iuris & legum non ſint ignari. 2, *2* quia non facilè erroris vitio ſordeſcit animus, quem doctrina purgauit. 3, quia in omnibus re- *3* bus quiſq; rectè illud agit, quod nouit. Ideoque cum literati peritia & facultate iudicandi ſint *4* inſtructi, rectius etiam agunt, quam illiterati. 4, quia turpe eſt Iudici, ea quæ iudicio ſunt determinanda ab aliis diſcere, & aliunde rectè iudicandi formulas emendicare.

At in contrariam partem obiici poteſt: 1, Illi- *Obiectio.* teratos interdum naturali benè iudicandi facul- *1* tate pollere aliiſq; literatis antecellere. 2, illite- *2* ratos ſuam imbecillitatem agnoſcere: Ideoq; modeſtè de ſe ſentire & in iudicando leges ac æquitatem ſimpliciter ſequi: literatos vero ſapere non rarò plus, quam leges volunt, & à iu- *3* dicandi recepto more recedere. 3, iudices illiteratos ad manus habere aſſeſſores ſuos, qui legem placidè explicant, & eorum ignorantiam ſupplent.

Reſpondeo ad argumenta obiecta: 1, erudi- *Soluuntur obiectiones.* tionem & doctrinam perficere iudicandi facultatem. Ideoq; literatum ingenioſum in iudicando longè præferendum eſſe illiterato ingenioſo. 2, diſtinguendum ſemper eſſe inter vſum & abuſum doctrinæ literatæ: cum ille per ſe ei inſit: hic verò per accidens ex vitio hominum. 3,

laudabilius esse per se, quam per alios iudicare posse.

11 *An cæcis, surdis & mutis iudicandi potestas sit committenda?*

Pro thesi neg. Argum. PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia non pauca in iudiciis occurrunt, quæ
1 iudex rectè diiudicare non potest, nisi oculis eius subiiciantur: vt cum lis est de finibus & terminis agrorum: item de scriptura aliqua, quæ
2 inspicienda, & cum aliis conferenda est. 2, quia oportet iudicem instrui & informari à partibus litigantibus, vt causas rectius cognoscat & diiu-
3 dicet. Id autem fieri non potest, si sit surdus. 3, quia oportet iudicem sæpè interrogare & examinare litigantes. Id autem non potest prȩstare:
4 si sit surdus, aut mutus. 4, quia iudicis officium requirit, vt sententiam suam proferat & pronū-
5 ciet. Id autem facere non potest, si sit mutus. 5, quia iis, qui perpetuò surdi & muti, de sententia iuris curatores sunt dādi: propterea quod rebus suis præesse non possint: multò ergò minus officia publica, cuiusmodi est potestas iudicandi, iis committi possunt.

Obiectio. At pro cæcis obiici potest: 1, ius ciuile
1 quod lib. 5. digest. tit. 1. affirmat cæcum posse
2 exercere iudicium. 2, exemplum Apii apud Romanos, & Timoleontis apud Corinthios, quorum vterque fuit cæcus: & tamen iudicis officio benè functus est. 3, ratio, quæ docet cæ-
3 cos ingenio valere, omniaq; intentius contemplari: cum neq; obiectis impediantur, neq; affectibus ita, vt alii moueantur.

Re-

Reſponderi autem poteſt cæcum quidem non ſimpliciter à iudiciis excludi poſſe: melius tamen eſſe Iudicem eſſe videntem, quam cæcum. *Reſponſio ad obiectionem.*

12 An eccleſiaſticis perſonis iudicandi in foro ciuili poteſtas ſit concedenda?

STatuitur theſis negatiua. Rationes ſunt: 1, quia cura duntaxat rerum ſacrarum, non autem ciuilium pertinet ad eccleſiaſticas perſonas. 2, quia turpe eſt eccleſiaſticis perſonis intereſſe negociis & diſceptationibus forenſibus: & ſic vnum pedem in Eccleſia, alterum in foro ſeu curia habere. 3, quia iudicem Politicum multa horrenda & profana oportet videre & tangere: adeoq; homines facinoroſos capitalib. ſuppliciis adiudicare. Illa autem à perſonis Eccleſiaſticis, quæ res ſacras tractare debēt, prorſus ſunt aliena. 4, quia officio ſuo rectè fungi nō poſſunt eccleſiaſticæ perſonæ, ſi non tantum ſacris, ſed etiam ciuilibus negotiis ſint occupatæ. *Pro theſi neg. Ratio.* 1 2 3 4

At in contrariam partem obiici poſſunt exempla ſacræ Scripturæ, quæ teſtantur Sacerdotes fuiſſe iudices vt Helim, Samuelem, &c. Ad quæ reſponderi ſolet, illa eſſe ſingularia à Deo propter typum, quo Sacerdotes V. T. Chriſtum repræſentare debebant, inſtituta. Ideoque per hæc ſuperiorem theſin non poſſe infringi, quæ intelligenda eſt de perſonis eccleſiaſticis noui teſtamenti. *Obiectio.* *Reſponſio ad obiect.*

13 *An iudicem oporteat esse pium & iustum?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia timor Dei iudicem ab omni iniustitia auocat & retrahit: cum sciat se non hominis, sed Dei iudicium exercere. Ideoq; Deum potius quam hominem pertimescendum esse. 2, quia iudex bono vitæ morumq; exemplo aliis præire debet. Nam vt Ouidius in Fastis ait:

Sic agitur censura & sic exempla parantur
Cum iudex, alios quod monet, ipse facit.

3, quia iudex considerare debet, non quid possit, sed quid debeat facere: neq; quantum sibi permissum, sed etiam, quatenus commissum. 4, quia sicut oculus propria priuatus virtute malè cernit: ita iudex malè opus suum peragit pietate & probitate destitutus. 5, quia qui aliorum crimina vult iudicare, eum oportet omni crimine carere, ne dum alium damnat, seipsum damnet. 6, quia non absurdum est quicquam magis, quam cum iudex audire cogitur illud: medice cura teipsum. 7, quia propterea olim veteres iuxta templum collocare voluerunt forum iudiciale, vt admonerent iudices ipsos à Deo esse constitutos, & dum hominibus ius dicunt à Deo se quoq; iudicari.

14. *An Iudicem oporteat esse iustitiæ amantem & obseruantem?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia nemo potest aliis ius administrare, qui ipse iustitia non est instructus: non secus ac ignis alia calefacere non potest, si ipse non sit per se ca-

se calidus. 2, quia iudex in quo iustitia deside- 2
ratur, iudex esse nequit. Dicitur enim iudex, quod ius populo dicat: & ad iudicem ire nihil aliud est secundum Aristotelem lib. 5. Ethic. Nicomach. cap. 4. quam ad ius ipsum ire: cum iudex sit quasi ius animatum & lex loquens. Hinc Cassiodorus lib. 3. epist. 29. ait *tamdiu iudex dicitur, quam diu iustus vocatur*. 3, quia sacra Scriptu- 3
ra passim iudices ad iustitiam hortatur, & ab iniustitia dehortatur, præsertim Deuter. 16. Leuit. 19. Sapientiæ 1. &c. 4, quia abominabilis apud 4
Deum is est, qui iustificat, impium & condemnat iustum Prouerb. 17. 5, quia bonus iudex ni- 5
hil ex arbitrio suo & proposito domesticæ voluntatis debet facere, sed iuxta leges & iura me- 6
rita causæ examinare. 6, quia idcirco Ægyptiorum reges iureiurando iudices astrinxerunt, nô se iniquè quid iudicaturos, etiamsi rex illud imperaret vt testatur Plutarchus in vita Catonis minoris.

15 *An iudicis boni sit, vtramque litigantium partem audire?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.*
quia *qui statuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet statuerit, haud æquus fuerit*, vt ait Seneca in Medea. 1
2, quia nec visum, nec auditum 2
hominem damnare nefas vltimum censetur, teste Marcellino lib. 15. 3, quia non iudicem, sed 3
tyrannum se præbet, qui indicta causa aliquem iudicat teste Apuleio de Asino aureo. 4, quia vt 4
nocens esse nemo poterit, si negare suffecerit: ita nemo innocens erit, si accusasse suffecerit.

5 5, quia veritas magis perſpicitur, quo ſæpius &
6 in vtramq; partem audita cauſa fuerit. 6, quia
7 Iudex nō facilè calumniis credere debet. 7, quia
inter leges duodecim tabularum etiam hæc eſt:
Ante meridiem cauſam conſcito : cum perora-
uerint ambo præſentes. Et Athenienſium eſt lex
vetus, ἀμφοῖν ὁμοίως ἀκροᾶσθαι; *vtramq; partem simili-*
8 *ter audire* iubebat. 8, quia eo nomine laudatur
Alexander Magnus, quod cum audiret accuſa-
tiones, altera manu obſtruxerit aurem, vt illam
puram abſenti reſeruaret, vt teſtatur Plutarchus
in Alexandro.

16 *An Iudici auaritia, munerumque captatio sit fugienda?*

Pro thesi af-fir. Ratio.

1 STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1,
quia auaritia eſt nouerca iuſtitiæ. 2, quia im-
2 probitatis ac nequitiæ omnis fundamentum
3 eſt habendi libido. 3, quia omnium flagitiorũ
principium & finis eſt pecunias ex officiis con-
4 quirere. 4, quia malè rerum pondera exami-
5 nat corruptus Iudex. 5, quia iudicium ſimile
eſſe debet caſtæ & pudicæ virgini: Ideoq; lon-
gè hinc remouendæ corruptelæ & largitiones.
6 6, quia non quicquam ibi firmi, aut ſancti ex-
pectari poteſt, vbi Iudicum ſtudia & cogitatio-
7 nes omnes ad auaritiam referuntur. 7, quia
tanta vis eſt argenti, vt ſi vtramuis in partem
velut in trutinam fuerit impoſitum cogitatio-
8 nem præcipitet, & ad ſe deorſum rapiat. 8, quia
ibi creſcit peccantium multitudo, vbi redi-
mendi ſpes datur: & facilè peccatur, vbi ve-
nalis

nalis ignoscentium gratia est. 9, quia Iudex puras manus habere debet, & secundum leges iudicare. 10, quia munera excæcant oculos sapientium, & mutant verba iustorum, efficiuntq; vt quasi capistro frenentur homines, nec vitia castigare possint. 11. quia qui rectè iudicat & & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: siquidem iustitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendidit vt docet Gregorius. 12, quia bonis malè vtitur, qui pro temporali lucro iustè iudicat. Talem quippe ad veritatem non iustitiæ defensio, sed amor præmii prouocat: aut si spes nummi subtrahitur, statim a iustitiæ confessione recedit. 13, quia vbi Iudex muneribus se à diuite corrumpi sinit; ibi pauper qui non habet, quod offerat, non solum non auditur, sed etiam contra veritatem opprimitur. 14, quia acceptio munerum præuaricatio veritatis est: & citò auro violatur iustitia: nec vllam reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. 15, quia perimit leges auaritia: & iudicantium præmia & dona legibus iura tollunt efficiuntque, vt vbiq; venale sit iudicium. 16, quia Iudices mali non attendunt merita causarum, sed pecuniarum merita; non iura, sed munera; non iustitiam, sed pecuniam; non quod ratio dictat, sed quod voluntas exigit: non quod lex sentit, sed quod mens cupit: non inclinant ad iustitiam animum, sed iustitiã declinant ab animo, non, vt ꝙ licet, hoc libeat, sed vt

17 liceat quodlibet. 17, quia sacra Scriptura non
Exod. 23. tantum prohibet, ne Iudex munera capiat: sed
Deuter. 16. etiam grauissimam pœnam ei minatur, qui acci-
Esaias. & 10. pit. 18, quia historiæ testantur omnibus seculis
Eccles. 20. non tantum grauiter punitos esse Iudices, qui
18 muneribus se corrumpi passi sunt: sed etiam laudatos reges & principes, qui in illos animaduerterunt.

17 *An Iudex affectibus suis indulgere debeat?*

Pro thesi neg. Ratio. Statuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia affectus veritatem rerum obscurant,
1 eiusq; inquisitionem impediunt, ac iudicium
2 peruertunt. 2, quia omnia maiora & minora redduntur, prout inclinatus animo Iudex extiterit.
3 3, quia vt ignis obiectam materiam: Ita
4 affectus veritatem obiectam consumit. 4, quia vt oculus turbatus perperam rem visibilem cernit: Ita mens affectibus perturbata rem intelligibilem malè apprehendit.
5 5, quia Iudex omnes affectus deponere debet: cum personam Iudicis induit.
6 6, quia Iudex non nisi religionem legem & æquitatem in iudicando respicere & sequi debet.
7 7, quia propterea Areopagitæ Athenis controuersias noctu iudicarunt, vt procul iudicarent ab omni affectu, qui in diuersum animos rapit.

18 *An ira à iudicando abesse debeat?*

Pro thesi affir. Ratio. Statuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia ira mentis iudicium excæcat & corrum-
1 pit. 2, quia nihil boni ira consulit & suadet. Id-
2 circo à Salustio in Iugurtha *consultores pessimi esse*
3 dicuntur *cupido & ira.* 3, quia comites habet per-

pernitiosos, nempe crudelitatem, furorem & sæuitiam. 4, quia facit vt temerè & inconsideratè 4
multa fiant, nec seruetur mediocritas illa, quæ est inter nimium & parum. 5, quia vt fumus o- 5
culos mordicans ea, quæ ante pedes sunt, videre non sinit: ita affectus mentem rem obiectam intelligere non sinit. 6, quia vt medicus phar- 6
macum exhibet ægroto, neq; tamen ei irascitur: ita etiam iudex sententiam dicere debet. 7, quia 7
vt leges ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur: ita etiam Iudex, qui est lex animata & loquens. 8, quia malè vitæ mortisq; po- 8
testas & ferrum irato committitur.

Quod si quis obiiciat: 1, fatuum & stupidum *Obiectio.*
esse censendum, qui non irascitur; 2, iram iustā 1
disciplinæ matrem esse: Respondeo iram non 2
simpliciter prohiberi iudici: sed tum demum *Responsio ad obiect.*
cum iudicium est ferendum.

19 *An amor à iudicando abesse debeat?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.*
quia amor turbat intellectum & consilia hominis, eumq; in errorem inducit. 2, quia amor 1
facit, vt Iudex gratificetur ei, quem amet, eum- 2
que aut omninò absoluat, aut parum condemnet. 3, quia vir bonus amici sui causa nihil con- 3
tra Rempub. aut iusiurandum & fidem facere
debet. 4, quia persona amici deponenda est, 4
cum persona Iudicis assumenda. 5, quia Iudex 5
vitia amicorum suorum amare non debet, neq;
in rebus turpibus & iniustis iis fauere & patrocinari. Idcircò etiam Publicus Rutilius lauda-

tur, quod cum amicus quidam iniusta petens repulsam pateretur & diceret: *quid ergo amicitia tua opus est?* respondit, *imò quid tua opus est mihi amicitia, si pro te aliquid inhonestè facturus sim.*

20 *An metus à iudicando abesse debeat?*

Pro thesi neg. Ratio. STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia Iudex aptus non est, qui timidus est &
1 meticulosus. 2, quia metus animum hominis
2 turbat, iudicioque spoliat. 3, quia impedit iu-
3 dicem, quo minus liberè in improbos animaduertat, aut alioquin ea, quæ animo concepit,
4 perficiat. 4, quia *vt sustentacula in alto posita contra ventum non permanent: sic cor timidum contra*
5 *impetum non sustinebit* Ecclesiast. 22. 5, quia vt Chamæleon, quod animal est timidissimum, subinde colorem suum mutat: ita ad varia confugiunt, nec constanter manent in propo-
6 sito, qui timidi sunt ac meticulosi. 6, quia fortitudo decet Iudicem.

21 *An iudex debeat esse misericors?*

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia iustitia sine misericordia non est
1 iustitia, sed crudelitas. 2, quia iudex est vica-
2 rius Dei. Ergò sicut Deus est misericors erga peccatores: ita etiam debet esse misericors
3 erga reos. 3, quia *iudicium sine misericordia ex-*
4 *perietur, qui misericordiam non facit* Iacobi 2. 4, quia Ecclesiasticus cap. 4. hortatur iudicem ad misericordiam eique præmium promittit cum inquit: *In iudicando esto pupillis misericors vt pa-*

ter, &

tet, & pro viro matri illorum: & eris tu filius altissimi obediens, & miserebitur tui magis, quam mater.

Pro thesi neg. Argum. At pro thesi negantē adduci possunt sequentia argumenta: 1, quia seueritas requiritur in iudice & sine ea ciuitas nulla administrari potest, quēadmodum Cicero testatur lib. 1. Offic. 2, quia sublata iudiciorum seueritate crescunt in Repub. scelera, nocent exempla, summaque rerum omnium sequitur confusio. 3, quia Iudex imitari debet partim hortulanos, qui noxias herbas tollunt & auerruncant, vt vtiles eò melius crescant, partim Medicos, qui vrunt & secant morbida membra, quæ reliquo corpori nocere possunt. 4, quia lex Mosaica Exod. 13. prohibet, *ne Iudex misereatur pauperis in iudicio.*

Quæstio deciditur per distinct. Pro decisione quæstionis distinguendum ēst inter misericordiam moderatam & immoderatam: quarum illa Iudici conuenit, cum rectæ rationi iustitiæ & pietati sit consentanea. Hæc verò à Iudice ēst aliena: cum rectæ rationi, iustitiæ ac pietati repugnet. De priore intelligendum est dictum Augustini quæst. 88. in Exod. *Semper fauendum est pauperi pupillæ & viduæ, sed sine alterius iniuria.* Item illud Chrysostomi in Matthæum. *Quemadmodum iustitia sine misericordia non est iustitia, sed crudelitas: ita rursus misericordia sine iustitia non est misericordia, sed fatuitas.*

22 *An Iudex debeat esse προσωπολήπτης?*

Pro thesi neg. Ratio. STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia προσωποληψία est species iniustitiæ, quæ à
1 Iudice procul abesse debet. 2, quia iudex in sen-
2 tentia ferenda debet imitari exemplum Dei, apud quem nulla est προσωποληψία, vt passim Scri-
3 ptura sacra testatur. 3, quia Iudex non externas personarum qualitates ad rem nihil pertinentes, sed causarum duntaxat merita ponderare &
4 æstimare debet. 4, quia Scriptura sacra passim προσωποληψίαν in Iudice damnat & prohibet, præsertim Deuter. 1. *Audite illos & quod iustum est iudicate, siue ciuis ille sit siue peregrinus nulla erit distantia personarum: Ita paruum audietis, vt magnum nec accipietis cuiusquam personam: quia Dei*
5 *iudicium*. 5, quia Iudex debet esse iustitiæ amãs & studiosus, vt supra probatum fuit. Id autem fieri non potest, si sit προσωπολήπτης.

23 *Vtrum Iudex in sententia ferenda verba legis potius, quam æquitatem spectare debeat?*

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia in Repub. bene constituta nihil anti-
1 quius debet esse legibus. 2, quia nihil interest
2 vtrum lex lata non sit, aut non vsurpetur. 3, quia
3 nemo debet sapientior esse legibus. 4, quia Iu-
4 dex melius in officio cõtineri potest, si æquitatis spe sublata ei secũdum leges sit pronunciandũ.
5 5, quia sicut eques imperitus ad declinandum lapsum inniti debet ephippio: ita Iudex imperitus ad vitandum Iudicii errorem verbis legis
6 insistere debet. 6, quia idem testatur Charondas Legislator, qui non vult vt Magistratus &

Iudi-

Iudices à verbis legum discedant: etiamsi illæ iniquæ esse dicantur.

At contra pro thesi negante, quæ veritati magis est consentanea, valent sequentia argumenta: 1, quia lex nihil aliud est quam ipsa ratio Legislatoris, extra aleam vitiosarum cupiditatum constituta. Non igitur verborum contextum, non literarum figuram spectare debet iudex, sed intus in mente abditum Legislatoris sensum, quem etiam ipsa verba declarant. 2, quia sententia legis potior est verbis, & æquitas stricto iure. Idcircò rectè dici solet: *Scire leges non est verba earum tenere, sed vim & potestatem.* Item *Non licet saluis verbis legis sententiam eius circumvenire.* Item *Benignius accipiendæ sunt leges, vt voluntas earum conseruetur.* 3, quia lex ab æquitate separata est quasi corpus exanimum. 4, quia tantùm ad quæstionem infinitam pertinet: quęstiones autem finitas æquitati congruentes ex locis, personis temporibus non attingit. 5, quia non omnia possunt legibus comprehendi, sed multa relinquenda sunt sententiæ Iudicis, qui ex æquo & bono ius dicit. 6, quia Iudex tanquam argentarius debet verum ius ab adulterino discernere. 7, quia ęquitas consistit in recta & congrua legum ad factum applicatione, quæ postulat, vt potius Legislatoris intentio seruetur, quã eius verba. 8, quia *Iudex is videtur legi obtemperare, qui sententiam eius, non qui scripturam sequitur* teste Cicerone lib.2.Rhetor. 9, quia propterea Romani Iudices conceptis verbis iurare sunt soliti, se ex animi sententia esse iudicaturos. Et Athenienses itidem *ἀρίστῃ γνώμῃ, optima seu æquis-*

Pro thesi neg. Argum. 1 2 3 4 5 6 7 8 9

ſimamente ſe vſuros eſſe affirmarũt vt teſtatur Ariſtoteles lib.3.Polit.cap.1.& 1.Rhet.c.15.

24 *An Iudex in ſententia ferenda tarditatem potius, quam feſtinationem adhibere debeat?*

Pro theſi neg. Argum. PRo theſi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia ad pœnitendum properat, qui citò iu-
1 dicat: & *in iudicando crimtnoſa eſt celeritas* vt ait
2 Seneca in Prouerbiis. 2, quia ſi tempus & mora in iudicando adhibeatur, res ipſa magis diſcutitur, magiſq; conſpicua redditur, ac diiudicatio
3 fit facilior. 3, quia feſtinatio eſt mater temeritatis, quæ in omnibus actionibus eſt fugienda.
4 4, quia tarditas in iudicãdo facit, vt facinoroſos
5 ſcelerum pœniteat. 5, quia Iudex imitari debet exemplum Dei, qui tardus eſt ad punienda peccata hominum, ſed tarditatem cum pœnæ grauitate compenſat.

Obiectio. At contra obiici poteſt, dilationes iudiciorũ in Repub. eſſe pernitioſas, & facere, vt Iudices

Reſponſio ad obiect. ſæpè malè audiant. Reſpondeo neq; tarditatẽ nimiam, neq; celeritatem nimiam à Iudice in ferenda ſententia eſſe adhibendam: ſed ſequendũ eſſe vulgatum illud adagium: *Feſtina lente.* Quod præcipit in omni vita & actionib. noſtris tempeſtiuam celeritatem cum prudenti tarditate eſſe coniungendam, vt neque per temeritatem ſeu nimiam feſtinationem quicquam faciamus pœnitendo, neque per negligentiam ſeu nimiam ceſſationem quicquam prætermittamus, quod bonum ſit & faciendum.

25 *A*

25 An Iudex viua potius voce, quam scripta tabula sententiam ferre debeat?

PRo thesi affirmante valent hæc argumenta: *Pro thesi af-*
1, quia viua vox Iudicis maiorem terrorem *fir. Argum.*
incutit ipsi, aliisq; aduersus quos pronunciatur 1
sententia, quam scripta tabula. 2, quia viua vox 2
Iudicis, maiorem reuerentiam erga leges parit,
maioremq; honorem & celebritatem tribunali
conciliat. 3, quia veritas non quærit angulos, 3
neq; æquitas veritatis comes incertos calculos
postulat. 4, quia Iudex est interpres legis, mini- 4
sterq; Iustitiæ. Ergo in foro non silere, sed loqui
debet. 5, quia Iudex est publica persona ciuita- 5
tis, & tribunal, in quo sedet, est oraculum iusti-
tiæ. Non igitur occultè per tabulam scriptam,
sed palam viua voce sententiam in foro ferre
debet. 6, quia tabula scripta incertum potius ar- 6
bitrium, quam certum ac definitum iudicium
facit. 7, quia pleræq; bene constitutæ Respub. 7
hanc laudabilem obseruarunt consuetudinem,
vt iudices palam viua voce, non occultè per ta-
bulam scriptam sententiam ferrent.

At pro thesi negante afferri solent hæc argu- *Pro thesi neg.*
menta: 1, quia viua vox Iudicis perit, scripta ve- *Argum.*
rò manet. 2, quia vox scripta maiorem metum 1
Iudici iniicit, ne iniquè iudicans apud posteros 2
infamia laboret. 3, quia vox scripta minorem in- 3
uidiam, suspicionemq; largitionis alicuius pa-
rit, quam viua. 4, quia electiones magistratu- 4
um in multis Rebuspub. occultè per calculos &
tabulas scriptas peragi solent: multò ergo magis
iudicia forensia eodē modo fieri possunt. 5, quia 5

in benè coustitutis Rebuspub. v. g. apud Romanos, Milesios & alios populos leges tabellariæ in vsu fuerunt.

26 *An Iudex in sua aut suorum causa iudicare possit, aut debeat?*

Pro thesi neg. Ratio.

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia nemo ferè est, qui seipsum magis, quam
1 alios timeat, sibiq; magis quam aliis ignoscat &
2 parcat. 2, quia nemo fere est, qui bonus sit iudex de suis rebus: cum homo plerunq; in suis
3 rebus sit cæcus, in alienis oculatus. 3, quia vt suus cuiq; morbus videtur atrocissimus: ita suum
4 cuiq; incommodum maximè dolet. 4, quia iudex est publica persona ciuitatis. Ideoq; de publicis, non de priuatis suis rebus iudicare debet. Hinc etiam Casus libr. 3. Sphæræ ciuitatis cap. 6. domum Iudicis vocat, oraculum ciuitatis, in quo iudicium publicum, non priuatum
5 floreat. 5, quia in foro ciuili semper distinctæ personæ esse debent, accusator reus & iudex. Illa autem distinctio tolleretur, si iudex in sua i-
6 psius causa partes iudicandi sibi vendicaret. 6, quia pugnat non tantum cum maiestate fori & tribunalis publici; sed etiam cum honestate, æquitate veteriq; iudicandi consuetudine, vt ali-
7 quis sit iudex in sua ipsius causa. 7, quia iure ci-
8 uili prohibitum, ne quis sibi aut suis ius dicat. 8, quia sicut proprium de suis rebus testimonium:
9 ita etiam iudicium est suspectum. 9, quia contemptus iudicii iuris & æquitatis inde consequitur, si iudex in sua suorumque causa iudicare velit.

At

At contra hanc sententiam obiici potest: 1, supremum magistratum aliis iudicibus non esse subiectum. Ideoq; in sua ipsius causa iudicem esse posse. 2, virum bonum sibi ipsi esse legem. Ideoq; de seipso iudicare posse. 3, vnumquemque suas res certius nosse, quam alium. Ideoq; accuratius iudicare posse. Respondeo ad primam obiectionem magistratum supremum aliis quidem iudicibus non esse subiectum: interim tamen eundem subiectum esse iudicio partim ipsius, partim rectæ rationis, partim totius ciuitatis seu Reipublicæ. Ideoq; in sua ipsius causa iudicem esse non posse.

Obiectio. 1 2 3 *Soluuntur obiectiones.* 1

Ad alteram respondeo bonum virum sibi quidem legem esse: nihilominus tamen aliorũ legibus & iudiciis sese libenter subiicere, partim propter ciuilem ordinem, in quo Respublica maximè consistit, partim propter exemplum. Ad tertiam obiectionem respondeo, non semper hominem suas res certius nosse, quam alios: cum φιλαυτία sępe oculos mentis excæcare soleat. Præterea licet in foro conscientiæ homo accuratius de suis rebus iudicare possit, quam alius: tamen in foro ciuili neminem in suis causis iudicem idoneum esse posse.

2 3

27 *An Iudex innocentem falsò accusatum iustè aliquando condemnare possit?*

PRo thesi affirmante adduci solent hæc argumenta: 1, quia Iudex secundum allegata & probata in sententia ferenda procedit. Iam autem fieri potest, vt is, qui in sese est innocens ab accusatore falsis testib⁹ conuincatur esse nocēs,

Pro thesi affir. Argum. 1

2 2, quia in foro ciuili tamdiu aliquis pro innocẽte vel nocente habetur, donec contrarium pro-
3 betur. 3, quia melius est, vt vnus innocens conuictus condemnetur, quam vt ordo iuris & ciuitatis pereat.

Obiectio. At contra hanc sententiam obiici potest: 1,
1 innocentem potius præmium, quam pœnam mereri: Ideoque iustè condemnari non pos-
2 se. 2, crudelitatis esse, innocentem sine culpa condemnare. *Responsio ad obiectionem.* Responderi autem solet: 1, innocentem iure condemnari non posse, si innocen-
1 tia ipsius sit satis probata & nota: sed si innocens vt nocens accusetur & conuincatur, secundũ ordinem iuris & ciuitatis ipsum iustè condemnari
2 posse. 2, innocentem quidem sine culpa, at non sine causa interdum à Iudice condemnari. Cum enim testimonium aduersus se productum refutare non potest, iudex ex officii ratione cogitur illum condemnare: præsertim si falsitas testimonii ab eo deprehendi non possit. *Cautela.* Interim tamen si Iudici certò constet de innocentia eius, qui falsis testibus opprimitur, non debet iuris rigorẽ sequi, sed æquitatem: & potius exquisitissima tormenta subire, quam innocentem contra suam ipsius conscientiam condemnare.

28 *An in qualibet bene constituta Republica debeat esse summum aliquod ac commune tribunal, ad quod fiat appellatio?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1,
1 quia vbi summus est magistratus: ibi etiam summum esse debet tribunal. Iam autẽ in quali-
2 bet Repub. bene constituta est summus magistratus

ſtratus. 2, quia ſine ſummo tribunali neq; Reſpublica bene adminiſtrari, neq; ciues pacatè & trãquillè inter ſe viuere poſſunt. 2
3, quia ſine ſummo tribunali corruptæ ſententię inferiorum Iudicũ neq; reuocari, neq; corrigi poſſunt. 3
4, quia ſine ſummo tribunali lites & controuerſiæ magni momenti, præſertim illæ, quas ſubditi habẽt cum principib. viris bene componi & decidi nõ poſſunt, ac vnicuiq; ſuum tribui. 4
5, quia nihil tã auguſtum & honorificũ reddit Rempub. quam ſummum tribunal, in quo ſummus magiſtratus lex quaſi loquens & ius animatũ fit. 5
6, quia ſummum tribunal terrorem incutit inferiorib. Iudicibus, eoſq; ab iniqua ſententia ferẽda quaſi retrahit. 6
7, quia ſummũ tribunal eſt aſylum eorũ, qui iniquis inferiorum Iudicum ſententiis premuntur. 7
8, quia lex diuina Exod. 18. ſummũ tribunal probat. Sic enim Deus ad Moſen loquitur. *Provideas de plebe viros prudentes & timentes Deum, in quib. eſt veritas. & qui oderunt auaritiam, & conſtitue ex illis tribunal, & centuriones quinquagenarios & decanos, qui iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referent ad te, & minora iudicabunt.* Hinc etiam Act. 25. Paulum legimus à Feſto iudice ad Cæſarem prouocaſſe. 8
9, quia exempla optimarum Rerumpublicarũ hoc ipſum vſu & lege comprobant. 9
At obiici poteſt per ſummum tribunal contemptum induci inferiorum iudiciorum, feneſtramq; litigioſis hominibus aperiri ad continuandas per viam appellationis lites in inferioribus iudiciis deciſas. *Obiectio.*

Responsio ad obiect. Respondeo summum tribunal per se non esse causam contemptus inferiorum iudicum, sed timoris: neque contentionis, sed quietis. Ideoq; si aliquid mali & incommodi summi tribunalis constitutionem sequatur, id culpa inferiorum hominum fieri.

29 An dissentientibus principibus viris litis diiudicandæ potestas populo sit concedenda?

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: *1*, quia ad componēdam pacatè dissensionem
1 principum virorum, nullum medium videtur esse melius & commodius, quam populus in v-
2 num collectus. *2*, quia vox populi est vox Dei
3 & ciuitatis. 3, quia populus in vnum collectus potestatem habet condendi leges & eligendi magistratus. Ergo eidem potestas diiudicandi litem inter principes ciuitatis viros adimi non
4 debet. 4, quia si populo non daretur dirimendi lites inter principes viros exortas potestas, odia ciuilia crescerent, fomites & scintillæ seditionum fouerentur, & tandem pax ac tranquil-
5 litas publica ciuitatis turbaretur. 5, quia principes viri melius sese in officio continebunt si sciant se populi iudicio esse subiectos.

Obiectio. At contra obiici potest, populum esse hydram multorum capitum: Ideoque principum virorum causas & controuersias rectè diiudicare non posse. *Responsio ad Obiect.* Respondeo per populum hac in quæstione non intelligi plebem, seu vulgus imperitum, sed totam ciuitatem, seu vniuersum cętum ciuium: aut saltem ciues optimates communibus aliorum suffragiis ad hoc officium selectos & destinatos.

30 An

30 *An liceat populo impedire magistratum vel iudicem, quo minus in iudicio sententiam ferat?*

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: *1*, quia magistratus immediatè est vicarius Dei & iudex ipsius populi, 2, quia officium magistratus & iudicis est sanctum & venerabile. Ideoque illud à populo non est violandum. 3, quia sententia Iudicis est vox iustitiæ & medicina scelerum: Ideoque impediri non debet quò minus feratur. 4, quia si populo daretur potestas impediendi magistratum aut Iudicem, quò minus in iudicio sententiam ferat: futurum est vt omne imperii & disciplinæ iugum excuteret & sic seditionem aduersus magistratum excitaret. 5, quia sicut æger curari non potest, si medicus impediatur, quò minus ei salutarem medicinā propinare possit: Ita Respublica sanari non potest si Iudex impediatur, quò minus iustam in Iudicio sententiam ferat. 6, quia mores & leges optimarum Rerumpub. non permittunt populo eiusmodi licentiam. 7, quia postquam Romæ furor tribunitius sibi vendicauit potestatem magistratus iudicia interturbandi, Romani Imperii gloria & splendor euanuit.

Pro thesi neg. Ratio. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7*

At contra obiici potest, omne quod iniquum est, impedire licere. Ideoq; etiam sententiam magistratus & Iudicis, quatenus iniqua est. Respondeo: 1, omne, quod iniquum est, impedire licere, sed non cuilibet. 2, tantam esse maiestatem & religionem tribunalis publici, vt nemo in eo tanquam in solio iustitiæ residens vllo modo interturbari debeat.

Obiectio. *Responsio ad obiect.* *1* *2*

CAPVT VII.

De cura pacis & tranquillitatis publicæ.

PRÆCEPTA.

1 *Fuit cura legum. Sequitur cura pacis & tranquillitatis publicæ, quæ perficitur partim procuratione causarum illius procreantium & conseruantium, partim remotione causarum corrumpentium.*

2 *Causa procreans & conseruans pacis & tranquillitatis publicæ alia est generalis, alia specialis.*

3 *Generalis est recta & apposita Reipublicæ administratio.*

4 *Specialis est partim concordia ciuium, partim seuera legum executio, iustitiaque administratio.*

5 *Causa corrumpens pacis & tranquillitatis publicæ similiter alia est generalis, alia specialis.*

6 *Generalis est praua & peruersa Reipublicæ administratio.*

7 *Specialis est partim discordia ciuium partim intermissa, aut saltem negligens legum executio, iustitiaque administratio.*

1 *An necesse sit magistratum Politicum suscipere curam pacis & tranquillitatis publicæ?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia sine pace & tranquillitate publica salus Reipublicæ consistere non potest. Ideoq; non immeritò dicitur munimentum inexpugnabile ciuitatis. 2, quia finis magistratus Politici est vita pacata & tranquilla subditorum. 3, quia pax & tranquillitas publica est pars felicitatis ciuilis ad quam tota Reipublicæ gubernatio est dirigenda. 4, quia pax est sanitas Reipublicæ: & indiuidua comes iustitiæ. 5, quia omnium bonorum tam priuatorum, quam publicorum vbertatem secum affert. Hæc enim facit vt post rigidam belli hyemem agri colantur, vernent horti, pascantur lætæ pecudes, ædificētur vrbes, collapsæq; instaurentur ornentur & augeantur opes crescant, leges vigeant, disciplina Reipub. floreat, religio ferueat, æquitas valeat, humanitas polleat, artes opificum clareant honestissimarum artium studia floreant, benè instituatur iuuentus: deniq; hæc eadem omnes simultatum, litium, factionum seditionum & bellorum faces extinguit. 6, quia quod serenitas est in aere, & tranquillitas in mari: id est pax in Republica.

Pro thesi affir. Ratio. 1 2 3 4 5 6

2 *An concordia ciuium sit necessaria ad conseruandam pacem & tranquillitatem publicam?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia concordia est nutrix beneuolentiæ

Pro thesi affir. Ratio. 1

& amoris, quo ciues inter se debent esse colli-
2 gati. 2, quia est vinculum arctissimum societa-
tis ciuilis, maximè verò vnionis illius, qua o-
3 mnia Reipublicæ membra continentur. 3, quia
sicut concordia omnium partium totum cor-
pus naturale hominis efficit sanum & quietum:
4 Ita etiam concordia omnium ciuium totum
Reipub. corpus efficit pacatum & tranquil-
lum. 4, quia discordia est mater simulta-
5 tum, factionum, seditionum & bellorum, qui-
bus pax & tranquillitas publica turbatur & pro-
fligatur. 5, quia per discordiam ciuilem Reipu-
6 blicæ compages paulatim dissoluitur, & hosti-
bus via facilis aperitur ad subiiciendos sibi ciues
per discordiam iam debilitatos & confractos. 6,
quia sicut nauis compactis ac coniunctis tabu-
lis omnibus maris pericula superat & vincit: dis-
solutis verò tabulis propter aquæ ingressum
periclitatur, & tandem submergitur: Ita Res-
publica per concordiam ciuium conseruatur,
per discordiam verò subuertitur.

3 *Quæ sint seditionum ciuilium in Republica causæ?*

De causis seditionum ciuilium sententia aliorum exponuntur.

IN causis seditionum ciuilium explicandis nó consentiunt inter se Philosophi. Alii enim statuunt omnes seditiones existere, vel ex discordia ciuium, vel ex intermissa, aut saltem ne-
1 gligente legum executione, iustitiæque admi-
2 nistratione. Alii existimant seditiones omnes
oriri vel ex nimia copia, vel ex nimia inopia:
non secus ac in corpore viuente morbi oriri so-
lent, vel ex nimia repletione, vel ex nimia exi-
3 nanitione. Alii causas seditionum referunt,
partim ad religionis disparitatem, partim ad lu-

xuriam

xuriam & voluptatem corporis, partim ad ambitionem, partim ad auaritiam, partim deniq; ad vindictæ cupiditatem. Cæterum hæ diuersæ sententiæ accuratè inter se collatæ non videtur pugnare, sed potius ad vnum & eundem scopum collineare. Ideoque etiam nulla ex his reiicienda esse videtur. *Cōciliantur superiores opiniones.*

4 *Quæ remedia contra seditiones ciuiles sint adhibenda?*

PEtrus Gregorius lib.23. de repub. cap.9. tria in genere remedia recenset contra seditiones ciuiles adhibenda. *Remedia contra seditiones ciuiles sunt.* Quorum primum consistit in præcautione, ne accidant: 1 secundum in emendatione opportuna, priusquam motus incipientes vires acceperint: 2 tertium in pœnis & 3 suppliciis exemplaribus seditiosorum, quo alii à similibus flagitiis deterreantur. *Explicatio primi remedii.* Quod ad primum remedium attinet, operam dabit magistratus Politicus: 1, vt leges à subditis diligenter 1 ac inuiolatè obseruentur. 2, vt tollat omnes oc- 2 casiones & causas discordiarum & dissidiorum. 3, vt arma priuatis prohibeat & adimat, quæ 3 sunt instrumenta seditionum, hominesq; animosiores & proniores ad eas excitandas reddunt. 4, vt conciliabula & conuenticula homi- 4 num priuatorum prohibeat, in quibus factiones & coniurationes fieri solent. 5, vt quos præ- 5 stantiores & ad seditiones ac factiones excitandas proniores viderit beneficiis, fauore & largitionibus, in suas partes adducat, subtiliterque inquirat in causas, ob quas possent seditiones moueri. 6, vt non pro quibuscunque exiguis 6

& parui momenti rebus innouationes faciat: sed aut pro rebus necessariis, quæ dilationem pati non possunt, aut pro rebus illustrib. Quod ad alterum remedium attinet, curabit magistratus Politicus: 1, vt initia seditionum, quam primum apparuerint, comprimantur. Omne enim malum nascens facile opprimitur: inueteratum verò difficulter. Hinc qui timent incendia prouident, vt etiam minimæ ignis scintillæ extinguantur. Similiter, qui tempestatum procellas formidant in mari aut terra, ad prima signa vel leuia vestigia sibi suisque prospiciunt. 2, vt seditiones exortas non tantum sua natura aliorum grauium virorum authoritate & prudentia sedet: sed etiam in iis sedandis moderatam patientiam adhibeat. Sicut enim Musicus chordas dissonantes non statim abiicit aut incidit: sed sensim intendens & remittens ad concentum reducit: Ita magistratus leniter debet seditiosos emendare, non protinus tollere. Quod ad tertium remedium attinet: 1, exacerbanda & temperanda est à Magistratu Politico pœna pro qualitate & quantitate seditionis: & modo in multos, modo in paucos animaduersione seuera vtendum, vbi periculum magnum imminet: præcipuè verò puniendi sunt autores factionum & seditionum. 2, adhibenda est magistratui ἀμνησία, hoc est, *obliuio offensarum & culparum, quib. ad indignationem est prouocatus.*

Explicatio secundi remedii. 1 ... 2

Explicatio tertii remedii. 1 ... 2

CAP.

CAPVT VIII.

De cura ærarii publici.

PRÆCEPTA.

1 *Adhuc de cura primaria rerum ciuilium. Sequitur cura secundaria, quæ itidem duplex est: vna ærarii publici: altera commerciorum & confœderationis.*

2 *Cura ærarii publici est, per quam magistratus de bonis & reditibus publicis augendis & conseruandis est solicitus.*

3 *Eaque perficitur partim legitima auctione ærarii publici, partim recta eiusdem conseruatione.*

4 *Auctio legitima ærarii publici alia est generalis, alia specialis.*

5 *Generalis fit partim per legitimam monetæ procusionem & augmentationem: partim per vectigalium & tributorum exactionem.*

6 *Moneta est pecunia ex materia metallari præsertim auro & argento ad publicum Reipublicæ vsum à magistratu confecta.*

6 *Vectigal est pecunia, quæ nomine vel portus, vel vecturæ, vel venditionis exigitur.*

8 *Vnde etiam triplex constituitur: vnum portorium, alterum vectorium, tertium venditorium.*

9 Tributum est pecunia, quæ à populo ratione vel personarum, vel facultatum exigitur.

10 Vnde etiam duplex in genere constituitur, vnum personale, alterum reale: quorum illud vulgò capitatio, seu tributum capitationis: alterum tributum patrimonii seu possessionis dicitur.

11 Vtrumque tam vectigal, quam tributum aliud est ordinarium, aliud extraordinarium.

12 Ordinarium est, quod semper suo iusto tẽpore secundum communem Reipublicæ ordinẽ exigitur.

13 Extraordinarium est, quod non semper, sed in casu duntaxat necessitatis extra ordinem exigitur.

14 In exactione autem tam vectigalium, quam tributorum adhibenda est magistratui partim prudentia, partim iustitia, vt sciat, quando, quantum, quomodo, vnde, & cur exigenda sint.

15 Exactio enim eiusmodi debet esse; iusta & moderata, & ad nullum alium finem directa, quam ad meliorem & faciliorem Reipub. gubernationem, munitionem & defensionem.

16 Specialis auctio ærarii publici fit vel per elocationem fundorum publicorum, vel per soli publici venditionem, vel per bonorum confiscatio-

scatio-

ſcationem, vel alium quendam modum legitimum.

17 *Tantum de auctione legitima ærarii publici. Restat recta eiusdem conſeruatio, quæ conſiſtit partim in cauenda & vitanda iniuſta alienatione bonorum publicorum, partim in prudenti & recta eorundem diſpenſatione.*

1 *An cura ærarij publici pertineat ad magiſtratum?*

STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, quia ærarium publicum pertinet ad rem populi, quæ altera pars eſt Reipublicæ. 2, quia ſine cura ærarii publici Reſpublica bene adminiſtrari non poteſt. 3, quia ærarium publicum eſt theſaurus ciuitatis & neruus rerum bene gerendarum. 4. quia eſt fulcrum Reipublicæ, aſylum neceſſitatis, ſolatium indigentiæ, inſtrumentum virtutis, ornamentum pacis & ſubſidium belli. 5, quia eſt ſpiritus vitalis, quo totum Reipublicæ corpus vegetatur, & ad res benè gerendas aptum redditur. 6, quia ærarium publicum bene conſtitutum eſt fiducia ciuitatis, & terror hoſtium: malè vero conſtitutum eſt terror ciuitatis, & fiducia hoſtium.

Pro theſi affir. Ratio. 1 2 3 4 5 6

Quod autem alii dicunt ærarium publicum eſſe ſpoliarium ciuium, & cruentarum prædarum receptaculum: item eſſe ſimile lieni, quo intumeſcente totum corpus languidum & morboſum redditur: id non ſimpliciter verum eſt, ſed ſecundum quid, nempe de ærario, quod iniuſtis modis locupletatur.

Obiectioni occurritur.

2 *An expediat Reipublicæ thesauros colligere & conseruare?*

Pro thesi neg. Ratio. SVnt quidam, qui thesin negantem defen-
1 dunt moti sequentib. rationibus: 1, quia the-
saurorum collectio magistratum impellit ad
excogitandos varios modos acquirendi pecu-
2 niam, etiam inhonestos & iniustos. 2, quia
3 priuatis subditorum bonis damnum infert. 3,
quia magistratum in odium & inuidiam subdi-
4 torum inducit. 4, quia magistratum reddit se-
5 curum sibique nimium præfidentem. 5, quia
præeunte habendi cupiditate amicis occasio-
nem præbet, stimulumque addit ad fraudu-
lenter & iniustè cum eiusmodi thesauris agen-
di, hostibus vero ad insidias struendum, bel-
lumque mouendum aduersus Rempub. eam-
6 que opprimendam. 6, quia Deus per Moysem
prohibuit Deuteron. 27. vers. 17. *ne Rex habeat auri & argenti immensa pondera.* Et Lacedæmo-
nes noluerunt pecunias publicas in thesauris
colligere, ne violentiores custodes nocte illas
expilarent.

Pro thesi affir. Argum. Sed in contrariam sententiam, quæ veritati
magis est consentanea, afferri possunt hæc argu-
1 menta: 1, quia ad benè administrandam & con-
seruandam Rempub. plurimum adiumenti the-
saurorum publicorum collectio & conseruatio
2 affert. 2, quia thesauri publici sunt quasi arma à
magistratu adhibenda ad excipienda vel excu-
tienda tela mutationum, quę Reipub. imminét.
3 3, quia sunt velut ancora, qua nauis Reipublicæ
ingruente calamitatum tempestate firmatur &
con-

continetur, ne seditionum & bellorum procellis opprimatur & obruatur. 4, quia non tantum decus & ornamentum conciliant Reipub. sed etiam eiusdem autoritatem & amplitudinem augent. 5, quia sine thesaurorum publicorum collectione & conseruatione Respublica nõ est sufficiens ferendis impensis publicis, quæ semper tam ordinariè, quam extraordinariè sunt magistratui faciendæ. 6, quia tempore necessitatis Rempub. releuant indictionibus tributorũ extraordinariorum, quib. subditi grauantur. 7, quia sicut in corpore humano nerui sunt prima instrumenta sensus & motus: Ita in corpore ciuili thesauri publici sunt prima instrumenta actionum ciuilium.

4
5
6
7

3 *An ærarium publicum differat ab ærario Principis?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia ærarium publicum est Reipublicæ proprium: Principis vero ærarium est priuatum & pertinet ad ipsum, quatenus est priuata persona seu Oeconomus. 2, quia ærarium publicum, constituitur publicæ vtilitatis gratia: Principis vero ærarium priuatæ vtilitatis gratia. 3, quia Princeps in ærarium suum plenariam habet potestatem, idque alienare potest: At in publicum ærarium non habet plenariam potestatem, neque illud alienare potest. 4, quia ex ærario publico sumuntur sumptus ad publica Reipublicæ negotia expedienda. Ex ærario autem Principis non itidem.

Pro thesi affir. Ratio.
1
2
3
4

4 *An*

4 *An liceat magistratui Politico tributa exigere à suis subditis?*

Pro thesi affir. Argum.

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia tributa nihil aliud sunt, quam subsi-
1 dia bene administrandi Rempub. à populo ma-
2 gistratui conferenda. 2, quia tributa publicis necessitatibus, adeoq; subditorum vtilitatibus
3 inseruiunt. 3, quia faciunt ad augendum ærarium publicum, cuius cura pertinet ad magistra-
4 tum Politicum. 4, quia sunt præmia virtutis, quam magistratus in rectè gubernanda Repub.
5 adhibet. 5, quia iuri diuino & humano consentanea est tributorum exactio.

Pro thesi neg. Argum.

At contra pro thesi negante afferuntur hæc argumenta: 1, quia tributa sunt spolia & quasi
1 carnificinæ subditorum. 2, quia pugnant cum
2 fine magistratus Politici, qui est procurare cō-
3 mune omnium subditorum commodum. 3, quia magistratum in odium & inuidiam subditorum, adeoque tyrannidis suspicionem indu-
4 cunt. 4, quia tyrannorum proprium est tributis vexare & exhaurire suos subditos. Vnde etiā non immeritò vocantur hirudines populi, vastatores terræ, lupi rapaces, homicidæ pauperū, harpyiæ diuitum, instrumenta dæmonum, flagella Dei, mancipia auaritiæ.

Quæstio deciditur per distinct.

Pro decisione quæstionis sciendum est exactionem tributorum, aliam esse moderatam, aliam immoderatam: aliam iustam, aliam iniustam. Ac priorem quidem licitam esse magistratui Politico: posteriorem autem minimè. Quod si quæratur, quænam tributorū exactio

ſit moderata, & iuſta, quæ immoderata & in-
iuſta? Reſpondeo illam eſſe moderatam & iu- *Quæ exactio*
ſtam, quæ obſeruat omnes circumſtantias, qui- *ſit moderata.*
bus virtutis medium à recta ratione eſt circum-
ſcriptum. Illa autem exigit, vt magiſtratus Po-
liticus tributum à ſubditis exigat, quando, quã-
tum, quomodo, vnde & cur decet: Immode- *Quæ immo-*
ratam vero & iniuſtam, quæ eius circumſtantias *derata.*
violat & tranſgreditur.

5 *An liceat magiſtratui Politico extraordinariè interdum tributa à ſubditis exigere?*

PRo theſi negante faciunt hæc argumenta: 1, *Pro theſi neg.*
quia magiſtratus debet eſſe contentus ordi- *Argum.*
nariis tributis, omneſq; modos acquirendæ pe- 1
cuniæ fugere, quibus miſera plebecula onera-
tur & exhauritur. 2, quia magiſtratus imitari 2
debet bonum paſtorem, qui ſolet tondere pe-
cus, non deglubere. 3, quia magiſtratus ſubdi- 3
tis, tanquam caput corpori præſidere debet. Si-
cut igitur caput à membris nihil ſubſidii extra-
ordinarii exigit: Ita etiam magiſtratus à ſubdi-
tis extraordinaria tributa exigere non debet. 4, 4
quia turpe & iniquum eſt magiſtratum ex po-
puli lacrumis impingueſcere. 5, quia contra offi- 5
cium magiſtratus eſt, eum ſubditos opprimere
tributis, quorum bona ex officii ratione defen-
dere ac promouere debet. 6, quia cauendum 6
eſt magiſtratui, ne rem ſubditorum cum puluiſ-
culo auferat, neue pennas eorum ita præcidat,
ne renaſcantur: neue ita emungat ſubditos, vt
ſanguinem eliciat. Hinc Alexander Magnus
cum quidam ipſum admoneret, longè plus ve-

ctigalium auferri posse, respondit: καὶ κηπωρὸν μισῶ τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα, *Et olitorem odi, qui radicitus exscindit olera.*

Quæstio deciditur per distinct.

Cæterum licet sententia negatiua, quæstionis propositæ sit vera, quando ordinarii reditus sunt sufficientes ad expedienda Reipub. negotia, & nulla euidens necessitas & vtilitas publica contrarium suadet: tamen interdum ob grauissimas causas, quas recta ratio, adeoque euidens necessitas suggerit, licet magistratui Politico extraordinaria interdum tributa à subditis exigere. Sed diligenter cauendum ipsi est: 1, ne tributa illa sint nimis grandia, & ad vexandum, onerandum ac exhauriendum supra modum subditos accommodata. 2, ne sint sordida & indigna magistratu. Turpe enim est lucrum ex omni occasione odorari, & vt in Prouerbio est, *vel à mortuis auferre.* 3, ne sint nimis frequentia. 4, vt æqualiter imponantur subditis sine odii, aut gratiæ respectu. 5, vt non suum proprium & priuatum, sed publicum commodum quærere videatur. 6, vt non per crudeles, violentos, rapaces, & auaros, sed probos, humanos & iustitiæ amantes ministros id peragat.

Quæ cauenda in extraordinaria exactione tributorum. 1 2 3 4 5 6

6 *An à quolibet, & ex qualibet re liceat magistratui tributum exigere?*

Pro thesi neg. Ratio.

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1,
1 quia tributum non potest iure exigi nisi à subditis: cum sit signum subiectionis. 2, quia
2 subditorum quidam sunt priuilegiatæ personæ, adeoque immunes ab eiusmodi oneribus ciui-

libus.

libus. Ideoque ab illis iure exigi non poteſt tributum. 3, quia turpe eſt & indignum magiſtratui ex qualibet re vel minima, vel etiam inhoneſta & vetita tributum exigere. v. g. ex lenociniis & lupanaribus conceſſis, & id genus aliis. 4, quia eſt ſignum magnæ auaritiæ crudelitatis & impudentiæ à quolibet & ex quauis re tributum exigere. Proinde conſiderandum diligenter eſt magiſtratui Politico, à quo, & ex qua re tributum iure ſit exigendum.

(Margin: 3 … 4)

7 *An magiſtratui Politico liceat tributum ab Eccleſiaſticis perſonis & rebus exigere?*

HÆc quæſtio prolixè tractatur à Petro Gregorio lib. 3. de Repub. cap. 7. Nos breuitati ſtudentes argumenta in vtramque partem in medium afferemus. Ac pro theſi quidem negante adduci ſolent hæc argumenta: 1, quia Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt DEO conſecratæ honorandæ, & à nemine grauandæ. 2, quia magiſtratus cum ſit Laicus & ſecularis nullam poteſtatem habet in perſonas Eccleſiaſticas: Ideoque nec illis legem ferre, nec diſponere poteſt. 3, quia perſonæ & res Eccleſiaſticæ ſunt iure diuino & humano priuilegiatæ ab omnibus oneribus ciuilibus tam pœnalibus, quam realibus. 4, quia leges & conſtitutiones Regum, Imperatorum & aliorum Principum ſunt poſtponendæ legibus & conſtitutionibus Eccleſiaſticis, in his

(Margin: *Pro theſi neg. Argum.* 1 … 2 … 3 … 4)

maximè, quæ ad res & perſonas Eccleſiaſticas
5 pertinent. 5, quia Eccleſiaſticæ perſonæ ſube-
unt onera ſpiritualia: Ideoq; onera tempora-
lia non ſunt iis imponenda: ne contra æquita-
tem duplici onerum genere, nempe corporali &
6 ſpirituali onerentur. 6, quia quod Deo dicatū
eſt, non eſt ad vſus humanos transferendum, ſi-
ue de perſonis, ſiue de rebus Eccleſiaſticis aga-
mus. Idcirco lex Dei Deuteron. 27. v. 28. ait:
*Omne quod Deo conſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue
animal ſiue ager, ne venditor, neque redimitor, quic-
quid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum erit Domino.*
7 7, quia bona Eccleſiaſtica deſtinata ſunt publi-
co vſui ſpirituali: Ideoq; ad vſus ciuiles & pro-
8 fanos non ſunt transferenda. 8, quia perſonæ
Eccleſiaſticæ non ſunt ſubditæ poteſtati tempo-
rali: ſed ſummo duntaxat Pontifici, & ab eo
commiſſis Epiſcopis ac præpoſitis. Ideoq; tri-
butum, quod eſt ſignum ſubiectionis, ab iis exi-
9 gi non poteſt. 9, quia bona Eccleſiaſtica ſua ha-
bent onera, à quibus Laicorum bona ſunt exē-
pta: Ideoq; à Laicorum etiam oneribus debent
eximi.

Pro theſi affir. Argum.

At contra pro theſi affirmante afferri ſolent
hæc argumenta: 1, quia Eccleſiaſticæ perſonæ
1 ſunt membra eiuſdem Reipublicæ. Ideoq; non
minus ac Laici magiſtratui Politico ſubiectæ
ſunt iuxta illud Pauli. *Omnis anima poteſtatibus*
2 *eminentibus ſubiecta eſto.* 2, quia commodorum
publicorum, præſertim pacis & tranquillitatis
ciuilis non minus, ac Laici ſunt participes. Ideo-
que æquitas ipſa poſtulat, vt onera & incommo-
da cum iisdem portent iuxta illud: *Qui ſentit*

com-

commodum sentiat etiam onus seu incommodum: Nec ferendus is, qui lucrum quidem amplectitur onus autē subire recusat. 3, quia ex lege cha- 3
ritatis Christianæ personæ Ecclesiasticæ obligatæ sunt ad subueniendum Laicorum necessitatibus, non tantum opera, sed etiam facultatibus suis: præsertim si videant facultates eorum esse 4
exhaustas. 4, quia Ecclesiasticæ personæ imitari debent exemplum Christi, qui ad vitandum scandalum tributum magistratui Politico soluit. Hinc Ambrosius rectè ait: *Si censum filius Dei soluit, quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum*. 5, quia bona Ecclesiastica destinata sunt 5
ad redimendum oppressos & captiuos, iuuandumq; pauperes. Ergò multo magis ad defendendum Patriam & Rempub. ex cuius defensione præcauetur, ne captiui & pauperes fiant. Satius enim est damnum præuenire, quam post vulnus acceptum remedium quærere. 6, quia 6
in casu necessitatis vrgentis, quæ legem excludit, non tantum licitum est magistratui Politico personis & rebus Ecclesiasticis contributiones imponere: sed etiam bona Ecclesiastica ad ciuiles & profanos vsus transferre: quemadmodum testatur exēplum partim Dauidis, qui panes propositionis comedit cum suis sociis ad sedandam famem, partim Ioæ & Ezechiæ regum Israelis, qui omne argentum in templo Dei repertum abstulerunt & Regi Hazaeli ac Senacheribo dederunt. 7, quia iniquum est nihil 7
contribuere personas Ecclesiasticas ad illa negotia suscipienda, quæ pertinent ad communē defensionem Patriæ, aut Reipub. conseruatio-

nem; & per consequens ad vtilitatem ipsarum propriam.

8 *An liceat magistratui Politico per mercaturam bona publica & priuata augere?*

Pro thesi neg. Ratio. PRo thesi negante faciunt sequentes rationes: 1, quia mercatura obscurat dignitatem
1 & autoritatem magistratus Politici: siquidem absurdum & indignum illo videtur ex lucro
2 negotiationis ditari. 2, quia mercatura magistratus Politici subditorum commercia impedit aut difficiliora reddit: & sic eos ad inopiam redigit.
3 3, quia mercatura est administra auaritiæ & iniustitiæ, quæ à magistratu Politico procul
4 abesse debent. 4, quia mercatura totum hominem exigit: Ideoq; efficit, vt magistratus Politicus negotiationibus occupatus officii sui obliuiscatur: aut saltem in eo exequendo sit negli-
5 gentior. 5, quia vix probus homo est diues mercator: & princeps lucrandi artificio assuetus vix abstinet, quin etiam in rebus Reipublicæ negocietur & quæstum aucupetur.

Pro thesi affir. Argum. At pro thesi affirmante adduci possunt hæc argumenta: 1, quia mercatura legitimè exerci-
1 ta est medium licitum acquirendi pecuniam. 2,
2 quia necessaria subsidia administrandi Rempub. magistratui Politico suppeditat, adeoque neruos Reipub. iuuat qui ex pecunia constant.
3 3, quia tributorum exactionibus subditos releuat, quatenus ærarium publicum Principis au-
4 get. 4, quia melius est negotiari, quam prædari, aut immodicis tributorum exactionibus subditos tyrannicè opprimere. 5, quia non ini-

quum

quum videtur Principem pecunias publicas, vel etiam priuatus Mercatoribus industriis dare eo fine, vt ipse inde suam & publicam vtilitatem augeat: præsertim si id faciat non ad auaritiam satiandam, sed ad iuuandam Rempub. 6, quia per mercaturam pomœria imperii finesque Reipublicæ extenduntur: quatenus in nouarum terrarum & regionum noticiam magistratum inducit. 6 Pro decisione quæstionis distinguendum est inter mercaturam, quæ circa res magnas & splendidas versatur, honestisque ac iustis modis exercetur: & quæ circa minutas & paruas versatur, inhonestisq; ac iniustis modis exercetur. Prior non videtur à magistratu Politico esse aliena: posterior autem omnino. *Quæstio deciditur per distinct.*

9 *An liceat Magistratui Politico pro libitu bona publica alienare, aut dissipare?*

Statuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia magistratus Politicus non ius proprietatis habet in bona publica: sed tantum ius vtendi fruendi. 2, quia Reipublicæ patrimonium censetur perpetuum, non minus ac ipsius corpus. 3, quia bona publica inter res sanctas numerantur. Idcircò etiam à magistratu Politico violari non debent. 4, quia bona publica, quæ committuntur fidei & custodiæ Principis, restitutioni sunt subiecta. Ideoq; alienari nō possunt. 5, quia bona Reipublicæ Principi data sunt ꝑ dote. Ergo sicut dos à marito alienari nō *Pro thesi neg. Ratio.* 1 2 3 4 5

poteſt: Ita neq; à Principe bona Reipublicæ.
6 6, quia magiſtratus Politicus iuramento obſtrictus tenetur de non alienandis, ſed augendis
7 Reipublicæ bonis. 7, quia in diſpenſandis bonis publicis magiſtratus vitare debet ſumptus ſuperuacaneos & inutiles, omnemque luxum, profuſionem & largitionem immodicam: contra vero frugalitatem & parſimoniam colere.

10 *An poteſtas cudendi & æſtimandi monetam ſit penes magiſtratum: & quomodo illa rectè ſit exercenda?*

Pro theſi affir. Ratio. IN priore parte quæſtionis ſtatuitur theſis affirmatiua, quatenus de magiſtratu ſupremo
1 intelligatur. Rationes ſunt: 1, quia poteſtas cudendi & æſtimandi monetam numeratur inter iura maieſtatis. Hæc autem ſoli magiſtratui ſu-
2 premo per ſe competit. 2, quia moneta inter ea quæ ad rem populi pertinet, non infimum locum tenet. Ergo eius cura habenda eſt magiſtratui. Id autem fieri non poteſt, niſi poteſtas cudendi & æſtimandi monetam ſit penes ma-
3 giſtratum. 3, quia eiuſdem eſt leges condere & monetæ pretium, pondus & figuram præſcribe-
4 re. 4, quia nulli ſubditorum competit ius cudendæ & æſtimandæ monetæ; nec ſine magnis Reipublicæ incommodis iis permitti poteſt. Ita autem poteſtas illa à magiſtratu eſt exercenda vt: 1, materiam certam monetæ eligat cum cer-

Quomodo poteſtas illa à Magiſtratu ſit exercẽda.

1 to pondere. 2, vt poteſtatem miſcendi mate-
2 riam metallicam monetæ nemini concedat niſi
3 iurato & eius rei perito. 3, vt charactere certo
4 inſigniri & notari curet monetam. 4, vt inter-

dum

dum monetam probari curet, vtrum sit vera an adulterina. 5, vt valorem monetæ iniungat & pro circumstantia temporis interdum eundem mutet: sed ita vt non ad priuatum aliquod lucrum, sed solummodo ad salutem & necessitatem Reipublicæ mutatio illa valoris referatur. 6, vt monetæ adulteratores & corruptores grauissimè puniat.

CAPVT IX.

De cura commerciorum & confœderationis.

PRÆCEPTA.

1 *Fuit cura ærarii publici. Sequitur cura commerciorum & confœderationis, quæ ad Rempublicam conseruandam & benè administrandum est necessaria.*

2 *Sunt autem commercia negotiationes, quas ciues inter se, aut cum peregrinis exercent mercium commutandarum gratia.*

3 *In illis consideranda sunt duo potissimum, causa & subiectum.*

4 *Causa commerciorum alia est efficiens, alia finis.*

5 *Efficiens alia est principalis, alia minus principalis.*

6 *Principalis partim est libera commeandi contrahendique facultas à magistratu iis con-*

cessa, qui merces vltro citroq; conuehunt: partim iustitia commutatiua.

7 *Minus principalis partim est impulsiua, partim instrumentalis.*

8 *Impulsiua partim est necessitas, partim vtilitas commerciorum.*

9 *Instrumentalis est partim mutua obligatio contrahentium, partim numus seu pecunia.*

10 *Finis commerciorum est rerum necessariarum in Rempublicam importatio, & superfluarum exportatio, adeoq; indigentiæ humanæ expletio.*

11 *Subiectum commerciorum aliud est recipiens, aliud occupans.*

12 *Subiectum recipiens sunt mercatores partim domestici, partim peregrini.*

13 *Subiectum occupans sunt omnis generis merces, quas ciues inter se, vel cum peregrinis commutare solent.*

14 *Confœderatio est pactio, quam populus vnius Reipublicæ cum alio vel vicino, vel peregrino societatis & mutui auxilii gratia inire solet.*

1 *An cura commerciorum pertineat ad magistratum Politicum?*

Pro thesi affir. Ratio. 1 STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia commercia sunt negotiationes quas ciues

ues inter se vel cum peregrinis exercent merciũ commutandarum gratia. 2, quia societas ciuilis 2
duobus videtur constare commercio & imperio, teste Petro Gregorio lib. 3. de Repub. cap. 7. & Lipsio lib. 2: ciuilis doctrinæ cap. 1. 3, quia cõ- 3
mercia sunt necessaria & vtilia Reipublicæ: quatenus per ea quæ superflua sunt, exportantur, & quæ desiderantur, importantur. 4, quia nisi cura 4
commerciorum susciperetur à magistratu Politico, necesse esset illam iniustitia & decipiendi libidine opprimi: & sic Reipublicæ statum aut penitus euerti, aut saltem grauiter labefactari. 5, 5
quia sicut corpus humanum sine mutua officiorum communicatione à membris facta saluum & incolume esse non potest: ita neq; corpus ciuile sine commerciis. 6, quia commercia iure 6
gentium & ciuili sunt introducta ad salutem Reipub,

2 *An mercatoribus libera negotiandi facultas in Republica sit concedenda?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.*
quia mercatores rerum commutationem promouent, ac indigentiam eorum, quibus o- 1
pus habet societas ciuilis supplent. Ideoq; necessarii & vtiles sunt Reipublicæ. 2, quia mer- 2
catores in Reipublicæ corpore, sunt veluti pedes, quibus exportantur superflua & importantur necessaria. 3, quia vnicuiq; homini licitum 3
est lucrum tanquam stipendium sui laboris & industriæ honestè & iustè quærere. 4, quia si- 4
ne mercatoribus liberaque negotiandi facultate commercia ciuilia neque institui, neque conseruari possunt.

Pro thesi neg. Argum. At pro thesi negante adduci solent hæc argumenta: 1, quia mercatores sunt homines auari, lucriq; cupidi. 2, quia sunt iniusti & ad mentiendum, peierandum circumueniendum & decipiendum alios propensi. 3, quia aliorum ciuium facultates per fas & nefas ad se attrahũt. 4, quia gulæ, Venerisq; irritamenta ab extremis vsque Oceani, partibus vndiq; solent in Rempub. comportare. 5, quia sunt voraces quasi corui in Repub. & quasi lupi insatiabiles. 6, quia vt Chrysostomus ait super Matthæum, *Dominus eiiciens vendentes & ementes de templo significauit, quod mercator nunquam potest Deo placere: Et ideo nullus Christianus debet esse mercator, aut si voluerit esse, proiiciatur de Ecclesia.*

Quæstio deciditur per distinct. Pro solutione horum argumentorum distinguendum est: 1, inter vsum Mercaturæ & eiusdem abusum. 2, inter mercatores, quatenus sunt viri boni, & quatenus sunt viri improbi. 3, inter lucrum honestum & turpe: quorum illud licitis modis quæritur & ordinatur, vel ad domus sustentationem, vel ad subueniendum indigentibus, vel ad publicam Reipublicæ vtilitatem: hoc verò illicitis modis quæritur & ordinatur ad explendam auaritiam & habendi libidinem.

3 *An commutatio rerum in Republica sit necessaria?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia ipsa Naturæ necessitas rerum commutationem exigit: cum non omnia quouis in loco crescant & inueniantur. 2, quia commutatio re-

tio rerum multum confert ad explendam indigentiam rerum ad ciuilem & priuatum vsum necessariarũ. 3, quia sine illa Respublica non potest omni ex parte esse beata. 4, quia propterea numus est inuentus, vt sit partim mensura rerũ commutandarum: partim benè peragendi rerum commutationem medium & instrumentũ. 3 4
Notandum autem eiusmodi rerum commutationem in Repub. eatenus esse necessariam; quatenus honestis & licitis modis perficitur. Alias enim tantum abest, vt sit necessaria, vt etiam omninò non sit permittenda. *Obseruatio.*

4 *An taxatio rerum commutandarum Mercatorum arbitrio sit permittenda?*

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia mercatores sunt auari plerunq;, φιλοκερδεῖς & fallaces. 2, quia plerunq; tantum petunt ac accipiunt pretium pro suis rebus, quantum ab ementibus extorquere possunt, nullo habito respectu ad leges iustitiæ commutatiuæ. 3, quia legitima pretiorum in commutandis rebus taxatio pro mensura habere debet partim indigẽtiam & necessitatem rerum commutandarum; partim ipsam iustitiam commutatiuam. Illa enim quo maior est, vel minor, eo pretium maius vel minus constituit: hæc verò æstimationẽ rerum intra mediocritatis terminos à recta ratione præscriptos continet: dum partim copiã & inopiam rerum commutandarum, partim negotiationis laborem & curam aliasque circumstantias bene ponderat & examinat. *Pro thesi neg. Ratio.* 1 2 3

5 *An monopolia in Republica sint concedenda?*

Pro thesi neg. Ratio. STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia magna est in Republica tyrannis rerum
1 ad vitā sustentādam necessariarū vsum à paucorū nutu & arbitrio pēdere. 2, quia monopolia o-
2 mniū rerum caritatem in ciuitatē introducunt.
3 3, quia vias comparandi necessaria vitæ subsidia aliis ciuibus intercludūt. 4, quia faciunt, vt pau-
4 ci in Repub. ditescant & multi ad inopiam redigantur. 5, quia ansam præbent hominibus ad
5 auaritiam, iniustitiam & ferociam. 6, quia non
6 tantum pugnant cum lege charitatis Christianæ erga proximum exercendæ: sed etiam cum iure ciuili, quod eodem modo iubet monopolia punire, quo furta publica, siue exilio, siue bonorum publicatione, vt videre est lib. 4. codic. tit. 59.

6 *An vsuræ in Republica bene constituta sint ferendæ & permittendæ?*

Pro thesi neg. Argum. PRo thesi negante adduci solent hæc argumenta: 1, quia vsura qua numus ex numo ac-
1 quiritur lege diuina est prohibita tam in veteri
2 quam in nouo testamento. 2, quia legi humanæ
3 aduersatur, quæ vsurarios punire iubet. 3, quia vsura pugnat, cum natura & fine numi qui primitus inuentus fuit, vt sit medium & organum iustitiæ commutatiuæ, mensuraq; rerum commutandarum: non autem vt sit organum & medium lucrandi. 4, quia absurdum est idem
4 seipsum parere. Id autem fit in vsura, vbi numus ex se numum parit. Vnde etiam Græcè dicitur

dicitur τόκος. 5, quia prauo hominum instituto 5
introducta est qui ex erroris opinione veras diuitias in pecuniæ multitudine & abundantia sitas esse putarunt: & proptèrea se felices iudicarunt si numis numos cumulare possint. 6, 6
quia vsuræ noxiæ & damnosæ sunt Reipublicæ, quatenus per eas ciues sese mutuo exugunt & bona domestica tenuiorum exhauriuntur. Vnde etiam vsura comparari solet latroni, morsui aspidis, teredini, igni & similibus rebus nocentibus. Et in Hebraica lingua dicitur Neschech à Naschach momordit: quia proximi facultates mordicus attenuat. 7, quia contra na- 7
turam mutui est vsuram capere earum rerum, quæ vsu ipso absumuntur vt patet ex lib. 3. instit. tit. 5.

At contra pro thesi affirmante, afferuntur *Pro thesi af-*
hæc argumenta: 1, quia vsuræ non simpliciter *fir. Argum.*
lege diuina & humana prohibentur, sed tan- 1
tum secundum quid, quatenus sunt immoderatæ & iniustæ. De quibus etiam loquitur Poeta Hesiodus libro 1. operum & dierum cum fratrem suum Persam hoc modo hortatur:

Μὴ κακὰ κερδαίνειν· κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσιν.

Ne male lucreris: mala lucra æqualia damnis.

2, quia ipsa æquitas postulat vt is, qui vsum nu- 2
morum suorum alteri, concedit ad tempus, eoque seipsum priuat, compensationem aliquam ab illo percipiat. 3, quia sine vsura mu- 3
tua inter homines bonorum communicatio & mutuatio diu consistere non posset. Semper

enim dantis deterior esset conditio quam accipientis. 4 4, quia quicquid fit citra fraudem & damnum proximi, neq; pugnat cum lege charitatis Christianæ id in Republica bene constituta non est illicitum. Tales autem sunt vsuræ moderatæ.

Quæstio deciditur per distinct.

Vt igitur quæstio decidatur breuiter, distinguendum est inter vsuras moderatas & iustas; ac inter immoderatas ac iniustas. Illæ sunt quæ modum iustitiæ commutatiuæ non excedunt, neq; fiunt cum fraude & damno proximi neq; à quibuslibet sine discrimine neque pro quauis sorte vel minima, neq; quouis loco & tempore exiguntur & sumuntur. Hæ sunt quæ contrario modo se habent. De prioribus, vera est thesis affirmatiua: De posterioribus, negatiua. Plura de hac quæstione vide in Oeconomica mea.

5 An Reipublicæ expediat fœdera cum aliis inire?

Pro thesi neg. Argum.

PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia inter plures principes confœderatos, 1 qui se pares existimant, facilè oriuntur suspiciones & controuersiæ. Vnde fit vt res magnæ spe incerta in difficultates multas incidant & tandē 2 euanescant. 2, quia nouarum rerum molitionibus student confœderati propter vel metum potentiæ vicinorum, vel emolumenti ac commodi spem quibus nolentes volentes confœde-3 rati implicantur. 3, quia opes Rerumpublicarū, præsertim tenuiorum per confœderationem exhauriuntur: quatenus fœdera magnis sumptibus ineuntur & non minoribus aluntur ac 4 conseruantur. 4, quia non semper tutum est confœderatis presertim potentioribus credere: &

& non raro illi qui his nimium credunt, se suosque perdunt, Hinc Athenienses sociale fœdus in patrocinium; post in dominatum mutarunt. Et apud Romanos sub prætextu fœderis multi seruitutem passi sunt. 5, quia per fœdera facile 5
magistratus fit particeps alienorum peccatorũ & pœnarum. 6, quia nulla societas fœderum 6
est diuturna: multa siquidem incidunt, quibus illa dirimitur, & conuertitur in hostiles inimicitias. Et sæpe Deus sinit accidere, vt confœderati ex amicis fiant hostes: vt ita auocet homines ab impia fiducia fœderum & aliorum præsidiorum humanorum. 7, quia multi fiducia fœ- 7
derum moliuntur non mandata sed prohibita: facileq; patiuntur se ad consilia impelli non necessaria aut violenta. 8, quia *optimum & firmis-* 8
simum fœdus est vt ait Socrates, *iusta facere.* Talibus enim confœderatus est Deus ipse. 9, quia 9
quoties illi, qui fœdere coniuncti sunt, secessionem faciunt & se dissipari patiuntur: dubitari amplius non debet, quin paulatim omnes cladem aliquam accipiant. Hinc Alciatus fœdera Principum confert testudini: in qua cum vna solummodo chorda discrepare incipit, tota 10
harmonia turbatur. 10, quia fœdera fiducia humanorum præsidiorum reddunt homines elatiores & insolentiores.

Contra vero pro thesi affirmante adduci *Pro thesi affir. Argum.*
possunt hæc argumenta: 1, quia ad bellum feli- 1
citer gerendum confœderationes sunt necessa- 2
riæ. 2, quia potentiam & gloriam Rerumpub. confœderatarum augent. Hinc rectè Thucydides lib. 1. in Corcyræorum oratione ait, *Com-*

munibus, iisq; potentibus hostibus nulla ratione commodiori, quam societatibus & fœderibus occurri potest. 3, quia Natura ipsa societates & auxilia cõ-
3 munia conquirere videtur: quandoquidem ipsi homini duas manus, duas aures, duos oculos tribuit: vt robustius peragere tur officium, quod duorum societate complendum fuit. 4, quia fiducia propriarum virium est insolens & infelix.

Quæstio deciditur.

Pro decisione quæstionis sciendum est, fœdera cum aliis non temere sed cautè, non subitò, sed tardè, neq; cum quibuslibet, esse ineunda, si Reipublicæ debent esse salutaria. Inprimis verò in iis faciendis spectandum esse, partim causæ qualitatem, ob quam fœdus petitur: & partim eius cum quo fœdus est ineundum potentiam, vicinitatem & morum qualitatem. Non enim ob causam iniustam & impiam fœdus cum aliis est faciendum, neq; cum impotẽtibus, ne in parietem caducum inclinare videamur: neq; cum leuibus, inconstantibus & ventosis hominibus, neq; cum nimis potentibus: ne inde fiat Leonina societas qua commodum omne ad vnum aliquem redit: reliqui vero socii & confœderati interim fraudantur, & non lucrum, sed damnum sentiunt: neque denique cum iis qui nimis à Repub. nostra sunt remoti. Secundum enim Prouerbium, *procul qui habitant amici non amici.*

8 An

8 *An liceat Christianis fœdus inire cum impijs & infidelibus?*

PRo thesi affirmante militant hæc argumenta: 1, quia Deus ipse in puniendis impiis & impœnitentibus hominibus sæpè vtitur opera & ministerio non tantum impiorum & infidelium hominum sed etiam cacodæmonum, quibus nulli sunt pernitiosiores religionis Christianæ hostes. Hinc Cyro rege Persarum eiusque exercitu, tanquam instrumento vsus est ad cōprimendam impietatem Iudæorum & aliarum nationum. 2, quia Christianis licitum est non tantum in eadem Republica ciuilem vitam agere cum impiis & infidelibus: sed etiam commercia cum iisdem in exteris locis habitantibus exercere. Nihil igitur obstat quo minus etiam iisdem liceat ob causam aliquā Politicam eamque grauem fœdus aliquod ciuile cum iisdem inire. 3, quia in historia sacra & profana passim exempla occurrunt piorum hominum qui cum infidelibus fœdus inierunt. Abraham enim cum Rege Palæstinorum Abimelecho fœdus iniuit; tametsi ille vt quidam volunt, fuerit Ethnicus Genes. 22. Iosua nomine populi Dei cum Gabaonitis idololatris societatem contraxit, eorumq; ministerio vsus Iosuæ 9. Asa rex Iudæ, cuius perfectum fuit cor coram Domino cunctis dieb⁹ vitæ eius, vsus est auxilio & fœdere regis pagani Benadad regis Syriæ contra regem Baasa regem Israel lib. 3. Reg.

Pro thesi affir. Argum.
1
2
3

cap. 15. Dauid cum Ieremo Tyri rege fœdus iniuit 2. Reg. 3. Salomon cum Pharaone 3. Reg. 3. Iudas Machabæus, quo nullus maiori zelo pro lege Domini pugnauit, cum Romanis Ethnicis 1. Machab. 8. Simon Sacerdos summus & dux in Israel, cum Spartanis & Romanis 1. Machab. 14. Item cum Antiocho filio Demetrii Regis. Constantinus, qui ob singularem religionis fidem & gestorum magnitudinem verè cognominatus est magnus, potissimo exercitu, eoque robustiore Gothorum, qui tum erant Idololatræ vsus est. Iustinianus vel eius dux Narsetes contra Sarracenos ab Imperatore Scytha auxilia petiit & triginta millia Tartarorum equitum impetrauit. Multi alii etiam Imperatores copiis auxiliaribus Turcarum & Sarracenorum vsi sunt quoties eos necessitas & hostis oppugnantis crudelitas ac ambitio coegit hac ratione statum Reipublicæ fortius & securius defendere.

Pro thesi neg. Argum. At contra pro thesi negante afferuntur hæc argumenta: 1, quia Christiani cum infidelibus
1 non debent idem iugum trahere vt monet Paulus
2 lus 2. ad Corinth. 6. 2, quia fœdera cum impiis inita, plerunq; oriuntur ex diffidentia recedente à Deo & conuertente se ad hominum auxilia
3 & præsidia. 3. quia Deus fœdera cum impiis inita per Prophetas suos improbat tãquam sibi in-
4 visa. 4, quia eiusmodi fœdera plerunq; habent
5 exitus parum faustos & secundos. 5, quia politiam & religionem ipsam infidelium insidiis &
6 dolosis machinationibus obiiciunt. 6, quia subditis occasionem præbent ad idololatriam con-

fœde-

fœderatorum, quibus cum conuersantur, amplectendam & sectandam. Idcircò rectè ait Æschylus: *In omni negotio, nullum est praua societate maius malum.*

Pro decisione quæstionis notandum est, licere Christianis cum impiis & infidelibus interdum fœdus inire: sed non nisi cum maxima cautione; nempe 1, vt finis illorum fœderum nullus alius sit quam pax & tranquillitas Reipublicæ eiusq; salus, quæ suprema lex est. 2, vt summa Reipublicæ necessitas ea exigat, nec alia ratio euadendi hostium crudelitatem, patriæque oppressionem declinandi appareat. 3, vt nihil in iis contra fidem & conscientiam committatur. *Quæstio deciditur.*

9 *Vtrum melius sit cum Rebuspublicis an cum Principibus ipsis fœdus inire?*

PRo priore parte quæstionis faciunt hæc argumenta: 1, quia Respublica in sanciendis fœderibus est cautior & prudentior, & in seruandis firmior & constantior quam Princeps. 2, quia confœderationem non ad priuatam vtilitatem, sed ad publicum bonum dirigit. 3, quia fœdera cum Principibus inita horum morte finiuntur & irrita fiunt: Id autem in fœderibus cum Rebuspublicis sancitis non accidit; cum illæ sint immortales. *Pro Rebuspu. Argum.* 1 2 3

Pro posteriore parte quæstionis hæc argumẽta afferuntur: 1, quia Princeps est caput Reipublicæ, & ab eius nutu ac regimine totum illius corpus pendet. 2, quia Princeps potiorem habet rationem suæ dignitatis ac existimationis, quam populus. Ideoq; etiam magis cauet, ne in *Pro Principib. Argum.* 1 2

perfidiæ ſuſpicionem incidat. 3, quia Reipublicæ principalis pars eſt populus. Is autem eſt varius & mutabilis: vt non immeritò beſtia multorum capitum dicatur. Ideoq; minor illi, quam Principi prudenti fides eſt adhibenda.

10 *An fœdera omnia ſint eiuſdem generis?*

Fœderum differentia explicantur.

STatuitur theſis negatiua. Eſt enim fœdus aliud propriè, aliud impropriè dictũ. Ac propriè quidem dictum fœdus, eſt pactum quo diuerſi principes ſeu magiſtratus, ſaluo vtrinque maieſtatis iure, ſeſe mutuo ſolenniter obligant ad amicitiam colendam, fidem præſtandam auxilia mutua mittenda, hoſtes communes habendos. Idque rurſus vel eſt defenſionis, vel commerciorum, vel vtriuſque ſimul. Fœdus defenſionis eſt, quod mutui auxilii præſtandi gratia ſancitur. Eſtque vel par vel impar: quorum illud eſt inter fœderatos quodammodo pares: hoc inter impares ita vt vna pars ſit ſuperior, altera inferior. Fœdus commerciorum eſt, quod propter mutua commercia inter fœderatos vltro citroq; exercenda inſtituitur. Fœdus defenſionis & commerciorum ſimul eſt, quod tum ad præſtanda mutua auxilia, tum etiam ad commercia liberè exercenda inter confœderatos ſancitur: cuiusmodi fœdus eſt id, quod vulgo Anſaticum, der Henſe ſtådte nuncupatur, quod circa annum Chriſti 1270, vt plerique putant Politici, inſtitutum fuit. Impropriè dictum fœdus vel eſt latius vel arctius: quorum illud eſt inter principem patronum ſeu defen-

ſorem,

ſorem, & eos qui ſunt ſub eius defenſione: item inter principem & eius tributarios vel ſimplices, vel etiam magis ſtrictos nempe eos, qui à potentioribus victi pacem acceperunt: ſic tamen vt iura maieſtatis retineant, & interim victoris nomen comiter obſeruent, eique tributum annuum ſoluant: hoc vero inter victorem & dedititios.

II *An fœdera, præſertim iureiurando ſancita & confirmata temerè ſint rumpenda & violanda?*

STatuitur theſis negatiua. Rationes ſunt: 1, *Pro theſi neg.*
quia temeraria fœderum violatio manifeſtè *Ratio.*
pugnat cum iuſtitia eiuſque ſpecie fidelitate. 2, 1
quia violat pietatem in Deum, & tollit fidem 2
inter homines, quæ vinculum vnicum eſt ſocietatis humanæ. 3, quia Deus ipſe ſolet eſſe 3
ſeueriſſimus vltor & vindex fœderum temerè ruptorum & violatorum. 4, quia illi, qui 4
fœdera temerè frangunt, Deum & homines ſibi infenſos reddunt: & plerunque ſunt infelices vt hiſtoriæ tam ſacræ, quam profanæ teſtantur. Hinc Sedechias rex Iudæorum captus & oculis orbatus Babylonem abductus fuit cum omni populo. Eſdræ 3. cap. 1. Et Ladislaus rex Vngarorum cum inſtinctu aliorum fœdus cum Amurate factum temere fregiſſet, ipſe cum 30, millib⁹ periit. Hinc Ageſilaus Tiſapherni Perſarũ Duci poſt violatũ fœdus per legatos indicari curauit, ſe magnã ei gratiam agere:

quod periurio suo & Deos & homines sibi infensos reddiderit. Non enim dubitabat, quin ille huius suæ perfidiæ grauissimas pœnas aliquando Deo sit daturus.

Cautela. Proinde diligenter cauendum est hominibus, præsertim in eminentia aliqua constitutis ne illis iure obiici possit illud Lysandri: *Pueros astragalis ludere: Reges & Principes iuramentis & fœderibus.* Nec simpliciter probandum est dictũ Friderici III. Electoris, qui solitus est dicere: *In omnibus fœderibus, seu inter confœderatos, illos esse loco & conditione deteriore, qui fœdera seruarent.* Licet enim per accidens fiat interdum vt illi qui sanctissimè & religiosissimè fœdera colũt & seruant, maximè decipiantur, pereant & iacturam grauissimam faciant: tamen per se talis effectus ex fœderum obseruatione non oritur.

CAPVT X.

De bello eiusque rectè suscipiendi & gerendi ratione.

PRÆCEPTA.

1 *Hactenus exposita est cura togata pertinens ad rectam functionem officii Magistratui delegati: Sequitur cura militaris quæ tempore belli est adhibenda. Græcè dicitur* μελέτη πολεμική.

Bellũ quid sit & quotuplex. 2 *Est autem bellum dissidium tumultuosum & violentum hostium publicorum vi aperta ad*

ta ad arma prosilientium.

3 Estq; aliud iustum, aliud iniustum.

4 Iustum bellum est, quod iustis de causis, iustisq; mediis initur & peragitur.

5 In illo consideranda partim legitima susceptio belli, partim recta belli suscepti gestio, partim diuisio belli.

6 Legitima susceptio fundatur in causa & modo.

7 Causa legitima susceptionis est alia efficiens, alia finalis.

8 Efficiens alia est principalis, alia impulsiua.

9 Principalis est magistratus Politicus, quatenus iure armorum contra iniustam vim gerendorum est instructus.

10 Impulsiua alia est generalis, alia specialis.

11 Generalis est ineuitabilis necessitas.

12 Specialis est partim defensio, partim vindicatio necessaria & legitima.

13 Defensio est propulsatio armata iniuriæ Reipublicæ ab hostibus intentatæ, instituta ad conseruandam salutem Reipublicæ.

14 Vindicatio est ultio armata iniuriæ Reipublicæ illatæ ad legitimam rerum ademptarũ recuperationem instituta.

15 Finis est pacis publicæ partim conseruatio, partim amissæ recuperatio.

16 Modus legitimæ susceptionis belli exigit

tum maturam deliberationem, tum adornationem conuenientem belli.

17 *Matura deliberatio exigitur partim ad fugiendam omnem temeritatem & iniustitiā, partim ad vires proprias aut hostium explorandas, partim ad inuestiganda omnia media apposita quæ ad bellum gerendum requiruntur.*

18 *Adornatio belli conueniens constat apparatu & delectu prudenti.*

19 *Apparatus est conquisitio rerum ad belli vsum necessariarum, cuiusmodi sunt pecunia, arma & commeatus.*

20 *Delectus est conscriptio & collectio exercitus ad bellum gerendum idonei.*

21 *In eo considerari oportet partim personas eligendas, partim ipsum modum delectus.*

22 *Personæ eligendæ vel sunt principes belli, vel principibus subiecti.*

23 *Principes belli sunt officiarii, quorum ductu & consilio bellum est gerendum.*

24 *Suntq; vel dux belli, vel duci adiuncti.*

25 *Dux belli est, cui supremum belli regimen est commissum.*

26 *In illo eligendo 4. potissimum requiruntur, scientia rei militaris, virtus, autoritas & felicitas.*

27 *Duci adiuncti sunt officiarii qui consilio &*

lio & opera Ducem belli iuuant.

28 In his partim prudentia militaris, partim fortitudo requiritur.

29 Suntq; alii superiores, alii inferiores: quorum illi maiore: hi minore potestate à Duce belli sunt instructi.

30 Principibus subiecti sunt milites, quorum opera administra principes in bello gerendo vtuntur.

31 Modus delectus militum in collectione & ordinatione militum consistit.

32 Collectio constat vocatione militum, & vocatorum probatione.

33 Vocatio est actus publicus, per quem ab eo, qui ius vocandi habet, ad militandum vocantur milites.

34 Probatio vocatorum est exploratio militum, quales & qui idonei sunt ad militandum, vt sic vel recipiantur, vel reiiciantur.

35 Ordinatio militum est distributio eorum in certos ordines ad vitandam confusionem.

36 Tantum de legitima susceptione belli. Sequitur recta eiusdem suscepti gestio, quæ consistit partim in belli indictione, partim in belli indicti executione.

37 *Belli indictio est actus publicus quo bellũ hosti denunciatur.*

38 *Executio belli indicti perficitur partim apta castrorum metatione, partim recta exercitus gubernatione, partim conuenienti belli finitione.*

39 *Apta castrorum metatio consistit tum in electione loci idonei tum congrua castrorum secundum quantitatem & qualitatem dispositione.*

40 *Recta gubernatio exercitus consistit partim in disciplina militari, partim in conuenienti hostium impugnatione.*

41 *Disciplina militaris est, qua totus exercitus & singuli milites in officio suo continentur, & in actionibus bellicis exercentur.*

42 *Eius causa conseruans partim est liberalis stipendiorum ordinariorum persolutio, partim seuera legum militarium executio secundum normam iustitiæ bonis præmia, & malis pœnas decernens.*

43 *Conueniens hostium impugnatio fit vel dolo vel vi aperta.*

44 *Dolo fit impugnatio hostium, quando omnis generis strategemata clanculum adhibentur ad inferendum damnum hosti.*

45 *Vi aperta fit impugnatio, quando vel propugnacula hostium tormentis impetuntur & concu-*

concutiuntur, vel pugna aduersus eos directè instituitur.

46 Conueniens belli finitio fit per pacis legitimam assecutionem.

47 Hæc verò fit vel per victoriam vi armata partam, vel per spontaneam & iustam partium belligerantium transactionem seu pactionem.

48 Porro bellum iustum aliud est defensiuum, aliud vindicatiuum.

49 Defensiuum est quod iniuriæ propulsandæ gratia suscipitur.

50 Vindicatiuum est quod iniuriæ vindicandæ gratia suscipitur.

51 Vtrumq; vel est externum, vel internum.

52 Externum est, quod aduersus extraneos hostes geritur.

53 Estque vel terrestre vel nauale.

54 Terrestre est, quod in terra geritur.

55 Nauale est, quod in mari geritur.

56 Internum est, quod vel subditi aduersus magistratum aut contrà magistratus aduersus subditos gerunt. Vnde etiam dicitur bellum ciuile.

57 Iniustum bellum est quod ambitio & auaritia sola suadet.

1 An bellum ex sua natura sit malum & illicitum?

Pro thesi affir. Argum.

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta:
1, quia bellum nihil aliud est quam dissidi-
1 um tumultuosum & violentum hostium publi-
2 corum ad arma prosilientium. 2, quia bellum
dicitur vel ironicè, quasi minimè bellum, vel
3 quod belluarum sit proprium. 3, quia bellum
aduersè opponitur paci. Ideoq; cum pax ex sua
natura sit bona & licita: sequitur bellum ex sua
4 natura esse malum & illicitum. 4, quia Deus
est autor pacis: Ideoque bellum, quod paci ad-
uersatur ab ipso tanquam causa efficiente per
5 se non habet originem. 5, quia bellum est prin-
cipium & fons, imò sentina & Lerna infinito-
rum malorum tam priuatorum quam publico-
rum; quibus domus & Respub. labefactantur
6 & perduntur. 6, quia repugnat naturæ huma-
næ, quæ à Deo creata est mitis & placida, non
munita cornibus, vt taurorum naturæ, non in-
structa dentibus, vt aprorum; non vnguibus
7 prædita, vt leonum. 7, quia in belli regno iu-
8 stitiæ locus non datur. 8, quia in bello confluit
colluuies facinorosorum hominum v. g. rapto-
rum, adulterorum, veneficorum, furum, abi-
georum, periurorum & id genus aliorum, qui
sub prætextu militiæ impune sua scelera & la-
9 trocinia exercent. 9, quia sicut pax est sanitas
10 Reipub. ita bellum est eiusdem morbus. 10,
quia sapientes monent à bello abstinendum
esse: etiamsi graues causæ se offerant gerendi
belli.

At

At contra pro thesi negante adduci possunt hæc argumenta: 1, quia nullum ens, quatenus ens sua natura est malum & illicitum. Bellum autem est ens. 2, quia bellum est medium non tantum defendendi Rempub. aduersus iniurias ab hostibus illatas: sed etiam vlciscendi eiusmodi iniurias & bona per vim ablata recuperandi. 3, quia pax non nisi bello paratur. Imò finis belli est, vt in Republica ciues sine iniuria in pace viuant. 4, quia bellum multum confert ad augendam & amplificandam Rempub. 5, quia in officio continet hostes Reipub. ne audeant illam prouocare aut iniuria afficere, quam vident promptam & expeditam esse ad se defendendam. 6, quia bellum seditiosorum ciuium molitiones retundit & reprimit, rusticorum insolentiam corrigit, mercatorum arrogantiam constringit, turbaq; hominum inutili & ignaua Rempub. exonerat, qui non secus ac vitiosi humores in corpore humano nocent. 7, quia occasionem præbet viris fortibus & animosis ad exercenda fortitudinis bellicæ officia. 8, quia Deus ipse populo Israelitico bella aduersus hostes gerenda præcepit. Et Esaiæ 3. minatur eidem, se ablaturum esse hominem bellatorem, à quo defendatur. 9, quia sapientes ipsi voluerunt adolescentes armorum tractandorum rationem discere, vt ita ad bellum præparetur.

Pro thesi neg. Argum. 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Quæstio deciditur per theoremata. Pro decisione quæstionis notanda sunt sequentia theoremata: 1, bellum esse ens, & quatenus ens, sua natura non esse malum. 2, bellum
1 esse ens adiaphorum quo homines benè vel ma-
2 le vti possunt: non secus ac aliis corporis membris & fortunæ bonis. Ideoq; neq; per se esse mo-
3 raliter bonū vel malum. 3, bellum aliud esse iu-
4 stum, aliud iniustum. 4, bellum iustum æstimandum esse, non ex iis, quæ per accidens ei adueniunt, sed ex conditionibus essentialibus, quę ad illud suscipiendum & gerendum requiruntur.
5 5, pacem non semper & simpliciter esse bonam, sed interdum etiam secundum quid malam.

2. *An liceat Christianis bellum gerere?*

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt sequentia argumenta: 1, quia Deus in veteri Testamento
1 non tantum permisit, sed etiam præcepit populo Israelito, vt bellum aduersus hostes suos ge-
2 rerent. 2, quia in nouo testamento nuspiam expressè bellum Christianis est interdictum: imò cum milites quidam ad Iohannem Baptistam venirent, quæsitum, quid sibi sit faciendum, nō præcepit ipsis sanctus ille vir, vt vitæ genus mutarent: sed vt neminem iniuste concuterent, aut dolose opprimerent; suisq; stipendiis con-
3 tenti essent. 3, quia in sacris literis multa habentur exempla piorum, & Deo placentium hominum, qui militiam secuti sunt, bellumq; gesserunt: cuiusmodi in veteri testamento fuerunt Abraham, Moses, Iosua, Gedeon, Samson, Dauid & id genus alii: In nouo verò testamento Centurio Matth. 8. cuius fidem Christus laudauit. Item Cornelius Centurio Act. 10. qui dicitur

tur fuisse Vir iustus & timens Deum. 4, quia De- 4
us ipse legitur piis belligerantibus sæpè manife-
stè ac miraculose auxilium prosperumq; succes-
sum ac victoriam largitus esse. Nam vt taceam
Abrahamum, qui opera Dei quatuor reges de-
bellauit cum solis 318. seruis Genes. 13. v. 14. legi-
mus Exod. 17. quod ad preces Mosis Deus victo-
riam dederit Hebræis contra Amalechitas. Et
Iosuæ 10. pugnante Iosua stetit Sol, & Dominus
pluebat grandines, quibus plures occidebat,
quam Israelitæ hastis & gladiis. Et 2. Macca-
bæor. 10. Angeli in specie equitum pro Macca-
bæis pugnarunt. 5, quia licet Christianis defen- 5
dere patriam & Rempublicam aduersus iniu-
rias hostium eam armata vi impugnantium. Er-
go etiam licet iis bellum gerere, quod medium
est eiusmodi defensionis peragendæ. 6, quia li- 6
cet Christianis fortitudinem bellicam exerce-
re. Ergo etiam bellum gerere, cum sine eo hæc
virtus commode exerceri nõ possit. 7, quia bel- 7
lum gerere per se & simpliciter non est peccatũ
teste Ambrosio serm. 7. cum ait. *Non militare*
delictum est, sed propter prædam militare peccatum
est. 8, quia pax sine bello sæpè neq; parari, neq; 8
conseruari potest: Imò, vt Demosthenes ait,
Bellum honestum paci turpi præferendum est. 9, quia 9
sine bello, sæpe neq; libertas patriæ, neq; salus
Reipublicæ, neque ciuium vita & possessiones
defendi possunt. 10, quia bellum est actus iusti- 10
tiæ punitiuæ, quem exercere non est alienum à
magistratu Politico. 11, quia bellũ est flagellum, 11
& calcar Dei, quo ipse homines ob peccata pu-
nit, eosq; ad resipiscentiam excitat.

Pro thesi neg. Argum.
At contra pro thesi negante adducuntur hæc
argumenta: 1, quia Christiani debent esse pacis
1 studiosi ad eamq; colendam passim in sacris li-
2 teris excitantur. 2, quia Christiani non debent
resistere iniuriæ, sed æquo animo eam ferre, &
3 vindictam Deo committere. 3, quia paratiores
esse debent ad alteram iniuriam accipiendam,
4 quam ad retaliandam & vindicandam. 4, quia
inimicos suos diligere, iisq; benefacere debent.
5 5, quia condonare debent omnes offensas pro-
ximo suo, quemadmodum Deus ipsis condo-
6 nat. 6, quia bellum pugnat cum statu Ecclesiæ
Christianæ, præsertim noui testamenti de quo
Esaias sic vaticinatur cap. 2. *Contundent gladios*
suos in ligones, & lanceas suas in falces: non leuabit
gens contra gentem gladium & non discent vltra
7 *bellum.* 7, quia Christiani ad exemplum Petri
debent gladium in vaginam immittere: præ-
sertim cum Christus dicat: Qui gladium acce-
8 perit gladio peribit. 8, quia non liber est à dia-
boli laqueis, qui se militiæ mundanæ implicat.
9 9, quia bellum remoratur cursum hominis ad
regnum cælorum obtinendum contendentis.
10 10, quia Christiani sunt milites Christi. Ideo-
11 que militiam terrenam sequi non debent. 11,
quia *arma Ecclesiæ sunt gladius verbi Dei, scutum*
fidei, galea salutis, lorica iustitiæ, iacula orationum
vt Apostolus docet ad Ephes. 6. Non igitur fer-
12 ro & armis corporalibus pugnare debent. 12,
quia Christianis à cædibus cruentis, quæ in
bello vsitatæ sunt, prorsus abstinendum est.

Pro

Pro decisione quæstionis sciendum est thesin affirmatiuam quæstionis esseveram, quatenus de bello iusto, & non iniusto intelligitur. Neque obstant argumenta pro thesi negante allata. *Quæstio deciditur per distinct.*

Nam primum quidem verum est, Christianos debere ex sua parte pacis esse studiosos, siue magistratus, siue subditos spectes: sed inde nō sequitur, quod bellum gerere simpliciter iis non liceat: præsertim si hostes ipsorum nullas iustas pacis ineundæ conditiones recipere velint. *Soluuntur argumenta pro thesi neg. allata.* 1

Deinde verum est, quod Christiani siue sint magistratus siue subditi, priuatos suos inimicos diligere debeant, iisque benefacere: sed inde non sequitur, quod Christiani magistratus hostes capitales Reipublicæ, pacisque publicæ turbatores, non debeant iusto zelo odisse & persequi, eorumque conatibus iniustis legitimis mediis, inter quæ numeratur bellum iustum, resistere. 4

Præterea 2. 3. & 5. argumentum verum est de Christianis, quatenus sunt priuatæ personæ, & offensæ in proprias ipsorum personas sunt commissæ: non autem de Christianis, quatenus sunt magistratus publica imperandi authoritate instructi, ministrique Dei & Reipublicæ. Illorum enim officium requirit, vt Rempublicam aduersus vim & iniuriam suorum hostium omnibus modis licitis defendant ac tueantur, iustitiamq; publicam exerceant. 2. 3. 5.

Sic sextum argumentum, quod continet vaticinium Esaiæ, intelligendū esse videtur aut typice de regno spirituali Christi quod verè est pacificū aut saltē de eo tēpore, quo 6

Christus natus est, & officium suum in terris executus est. Tunc enim Augustus Cæsar regnauit, & vbiq; locorum altissima pax fuit. Ex illo igitur argumento non sequitur id, quod
7 probandum est. Similiter 7. argumentum intelligendum est tantum de priuata vindicta, non autem de publicâ vindictâ qua magistratus in homines facinorosos, hostesque Reipub. ex ratione officii sibi à Deo demandati exercet. Illa enim vindicta est vindicta Dei: cũ
8 9 magistratus sit minister Dei, neq; suum, sed Dei iudicium exerceat. 8, autem & 9, argumentum concedi quidem possunt, si intelligantur de militia & bello piorum, quemadmodum testan-
10 11 tur exempla supra ex veteri ac nouo testamento allata. In 10, & 11, argumento antecedens quidem verum est: sed inde consequens non rectè infertur: cum idem homo possit esse miles spiritualis Christi, quatenus est ciuis Ecclesiæ Christianæ; & miles Politicus, quatenus est ciuilis Reipub. terrenæ. Denique, 12, argumentum verum quidem est de cædibus, quæ ex vindictæ priuatæ cupiditate perpetrantur; non autem de cædibus, quæ publica authoritate à magistratu Politico vel iussu illius fiunt ad exequendam legũ iustitiam hominesq; facinorosos puniẽdum.

3 *Quid sit bellum in genere?*

Definitiones aliorum recensentur & examinãtur.

DEfinitur bellum ab aliis modo actio hostilis ad iniuriam propulsandam vel vindicãdam à magistratu vi armisq; contra hostes pacis
1 retinendæ vel consequendæ causa legitimè sus-
2 cepta & administrata: modo status Reipublicæ
3 turbatus tam ex parte principis, quam subdito-

rum:

rum: modo diſſenſio per quam arma mouentur. Ex quibus definitionibus prima anguſtior eſt ſuo definito: cum non bello in genere conſiderato, ſed tantum bello iuſto competat; altera vero partim falſum genus aſſignat: partim aliis imperfectionis & obſcuritatis vitiis laborat. Tertia vero eſt quidem adæquata definito, ſed eius eſſentiam perfecte non exprimit. Idcircò à me in præcepto 2. definitum eſt bellum quod ſit diſſidium tumultuoſum & violentum hoſtiũ publicum vi aperta ad arma proſilientium. 3

4 *An bellum aliud ſit iuſtum, aliud iniuſtum, & unde vtrumq; dignoſcendum?*

CVm omne bellum non ſit iuſtum, neq; omne iniuſtum: ſequitur neceſſario aliud eſſe iuſtum, aliud iniuſtum. Vt autem bellum iuſtum ab iniuſto dignoſcatur & diſcernatur: neceſſe eſt, vt conditiones eſſentiales ad bellum iuſtum requiſitæ conſiderentur: quarum ſunt quatuor principales. Prima conditio eſt authoritas legitima. Non enim cuilibet licitum eſt bellum mouere: ſed tantum ei, qui ius gladii & authoritatem legitimam armorum aduerſus iniuſtam vim capiendorum à Deo obtinet. Talis autem eſt magiſtratus Politicus, præſertim ſupremus. Ei enim tanquam capiti perfecta Reipub. adminiſtratio omniumq; ſubditorum cura eſt commiſſa. Illo autem officio perfecte fungi non poteſt; niſi Reipub. & ſubditorum defenſionem ſuſcipiat, iniuriamq; illis illatam aut propulſet, aut vindicet. Et hoc etiam teſtatur Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap.

Conditiones belli iuſti exponuntur.

1

75.cum ait: *Ordo ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc postulat, vt suscipiendi bellum authoritas atq; consilium penes Principem sit: exequendi autem iusta bellica ministerium milites debeant paci salutiq; commune.* Vnde etiam inter iura maiestatis à Politicis numeratur ius indicendi, suscipiendi & gerendi belli. Proinde inferior magistratus regulariter inconsulto & inscio superiore bellum mouere nequit, nisi certi necessitatis casus hoc exigant: vt si 1. ab alio, quicunq; ille sit ex improuiso iniusta vi impugnetur. Tūc enim seipsum & suos aduersus violentum inuasorem defendere potest & debet: Deinde si magistratus supremus officium suum debito modo non faciat, aut etiam manifestam exerceat tyrannidem. Tunc enim inferior magistratus officium suum deserere non debet: sed omnibus modis procurare, ne quid detrimenti Respublica capiat. Multò minus bellum mouere possunt priuati homines. Hi enim nullum imperium publicum, nec vllum ius gladii habent. Et si ab aliquo iniuriam accipiant, ad magistratum Politicum confugere debent, & ab eo iudicium petere. Idcircò etiam Plato lib. 2. de legibus ait: *Si quis priuatum sine publico scito pacem, bellumque fecerit, mors pœna ei sit.* Altera conditio est causa impulsiua, eaq; iusta, grauis & necessaria. Non enim sine causa: neq; propter quamlibet causam bellum est suscipiendum & gerendum: sed requiritur, vt illa sit iusta, grauis & necessaria: siquidem, vt Lipsius monet lib. 5. Polit. cap. 3. *à bello suscipiendo omnis iniustitia & temeritas abesse debet:* nec bellum est mouendū, nisi

nisi prius tentatis omnibus mediis, quibus illud vitari potest iuxta illud Comici: *Omnia prius experiri, quam armis sapientem decet.* Tertia conditio est bona intentio, seu finis legitimus, qui non alius esse debet, quam pax & tranquillitas publica siue conseruanda, siue recuperanda. Et hoc etiam testatur Cicero lib. 1. officiorum cum inquit: *Ita bellum suscipiatur, vt nihil aliud quam pax quæsita esse videatur.* Et Salustius ad Cæsarem rectè ait: *Sapientes pacis causa bellum gerunt & laborem spe otij sustentant.* 3

Quarta & vltima conditio est modus debitus & legitimus, quo bellum est suscipiendum & gerendum. Ille verò consistit partim in apparatu & delectu conueniente rerum ad bellum necessariarum: partim in legitima belli indictione, indictique executione. Inprimis vero consistit in eo, vt nulli innocenti iniuria siue personalis, siue realis, aut vi aut fraude inferatur. Quo etiam respexit Iohannes Baptista Luc. 3. cum ad milites consilium salutis à se petentes inquit: *Neminem concutiatis, neq; calumniemini: sed contenti estote stipendiis vestris.* Cum enim ait: *Neminem concutiatis:* prohibet iniuriã, quæ apertâ violentiâ infertur personæ, vt cum milites, rusticos cædũt, nisi ad nutũ obediant. Cum verò addit, *neminem calumniemini:* prohibet iniuriã, quæ fraudib. & calumniis infertur, vt cum milites dicũt aliquem esse proditorẽ vel hostẽ; etiamsi contrarium nouerint esse verum: & eo nomine vel ipsi eum spoliant & occidunt: 4

vel deferunt ad ducem & præfectos: Cum denique subiicit: *Contenti estote stipendiis vestris*: prohibet iniuriam, quæ alicui non in persona, sed in bonis infertur, vt cum milites furantur & rapiunt, vndecunque possunt, vel etiam exigunt & extorquent ab iis, à quibus non debent. Quando igitur conditiones illæ omnes simul concurrunt, & adsunt, bellum iudicandum est iustum: quando vero aut omnes absunt, aut aliqua ex his deest, bellum iudicandum est iniustum.

5 *An sola defensio & vindicatio sit causa iusta belli?*

Pro thesi affir. Ratio. STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia vtraq; conuenit cum lege naturæ & re-
1 cta ratione, qua vim vi repellere licet. 2, quia v-
2 tramque efflagitat salus Reipublicæ, quæ conseruari non potest, nisi magistratus Politicus in casu extremæ necessitatis legitimam illius defensionem & vindicationem adhibeat, hoc est, nisi armata manu iniuriam Reipublicæ illatam
3 aut propulset, aut vlciscatur. 3, quia omne bellum iniustum est, quod propter aliam causam suscipitur, quam propter defensionem & vindicationem. Hinc sicut bellum iustum aliud est defensiuum, aliud vindicatiuum: ita bellum iniustum est: 1, quod priuati, non publici boni gratia mouetur. 2, quod propter solam religionis propagationem excitatur. 3, quod vel priuatæ vindictæ cupiditas, vel auaritia vel ambitio, vel mera nocendi libido suadet, cuiusmodi est illud, quod propter solam imperii & ditionis amplificationem, aut vanæ gloriolæ captatio-

tionem, aut violentam innocentium oppressionem suscipitur. 4, quia idem testantur pleriq; Politici qui causam belli iustam duplicem tantum constituunt, nempe defensoriam & vindicatoriam: ac priorem quidem dicunt esse, cum bellum suscipitur defendendæ Reipublicæ causa contra hostes eam inuadentes: posteriorem vero, cum bellum suscipitur propter iniuriam illatam Reipublicæ & propter recuperationem bonorum amissorum. Hinc Keckermannus lib. 1. Systematis Politici cap. 29. inter alios hunc canonem tradit. *Bellum nunquam suscipiatur, nisi ob causam iustam*: causa autem iusta est vel defensoria vel vindicatoria, id est, vel defensio subditorum & propulsatio damni atque iniuriæ Reipub. illatę: ex quibus tamen prior causa est principalior, & magis spectanda, quam altera causa, nempe vindicatio & recuperatio amissorum. Quod autem Lipsius lib. 5. Polit. cap. 4. etiam inuasionem inter causas iustas belli numerat: id simpliciter non est verum de qualibet inuasione: sed tantum de illa qua iniuria Reipublicæ illata vindicatur, & iure gentium res per vim ablatæ repetuntur: quemadmodum Lipsius sese explicat: & in hoc sensu non differt à vindicatione. 4

6 *An bellum interdum alieni populi defendendi gratia suscipere liceat?*

PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia magistratui Politico à Deo commissa est cura & tutela suorum duntaxat subditorum. 2, quia magnum curiositatis argumentum est *Pro thesi neg. Argum.* 1 2

alienum populum defendere, imperio suo nō subiectum. 3, quia iniustum est populum sibi subiectum vitæ periculis exponere propter salutem aliorum; qui ad diuersam & alienam Rempub. pertinent. At nihilominus sententia affirmatiua est verior; quatenus intelligitur de eiusmodi populo qui vel iure propinquitatis, vel fœderis societate populo proprio est iunctus, vel alioquin extrema tyrannidis violentia immeritò est oppressus. Illi enim opem ferre iubet iustitia & fides data: huic verò Christiana charitas & misericordia. Nam vt Ambrosius in libris de officiis ait, *fortitudo quæ per bella tuetur à Barbaris patriam, vel defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena iustitia est.* Et vt Cicero inquit lib. 1. offic. *qui non defendit, nec obsistit, si potest, iniuriæ, tam est in vitio, quam si parentes aut patriam, aut socios deserat.* Hinc etiam Lipsius lib. 5. ciuilis doctrinæ cap. 4. defensionem principis facit duplicem, vnam propriam, cum suam Rempub. ab iniuria defendit: alteram alienam, quæ vel socios vel oppressos.

7 *An liceat magistratui Politico bellum aduersus barbaros & infideles, à quibus Respub nullam iniuriam passa est, suscipere eo tantum fine, vt domentur & ad religionem veram adducantur?*

Pro thesi neg. STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia nulla iusta causa belli adest, neque de-
Ratio.
1 fensio, neque vindicatio. 2, quia iniustum est
2 nocere alteri, à quo prius non fueris lacessitus iniuria.

iniuria. 3, quia bellum est legitimum medium 3
adducendi homines ad veram religionem. 4, 4
quia magistratus Politicus extra limites suæ vocationis vagari non debet. Id autem facit, cum non tantum suorum subditorum & confœderatorum curam habet: sed etiam ad Rempublicam suam nullo iuris titulo pertinentium, neq; eandem offendentium.

At pro contraria sententia obiici possunt hæc argumenta: 1, quia iustitiæ opus est coercere improbos, iisq; peccandi licentiam eripere. 2, quia charitatis Christianæ opus est barbaros & infideles ad veram religionem adducere. *Pro thesi affir. Argum.* 1 2

Respondeo argumenta illa esse vera non simpliciter, sed secundum quid, quatenus nimirũ illa improborum coertio, barbarorumq; & infidelium ad veram religionem adductio fit per legitima media, & ab iis, à quibus ratione officii à Deo demandati fieri debet: non autem quando fit per illegitima media, & ab iis, à quibus fieri non debet. *Responsio ad obiectionem.*

4 *An consultatio præcedere bellum debeat: & de quibus rebus sit instituenda?*

IN prima quæstionis parte statuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia bellum temere & absq; necessitate non est suscipiendum. 2, quia quicquid præter opinionem in bello euenire potest, id considerandum est, priusquam bellum suscipiatur. 3, quia bellum facilimè quidẽ inchoatur, sed ægerrimè desinit, nec in eiusdem potestate initium & finis est. 4, quia fortuna *Pro thesi affir. in prima parte. Ratio.* 1 2 3 4

belli est anceps & dubia, & nusquam minus, quam in bello consiliis euentus respõdet. 5, quia
5 omnia prius tentanda sunt, quàm ad arma deueniatur: præsertim cum bellum sit extremũ remedium, quod adhibendum non est, nisi extrema necessitas postulet. 6, quia non temere
6 pacatus & felix Reipublicæ status est turbandus & concutiendus: neque certa pro incertis mutanda: præsertim cum *nullum bellum tam iustis de caussis suscipiatur, neq; tam moderate geratur, quod non ingens & scelerum & calamitatum agmen secum trahat, & in quo non maxima malorum pars ad innoxios & indignos recidat*, vt ait Erasmus in præfatione ad Carolum V. quam paraphrasi suæ in Euangelium Matthæi præfixit.

De quibus rebus consultatio sit instituenda.

Cæterum quod ad alteram partem attinet, consultatio instituenda non de fine belli, qui semper præsupponitur tanquam notus: sed de mediis quæ ad bellum bene suscipiendum & gerendum requiruntur. Vbi primum considerandum est, vtrum media, quæ sub deliberationem cadunt, sint licita vel illicita, vtilia vel inutilia, possibilia vel impossibilia, necessaria vel non necessaria, sufficientia vel insufficientia. Deinde cum quatuor sint principalia media belli gerendi, nempe pecunia, arma, commeatus & milites: de singulis acquirendis in specie est deliberandum, antequam bellum suscipiatur. Sine his enim fieri non potest, vt bellum benè & feliciter aut inchoetur aut continuetur, aut finiatur.

9 *An bellum prius apparandum sit quam gerendum & quomodo?*

IN prima parte quæstionis statuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia apparatus belli naturæ & temporis ordine præcedit eiusdem gestionem. 2, quia media necessaria belli gerēdi necesse est, vt sint in promptu, antequam iis vtaris. 3, quia magnæ imprudentiæ & temeritatis argumentum est gerere bellum, antequam illud sit apparatum. Vt autem bellum bene apparetur, necesse est vt primò omnium piis precibus Dei Opt: Max: auxilium & præsidium imploretur: quippe à quo omnis belli fortuna & victoria pendet: deinde, vt omnia media honesta & licita comparandi pecuniam & ærarium bellicum constituendi & augendi eligantur & arripiantur. Tertiò vt omnis generis armorum idoneorum & sufficientium acquirendorum cura suscipiatur. 4, vt commeatus necessarius præparetur, sine quo milites neque munia sua obire, neq; omnino viuere possunt. Deniq; vt militum tam imperantium, quā parentium copia sufficiens conscribatur & colligatur; singuliq;, præeunte exploratione diligente in certos ordines & classes militares redigantur.

Pro thesi affir. in prima parte. Ratio. 1 2 3

Quomodo bellum sit apparandum. 1 2 3 4 5

10 *An sine delectu milites sint conscribendi?*

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia milites sine delectu conscripti non vires, sed numerum augent, magisq; impedimento sunt, quam auxilio. 2, quia in bello non tam prodest multitudo quam virtus militum, magis-

Pro thesi neg. Ratio. 1 2

que opus est manibus, quam multis nominibus.
3 3, quia ad militiam eligendi sunt, non imperiti sed periti rei militaris: non debiles, sed robusti: non ignaui, sed laboriosi: non timidi, sed fortes; non ebriosi, sed sobrii; non libidinosi, sed casti; non somnolenti, sed vigilantes; non contumaces, sed obsequiosi; non perfidi, sed fidi. In summa non improbi sed probi. Hinc quidam Politici in milite eligendo quatuor spectanda esse docent, ætatem vt sit iuuenilis & vegeta non senilis & decrepita. 2, corpus, vt sit compactum, non laxum, mediocre, non pingue. 3, animum vt sit præsens & acer. 4, vitam seu mores vt sint probati. Proinde non immeritò reprehenditur mos hodiernus conscribendi milites, quando nimirum ad strepitum tympani promiscuè & confusè in militiam cooptantur omnes qui nomen suum profitentur, non habita ratione qualitatum, quæ in bonis militibus requiruntur. Vnde etiam fit, vt sæpe ii in numerum militum assumantur, qui sunt mancipia vitiorum, & purgamenta suarum vrbium, quorumque lingua vana est, manus rapacissimæ, gula in mensa, pedes fugaces, denique omnis honestatis & pietatis sunt hostes capitales.

Quæ in milite eligēdo sint considerāda. 1 2 3 4

Consuetudo hodierna taxatur.

10. *Vtrum extranei potiùs, quàm indigenæ milites sint eligendi?*

Pro indigenis Argum.

PRo indigenis contra extraneos adducuntur hæc argumenta: 1, quia indigenæ magis sunt fidi, quam extranei: cùm hi lucrum
1 potius, quam causam belli respiciant: & ita facilius

facilius ab hostibus, vel maioris stipendii spe, vel donis, corrumpi possint. 2, quia magis sunt 2
obsequiosi, minusque contumaces & refractarii, quàm extranei: cùm hi non tam iuberi & regi quam libidine agere velint. 3, quia 3
amantiores sunt patriæ, & ex amore patriæ animosiores & alacriores ad pugnandum, quam extranei: cum hi pretio addicti potius de præda, quam de victoria, & fine belli cogitant, & amore lucri omnia perfunctoriè agant. 4, quia 4
minus propensi sunt ad seditiones & tumultus: maxime cum ad prælium iam eundum est. 5, 5
quia extranei in pugna sunt pauidi & meticulosi, & sine pudore flagitii, sine cura ducum fugam arripiunt: cum non fide & affectu teneantur: neque pro suis, sed alienis pugnent: Indigenæ verò sunt acres & alacres ad pugnandum: cùm sciant, se non pro alienis, sed prò suis pugnare. Ideoque etiam partim reuerentia erga suum magistratum, partim amore honestatis, partim metu pœnæ minus sint fugaces.
6, quia extranei sunt insatiabiles hirudines ærarii publici, & terræ eius, quam tueri & defendere debebant, populatores & vastatores: Indigenæ verò à direptionibus & vastitatibus suæ patriæ, nisi sint omninò deploratæ malitiæ, sunt alieniores. 7, quia extranei sunt exprobatores 6 7
sui seruitii: cum tamen nihil aut parum inseruiant, & longè à periculis sese subtrahant. 8, quia 8
sæpè insidiantur suis principibus, & per vim ac fraudem oppressis, aut eiectis incolis, à quibus in auxilium sunt acciti regna & imperia ad se attrahunt: quemadmodum historiarum exempla testantur.

Pro extraneis Argum. At pro extraneis contra indigenas hæc argumenta adduci possunt: 1, quia arma feroces
1 reddunt subditos & ad rebellionem procliues. Ideoq; tutum non est subditos armare: propterea quod arma semel sumpta non facilè deponant: sed contra ipsum magistratum sæpe vsurpent. 2, quia experientia testatur extraneos sæ-
2 pe ad arma tractanda magis esse idoneos, quam indigenas. 3, quia plerunq; indigenæ sunt me-
3 ticulosi & timidi: dum de vxoribus, liberis, ædibus & villulis suis cogitant. 4, quia magistra-
4 tus officium est conseruare suos subditos. Ideoque periculis bellicis illos temerè exponere nō debet.

Quæstio deciditur. Pro decisione quæstionis notandum est absolutè quidem, cæteris paribus, melius esse indigenas milites quam extraneos eligere: sed si indigenarum sit magna penuria, aut non sufficiens copia haberi possit, cum illis esse coniungendos extraneos: ita tamen, vt semper numerus maior sit indigenarum, quam extraneorū: nisi fortè indigenæ de perfidia & rebellione sint suspecti.

12 *Vtrum melius sit in bello pedites multos, an equites habere?*

Pro peditibus Argum. PRo peditibus faciunt hæc argumenta: 1, quia hi vbiq; prodesse possunt. Ideoq; ad bellum
1 magis sunt necessarii. 2, quia minoribus sum-
2 ptibus & impensis comparari & nutriri possunt,
3 quam equites. 3, quia non tantum ad opida propugnanda & expugnanda: sed etiam in locis montosis & impeditis nullus, aut exiguus vsus

est

est equitum. 4, quia in pugna tardius quidem, sed certius vincunt pedites, quam equites. 4

At contra pro equitibus afferuntur hęc argumenta: 1, quia hi in campis & pugnis citò parãt victoriam. 2, quia ad fugandum & persequendum hostes paratiores sunt & promptiores equites. 3, quia in equitibus præcipuum belli robur situm est. Hinc etiam Polybius lib. 3. ait, *melius esse, ad belli vsus dimidiam partem peditum habere, & prævalere numero equitum.* Cæterum si ad totum bellum respiciatur, videtur rectè à Lipsio concludi, penes peditem plus roboris esse, quam penes equitem. Ideoq; etiam melius esse in bello peditatu, quam equitatu prævalere.

Pro equitib. Argum. 1 2 3

13 *An dux belli sit necessarius, & quæ in illo eligendo sint spectanda?*

DVcem belli esse necessarium, id patet ex sequentibus rationibus: 1, quia dux belli est caput exercitus. Ideoq; sicut corpus humanum sine capite est truncus iners & inutilis: ita exercitus sine duce est multitudo hominum vaga & inordinata. 2, quia penes ducem est summum belli regimen: sine quo non minus exercitus consistere potest, ac corpus humanum sine anima, aut spiritu vitali. 3, quia quod in naui est gubernator, in curru auriga, in choro præcentor, in ciuitate magistratus: id est dux belli in exercitu. Porrò in duce belli eligendo, quædam primariò, quædam secundariò sunt spectãda. Primariò spectanda sunt quatuor potissimum, nimirum scientia seu peritia rei militaris, virtus, authoritas & felicitas. Secundariò vero

Pro necessitate Ducis. 1 2 3

Quæ spectanda in belli duce eligendo.

ſpectanda ſunt familia, patria ætas & id genus alia, quæ omnia ex ſequentibus melius intelligentur.

14 *An Dux belli ex nobili & illuſtri potius, quam ignobili ac obſcura familia ſit eligendus?*

Pro theſi affir. Argum. PRo theſi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia ſplendor familiæ plurimum con-
1 fert ad comparandam & conſeruandam autho-
2 ritatem, quæ in duce belli requiritur. 2, quia parit amorem & beneuolentiam apud milites.
3 3, quia incitat ducem ad æmulandum virtutes maiorum ſuorum: quatenus turpe eſſe iudi-
4 cat ab his degenerare. 4, quia cum ſimile ſibi ſimile procreare ſoleat: probabile eſt ad virtutem propenſiorem eſſe ducem belli, qui ex illuſtri, quam qui ex obſcura familia eſt natus.

Pro theſi neg. Argum. At pro theſi negante adducuntur hæc argumenta: 1, quia in officiis mandandis non ſplen-
1 dor natalium, ſed virtus principaliter ſpectanda eſt: neque tam homines, quam hominum
2 actiones conſiderandæ. 2, quia non rarò contingit, vt illi qui illuſtres habent natales à virtute maiorum ſuorum degenerent: Contra verò, qui obſcuro loco nati ſunt, virtutum orna-
3 mentis ſplendeant. 3, quia ſicut gubernatio nauis non committenda eſt ei, qui natalium ſplendore, ſed qui nauigandi peritia & vigilantia alios ſuperat: Ita belli adminiſtratio ei committenda, non qui generis nobilitate ſed qui prudentia & fortitudine bellica reliquos antecellit.

cellit. 4, quia Themistocles & Iphicrates obscuro loco nati sunt: & tamen insignes duces Atheniensium fuerunt. Pro decisione quæstionis sciendum est in duce belli eligendo primario non esse spectandum genus, sed potius prudentiam & virtutem: Interim tamen cæteris paribus melius esse ducem belli ex illustri, quam obscura familia eligere. 4 *Quæstio deciditur.*

15. An peregrinus potius, quam indigena Dux belli sit eligendus?

PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia dux peregrinus magnis stipẽdiis & præmiis conducitur. 2, quia secum adducit suæ nationis homines, qui indigenis non secus ac locustæ segeti damnum inferunt. 3, quia non perspectam & exploratam habet regionum conditionem, hominumq; in iis habitantium ingenia & mores. 4, quia pleraq; innouare solet. 5, quia nõ tam salutem & incolumitatem Reipublicæ, cui inseruit, quam suum proprium commodum quærit. 6, quia militibus minus gratus est ac indigena: Ideoq; fit, vt frequentius inde factiones & seditiones oriantur. *Pro thesi neg. Argum.* 1 2 3 4 5 6

Pro thesi affirmante hæc argumenta afferuntur: 1, quia peregrinus Dux maiorem apud milites authoritatem habet, quam indigena. 2, quia homines magis extra patriam, quam in patria honorari solent. 3, quia peregrinus minus inuidiæ est obuoxius, quam indigena: Ideoq; etiam minus illius gratia factiones excitantur. *Pro thesi affir. Argum.* 1 2 3

Pro decisione quæstionis dico cæteris paribus indigenam potius, quam peregrinum *Quæstio deciditur.*

ducem esse eligendum: sed si haberi non possit, peregrinum aliunde esse accersendum.

16 *An senex potius, quam iuuenis dux belli sit eligendus?*

Pro thesi affir. Argum.

1 PRo thesi affirmante valent hęc argumenta: 1, quia senex est prudentior & peritior rei militaris ac iuuenis: siquidem tertium quasi oculum habet experientiam, quo rerum principia
2 ac euentus melius ac facilius prospicit. 2, quia maior est authoritas in senibus, quam in iuue-
3 nibus. 3, quia senex affectibus & cupiditatibus
4 minus ducitur. 4, quia fallaciis & deceptionibus minus est obnoxius.

Pro thesi neg. Argum.

1 At pro thesi negante adducuntur hæc argumenta: 1, quia senex est meticulosus, omniaque timidè & frigidè agit: contra autem iuuenis est
2 fortis & animosus. 2, quia senex est imbecillis, variisq; morbis, quos senectus secum affert, obnoxius. Ideoq; minus aptus ad aggrediendum
3 res arduas & laboriosas. 3, quia ab excellenti virtute ætatis progressus non est expectandus: Imò si expectanda semper ætas foret, sæpè magna indoles virtutis extincta prius fuisset, quam
4 Reipublicæ prodesse potuisset. 4, quia sæpe res magnæ & præclaræ in bello à Iuuenibus gestæ sunt, vt testantur exempla Publii Scipionis Africani, Alexandri M. Hannibalis, Augusti Cæsaris & aliorum.

Quæstio deciditur.

Pro decisione quæstionis dico cæteris paribus, senem potius, quam iuuenem belli ducem esse eligendum: sed si in iuuene plura virtutum ornamenta, quam in sene conspiciantur, illum huic esse præferendum.

17 An

17 *An peritia rei militaris potius, quam virtus in duce belli sit spectanda?*

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia Ducis officium melius scientia, quam virtute perfici videtur. 2, quia peritia rei militaris affert confidentiam duci belli: quatenus facere is nihil metuit, quod bene se didicisse nouit. 3, quia imperitia rei militaris in duce est causa magnarum cladium: imo plus impedimenti ac damni affert in bello gerendo, quam improbitas. 4, quia dux improbus, qui peritus est rei militaris, plus præstare potest, quam Dux probus, qui imperitus est.

Pro thesi affir. Argum. 1 2 3 4

At contra pro thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia peritia rei militaris sine virtute est gladius in manu hominis furentis. 2, quia virtus duci maiorem amorem ac reuerentiam conciliat. 3, quia virtus rectum vsum omnibus rebus præscribit, & sine ea nihil præclarè & laudabiliter à duce belli fieri potest. 4, quia Dux probus & pius fautorem & adiutorem sibi habet Deum, à quo omnis belli fortuna & victoria pendet. 5, quia *prudentia sine virtute non est dicenda prudentia, sed calliditas & versutia*, vt ait Lipsius lib. 1. ciuilis doctrinæ cap. 1.

Pro thesi neg. Argum. 1 2 3 4 5

Pro decisione quæstionis dico in belli duce vtramq; quidem requiri & rei militaris peritiam & virtutem: & tamen si vna ab his duabus abesse debeat: melius esse rei militaris peritiam, quam virtutem abesse: cum illius defectus per peritos consiliarios, aliosq; inferiores militum præfectos compensari possit: huius autem minimè.

Quæstio deciditur.

18 *Quæ virtutes in duce belli maximè requirantur?*

Virtutes in Duce belli requisitæ recensentur.

ETsi nulla virtus moralis est, quæ duci belli non conueniat: tamen maximè in eo requiritur:
1 1, fortitudo bellica vt aptus sit ad res arduas & periculosas animosè & intrepide aggrediendum, omniaq; molesta & aduersa patienter sustinendum. Melior enim est exercitus ceruorum duce leone, quam leonum duce ceruo: Et fortes redduntur milites, cum duces suos fortes conspiciunt.
2 2, sedulitas, vt singulas sui officii partes diligenter exequatur: propterea quod publica videatur iniuria, si ipsius incuria & culpa aliquid in bello eueniat.
3 3, vigilantia, vt hostium consilia eò melius explorare possit.
4 4, seueritas, vt omnes legum militarium transgressores debitis modis puniat. Sine seueritate enim tumultuosè ac perturbatè omnia fiunt: & non tantum disciplina militaris eneruatur: sed etiam authoritas ducis imminuitur, & res hostium augentur.

Cautela. Cauendum tamen est in ipsa seueritate exercenda ne quid fiat nimis. Parum enim fidos nimis acerbi duces inueniunt milites.
5 5, taciturnitas, vt occultet sua consilia, eaque nec voce, nec vultu, nec alio modo detegat. *Vinculum enim optimum est rerum gerendarum publicarum taciturnitas*, vt ait Valerius Max. lib. 2. capit. 5. Et tutissimum creditur in expeditionibus facienda nesciri. Ideoque laudatur Mauritius Saxoniæ Elector, quod dixerit, *Ne pileum quidem suum se retenturum, si nosset arcana illum sua*

sciri

scire. 6, Continentia & temperantia, ne à voluptatibus corporis, præsertim quæ circa victum & venerem versantur, superetur. Non enim potest exercitum is continere Imperator, qui seipsum non continet: neque meditari & agere potest fortia, qui voluptates admittit. 6

19 *An ducem belli oporteat esse eloquentem & facundum?*

PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia sine eloquentia non potest Dux belli militum animos mouere & inflammare ad fortiter pugnandum: neque seditiones & tumultus compescere, neque in officio exercitum continere. 2, quia verbis sæpè citius, quam armis victoria obtineri solet & potest. 3, quia victoria quam dux belli armis consequitur, partem milites sibi vendicant: quæ autem verbis obtinetur, ad solam ipsius gloriam pertinet. Idcircò etiam Philippus Macedonum rex magis gloriari est solitus, si quam verbis victoriam adeptus esset, quam armis: quod huius partem sibi milites vendicare existimaret: illam verò ad suam ipsius laudem pertinere. 4, quia dicendi facultate olim floruerunt quique duces belli præstantissimi, cuiusmodi fuerunt Iulius Cæsar, Alexander Magnus, Epaminondas, de quo dicitur, quod lingua prius, quam armis hostes vicerit. Item Pyrrhi legatus Cyneas, de quo ipse rex fassus est, plures ipsum vrbes eloquentia, quam armis occupasse.

Pro thesi affir. Argum. 1 2 3 4

20 *An ipsum principem & ducem belli pugnæ interesse oporteat?*

Pro thesi neg. Argum.

PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1,
1 quia Princeps belli dubiis præliorum casibus se eximere, & summæ rerum ac imperii reseruare debet: præsertim cum eo mortuo de ipsa Rep. sit actum aut saltem magna in ea mutatio
2 aut innouatio suboriatur. 2, quia dux belli seipsum negligens non sibi solum, sed toti exerci-
3 tui nocet. 3, quia imperii dignitas magnifaci-
4 enda est, & non temere prostituenda. 4, quia exercitus similis est corpori humano: vbi cum manibus conferuntur pedites; cum pedibus equites; cum pectore & thorace ipsa acies; cum capite deniq; ipse Dux & Imperator. Proinde
5 cauendum est, ne capiti noxa inferatur. 5, quia nostro seculo in præliis non tam manu strenua, quam sorte pugnatur propter machinas bellicas, quibus subitò & ex improuiso necari potest
6 dux, qui alias in se est valde strenuus & fortis. 6, quia in milite vnius sors est: in imperatore vni-
7 uersorum periculum est. 7, quia vnius ducis salus pro decem millibus reputatur: reliquorum
8 vero non ita magna censetur iactura. 8, quia princeps est lucerna Reipub. Ideoq; ne extin-
9 guatur cauendum est. 9, quia ducis officium est iubere & consulere: non verò per seipsum
10 omnia exequi: cum possit per vicarios & legatos suos præclarè res gerere & conficere. 10, quia cauendum est, ne Dux belli inter pugnandum captiuus abducatur: & sic Reipublicæ facultates pro eius redemptione exhauriantur.

At

Pro thesi affir. Argum.

At cõtra pro thesi affirmãte adducuntur hęc
argumenta: 1, quia Princeps & Dux belli in ex-
ercitu veluti numen quoddã seu Deus terrenus 1
est, ex quo milites spiritus videtur capere fortes.
2, quia præsentia ducis & principis magnum ad 2
pugnandum est incitamentum quatenus is cu-
iusque fortitudinem & ignauiam obseruat, mi-
litesque ipsi videntes ducem suum fortiter pu-
gnare, ipsi quoq; animosius in prælia ruunt. 3, 3
quia vbi summus imperator non adest ad exer-
citum: citius quod non facto est vsus fit, quam
quod facto est opus. 4, quia in rebus arduis prin- 4
ceps præsens longè accuratius & melius singula
prospicit, quam absens: & nemo audet detre-
ctare eius imperium. Contra verò eo absente
cæteri præfecti militũ dum certant inter se quis
alteri iubere debeat, in discrimina multa exerci-
tum coniiciunt, aliis pugnãdum; aliis subsisten-
dum, aliis obtemperandum, aliis minimè, asse-
rentibus. 5, quia victoria non tam militum ro- 5
bore ac fortitudine, quam autoritate præsentis
ducis constat. 6, quia fieri plerunque solet, vt 6
absente duce fortissimi quiq; sese subtrahant, &
animus cæterorum frangatur. 7, quia idcirco 7
Macedones contra Illyricos & Thraces pugna-
turi etiam infantem regem suum in prælium
tulerunt ad animandum milites.

Quæstio deciditur per distinct.

Pro decisione quæstionis distinguendum est inter principem Reipub. & ducem belli à principe exercitui præfectum. Illum enim non necesse est pugnæ interesse: nisi summa necessitas & salus Reipublicæ hoc efflagitet: cum possit per suum vicarium & electum belli ducem feli-

citer omnia exequi: Hunc verò necesse est pugnæ interesse, sed ita, vt sibi, quantum honestas patitur, caueat, neq; temere in pericula sese coniiciat.

20 An Dux belli debeat esse vnus, an plures?

Pro vnitate Ducis. Arg.

PRo vnitate ducis valent hæc argumenta: 1, quia *In bello gerendo duo plurimum obesse solent,*
1 teste Thucydide, nempe *nullum imperium, & multitudo imperantium.* Vnde etiam rectè Homerus Iliados 2. canit.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω.

Non bonũ est multorũ imperiũ: vnus sit dominus.

2 2, quia inter plures duces belli existunt æmulationes, dissidia & contentiones: dum alter alteri præferri cupit.
3 3, quia multitudine imperantium optima belli consilia impediuntur, & præclaræ occasiones rerum gerendarum è manibus
4 effluunt. 4, quia in exercitu non est tanta autoritas plurium, quam vnius ducis, penes quem est summum imperium, cuique omnes alii obtemperare tenentur.

Pro pluralitate ducum. Argum.

At contra pro pluralitate ducum videntur militare hæc argumenta: *1,* quia vnus vir non
1 videt omnia: & plura vident oculi quam oculus.
2 *2,* quia periculosum est totam belli fortunã vnius ducis menti & voluntati committere: præsertim si is sit imperitus rei militaris, & in agendo temerarius.

Responsio ad arg. poster.

Sed responderi potest ad hæc argumenta, ducem belli, etiamsi sit tantum vnus: nihil tamen ex suo solius cõsilio agere debere: sed semper adhibere in consilium viros prudentes sibi adiunctos.

22 *An bellum prius sit indicandum, quam gerendum?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.*
quia bellum non iudicatur iustum, nisi prius 1
sit indictum. 2, quia bellum non est gerendum 2
si alia ratione honesta negotium componi vel
euitari possit. Ad illud autem plurimum valet
belli indictio. 3, quia Scriptura sacra præcipit 3
belli indictionem Deuter.20. *Si quando accesse-*
ris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pa-
cem: si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus po-
pulus, qui ibi est saluabitur & seruiet tibi sub tributo:
Sin autem fœdus inire noluerit & cœperit contra te
bellum: oppugnabis eam. 4, quia Romani hanc 4
olim semper obseruarunt consuetudinem, vt antequam bellum inferrent, illud indicerent iis, à quibus factas esse iniurias sciebant. Hinc mittebant speciales legatos res repetitum, qui si postulata impetrassent, fœdus cum iis feriebant: sin minus, re deliberata bellum indicebant.

23 *Vtrum melius sit hostem domi expectare, an verò in finibus illius belligerari?*

HÆc quæstio à Politicis in vtramq; partem disceptatur. Alii enim statuunt hostem domi non esse expectandum: sed bellum eidẽ in proprio ipsius territorio inferendum. Alii verò contra sentiunt.

Argumenta pro priore sententia sunt: 1, quia *Pro priore sententia. Argum.*
cum hostis domi expectatur, metuendum est,
ne fugati ditione exuamur: quandoquidem 1

clades non ita facile sarciri potest, aut nouus illico exercitus comparari: contra in alieno solo
2 clades est leuior. 2, quia victoria amplior est eorum, qui non in sua, sed aliena terra bellum gerunt. Ita enim recta pergere possunt, non solum ad bona occupanda: verum etiam ad totam ditionem inuadendam.
3 3, quia cum bellum domi geritur, agri deuastantur, bona subditorum diripiuntur, nec horum opera tutò vti licet nobis, aut etiam tributum flagitare: atque ita fons belli, vnde præsidia manant, exiccatur.
4 4, quia qui in aliena regione milites suos habet, maxima necessitate constringuntur, cum videant periculum eminens, atq; ita fortiores euadunt.
5 5, quia qui hostem inuadunt, semper sunt animosiores, & maior spes animusque est inferentis vim, quàm arcentis & propulsantis periculum.
6 6, quia maior rerum ignotarum terror
7 esse consueuit. 7, quia sicut fluuii quò longius à fontibus recedunt, eò magis augentur & cursu incitatiori feruntur, aliis scilicet fluminibus exceptis: Ita exercitus quò longius à laribus deducitur, eò magis crescit & confirmatur.
8 8, quia sicut illi, qui vespas ex suo alueario egressas infestant, multarum aculeis sunt subiecti: qui verò ignem admouerit, cum adhuc sunt inclusæ in suo alueario; tacitè vespas necant: Ita qui hostem domi inuadit, & non expectat, dum ille ex sua terra egrediatur, feliciter bellum gerere solet.
9 9, quia ad dignitatem & famam plurimum conducit, habere animum non modo defendendi, sed etiam inuadendi hostem in sua propria terra. 10, quia clarissimi belli duces maluerunt

runt in aliena, quam propria terra belligerare. Hinc Agathocles cum Carthaginensium impetus domi sustinere non posset, foris pugnando eos ad pacem petendam impulit.

Argumenta pro posteriore sententia sunt: 1, *Pro poster.*
quia exercitum ducere in alienam regionem *sentent.*
sumptuosum simul est & periculosum. Hinc Cy- *Argum.*
rus Massagetis bellum inferens, tandem ab iis 1
fuit interfectus. Et Athenienses cum bello do-
mi relicto magnam classem in Ciciliam trans-
mitterent, vna nauali pugna Rempublicam flo-
rētem in perpetuum afflixerunt. 2, quia ibi gra- 2
ue est bellum gerere: vbi nullus est portus classi
apertus, non ager pacatus, non ciuitas socia, nō
consistendi & procedendi locus, & quocunque
conspexeris, omnia sunt hostilia. 3, quia non tu- 3
tum est fidem habere iis, qui se itineris comites,
duces, socios & amicos expeditionis profiten-
tur: quod fraus fidem in paruis sibi præstruit,
vt cum operæ est pretium, cum mercede magna
fallat. 4, quia cum domi bellum geritur omnes 4
subditi velut ad commune incendium restin-
guendum magno impetu & ardore animi con-
currunt, vt mœnia patriæ, templa, aras, focos,
defendant. 5, quia cum domi bellum geritur, 5
commeatu, aliisq; rebus necessariis sine pericu-
lo nos munire possumus. 6, quia si res minus 6
prospere in prælio geratur, plures propter situs
loci peritiam fuga sibi consulere, & vires instau-
rare possunt.

Pro decisione quæstionis adhibenda est di- *Quæstio de-*
stinctio regionum & locorum. Sunt enim quæ- *ciditur per*
dā regiones munitę vel arte vel natura instructę *distinct.*

etiam viris rei militaris peritis & fortibus: quædam etiam non item. Vbi igitur munitæ & instructæ sunt regiones, melius est domi, quam foris bellum gerere & hostem expectare, non præuenire: vbi vero defectus harum rerum est, satius est longe à patria bellum gerere.

24 *An in bello uti liceat strategematis?*

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: *1*, quia strategemata nihil aliud sunt, quã
1 consilia obliqua & flexuosa solerter excogitata ad circumueniendum hostem: Et dicuntur strategemata, vel quia à duce belli, qui Græcè dicitur στρατηγὸς, inueniuntur: vel quia duce belli
2 maximè sunt digna. 2, quia in bello nihil est vtilius strategematis: quippe quę ratione & mente potius, quam vi & robore corporis perficiuntur. Hinc rectè Xenophon: Ὄντως ἐδὲν κερδαλεώτερον ἐν πολέμῳ ἀπάτης *Vere nihil vtilius est in bello quã*
3 *dolus*. 3, quia summa ducis gloria putatur, victoriam per strategemata sine periculo compa-
4 rare. 4, quia vt Brasides vir & dux bonus ait, *Illa belli furta pulcherrimam habent laudem, per quæ hostes maximè decipiuntur & amici plurimum iu-*
5 *uantur*. 5, quia strategematis vsi sunt viri pietate, sapientia & prudentia insignes, vt historia
6 sacra & profana testatur. 6, quia teste Augustino, *cum bellum iustum suscipitur, vtrum apertè*
7 *pugnes, an ex insidiis, nihil ad iustitiam interest*. 7, quia viri docti strategemata bellica digna iudicarunt, quæ literarum monumentis consignarentur: in primis Frontinus libros aliquot

strate-

strategematum collegit & pulchrè secundum capita & materiam digessit. 8, quia vt Polybius lib. 8. ait *facinorum militarium ea esse minoris laudis & momenti quæ propalam ac per vim patrantur, his quæ ex occasione & per dolum.*

At in contrariam partem afferri possunt hæc argumenta: 1, quia boni viri & militis est non occultè & fraudulenter, sed palam hostem vlcisci & superare. 2, quia non potest esse victoria splendida, quæ dolo, non virtute paratur. 3, quia victoria, quæ strategematis acquiritur, non solet esse firma & solida: propterea quod facile se colligunt, qui dolo occubuerunt. 4, quia vera victoria est, quæ salua fide & dignitate paratur. Non potest autem fides & dignitas esse salua, vbi strategemata locum habent.

Pro thesi neg. Argum. 1 2 3 4

Pro decisione quæstionis distinguendum est: 1, inter strategemata, quæ sunt honesta & iusta, & inter ea, quæ sunt inhonesta & iniusta, vt si quis hostem veneno tollat, aut clam immisso, emptoque percussore. Illis enim licitum est vti in bello: his verò non. Deinde distinguendum est inter dolum bonum, & malum: quorum ille nihil aliud est quam consilium solers, quod illæsa iustitia aduersus alium suscipitur: hic verò semper cum iniustitia est coniunctus. Priore licet vti in bello: non autem posteriore.

Quæstio deciditur per distinct. 1 2

25 *An proditione in bello vti liceat?*

PRo thesi negãte faciunt hęc argumẽta: 1, quia proditio est peccatum morale ex infidelitate

Pro thesi neg. Argum. 1

seu perfidia ortum. Nullo autem peccato morali vti licet in bello iuxta regulam: *Non sunt facienda mala, vt eueniant bona.*
2 2, quia proditio est
3 inhonesta & infamis. 3, quia pugnat ex diametro cum dilectione proximi: præsertim ea, quæ
4 patriæ, & Reipub. debetur. 4, quia omnibus viris bonis patriæq; amantibus improbatur tanquam res exosa & detestabilis. Hinc Camillus ludi literarii magistrum principum filios ad se adducentem, vinctum pueris tradidit, & ad hostem transmisit teste Liuio lib. 5. decad. 1. & Plutarcho in vita Camilli. Et Romani remiserunt Medicum, qui veneno se necaturum Pyrrhum regem suum promiserat. Hinc etiam Aurelianus & Maximinus Imperatores proditores interfecerunt.

Pro thesi affir. Argum.

At pro thesi affirmante adduci solent hæc argumenta:
1 1, quia hostes quouis modo fallere nõ modo est iustum & honestum, sed etiam iucun-
2 dum & lucrosum. Ergo etiam proditione vti. 2, quia magistratus quouis modo est iuuandus, vt
3 hostis superetur & extirpetur. 3; quia proditio est grata & laudari solet: tametsi ipsi proditores
4 sint exosi. 4, quia in sacris literis legimus Gabaonitas prodidisse Calonæos; Rachab suam patriam; Ionathanem Sauli patris consilium.

Soluuntur argumenta.

Responderi autem potest ad hęc argumenta:
1 1, licitum quidem esse hostes fallere & iuuare magistratum quouis modo honesto & legitimo; non autem vllo modo inhonesto & illegitimo.
2 2, proditionem quidem gratam esse viris improbis, qui peccatis delectantur, non autem probis,
3 qui à peccatis abhorrent. 3, non exemplis, sed legi-

legibus iudicandum esse: neq; Rachabam patriam suam, neq; Ionathanem patrẽ suum prodidisse, sed exercuisse opus charitatis erga homines innocentes.

26 *An securitas sit in bello fugienda?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, *Pro thesi affir. Ratio.*
quia nemo celerius opprimitur, quam qui
nihil timet. 2, quia frequentissimum initium 1
calamitatis est securitas. 3, quia ex contemptu 2
hostis oritur securitas. Is autem est valdè pericu- 3
losus & noxius. Idcircò rectè ait Curtius lib. 6.
Nihil tutò in hoste despicitur: quem spreueris, valen-
tiorem negligentia efficies. 4, quia nihil in bello est 4
paruum. Ideoq; nihil contemni debet: cum sæ-
pè paruis momentis magni casus intercedant. 5, 5
quia nimia fiducia semper est noxia. Fiduciæ au-
tem nimiæ soboles est securitas. 6, quia in bello 6
diligenter inquirendum est in omnia: præsertim vero in vires, mores, naturamq; hostium, in situm & naturam locorum, in tempus, occasionem & modum agendi. Id autem fieri non potest, vbi securitas dominatur.

27 *An disciplina militaris in bello sit necessaria: & quomodo instituenda?*

DIsciplinam militarem in bello esse necessa- *Pro necessitate disciplinæ militaris.*
riam patet ex sequentibus rationibus: 1, *Ratio.*
quia est conformatio vera militis ad robur &
virtutem. 2, quia est præcipuum decus & stabi- 1
limentum imperii militaris. 3, quia est optimũ 2
medium continendi milites in officio. 4, quia 3
ex eius sinu omnes triumphi manant. 5, quia si- 4
ne eo nihil prodest delectus militum: quippe 5

quæ sola milites bonos per delectum inuentos seruat, melioresq; efficit.

Quæ requirãtur ad rectè instituendã discip. milit. Cæterum ad disciplinam militarem rectè instituendam requiruntur quatuor tanquam partes secundum Lipsium, nempe exercitium, ordo, coerctio & exempla hoc est præmia & pœnæ. Exercitium requiritur, vt miles electus assiduè ad arma & ad opus assuefiat. Idcircò etiam exercitus ab exercendo nomen habet. Ordo requiritur, vt partim exercitus per legiones, cohortes, centurias, decuriasque rectè digeratur: partim vt castra habeant apta dimensione vias suas, portas, fora, & sint veluti ad formam vrbis minutæ conformata. Coerctio requiritur, vt praui mores militum frenentur, & partim ab intemperantia, partim ab immodestia in verbis, vestibus & factis, partim ab iniusta libidine rapiendi & prædandi deterreantur. Exempla deniq; requiruntur, vt benè meritis in bello præmia tribuantur: improbis verò pœnæ seueræ irrogentur.

1
2
3
4

28 An mulieribus arma sint tractanda?

Pro thesi neg. Argum. PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia officium mulierum est, domum custodire, telam & colum in manus sumere, ancillarum operas dirigere, aliaque domestica negotia tractare. 2, quia naturæ repugnat, quæ fœminas molliores & imbecilliores corpore, quam viros produxit. 3, quia contra decorum est vt fœminæ se immisceant virilibus negotiis. 4, quia fœminæ sua natura sunt meticulosæ temerariæ &in-

1
2
3
4

& inconstantes: Ideoque ad militandum ineptæ & inutiles. 5, quia pudicitia mulierum in bello variis periculis & tentationibus exponitur. 6, quia rei militaris penitus sunt imperitæ. 5 6

At contra pro thesi affirmante adducuntur hæc argumenta: 1, quia fœminis licitum est Rempublicam administrare. Ergò multò magis arma tractare: cum hoc minus sit quam illud. 2, quia fœminæ sunt iracundæ & vindictæ cupidæ: Ideoque etiam fortes: cum iracundia sit cos fortitudinis. 3, quia historiæ testantur multas fuisse fortes & militares fœminas, quæ in bello præclarè sese gesserunt ac Reipublicæ plurimum profuerunt, vt Debora, Juditha, Amazones & aliæ. *Pro thesi affir. Argum.* 1 2 3

Pro decisione quæstionis dicendum esse existimo ordinariè sexui fœmineo non conuenire, vt arma tractet. Quod si tamen extrema necessitas id postulet, aut etiam quædam heroinæ reperiantur, quæ natura aptæ ad bellum gerendum factæ sint: iis extraordinariè posse concedi. *Quæstio deciditur.*

29 *An liceat militi mercenario cuilibet belligerantium parti operam suam addicere?*

SVnt quam plurimi nostro seculo milites, qui eò impietatis progrediuntur, vt putent nihil interesse, cui operã suam in bello addicent, modo stipendium bonum accipiant. Sed hæc sententia est nefaria, nulloque modo concedenda. Rationes sunt: 1, quia nemo potest salua cõsciẽ- *Pro thesi neg. Ratio.* 1

tia ad bellum accedere, niſi ſciat bellum eſſe iu-
2 ſtum. 2, quia nemo ſciens debet iniuſtitiæ eſſe adminiſter, iniuriamq; & damnum inferre ei,
3 quem ſcit eſſe innocentẽ. 3, quia immane quiddam & belluarum ſimile eſt in acie temerè verſari, & ſine iuſta cauſa manu cum hoſtibus con-
4 fligere. 4, quia iuſta cauſa belli animoſos reddit milites & ipſis ſpem victoriæ affert. Contra autem, iniuſta cauſa belli eneruat animos militũ, omnemq; iis fiduciã adimit. Hinc rectè Poeta:

Frangit & attollit vires in milite cauſa:
Quæ niſi iuſta ſubeſt, excutit arma pudor.

Et Euripedes non malè inquit:

Οὐδεὶς στρατεύσας ἀδίκως σῶς ἦλθεν πάλιν.
Nemo militans iniuſtè ſaluus rediit.

30 *An hoſti fides ſit ſeruanda?*

Pro theſi affir. Ratio. STatuitur theſis affirmatiua. Rationes ſunt: 1, quia iuſtitia etiam cum hoſte eſt exercenda.
1 Iuſtitiæ autem fundamentum eſt fides, hoc eſt dictorum conuentorumque conſtantia & veri-
2 tas. 2, quia contra ius gentium & ciuile eſt fidẽ
3 frangere hoſti. 3, quia idem ſuadet exemplum Ioſuæ, qui fidem pacis Gabaonitis datam ſeruauit: tametſi ſciret dolo illam eſſe impetratam.
4 4, quia perfidia eſt vitium deterrimum & turpiſſimum, quod omnibus hominibus eſt fugiendum. Ideoq; neq; aduerſus hoſtem vſurpandũ.
5 5, quia hiſtoriæ teſtantur grauiter à Deo punitos
6 eſſe illos qui fidem hoſti datam violarũt. 6, quia ſine fide omnes Regum & Principes virtutes
7 obſcurantur. 7, quia nulla victoria tanta gloria afficit Principes, quantam ei affert fides ſeruata vt teſtatur exemplum M. Attilii Reguli. Idcircò Romani

Romani populi fides perfidis etiam hostibus explorata erat. Quod si vero hostis ipse primus fidem frangat, non necesse est, vt ab altera parte fides ei seruetur: cum non amplius ad seruandam fidem sit obligata.

31 *An post victoriam seueritatis exemplum in victos sit statuendum?*

PRo thesi negante adducuntur hæc argumẽta: 1, quia argumentum nobilis & generosi ingenii est victos clementer tractare. Et hoc testatur etiam illud Poetæ: *Pro thesi neg. Argum.* 1

Quo quisq; est maior magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem cum cadit hostis, habet.
At lupus & turpes instant morientibus vrsi,
Et quæcunq; minor nobilitate fera est.

2, quia cupiditas vindictæ muliebre arguit ingenium. 3, quia nihil hominem magis similem efficit Deo, quam se placabilem præbere erga eos, à quibus offensus est. 4, quia clementia & misericordia magis decent victorem, quam seueritas & crudelitas. Et longe regalius est benefacere, quam malefacere, conseruare, quam perdere. 5, quia victoria modestè est habenda: & semper cogitandum rerum humanarum circulum quendam esse, qui non sinat eosdem semper esse felices: Et verum esse illud Publii Mimi: *Fortuna vitrea est, tunc cum splendet frangitur.* 6, quia qui deuictis misericordiam & veniam denegãt, durum aduersus seipsos iudicium accersunt: siquidem iudicium immisericors Dei erit aduersus illos, qui misericordiam erga alios non exer-

7 cent. 7, quia nihil perniciosius est, quam ad desperationem redigere hostes: quia tales expugnatu sunt difficiles. 8 8, quia non æquum est propter vnum noxium multos innocentes perdere.

Pro thesi affir. Argum. At contra pro thesi affirmante afferuntur hæc argumenta: 1 1, quia seueritas necessaria est ad terrorem incutiendum cum ipsi hosti, tum 2 aliis. 2, quia periculum est, ne dum facile ignoscit, plures incitentur ad experiendam aduersus 3 victorem fortunam belli. 3, quia in sacris literis legimus Dauidem ciuitati Rabanæ non pepercisse 2. Sam. 12. Item Saulum reprehensum fuisse regnoq; priuatum, quod non occidisset Agag & omnia viuentia Amalechitarum. Item Achabum à Deo reprehensum fuisse ob intempestiuam misericordiam, quod pepercisset Benhadæ regi Syriæ 1. Reg. 10.

Quæstio deciditur per distinct. Pro decisione quæstionis distinguendum est inter seueritatem immoderatam, quæ nihil aliud est, quam crudelitas & sæuitia; & inter seueritatem moderatam, quæ est species iustitiæ. De priore vera est thesis negatiua. De posteriore autem affirmatiua. Deinde quod ad exempla attinet ex sacris literis allata, illa nihil faciunt contra thesin negatiuam. Deus enim expressum mandatum dederat illis regibus, cui meritò debuissent obedire, quemadmodum Dauid ipse fecit.

31 *An pax cuiuis bello sit anteponenda?*

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: 1 1, quia nomen pacis dulce est: res verò ipsa

tum

tum iucunda, tum salutaris: Contra autem
nomen belli horrendum est: res verò ipsa mo-
lesta & pernitiosa. 2, quia pace non modo ea, 2
quibus Natura sensum dedit: sed etiam tecta &
agri lætari videntur: contra autem bello con-
tristari. 3, quia vt Poeta Silius canit lib. 11. --- *Pax* 3
vltima rerum, Quas homini nouisse datum, pax v-
na triumphis Innumeris potior. ---- Cum quo cõ-
sentit illud Virgilii.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes,

4, quia victo & victori æquè vtilis est. Et vt Se- 4
neca ait in Hercule, *Pacem reduci velle victori ex-*
pedit, victo necesse est. 5, quia nullum bellum tam 5
iustum est, quod non sit fons infinitorum malo-
rum tam publicorum, quam priuatorum. 6, 6
quia *Pax vel iniusta vtilior est iustissimo bello* vt ait
Cicero ad Atticum lib. 7. epist. 14. 7, quia me- 7
lior tutiorque est certa pax quam sperata vi-
ctoria: Illa enim in hominis; hæc in Dei ma-
nu est.

At pro thesi negante adducuntur hæc argu- *Pro thesi neg.*
menta: 1, quia bellum iustum præferendum est *Argum.*
paci iniustæ. 2, quia pax pernitiosa, præsertim 1
illa, qua libertas Reipublicæ in seruitutem mu- 2
tatur, postponenda est bello vtili, præsertim il-
li, quo pristina Reipublicæ libertas aut conser-
uatur, aut restituitur. 3, quia pax turpis & igno- 3
miniosa postponenda est bello honesto & glo-
rioso. 4, quia pace fucata insidiosa tutius est 4
bellum. Idcirco rectè Cicero ait in 7. *Phi-*
lippica, Se formidare bellum pacis nomine inuolu-
tum.

Quæstio deciditur per distinct.

Pro decisione quæstionis distinguendum est inter pacem, quæ honesta est candida, fida, vtilis & gloriosa Reipublicæ: & inter eam, quæ est inhonesta fucata, insidiosa, noxia & ignominiosa. De priore vera est thesis affirmatiua quæstionis: de posteriore autem non. Idcirco etiam Petrus Gregorius lib. 11. de Repub. cap. 13. monet: *Cauendum esse, ne pacis prætextu ab eo quod iustum est discedamus: & ne cum torpore & ocio virtutem Reipub. extingui, aut in vitijs & indigna populo libero seruitute sordescere permittamus.* Item, *Pax si iusta & honesta sit, res est certè omnium rerum pulcherrima & optima: nihil tamen faciendum iniustè, aut patiendum turpiter, vt pace frui valeamus.*

33 *Quomodo bellum sit distribuendum?*

Diuisio belli.

1 QVatruplex potissimum belli diuisio apud Politicos reperitur. Prima est quod bellum aliud est externum, aliud internum. Externum vocatur, quod aduersus extraneos hostes geritur. Internum bellum est, quod vel subditi aduersus magistratum, aut contra gerunt. Vnde
2 etiam dicitur bellum ciuile. Altera diuisio est, quod bellum aliud est Politicum aliud religiosum: quorum illud pro salute Reipublicæ: hoc
3 pro religione suscipitur. Tertia diuisio est, quod bellum aliud est terrestre, aliud nauale: quorum
4 illud in terra: hoc in mari geritur. Quarta & vltima est, quod bellum aliud est defensiuum, aliud offensiuum; quorum illud fit propulsandæ hoc inferenda vi. Sed quia nullum bellum offensiuum est iustum, nisi fiat propter iniuriæ quæ Reipub. illata est, vindicationem. Idcircò

melius

melius faciunt illi qui bellum iustum, aliud dicunt esse defensiuum, aliud vindicatiuum: quorum illud propulsandæ: hoc vindicandæ iniuriæ gratia suscipitur.

34 *An ciuile bellum omnibus modis sit præcauendum & fugiendum: præsertim viro bono?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia nihil miserius fœdius & perniciosius est bello ciuili. Ideoq; non immeritò *mare calamitatum* à Lipsio dicitur lib. 6. cap. 1. *Pro thesi affir. Ratio.* 1

2, quia vt Homerus canit Iliad. ι 2

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος ἐστιν ἐκεῖνος
Ὃς, πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος.

Ille nefarius, & sine gente tribuq; mihi esto
Qui ciuile cupit ferrum & execrabile bellum.

Cuius mentem explicuit & diffudit magis Tullius Philip. 12. *Nec priuatos focos, nec publicas leges, nec libertatis iura chara habere potest quem discordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat: eumq; ex numero hominum eijciendum, ex finibus humanæ naturæ exterminandum puto.* 3, quia nullũ scelus, nulla impietas, nulla clades à bello ciuili abest. 3

4, quia nulla disciplina militaris in bello ciuili seruari potest: siquidem milites impune in omne fas nefasq; auidi & vænales non sacro, non profano abstinent. 4

5, quia in bello ciuili nihil miserius quam victoria: quæ etiamsi ad meliores venit: tamen eos ipsos ferociores & impotentiores reddit: vt etsi natura tales nõ sint, necessitate esse cogantur. 5

6, quia bellorum ciuilium hi semper sunt exitus: vt non solum ea fiant, quæ velit victor: verum etiam, vt iis mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta est 6

7 victoria. 7, quia arma ciuilia neque parari, ne-
8 que haberi possunt per bonas artes. 8, quia in bello ciuili Duces bonum publicum simulantes pro sua quisque potentia, & dominatione certant.
9 9, quia sæuitia quædam & feritas annexa est bello ciuili, à qua immensum abhorret vir bonus. Hinc Cicero lib. 9. ad Atticum epist. 4. ait: *Melioris medius fidius ciuis & viri puto quouis supplicio affici, quam illi crudelitati non solum*
10 *præesse, verum etiam interesse.* 10, quia secundum Plutarchum in Bruto, χεῖρόν ἐστι μοναρχίας παρανόμου πόλεμος ἐμφύλιος *Peius est iniusto imperio bellum ciuile.*

Pro thesi neg. Argum.

At in contrariam partem obiici possunt hæc argumenta:
1 1, quia bellum ciuile est medium ad restituendum, internum ciuium pacem & concordiam: præsertim si nulla alia ratione
2 obtineri possit. 2, quia melius est & saluti communi Reipublicæ conducibilius excitare bellum ciuile ad resistendum crudelitati Tyrannorum, quam perpetuam seruitutem & afflictionem ab iis perpeti.
3 3, quia vir bonus in bello ciuili à suis se non debet seiungere; sed semper sequi bonos: & quemcunque sors tulerit casum subire potius cum iis, qui dicuntur esse
4 boni, quam à bonis dissentire. 4, quia vir & ciuis malus est qui non vult cum aliis accurrere ad restinguendum commune Reipub. incendium: Idcircò etiam Sapiens Solon legem etiam contra medios & quietos tulit. In casu ciuilis discordiæ, qui non in alterutra parte sese adiunxerit, sed solitarius, separatusque à communi malo ciuitatis secesserit: is domo, patria, fortunisq;

tuniſque omnibus careto; exul extorriſq; eſto. 5, quia Cato Romanus, qui viua fuit virtutum imago non modo comitem ſe ciuilibus armis præbuit, ſed etiam ducem, vrgente extrema neceſſitate, 5

Quæſtio decidítur per diſtinct.

Pro deciſione quæſtionis primum diſtinguẽdum eſſe videtur inter bellum ciuile, quatenus illud iuſtiſſima cauſa & extrema Reipub. neceſſitas ſuadet: & quatenus contrario modo ſeſe habet. 1 De poſteriore vera eſt theſis affirmatiua quæſtionis. De priore autem non. 2 Deinde diſtinguendum eſt inter viros & ciues bonos, quatenus ſunt clari & illuſtres publicisque Reipub. officiis præſunt: & quatenus ſunt minus clari, priuatamque vitam agunt. Priores non debent ſeſe ſubtrahere à bello ciuili in caſu extremæ neceſſitatis publicæ, ſed inſtar pecudum diſpulſarum ſui generis gregem ſequi: tum quia dignitati ſeruire, Reipub. conſulere, officiique rationem in omni vita ducere debent: tum quia turpe eſt tranquillis rebus ad clauum ſedere: turbatis vero eum abiicere. Sed tamen ita ſe immiſcere debent bello ciuili, vt appareat ſapientem & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum ſuſcipere, extrema non libenter perſequi. Id autem fiet, ſi conſilia ſua ad pacem ſemper referat, & in ipſo æſtu belli iræ & victoriæ moderentur.

Poſteriores verò à bello ciuili ſeſe ſubtrahant, ne videantur ſe in turbidum mare dare, qui tranquillum non tentarunt: ſed cum hac lege vt animo ſemper ſint propenſiores ad me-

liorem, quam ad deteriorem causam, imitati hac in parte exemplum Titi & Attici, qui ita in Repub. est versatus vt semper optimatium partium & esset & existimaretur: neq; tamen se ciuilibus fluctibus committeret, quod eos non magis in sua potestate esse existimabat, qui se his dedissent, quam qui mari turbido iactarentur.

POLITICÆ
LIBER QVINTVS.
CAPVT I.
De distributione magistratus.
PRÆCEPTA.

1 Hactenus dictum fuit de magistratus tum constitutione, tum recta, officii functione. Sequitur nunc eiusdem distributio quæ sumitur partim ex gradu imperii: partim ex obiecto, hoc est rebus, quibus præest.

2 Ex gradu imperii magistratus alius est summus, alius inferior.

Summus magistrat⁹ quid sit & quotuplex.

3 Summus magistratus est, qui totius Reipublicæ curam gerit, & ius habet inferiori magistratui imperandi.

4 *Est-*

4 *Estque alius simpliciter, alius secundum quid summus.*

5 *Simpliciter summus est, qui supra se alium humanum magistratum non habet.*

6 *Secundum quid summus est, qui certo respectu supra se alium humanum magistratum habet.*

7 *In summo magistratu spectanda tum maiestas, tum potestas.* *Quæ sint spectanda in summo magistratu.*

8 *Maiestas est dignitas magistratus summi, qua supra omnes sibi subiectos excellit & eminet.*

9 *Potestas est ius imperandi, quod magistratus summus in omnes sibi subiectos obtinet.*

10 *Eaq; versatur vel circa res diuinas, vel circa res humanas.*

11 *Circa res diuinas magistratus summus potestatem habet cultum Dei in sua republica ex præscripto verbi diuini rectè instituendi & conseruandi.*

12 *Circa res humanas summus magistratus potestatem habet subditorum suorum mores recte informandi, & quaslibet controuersias inter eos ortas siue publicas, siue priuatas, siue pecuniarias; siue criminales domi vel foris, in pace vel bello decidendi secundum legum positiuarum & æquitatis normam.*

13 *Inferior magistratus est qui summo magi-*

stratui est subordinatus & subiectus, ab eoque omnem potestatem & dignitatem obtinet.

14 *Ex obiecto magistratus alius est togatus, alius armatus.*

15 *Togatus magistratus est, qui domi & in pace subditis togatis præsidet.*

16 *Armatus magistratus est, qui foris & in bello armatis militibus præest.*

1 An vllus in terris magistratus absolutam & illimitatam potestatem imperandi habeat?

Pro thesi neg. Ratio. STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia solus Deus absolutam & illimitatam
1 imperandi potestatem in omnes suas creaturas obtinet: cum sit rex regum, & dominus dominantium. Ideoq; nulli in terris magistratui quãtumuis summo attribui potest, nisi velimus illum planè Deo exæquare, quo nihil absurdius
2 cogitari potest. 2, quia omnis in terris magistratus est minister & vicarius Dei. Ideoq; non nisi delegatam & circumscriptam imperandi pote-
3 statem habet. 3, quia omnis in terris magistratus legibus diuinis & naturalibus est astrictus. Ideoq; contra eas nihil illi licitum est vel præcipere, vel prohibere: si modo diuinæ maiesta-
4 tis iram & vindictam effugere velit. 4, quia omnis in terris magistratus tenetur etiam leges ciuiles à se conditas & approbatas seruare: quatenus spectant ad bonos mores, nec sine honestatis læsione violare possunt. Et propterea

etiam

etiam Isidorus lib. 3. de summo bono cap. 52. ait. *Iustum est Principem legibus obtemperare suis. Tunc enim sua iura, ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reuerentiam præbet.* In eandem sententiam Bodinus lib. 1. de Repub. cap. 8. inquit: *Certè nihil melius, nihil principe dignius. quam eas leges, quas ipse tulerit, factis & vita comprobare. Id enim ad cultum & obedientiam subditorum erga principem valet plurimum: Contra verò nihil & ad principis & ad legum contemptum perniciosius, quam quod edixeris ac decreueris sine iusta causa perrumpere ac labefactare.* Item *Principi non licet mouere terminos, quos Deus optimus maximus, cuius ipse est imago viuens & spirans sempiternis naturæ legibus pepigit* Hinc Antigonus Asiæ rex cum illi adulator diceret: *omnia regibus licere, ac semper licuisse: Ita quidem barbaris,* inquit, *ac tyrannis.* Et rectè Pacutius ad Theodosium Augustum: *Tantum tibi licet, quantum per leges licebit.* Nec malè Seneca: *Cæsari cum omnia licent, propter hoc minus licet.* 5, quia omnis in terris magistratus supremo mundi Monarchę & iudici Deo officii gesti rationem reddere tenetur. 6, quia nullus vnquam populus absolutā & illimitatam potestatem imperandi habuit. Ergo neq, magistratus vllus: cum is omnem potestatem à populo primitus acceperit. 7, quia digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri. 8, quia tyranni vox immanis & superba est:

5
6
7
8

Sic volo, sic iubeo: stat pro ratione voluntas. *Obiectio.*
Ideoque nullum magistratum bonum & pium decet.

At contra hanc ſententiam obiici ſolet Principem ſummum eſſe exlegem, hoc eſt legibus ſolutum. Ideoq; eius poteſtatem eſſe abſolutam & illimitatam. Reſpondeo, Principem ſummum dici exlegem non ſimpliciter: ſed ſecundum quid: quatenus non tenetur ſeruare illas leges ciuiles, quę ad ſui officii rationem minimè ſpectant. Hinc Bodinus rectè lib. 1. de Repub. cap. 8. inquit *Legibus diuinis & naturalibus principes omnes ac populi æquè obligantur: quas ſi perrumpere aut infirmare tentabunt, diuinæ maieſtatis iudicia non effugient.* Quod igitur ſummum in Repub. imperium legibus ſolutum diximus, id nihil ad diuinas aut naturales leges pertinet. Quod autem ibidem ait Bodinus *Principem ſuis legibus ac iuſſis obligari nullo modo poſſe*: id non ſimpliciter verum eſt, ſed tantum de iis legibus, quę ad Principis officium nihil ſpectant & ſalua honeſtate ac iuſtitia ab eo præteriri poſſunt.

Solutio obiectionis.

Error Bodini taxatus.

2 *Quæ ſint propriæ notæ ſummi magiſtratus?*

CVm *ſummus magiſtratus ſit legatus immortalis ac præpotentis Dei, eiuſq; imago viuens ac ſpirans*, vt loquitur Bodinus lib. 1. de Repub. cap. 10. non modo vtile eſt, ſed etiam neceſſarium noſſe, quæ ſint propriæ ipſius notæ, ex quibus cognoſcatur. Illæ autem non aliunde melius quam à iuribus propriis maieſtatis, quæ ab aliis dicuntur regalia, videntur ſumi poſſe: Quæ autem ſint iura propria maieſtatis ſummo magiſtratui conuenientia prolixè explicat Bodinus in loco antè citato: vbi primum aliorum opiniones recenſet & examinat: Deinde ſuam ſen-

ten-

tentiam fusè exponit & demonſtrat. Inde igitur
ego quoque, quæ ad explicationem huius quæ-
ſtionis pertinent, breuiter decerpam.

Iura maieſtatis recenſentur.

Inter iura autem propria maieſtatis primum
ac præcipuum eſt ſecundum Bodinum, legem
vniuerſis ac ſingulis ciuibus dare poſſe, ſine ſu- 1
periorum, aut æqualium, aut inferiorum con-
ſenſu. Voce autem legis comprehendit etiam
priuilegia, quæ appellat legē in vnum, aut pau-
cos ciues latam, ſiue ad eorum commoda, ſiue
ad detrimēta ſpectet. Et ſub datione legis com-
plectitur eiuſdem abrogationem, derogatio-
nem, obrogationem & ſubrogationem. Cuius
enim poteſtatis eſt legem iubere, eiuſdem etiā
eſt abrogare, derogare, obrogare & ſubrogare,
vt idem ibidem ait.

Alterum ius proprium maieſtatis eſt bellum 2
indicere aut pacem inire. Tertium eſt, magi- 3
ſtratus inferiores conſtituere, iiſque imperium
dare vel adimere. Quartum eſt extrema ſub- 4
ditorum prouocatio ſeu appellatio, quæ fit ad
ſummum magiſtratum. Quintum eſt iure vel 5
iniuria damnatos contra vim legum ac iudicio-
rum liberare: ſiue de capite ac fama, ſiue de bo-
nis omnibus agatur. Sextum eſt, numum per- 6
cutere, eique figuram pondus & pretium præ-
ſcribere. Septimum eſt pondera & menſuras 7
iuſtas rerum in Repub. conſtituere. Octauum 8
eſt, vectigalia ac tributa imperare & exigere pu-
blicæ neceſſitatis & vtilitatis gratia: eorumque
immunitatem aliis largiri. Hæc igitur iura ma-
ieſtatis, quæ hactenus enumerata ſunt, ſecundū
Bodinum propriæ notæ ſunt ſummi magiſtra-

tus, vt cuicunque primò & per se competunt, is meritò pro summo magistratu habeatur & censeatur. Vtrum autem hæc iura maiestatis, & si quæ alia sunt, inferiori magistratui, aut priuatis etiam hominibus interdum communicari possint, aut etiam vllo temporis curriculo præscribi: hoc aliis, præsertim Iureconsultis disputandum relinquo.

3 *An summo magistratui bona subditorum vi diripere liceat?*

Pro thesi neg. Ratio. STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia hoc pugnat cum lege diuina, quæ pro-
1 hibet, ne aliena bona concupiscamus & diri-
2 piamus. 2, quia aduersatur legi Naturæ, quæ postulat, vt quod ab aliis nobis fieri nolumus, neq;
3 ipsi aliis faciamus. 3, quia pugnat cum fine magistratus, qui propterea constitutus est, vt sit iustitiæ propugnator, subditorumq; salutem ac bo-
4 na custodiat ac defendat. 4, quia tyranni pro-
5 prium est alienis bonis manus inferre. 5, quia summi magistratus potestas iustitiæ ponderibus semper exigenda est. Ideoq; nihil ei licitum est facere, quod iustitiæ aduersatur. Vnde rectè Plinius Iunior in Panegyrico ad Traianum Augustum ait: *Vt felicitatis est posse, quantum velis: sic magnitudinis velle, quantum possis.* Ex quibus verbis colligitur, nihil summum magistratum
6 posse, quod natura turpe est aut iniustum. 6, quia prædonum proprium est aliena bona vi di-
7 ripere ac prædari. 7, quia summo magistratui non licet terminos transilire, quos Deus Opt: Max: cuius ipse est imago viuens & spirans, sempiternis

piternis naturæ legibus pepigit. Ergo neq; ei licet, vi diripere alteri, quod ſuum eſt.

At pro contraria ſententia obiici poſſunt hęc *Obiectio.*
argumenta: 1, quia Propheta Samuel lib. 1. Sa- 1
muelis cap. 8. inter alia iura regis, qui imperaturus eſt Iſraelitis, numerat etiam v. 14. ius tollendi agros, vineas & oliueta optima ſubditorum,
ſeruiſq; ſuis dandi. 2, quia *omnia ſunt principis* ſe- 2
cundum commune Prouerbium, quod vulgò iactari ſolet. Ideoq; pro libitu de iis diſponere
poteſt. Reſpondeo ad primam obiectionem *Soluuntur obiectiones.*
cum Bodino lib. 1. de Repub. cap. 10. illa quæ
à Samuele de iuribus regis dicuntur, non eſſe 1
vera & legitima, ſed falſa & adulterina, adeoque ex praua gentilium conſuetudine introducta iura: neque ad bonum & iuſtum regem pertinere, ſed ad tyrannum, qui crudeliter & pro libitu cum ſuis ſubditis agit. Et hoc manifeſtum eſſe partim ex fine & ſcopo orationis Samuelis qui eſt reuocare velle populum Iſraeliticum à rerum innouatione & conuerſione Reipub. partim ex forma verborum quæ cap. 12. verſ. 3. ad populum habuit, vbi expreſsè gloriatur, ſe neq; peculatus, neq; iniuſtitiæ, neq; corruptelæ, neque alterius ſceleris iure accuſari poſſe.

Ad alteram obiectionem reſpondeo itidem 2
cum Bodino cap. 8. lib. 1. de Repub. dictum illud, quo omnia principis eſſe vulgò iactantur, ad imperium pertinere, ſalua cuique rerum ſuarum proprietate & poſſeſſione. Et hoc etiam teſtatur Seneca lib. 7. cap. 4. & 5. de

benef. cum inquit: *Ad reges potestas omnium pertinet, ad singulos proprietas.* Item *Omnia rex imperio possidet: singuli dominio.* Proinde summi magistratus omnia quidem esse iure imperii; non autem iure proprietatis.

4 *An summo magistratui inferior sit subiectus & num illi semper parere debeat?*

Pro thesi affir. in prima parte. Argu.

IN prima parte quæstionis statuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia summus magistratus ius habet imperãdi inferiori magistratui. 2, quia quicquid imperii & potestatis in sibi subiectos obtinet inferior magistratus, id omne à summo magistratu habet. 3, quia inferior magistratus ad seruandas leges à summo magistratu latas non minus obligatus est, ac alii subditi. 4, quia iure puniri potest à summo magistratu inferior magistratus, si leges ipsius violet ac transgrediatur. 5, quia vt summus magistratus se habet ad Deum: ita inferior magistratus ad summum magistratum. Sed summus magistratus subiectus est Deo. Ergo etiã inferior magistratus subiect⁹ est summo magistratui. 6, quia si inferior magistratus non esset subiectus summo magistratui: non posset propter dissensionem & repugnantiam eorum qui imperant, Respub. benè administrari, neq; pax & concordia publica in ea conseruari.

Quatenus magistratus inferior parere debeat summo.

Vtrum autem inferior magistratus summo semper parere debeat, de eo nõ immerito quæritur: Sed facile responderi potest, magistratũ inferiorem obligatum esse ad parendum summo magistratui: quamdiu ille nihil imperat, quod legibus diuinis, naturalibus & ciuilibus, adeoq;

adeoq; priuilegiis concessis est consentaneum. Sin autem contrario modo agat, non esse obligatum. Ideoque etiam ei licitum est interdum non tantum iniusta decreta & mandata summi magistratus mitigare vel rescindere: sed etiam vrgente necessitate extrema, vi & armis se suosque subditos aduersus tyrannidem & crudelitatem iniustam & immanem summi magistratus defendere.

CAPVT II.

De speciebus imperii ciuilis.

PRÆCEPTA.

1 *Fuerunt subiecta imperii ciuilis. Sequuntur eius species, secundum quas imperium ciuile aliud est legitimum aliud illegitimum.*

2 *Legitimum imperium est, quod secundum naturam & rectam rationem geritur ad communem Reipublicæ vtilitatem.*

3 *Estque vel monarchia vel polyarchia.*

4 *Monarchia est imperium ciuile in quo summa potestas penes vnum duntaxat est legitimè imperantem.*

5 *Polyarchia est imperium ciuile, in quo summa potestas penes plures est legitimè imperantes.*

6 *Estq; vel Aristocratia, vel Democratia.*

7 *Aristocratia est Polyarchia, in qua summa potestas est penes paucos, eosq; optimates.*

8 *Democratia est Polyarchia, in qua summa potestas est penes populum.*

9 *Illegitimum imperium est, quod contra naturam & rectam rationem geritur ad priuatã imperantium vtilitatem.*

10 *Estque vel tyrannis, vel Oligarchia vel Ochlocratia.*

11 *Tyrannis est imperium illegitimum, in quo vnus pro libitu dominatur, omniaque ad proprium commodum refert.*

12 *Oligarchia est imperium illegitimum, in quo pauci, iiq́; deteriores dominantur.*

13 *Ochlocratia est imperium illegitimum, in quo plebs dominatur.*

1 *An imperium ciuile rectè diuidatur in legitimum & illegitimum?*

Pro thesi affir. Ratio. 1 STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia omne imperium ciuile, aut secundum naturam & rectam rationem geritur, aut contra naturam & rectam rationem. Si priore modo: dicitur legitimum; sin posteriore, dicitur illegitimum. 2 2, quia omne imperium ciuile aut ad publicum Reipub. bonum dirigitur, aut ad proprium. Si priore modo: dicitur legitimum. Sin posteriore: dicitur illegitimum. 3 3, quia Aristoteles lib. 3. Polit. cap. 6. & 7. Politias alias docet esse ὀρθὰς, hoc est *rectas*, alias ἡμαρτημένας καὶ παρεκβάσεις τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν, hoc est *vitiosas & deprauatas, & quasi digressiones seu degenerationes à rectis Politijs*. Priores vocat, quæ communem Reipublicæ vtilitatem respiciunt & iuri simpliciter dicto sunt consenta-

sentaneæ. Posteriores vocat, quæ priuatum imperantium commodum respiciunt. Quod verò Aristoteles appellat rectam & vitiosam Politiā: id alii vocant regimen seu imperium legitimum & illegitimum. 4, quia Casus libro 5. Sphæræ ciuitatis cap. 4. diuisionem Reipublicæ (Intelligit autem voce Reipublicæ Politiam seu imperium) in rectam & non rectam approbat, subiecta hac ratione. *Omnis Respublica aut vera est aut fucata: Si vera sit, definitur recta, in qua communi bono à magistratu studetur: Sin autem sit fucata definitur non recta, in qua lucrum vnius, non bonum ciuitatis quæritur.* Item cap. 5. *Omnis status Reipub. aut bonum publicum, aut priuatum quærit: Si bonū publicum, tum recta: Si bonum priuatum tum non recta administratio dicitur.* Quod si quis obiiciat legitimum & illegitimum esse adiuncta imperii ciuilis, non verò species. Respondeo: 1, sæpe adiuncta sumi pro differentiis per quas genus in species diuiditur: deinde legitimum & illegitimum, quatenus absolutè & seorsim considerantur, esse quidem adiuncta imperii ciuilis, sed cū adiectione imperii tanquā generis esse species. 4

Obiectioni occurritur.

2 *An imperium ciuile legitimum rectè diuidatur in Monarchiam & Polyarchiam: Et hæc rursus in Aristocratiam & Democratiam.*

Statuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia imperium ciuile, quod in Republica est summum legitimè geritur aut ab vno, aut à pluribus. Si ab vno: dicitur Monarchia. Sin à pluribus: dicitur Polyarchia: Et rursum si à pluribus geritur, aut geritur à pau-

Pro thesi affir. Ratio. 1

cis iisq; optimatibus; & dicitur Aristocratia: aut ab vniuersis, nempe populo ipso; & dicitur
2 Democratia. 2, quia distributio illa congruit cum omnibus legibus bonæ & perfectæ diuisionis.

Obiectiones mouentur. Sed contra hanc sententiam variæ obiectiones & difficultates moueri possunt:
1 1, quia communis Politicorum opinio Monarchiam Aristocratiam & Democratiam species Reipublicæ constituit. Cum autem Respublica differat ab imperio ciuili vt patet ex cap. 2. lib. 1. Polit. & lib. 2. cap. 1. sequitur distributionem non rectè im-
2 perio ciuili accommodari posse. 2, quia Plato in Politico politiæ seu imperii ciuilis tres species constituit Monarchiam, Oligarchiam & Polyarchiam: propterea quod illud aut ab vno, aut à paucis, aut à multis geritur. Hinc etiam Petrus Gregorius lib. 5. cap. 1. de Repub. ait, *Rempublicam geri vel nutu & potestate vnius, vel paucorum, vel plurium.* Videtur autem hæc distributio
3 cum præcedente pugnare. 3, quia Monarchia secundum Aristotelem lib. 3. Polit. cap. 5. & lib. 4. cap. 3. diuiditur in βασιλείαν καὶ τυραννίδα, in regnum & tyrannidem: quorum illud est species imperii ciuilis: hæc illegitimi. Non igitur Monarchia rectè inter species imperii ciuilis legiti-
4 mi numeratur. 4, quia Polyarchia opponitur Aristocratiæ, in qua pauci, iiq; optimates imperant. Non igitur potest esse genus Aristocratiæ.
5 5, quia Aristoteles in citatis locis, quemadmodum etiam lib. 8. Ethic. ad Nicomachum cap. 10. Democratiam numerat inter vitiosas formas Politiæ, eiq; opponit πολιτείαν specialiter dictā, quam

quam definit imperium, in qua multitudo ſeu populus dominatur;ad communem vtilitatem.

Pro ſolutione harum obiectionum in genere notandum eſt, illas omnes oriri ex homonymia vocabulorum, quæ à Politicis non ſemper eodem modo vſurpantur. *Soluuntur obiectiones.* Nam 1. vox Reipub. modo ſumitur & quidem propriè pro communitate hominum & rerum ciuilium magiſtratus Politici imperio ſubiecta: modo impropriè pro imperio ciuili, quo eiuſmodi Reſpub. adminiſtratur & gubernatur. *Homonymia excutitur.* *1 In voce Reipub.* 2, Vox Monarchiæ modò ſumitur generaliter pro quolibet imperio ſummo vnius; ſiue illud ſit legitimum, ſiue illegitimum: modo ſpecialiter pro imperio ſummo vnius, quod eſt legitimum. *2 In voce Monarchia.* 3, Vox Polyarchiæ modo ſumitur pro imperio plurium oppoſito vnius imperio: modo pro imperio multorum ſeu multitudinis oppoſito imperio paucorum. *3 In voce Polyarchia.* 4, Vox Oligarchiæ modo in genere & quidem propriè ſumitur pro imperio paucorū ſiue illud ſit legitimum, ſiue illegitimum: modo verò in ſpecie & impropriè pro imperio paucorum illegitimo oppoſito Ariſtocratiæ, quod eſt imperiū paucorum legitimum. *4 In voce Oligarchia.* 5, Vox Democratiæ modo ſumitur in genere & quidem propriè pro imperio populi, ſiue illud ſit legitimum, ſiue illegitimum. *5 In voce Democratia.* Vnde Plato in Politico, democratiam aliam dicit eſſe ὀρθὴν aliam μοχθήραν: modo in ſpecie pro imperio populi vel legitimo tantum: vel illegitimo, quod alio nomine dicitur ὀχλοκρατία ſeu ὀχλοαρχία. 6, Vox Politiæ modo ſumitur in genere, & quidem propriè pro quolibet regimine Reipublicæ ſiue ſit legitimum, *6 In voce Politia.*

siue illegitimum: modo in specie pro regimine legitimo Reipub. quod penes est populum: modo pro regimine quod vel ex omnibus bonis & simplicibus imperii ciuilis formis, vt vulgo statuuntur, mixtum & temperatum est, vel saltem ex Oligarchia & Democratia vt vult Aristoteles lib. 4. Polit. cap. 8. modo vsurpatur pro ipsa Repub. quæ imperio ciuili regitur. His igitur vocabulorum homonymiis obseruatis facile est obiectiones & difficultates supra contra thesin affirmantē quæstionis allatas soluere ac diluere.

3 *Quid sit Monarchia & quotuplex?*

Monarchia in genere quid est. *In specie quid sit.*

MOnarchia in genere nihil aliud est quam imperium summum vnius, siue sit legitimum, siue illegitimum. In specie verò, Monarchia est imperium ciuile & summum quod ab vno homine secundum naturam & rectam rationem geritur ad commune Reipub. bonum.

Definitiones aliorum recensentur & examinantur.

Et in hac significatione hoc loco vsurpatur, ab aliisq; definitur modò imperium, in quo vnus vir bonus, fortis ac prudens aut electione, aut successione constitutus princeps maximam in
1 in ciuitate authoritatem tenet, cui resistere ne-
2 fas, & flagitiosum est: modò vnius imperium moribus aut legibus delatum, susceptum, ge-
3 stumq; parentium bono: modò cum penes vnū Reipublicæ summa est, seu cum in vnius domi-
4 natu versatur Reipublicæ maiestas: modò prin-
5 cipatus vnius communi vtilitati consulens: modò Respublica, in qua vnus imperat, solus per se, suoq; nomine, cum propria supremaq, pote-
6 state: modò status Politicus primus & perfectus, in quo vnus regit, cæteri parent. Ex quibus defini-

finitionibus priores duæ sunt bonæ; reliquæ verò vitiosæ, quatenus aut nullum, aut falsum genus assignant, aut saltem Rempublicam eiusque statum cum imperio ciuili confundunt.

Porro Monarchia in genere accepta ab Aristotele diuiditur in βασιλείαν καὶ τυραννίδα hoc est in regnum, quam Bodinus vocat, Monarchiam regalem & tyrannidem: quarum illa ad communem vtilitatem: hæc ad priuatam respicit. A Bodino lib. 2. de Repub. cap. 2. Monarchia, quam Reipublicæ genus esse dicit, in qua penes vnum summæ totius Reipublicæ potestas est, distribuitur in tres formas, nempe dominatum, regnum & tyrannidem. Dominatum vocat Monarchiam, in qua princeps vnus libertatis ac fortunarum omnium Dominus iure belli factus aut fœdere, subditos quasi bonus paterfamilias seruos moderatur. Regnum vocat Monarchiam, in qua subditi libertate ac dominio rerum fruentes sui principis legibus obsequuntur: perinde ac princeps diuinis ac naturæ imperiis obtemperandum iudicat. Tyrannidem vocat Monarchiam, in qua princeps imperiosè spretis gentium & naturæ legibus subditorum bonis ac libertate ad libidinem abutitur. Denique ab aliis Monarchia in specie dicta diuiditur in perfectiorem & imperfectiorem. Monarchia perfectior est, in qua princeps siue Monarcha nullius simpliciter dominium agnoscit, præterquã solius Dei, simulq; instructus est ea amplitudine ditionis, nẽpe opidorum pagorum, vrbiũ,

Diuisio Monarchiæ.
1
2
3

& prouinciarum,& ea quoq; opum & virtutum potentia,vt subditos suos non tantum rectè,sed etiam ornatè & splendidè gubernare possit. Imperfectior Monarchia est,quæ vel ratione potestatis, vel ratione territorii vel ratione vtriusque simul à perfectione recedit: vt cum princeps alium superiorem agnoscit, vel ratione potestatis, vel ratione honoris, gradus ac tituli principatus. Item cum princeps iurisdictionem in aliqua parte suæ ditionis cum alio communem habet, aut saltem exiguo tantum territorio imperat. Item cum & ditio parua est, & potestas à superiore arctatur.

4 *Quid sit Polyarchia & quotuplex?*

Polyarchiæ definitiones ab aliis traditæ recensentur.

POlyarchia secundum Platonem est imperiũ ciuile multitudinis & populi, quod vulgo Democratia nuncupatur. Secundum alios verò Politicos est imperium ciuile & summum; quod à pluribus,quam vno geritur ad publicam Reipublicæ vtilitatem.

Obiectio cõtra Polyarchiam eiusq; solutio.

Etsi vero Machiauellus in discursibus Politicis aliquoties repetit non posse esse imperium penes plures pari potestate pollẽtes: propterea quod non possunt esse concordes: illud tamen effatũ non est simpliciter verum; sed tantum secundum quid nempe de pluribus, quatenus considerantur vt plures & inter se dissentientes: non autem quatenus considerantur vt plures inter se consentientes & in vnum conspirantes tam consiliis, quam executione consiliorum. Hinc rectè dici solet, Polyarchiam eatenus esse bonam & laudabilem: quatenus habet in se similitudinem & repræsentationem Monarchiæ: atq;

atque adeo quatenus illi plures, qui simul imperant, reducuntur ad vnitatem, & inter se sunt vnanimes atq; concordes.

Diuisio Polyarchiæ.

Cæterum Polyarchia vel est Aristocratia vel Democratia. Aristocratia est Polyarchia quæ penes optimates Reipublicæ est. Ab aliis definitur modò imperium, in quo pauci optimates boni, fortes atq; prudentes viri ad communem vtilitatem referentes omnia dominantur: 1

Definitiones diuersæ Aristocratiæ exponuntur.

modò potestas paucorum virtute quidem 2
præditorum, sed plurium vno, hoc est optimatum: 3
qui sic nominati vel quia optimi viri Reipub. præsunt, vel quia ita præsunt, vt omnia ad illud referant, quod ciuitati & iis est vtile, quibus cum ea communicatur: modò status Polyarchicus simplex, 4
quando coniunctim & indiuiduè aliquot excellentioribus datur imperium & ius in reliquos singulos & vniuersos: modò 5
deniq; Reipublicæ forma, in qua minor pars ciuium in vniuersos & singulos ciues summum potestatis ius habent.

Democratiæ diuersæ definitiones recensentur.

Democratia verò est Polyarchia, quæ penes est populum. Ab aliis definitur modo imperium, in quo populus per bonos, fortes & prudentes tribunos regnat: modò potestas, cum 1
multitudo ciuitatis administrationem confert ad communem vtilitatem: modò Respublica, 2
in qua ciues vniuersi, aut maxima pars ciuium 3
cæteris non tantum singulatim, sed etiam simul coaceruatis & collectis imperandi ius habent: modò deniq; status Reipublicæ, quando 4
populi siue ciuium vel vniuersorum vel magnæ partis nomine quidam alternatim cæteris sin-

gulis & vniuersis imperant, & secundum populi suffragia iura maiestatis & summam potestatem vsurpant.

5 *An Monarchia sit præferenda Polyarchiæ?*

HÆc quæstio à Politicis in vtramq; partem ventilatur & disceptatur.

Pro præstantia Monarchia. Argũ. Pro thesi affirmatiua afferri solent hæc argumenta: 1, quia Monarchia est prima & antiquissima imperii ciuilis forma. 2, quia proximè accedit ad similitudinem imperii, quod Deus in vniuersum mundum, omnesq; creaturas exercet. Vnde etiam Princeps vera & viua imago præpotentis Dei appellatur. 3, quia naturæ maximè est consentanea: sicuti videmus bestias etiam, in quibus aliquod Politiæ simulachrum apparet, vnum ducem potius, quam plures sequi: vt manifestè apum & gruum exempla docent. 4, quia maximè est vna: siquidem in naturali vnitate consistit, ad eamque totum Reipublicæ corpus reducit, maximeque à multitudine recedit. 5, quia maximè est ordinata, quatenus ab vno tota Respublica pendet, & ad vnum reducitur. 6, quia omnium est iustissima & æquissima, quatenus non eadem bonis & malis tribuit, sed dignitatis in personis habet rationem. 7, quia ad consequendum finem Reipub. nempe felicitatem ciuilem omnium est aptissima: quatenus in ea & consiliorum inuentio, & earundem executio est facilior, minusque impedita legum promulgatio & executio. 8, quia maximè est firma & diuturna: qua-

quatenus maximè est vna & ordinata; & sic diuisioni ac mutationi minus obnoxia. Vnde rectè dici solet à Philosophis: *Virtus vnita fortior est quam dispersa.* 9, quia facilius est vnius 9
imperio, quam plurium parere: imò difficilè est pluribus imperantibus, præsertim si moribus & voluntatibus diffideant, æquè placere & satisfacere. 10, quia minus inuidiæ, æ- 10
mulationum, contentionum & factionum in Republica oritur, quæ ab vno, quam quæ à pluribus regitur. 11, quia facilius est vnum 11
bonum & excellentem hominem reperire, qui summum imperium suscipiat, quam plures.
12, quia vbi multi imperant; ibi vnus alterum 12
respicit & ab altero expectat, quod ipse debebat præstitisse: & sic multa negliguntur, quæ ad bonam & felicem Reipub. administrationem requiruntur. Contra Monarcha, cum sciat à se solo omnia proficisci oportere, diligenter de singulis Reipub. negotiis cogitat, nullas rerum agendarum occasiones negligit: sed omnia in tempore peragit. 13, quia imperandi 13
authoritas & potestas exiguis cancellis in vno circumscribitur: cum in multos quasi frustratim diuisa sit. 14, quia sicut vna domus ab v- 14
no patrefamilias: ita vna Respublica ab vno principe regi debet. 15, quia sicut vna na- 15
uis non nisi ab vno gubernatore commodè regi potest propterea quod multitudo gubernatorum, quantumuis viarum magis & artis nauticæ peritissimorum sese mutuò impediunt & nauem periculis exponunt: Ita Respublica non nisi ab vno principe admi-

16 niſtrari debet. 16, quia ſicut corpus humanum
ab vno animo: ita Reſpublica ab vno principe
17 regi debet. 17, quia ſicut in corpore humano v-
num eſt cor & vnum caput, cuius influentia o-
mnia illius membra vegetantur: Ita in Repub.
vnus debet eſſe princeps à cuius imperio non
ſolum ciues reliqui, ſed etiam inferiores magi-
ſtratus pendeant: cum nihil aliud ſint quam o-
18 culi & manus principis. 18, quia ſicut mundus
duos ſoles: ita Reſpub. duos principes ferre nõ
19 poteſt. 19, quia nihil magis conſeruat pacem
Reipub. quam ſi omnis imperandi poteſtas ad
20 vnum referatur. 20, quia ſicut vnus paſtor vnũ
gregem: ita vnus princeps vnam Rempublicam
21 regere debet. 21, quia Monarchia iuri gentium
maximè eſt congrua: ſiquidem hiſtoriæ teſtan-
tur omnes gentes & nationes olim imperio re-
22 gum paruiſſe. 22, quia nulla Polyarchia, ſiue ſit
Ariſtocratia, ſiue Democratia conſiſtere poteſt:
niſi ad vnitatem reducatur; & ſic ſimilitudinem
23 aliquam cum monarchia habeat. 23, quia teſti-
moniis diuinis & humanis probari poteſt Mo-
narchiam Polyarchiæ eſſe præferendam: Sacra
enim ſcriptura teſtatur Deum ab initio populo
Iſraelitico non niſi vnum principem ſeu regem
præfeciſſe. Et rectè Homerus Iliad. 2.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς.

Multos imperitare malum eſt: Rex vnicus eſto.

Cui conſentit illud Lucani lib. 1. bellorum ci-
uilium.

Nulla fides regni ſociis, omnisq́ue poteſtas
Impatiens conſortis erit.

24, quia

24, quia historiæ testãtur Respublicas malè administratas non potuisse melius vitia sua emendare quam per recursum ad Monarchiam. Hinc Athenienses, Lacedæmonii, Romani, & alii populi, quibus aliquando fuerunt Aristocratiæ & Democratiæ vel inuiti coacti sunt necessitate compulsi redire ad Monarchicum imperium, & ei se subiicere. 24

Pro præstantia Polyarchiæ. Argũ.

At contra pro Polyarchia contra Monarchiam adduci solent hæc argumenta: 1, quia ob infirmitatem humanam vix fieri potest, vt in vno homine tot ac tantæ virtutes reperiantur, quot & quantæ optimo principi necessariæ sunt. Vnde rectè dici solet: εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ *vnus homo nõ videt omnia*: Et *plus vidẽt oculi, quam oculus*. 1

2, quia plures facilius, quam vnus aliquis imperii summi onus sustinere, publicaq; negotia Reipub. obire & exequi potest: si modò sint vnanimes, & labores rectè inter se partiantur. 2

3, quia in Polyarchia vnus alterum in officio continet, eiusq; cupiditatem illicitam & licentiam reprimit, ne pro sua libidine omnia & pro libitu agere audeant. 3

4, quia Monarchia ex præsentibus bonis insolentiam & superbiam parit in animo principis, viamq; sternit ad tyrannidem: cum nemo est, qui ipsius conatibus resistere audeat. Ideoq; nulla forma imperii ciuilis esse statuitur qua homo facilius & periculosius abuti possit quam Monarchia. 4

5, quia Monarchia curarum & molestiarum est plenissima: & sic ad benè & tranquillè viuendum planè inepta. 5

6, quia periculosum & iniquum est vnius potestati cardinem Reipublicæ committere, omniaq; tribu- 6

nalia ab vnius nutu pendere, aliosq; omnes de Repub. optimè meritos à solio maiestatis excludi.
7 7, quia multorum prudentium virorum iudicio potius standum est, quam vnius alicuius; licet videatur coniunctissimus & prudentissimus: tum quia multorum virtutes simul collectæ superant vnius virtutes: tum quia singularia melius possunt obseruari à pluribus quam ab vno: tum quia multi minus pecunia, aliisque affectibus prauis corrumpi possunt, quam vnus: tum quia plures melius possunt de negotiis Reipub. consultare quam vnus: non secus ac plures artifices melius de aliquo opere possunt iudicare, quam vnus. Ideoq; pluribus etiam quam vni summum Reipub. imperium concedēdum
8 est. 8, quia facilius vnus, quam plures à recto prudentiæ & virtutis tramite aberrare, moraliterq; deprauari & corrumpi potest.

Quæstio deciditur per distinct.

Pro decisione quæstionis quidam respondent, Monarchiam per se & absolutè considera-
1 ratam sine respectu imbecillitatum humanarum, aliarumq; circumstantiarum omnibus gubernandi formis esse præferendam: sed per accidens & ex consideratione imbecillitatum humanarum, aliarumq; circumstantiarum fieri, vt interdum alia potius regiminis forma, quam Monarchia eligenda videatur: inprimis verò propterea, quod imbecillitas humana semper non concedit, vt vnus aliquis reperiatur, qui cæteris omnibus, quos regere debet, virtute sit præstantior.

2 Sed videtur etiam aliter decidi posse hæc quæstio

quæstio si dicamus: 1, in Monarchia conſiderandum eſſe principem non vt vnum homuncionem ſingularem, qui variis infirmitatibus ſit obnoxius: ſed vt publicam totius Reipublicæ perſonam ſeu magiſtratum ſummum, qui non ſolum duos oculos, duas aures, duas manus, duos pedes habeat: ſed qui omnia videat, audiat, comprehendat, peruadat, non quidem per ſe & immediate: ſed per prudentes & probos conſiliarios, officiarios, magiſtratuſq; inferiores ſibi ſubiectos, qui ſunt veluti oculi, aures, manus, pedeſque ipſius: quemadmodum Sol totum mundum illuminat, non quidem immediatè per ſuam lucem propriam & natiuam. Sed per radios, qui à luce oriuntur & in omnes mundi partes ſparguntur & diffunduntur. 2, In Monarchia principem facilius pluribus imperii ſummi ſociis à recto prudentiæ & virtutis tramite aberrare, citiuſque corrumpi moraliter poſſe: quatenus conſideratur vt vnus ſingularis homo; non autem quatenus conſideratur vt ſummus magiſtratus, qui multos prudentes & probos conſiliarios, officiarios & magiſtratus inferiores habet, quorum conſilio, opere & induſtria in rectè adminiſtranda Repub. vtitur. 3, 3
In principe quatenus per ſe eſt prudens & probus, ſimulq; prudentibus & probis conſiliariis, officiariis ac magiſtratibus inferioribus eſt inſtructus, plus prudentiæ & virtutis eſſe, quam in ſexcentis aliis: non ſecus ac in vno ſole maior lucis vis eſt, quam in ſexcentis aliis ſtellis.

6 *An Aristocratia sit præferenda Democratiæ?*

Pro præstantia Aristocratiæ. Argum.

PRo Aristocratia afferuntur hæc argumenta: 1, quia Aristocratia est, in quo ἄριστοι hoc est *optimi viri* sedent ad gubernacula Reipub. Do-
1 mocratia verò, in qua populus clauum imperii
2 tenet. 2, quia Respublica ab optimis viris melius, quam à populo administratur: cum illi prudenter & circumspectè & non nisi præuiis optimis consiliis accedant ad res gerendas: Hic verò sine consilio præceps ad res agendas ruat, adeoq; sit incertus, vagus, iniustus, variabilis, in periculis timidus, in seditionibus audax & temerarius, & veluti bestia multorum capitum, quæ difficul-
3 ter coerceri potest. 3, quia Aristocratia maiorẽ dignitatem & authoritatem conciliat Reipub.
4 quam Democratia. 4, quia mater ratio iustitiæ distributiuæ habetur in Aristocratia, quam in Democratia; siquidem in illa pro dignitate honores & officia publica distribuuntur: in hac ve-
5 rò non. 5, quia firmior & durabilior est Aristocratia, quam Democratia: cum in illa pauciores quam in hac imperent & sic minus inuidiæ, æmulationis, contentionis, factionis & seditionis
6 oriatur. 6, quia facilius est paucorum, quam omnium voluntatibus ac moribus sese accom-
7 modare. 7, quia in Democratia non meliora, sed plura vincũnt suffragia: neq; suffragia pon-
8 derantur, sed numerantur. 8, quia in Democratia peiores dominantur & violenter bonos, qui semper pauciores sunt, persequuntur & oppri-
9 munt. 9, quia populus sibi nimium indulget

in

in Democratia, omniaq; sibi licere putat: & sæpissimè vtile honesto præfert: imò inter ciues viget impunitas delictorum & licentia peccandi maior. 10, quia liberæ imperii Romani ciuitates pleræq; Aristocratia gaudent: quemadmodum etiam florentissima nostro seculo Respublica Venetorum. 10

Pro præstantia Democratiæ. Argum.

Contra pro Democratia adduci solent hæc argumenta: 1, quia naturæ est cōsentanea. Sicut enim Natura homines inter se æquales producit: nec vnum facit altero, vel diuitiis, vel virtutibus, vel honoribus superiorem: Ita Democratia inter omnes ciues obseruat ἰσονομίαν hoc est *æqualitatem iuris*, efficitq; vt omnia omnibus sint æqua: propterea quod æquissimum sit, vt qui eandem naturam acceperunt, ex eadem gēte sunt orti, iisdem educati moribus, iisdem legibus instituti, eundem corporum & animorū vsum patriæ exhibeant, omniumq; cæterorum bonorum communionem habeant. 2, quia pro 2
fine habet libertatem, quæ vnicuiq; homini est data, & qua nihil melius aut præstantius vel cōceptis votis expeti potest. 3, quia Democratia 3
tollit ambitionem & auaritiam, pacemq; & amicitiam inter ciues conseruat: quatenus omnibus ad honores publicos aditus patet, omniaq; tam bona quam mala inter ciues sunt communia, nihilq; prosperi vel aduersi vni accidit, quo alter non lætetur aut contristetur. 4, 4
quia Democratia Rempub. liberat à tyrannide, quam vel vnus, vel pauci in Rempub. exercere solent. 5, quia multi prudentius consulunt Rei- 5
publicæ quam pauci: non secus ac cœna illa lau-

tior est & copiosior, quæ multorum, quam paucorum sumptibus apparatur: & collectæ in corpore vires plus prosunt, quam dispersæ.
6 6, quia Democratia maiorem in dicenda sententia libertatem & confidentiam concedit.
7 7, quia Aristocratia videtur æquitati repugnare, quatenus summum imperium paucis ciuibus committitur & reliqui omnes, quantumuis digni sint, ab honoribus publicis excluduntur.
8 8, quia Atheniensis vrbs, quæ olim omnium prudentissima iudicata est, Democratia fuit gubernata, & sic diu mansit libera & inuiolata à seditionibus & tyrannis: nec Romanorum Respublica ab ea horruit: cum tribunos plebis elegit, vt testatur Liuius lib. 2. Decad. 3.

Quæstio deciditur. Cæterum si argumenta in vtramque partem allata inter se conferantur, manifestè apparebit, illa quæ pro Aristocratia fuerunt adducta reliquis præponderare: Ideoque Aristocratiam Democratiæ esse præferendam. *Quæ in Democratia requirantur.* Notandum autem hoc loco est, quod Bellarminus monet libro 1. de Romano Pontifice cap. 6. in
1 Democratia quatuor res esse debere: 1, vt magistratus ab ipsa plebe constituatur, atque ab
2 eadem authoritatem sumat. 2, vt à sententia magistratus in rebus grauioribus ad iudi-
3 cium populi appelletur. 3, vt leges, quibus Respublica gubernanda est à magistratu quidem proponantur, sed à populo iubeantur.
4 4, vt magistratus apud populum accusari possit, nec non dignitate priuari, vel etiam morte mulctari, si ita populo videatur.

7 An

7 *An Monarchia Aristocratia & Democratia inter se misceri possint?*

Sententia aliorum explicatur & examinatur.

SEntentiam affirmantem defendit communis Politicorum consensus, qui imperium ciuile, & quidem legitimum aliud dicunt esse simplex, aliud mixtum. Idem testatur Bellarminus lib. 1. de Pontifice Romano cap. 1. cum ait: *Quanquam tres sunt formæ simplicis gubernationis, possunt illæ inter se permisceri: ex qua permixtione quatuor aliæ formæ mixti regiminis producentur: vna temperata ex omnibus tribus: altera ex Monarchia & Aristocratia: tertia ex Monarchia & Democratia: postrema ex Democratia & Aristocratia.*

Fundamentum illius assertionis hoc videtur esse præcipuum: 1, Si in Republica aliqua 1
sit summus aliquis princeps, qui omnibus imperet & nulli subiiciatur: is verò ex optimatibus & populo quosdam administros & vicarios eligat per quos Rempublicam administret: iam regimen illius Reipub. dicitur mixtum ex Monarchia Aristocratia & Democratia. 2, si i- 2
dem summus princeps per solos optimates tanquam vicarios suos Rempub. administret: aut etiam præsides prouinciarum & ciuitatum habeat, qui non sint vicarii ipsius, sed verè principes: interim & summi principis imperio obediant, & suam prouinciam vel ciuitatem non tanquam alienam, sed propriam moderetur: iam regimen Reipublicæ mixtum erit ex Monarchia & Aristocratia. 3, Si idem 3

summus princeps non per optimates, sed per alios ex vniuerso populo electos Rempublicam administret, regimen erit mixtum ex Monarchia & Democratia. 4, Si optimates Rempublicam per tribunos, aut alios deputatos populi administrent: regimen erit mixtum ex Aristocratia & Democratia.

Sed hanc sententiam alii ex recentioribus Politicis improbant & impugnant statuentes nullum dari regimen mixtum, quod à tribus simplicibus regiminis Politici formis per se & essentialiter sit distinctum. Rationes ipsorum sunt: 1, quia nulla datur Respublica benè administrata, in qua summum imperium ciuile non sit aut penes vnum, vt in Monarchia: aut penes paucos & optimates, vt in Aristocratia: aut penes multos seu populum vniuersum, vt in Democratia. 2, quia summum imperium per se est quiddam vnum & indiuiduum: Ideoque vno & eodem tempore neq; vni & paucis; neq; vni & omnibus; neq; paucis & omnibus; neque vni, paucis & omnibus simul attribui potest. Est enim manifesta implicatio contradictionis, si dicamus imperium per se simul penes vnum in solidum esse, & penes plures. 3, quia alia est natura Monarchiæ, alia Aristocratiæ, alia Democratiæ: Et hæ tres formæ inter se sunt oppositæ. Ideoq; vna alteram excludit, nec simul vel omnes, aut saltem duæ in vna Repub. consistere possunt. 4, quia commixtio trium formarum simplicium imperii ciuilis summam confusionē in Rempub. inducit, efficitq; vt vnaquæq; facile in contrarium vitium degeneret. Quod enim vnus

vnus iubebit, alter prohibebit: neq; optimates principi, neq; populus vel principi vel optimatibus parebit: & sic destruetur ordo Reipublicæ, qui in eo consistit, vt alii præsint & imperet: alii subiiciantur & pareant: ac tandem anarchia orietur tyrannide crudelissima deterior. 5, quia 5
absurdum est, vt is qui imperandi summum ius habet, cum subditis dominatu & potentia adæquetur: aut vt idem ipse aliis, & quidem subditis parere cogatur. 6, quia vbi iura maiestatis 6
inter principem & subditos diuisa sunt: ibi perturbatis rebus de summa rerum semper vi & armis discernitur, quousq; vnius, aut paucorum, aut vniuersorum ciuium sit summa potestas. 7, 7
quia nullum exemplum Reipub. dari potest, in qua mixta imperii ciuilis species aut olim fuerit, aut iam appareat. Licet enim princeps optimatibus, aut popularibus quibusdam vtatur tãquam magistratibus inferioribus, aut vt vicariis suis in rectè gubernanda Repub. indè tamen non sequitur, quod propterea regimen illud sit mixtum ex Monarchia, Aristocratia & Democratia: siquidem suprema potestas neq; est penes optimates, neq; penes populum; sed tãtum penes principem, qui aliis ex sua potestate & vt eam suo nomine gerant, impartitur. Neque qui alieno, sed qui suo nomine imperiũ gerit summus magistratus dici potest. Eadem ratione si ex optimatibus vnus eligatur vel ad ducatum militiæ, vel ad aliud negotium publicum per ipsum solum expediendum ad tempus, vel in perpetuum: ideo Monarcha non est; quia non solus suo nomine, sed etiam collegarum pote-

ſtate id facit. Similiter ſi ex popularibus vnus, aut plures eligantur, qui nomine populi imperium gerant:illi non dici poſſunt ſummus magiſtratus: quia non ſuo, ſed populi nomine id faciunt.

Proinde rectè videtur concludere Bodinus lib.2.de Repub. cap. 1. *nullam vnquam Rempub.* (intelligit autem per Rempublicam eo in loco imperium ſeu regimen ciuile) *ex duabus: multò minus ex tribus conflari: at ne opinione quidem fingi; ſed tria tantum genera conſtitui.*

Reſponſio aliorum pro theſi affir.

Pro defenſione vero contrariæ ſententiæ nihil aliud video, quod reſponderi poſſit: niſi dicamus tres illas ſimplices imperii ciuilis formas dici inter ſe miſceri non propriè ita vt alia noua forma inde oriatur; quemadmodum ex elemẽtis inter ſe mixtis oritur aliud corpus ſpecie & eſſentia diuerſum: ſed tantum impropriè per ſimilitudinem aliquam. Et hoc etiam videtur innuere Iunius Q.2.Polit.cum ait: *Etſi verò mixtiones in his* (ſcilicet Rebuspublicis) *gubernationum atq; adminiſtrationum reperiuntur:tamen formæ nouæ non inde oriuntur: nomen ab eo, quod prædominatur defendunt.* Idem ſtatuit Lipſius lib.2.Polit.c.1.

8 *An tyrannis Monarchiæ opponatur: & quidem ſoli?*

Quæſtiò deciditur per diſtinct.

COmmunis Politicorum opinio eſt pro theſi affirmante. Cum enim tres formas ſimplices imperii ciuilis conſtituant, Monarchiam, Ariſtocratiam & Democratiam: idcircò etiam primę tanquam vitium opponunt tyrannidem; ſecundæ, Oligarchiam; tertiæ Ochloarchiam. Sed contra hanc ſententiam obiici poſſunt hæc argu-

argumenta: 1, quia Monarchia ab Aristotele diuiditur in regnum & tyrannidem. Cum igitur tyrannis sit species Monarchiæ: sequitur eam nō rectè huic opponi. 2, quia non tantum Monarchia; sed etiam Aristocratia & Democratia degenerare possunt in tyrannidem, quando nimirum illi quibus summum imperium est commissum eo abutuntur in priuatum suum commodum subditosq; suos violenter & crudeliter tractant.

Homonymia excutitur vocabuli Monarchiæ & tyrannidis.

Pro solutione harum obiectionum notanda est homonymia vocabulorum tum Monarchiæ, tum tyrannidis. Illud enim in genere & quidem propriè sumitur pro imperio vnius siue legitimo siue illegitimo: modò verò in specie, & quidem impropriè pro legitimo vnius imperio. Hoc verò modò propriè accipitur pro illegitimo vnius imperio: & sic opponitur Monarchiæ specialiter acceptæ: modò impropriè pro quouis imperio illegitimo siue vnius, siue plurium, quatenus illud cum violentia & crudelitate administratur; & sic non soli opponitur Monarchiæ legitimæ; sed etiam Aristocratiæ & Democratiæ.

9 *Quomodo tyrannus à rege seu bono principe differat?*

Discrimina inter bonum principem ac tyrannidem exponuntur.

VT melius dignoscatur & discernatur tyrannis à regno seu principali legitimo vtile est nosse tyrāni & regis seu principis boni discrimina quæ à Bodino lib.2. de Repub. c.3. fusè explicātur. Hic enim naturę leges cōplectitur: ille ꝓculcat. 1
2, hic religionē iustitiā & fidē colit: ille impietate iniustitia & piuria delectatur. 2
3, hic omnia 3

ſua ſtudia ad Reipub. ſalutem confert: ille o-
4 mnia vtilitate ac voluptate ſua metitur. 4, hic
ciues ſuos locupletari gaudet: ille ex ſuorum in-
5 commodis & damnis ditari ſtudet. 5, hic ſuas
opes ciuium eſſe putat: ille non bona tantum,
6 ſed etiam corpora ciuium ſua ducit. 6, hic pu-
blicas iniurias vlciſcitur, ſuas ignoſcit: ille ſuas
7 acerrimè vindicat, alienas ignoſcit. 7, hic in a-
liorum erratis condonandis facilis, & ſui ſeue-
riſſimus cenſor: ille aliorum leuiſſimas offen-
ſiones acerrimè vlciſcitur: ſibi verò indulgen-
8 tiſſimus eſt. 8, hic ab alienis vxoribus continet
ſeſe: ille de vtriuſque ſexus impudicitia trium-
9 phat. 9, hic reprehendi liberè & ſua peccata
coargui gaudet: ille graues perſonas & liberas
10 linguas capitaliter odit. 10, hic ciues mutua in-
ter ſe amicitia & cum repub. coniungit: ille ini-
micitias ac odia ſerit, vt mutuis cædibus pereat,
11 & præſcriptionibus fiſcum impleant. 11, hic li-
benter ciues adſpicere, & viciſſim ab iis conſpi-
ci cupit: ille ciuium perinde ac hoſtium conſpe-
12 ctum reformidat. 12, hic ciuium amore paſci-
13 tur: ille metu. 13, hic pro ciuibus ſemper: ille
14 ciues metuit. 14, hic nihil à ciuibus, niſi publi-
ca vigeat neceſſitas, exigit: ille ciuium ſangui-
nem ebibit, oſſa corrumpit, medullas etiam nu-
datis oſſibus exſugit, vt eos modis omnibus de-
15 bilitare poſſit. 15, hic vitam ſibi acerrimam &
inſuauem putat, niſi ad ampliſſimos honores
optimum quemq; prouexerit: ille fures maxi-
mos vrbium veluti ſpongias in exhauriendis ci-
16 uibus adhibere ſolet. 16, hic magiſtratus & po-
teſtates liberaliter benè meritis largitur, vt à
ſordi-

sordibus & corruptela puri sint: ille publicè præscribit vt qui carius emerunt, postquam saginati fuerunt, supplicio afficiat, bona proscribat, & in furibus puniendis gloriam consequatur. 17, hic suas rationes ac mores legum ponderibus examinat: ille suis voluptatibus leges 17
metitur. 18, hic vitam pro patriæ salute & sanguinem fundere pulcherrimum putat: ille pro 18
se patriam interire cupit. 19, hic à ciuibus amatur & colitur: ille ciues omnes inuisos habet. 19
20, hic ab hostibus lacessitus ad subditorum auxilia recurrit: ille perpetuum bellum cum ci- 20
uibus gerit. 21, hic non aliis vtitur, quàm suorum præsidiis: ille peregrinorum cohortes prætorias ad sui tutelam, & ciuium terrorem sem- 21
per armatas antecedere iubet. 22, hic altissima quiete & animi tranquillitate securus viuit: ille perturbationibus secum dissidentibus semper 22
conflictatur ac formidine perpetua laborat. 23, hic beatam sempiternamque cœlestium vitam 23
sperat: ille cruciatus sempiternos. 24, hic Deum immortalem rerum gerendarum authorem habet: ille consceleratos homines ac malos ge- 24
nios consulit. 25, hic & viuens & mortuus clarissima omnium voce & laudibus cumulatur: ille & viuens & mortuus fœdissimis contumeliis ac bellis laceratur. 25

Ac tametsi tyrannus opes, honores, imperia, firmam valetudinem, gladiatorium corporis robur, multarumq; rerum cognitionem ac scientiam, illamque ipsam, qua tyrannis maximè metuenda est, flexanimam eloquentiam habeat: nihilo tamen sanior, aut melior sed eo de-

terior futurus est. Opibus enim abutitur ad explendas libidines; imperiis ad aliorum libertatem opprimendam; robore ad obeunda facinora ; scientia ad imperitos circumueniendos, & ad omnia sacra, profana turpiter permiscenda.

Discrimina Iunii recensentur.

Cum his discriminibus tyranni & boni principis, prout à Bodino traduntur, consentiunt
etiam ea, quæ de tyranno à Iunio Q. 2. Polit. as-
1 feruntur nempe illum 1, propriam duntaxat,
non eorum, quibus præest, vtilitatem spectare.
2 2, non paulatim & clam, sed palam & aperta vi
abripere tam sacra, quam profana, tam publica,
3 quam priuata. 3, libidinem quærere nullis iu-
4 diciis subiectam. 4, imperiosè spretis gentium
& naturæ legibus subditorum bona ac liber-
5 tatem ad diuitias ac libidinem conuertere. 5,
vt sua conseruet nobiles ac sapientes è medio
6 tollere: sodalitates prohibere. 6, Academias
7 & Scholas euertere. 7, cauere ne amicè & fa-
8 miliariter inter se ciues viuant. 8, litium semi-
9 na spargere, alere, fouere. 9, susurrones atq;
10 exploratores adhibere. 10, ad egestatem at-
11 que inopiam populum redigere. 11, bella nec
12 necessaria, nec iusta suscipere ac gerere. 12,
13 diffidere amicis. 13, vxoribus & famulis indul-
14 gere. 14, adulatoribus ac hominibus nequam
15 & improbis familiariter vti. 15, peregrinis potius, quam ciuibus aditum ad se atq; accessum concedere.

10 *An tyrannis possit esse diuturna?*

STatuitur thesis negatiua. Rationes sunt: 1, quia tyrannis priuatum duntaxat vnius bonum quærit: & à studio communis boni longissimè discedit. 2, quia est violenta & contra naturam: siquidem homines natura liberos duro seruitutis iugo premit & opprimit. 3, quia omnes casus interitus in se complectitur, quas aliæ omnes & singulæ Reipub. formæ habent. 4, quia vt nubes fulmine diruptæ ac dissipatæ citò euanescunt: ita Respublica tyrannorum furore cōcussa ilico perit. 5, quia vt ædificium citò ruinam trahit, cuius columina sunt collapsa: ita sublatis per tyrannidem pace virtute, ordine, lege, nobilitate, quæ sunt quasi columina Reipublicæ fieri non potest, vt imperium diu consistat. 6, quia vt corpus animatum diu viuere non potest, in quo maxima est omnium humorum discrasia & intemperies: Ita tyrannis, in qua omnium malorum sentina, & colluuies manat, diuturna esse non potest. 7, quia tyranni ipsi præmatura morte & vitam & sceptrum amittere solent, vt testatur exemplum Dionysii, Phalaridis, Neronis & id genus aliorum.

Prothesinos. Ratio. 1 2 3 4 5 6 7

11 *Quomodo Oligarchia ab Aristocratia: & Ochlocratia à Democratia differat?*

ETsi ex superiore doctrina, quæ de Aristocratia & Democratia est tradita, facilè intelligi potest, quomodo ab illa Oligarchia; ab hac Ochlocratia differat: tamen clarioris ac distinctioris cognitionis gratia, placet hoc loco præcipua illarum discrimina explicare.

Quomodo Aristocratia ab Oligarchia differat.

Ac quod quidem ad Oligarchiam attinet, illa ab Aristocratia differt: 1, quod in hac virtutis; in illa diuitiarum potissima ratio habeatur; & sic non viri probi, sed diuites imperent. 2, quod in illa fastus & contemptus aliorum vigeat: in hac verò non. 3, quod in illa discordiis & dissentionibus cuncta turbantur: in hac verò non. 4, quod illa non multum dissimilis sit familiæ, in qua perpetuis sese rixis mutuò vxores & mariti exercent, liberos negligunt, aut his ipsis crudeliter dominantur. Similiter Ochlocratia differt à Democratia: 1, quod in illa imperium est penes turbulentam plebem: in hac verò penes populum honestatis & iustitiæ amanté. 2, quod in illa non publicæ, sed priuatæ vtilitatis ratio habeatur, in hac verò contra. 3, quod in illa nimia licentia ob iuris qualitatem viget: in hac verò non. 4, quod illa similis est societati fratrũ, qui vel negligentia vel discordia curam rei familiaris famulis aut aliis inferioribus committunt.

Quomodo Democratia ab Ochlocratia differat.

12 *An omnia imperia ciuilia mutationibus sint obnoxia: & quæ sint causæ illarum mutationum?*

NOn tantum historia tam sacra, quam prophana, sed etiam communis experientia testatur, nullum imperium Politicum, nullamq; Rempublicam semper vnam & eandem formã retinere, sed subinde mutari. Cum autem eiusmodi mutationes non fiant nisi à certis causis, vtile est illas breuiter hoc loco inquirere & explicare. Sunt autem illarum causarum aliæ genera-

Causæ mutationis imperiorum ciuilium explicantur.

1

nerales, aliæ speciales. Generales sunt, quæ imperium seu Rempub. in genere concernunt. Inter illas, prima est ipse Deus. Is enim pro sua sapientia infinita & liberrima voluntate imperia ciuilia mutat, & ab vna gente in aliam transfert, quemadmodum sacra Scriptura testatur. Altera causa est Natura, seu fatum Physicum. Cum enim omnia creata & facta interitui sua natura sint obnoxia: fieri non posse videtur, vt etiam optimè constituta Respub. semper maneat. Tertia causa est, vitium tam intellectuale, quam morale eorum, qui imperium gerunt & Reipublicæ præsunt, cuiusmodi inprimis est partim inscitia & imprudentia, partim iniustitia. Quarta causa est ingratitudo & contumacia subditorum, qui nolunt agnoscere, quantũ Dei donum sit pius & probus magistratus, neq; eidem, vt decet, obedire. Idcircò Deus ad punienda peccata ipsorum tyrannos interdum immittit, eosq; per illos tanquam flagella castigat. Quinta causa est seditio ciuium, quæ fons & radix est multorum malorum, tam priuatorum, quam publicorum. Speciales causæ aliæ Monarchiam, aliæ Aristocratiam, aliæ Democratiam concernunt. In Monarchia mutationis causæ sunt regum & principum impietas, ambitio, auaritia, superbia, luxuria & libido. In Aristocratia causæ mutationis sunt: 1, magistratuum paucitas inuidiosa & licentiosa. 2, virtutis contemptus. 3, ambitio & auaritia imperantium. 4, infamia & contumelia erga benè meritos exercitæ: maximè verò honorum speratorum denegatio. 5, plebæorum & pauperum

Generales quæ sunt quinq;. 1 2 3 4 5 2 *Speciales quæ concernunt Vel Monarchiam. Vel Aristocratiam.*

oppressio facta à nobilibus & opulentis. 6, legũ vetustarum abrogatio. 7, leuium delictorum neglectus & impunitas. In Democratia causæ mutationis sunt: 1, ductorum populi & adulatorum petulantia qua diuites calumniis vexant & popellum aduersus nobiles & potentes excitant obiecta libertatis spe. 2, nimia potestas vni vel alteri ductorum à populo concessa, eorumque ambitio inde orta. 3, plebis imperitia, inconstantia & leuitas, quæ mutationibus crebris delectatur.

Vel Democratiam.

Quomodo alii causas mutationis imperiorum distinguant.

Sunt tamen alii qui causam mutationis Reipublicæ distinguunt in externam & internã. Externam aliam dicunt esse superiorem cuiusmodi est Deus; stella: aliam inferiorem. Internam aliam dicunt esse in materia Reipub. cuiusmodi sunt partim personæ, partim res ex quib. Respub. constat: partim in forma Reipub. cuiusmodi est ipsa Politia seu regimen ciuile.

13 *An Anarchia imperio opponatur: & quomodo?*

ANarchia nihil aliud est quam negatio seu priuatio imperii confusionem & destructionem Reipublicæ secum trahens. Ideoque imperio partim contradictoriè, partim priuatiuè opponitur. Obseruandum autem Anarchiam quauis tyrannide, alioque quouis imperio illegitimo deteriorem esse. Ideoque potius cuiusque imperii formam etiam deterrimam seruandam & tolerandam esse quam Anarchiam. Et hoc etiam testatur Sophocles cum ait *non esse maius malum, quam Anarchiam.* Item Chrysostomus in homil. ad popu-

Obseruatio.

lum

lum Antiochenum cum inquit: *Præstat regem tyrannum habere quam nullum.* Vnde etiam à Danæo lib. 1. Politicæ Christianæ aphorismo 10. Anarchia vocatur *Illas & Lerna calamitatum tum publicarum, tum priuatarum.*

CAPVT III.

De natura & officiis subditorum.

PRÆCEPTA.

1 *Hactenus explicata est doctrina Politica de imperio ciuili. Restat subiectio, per quam ciues in Repub. imperio ciuili subordinantur.*

2 *In illa consideranda veniunt partim natura, partim officia subditorum.*

3 *Subditi sunt personæ ciuiles magistratus Politici imperio subiectæ.* Subditi quid sint.

4 *Eorum officia alia sunt generalia, alia specialia.*

5 *Generalia officia sunt, vt in ciuili hominũ societate secundum rectæ rationis & virtutis præscriptum vitam honestam & inculpatam agant.*

6 *Specialia officia subditorum alia Deum, alia magistratum, alia conciues concernunt.*

7 *Officia quæ Deo debentur, consistunt in veræ religionis & pietatis amore & studio. Sic enim Deo, quæ Dei sunt, tribuuntur.*

8 *Officia, quæ magistratui debentur, alia sunt prima, alia à primis orta.*

9 *Prima officia consistunt in amore & reuerentia subditorum.*

10 *Amor subditorum est affectus beneuolus quo ipsi suum magistratum tanquam patriæ parentem complectuntur.*

11 *Reuerentia subditorum est honor, quo ipsi suum magistratum ex animo colunt, venerantur & obseruant.*

12 *A primis orta officia consistunt in obedientia & fidelitate subditorum.*

13 *Obedientia subditorum est, qua illi legitima magistratus sui mandata libenter audiunt, prompteq; ac pro virili iis satiisfacere satagunt.*

14 *Fidelitas subditorum est, qua illi fidem magistratui datam inuiolatè seruant in præstandis muneribus publicis tam personalibus quam realibus: inprimis vero in tributorum debitorum exhibitione.*

15 *Officia quæ conciuibus debentur alia sunt communia, alia propria.*

16 *Communia officia sunt, quæ consistunt in amore, iustitia & concordia.*

17 *Amor exigit, vt subditi suos conciues tãquam vnius corporis ciuilis membra exanimo diligant, iisq; benè velint & faciant.*

18 *Iustitia exigit vt subditi nemini conciuium iniuriam faciant: sed cuiq; quod suum est, tribuant.*

19 *Concordia exigit, vt subditi cum suis conciuibus pacatè & tranquillè viuant, omnemque dissensionem & contentionem fugiant.*

20 *Propria officia alia concernunt æquales siue ætate, siue vitæ genere, siue dignitate; alia inæquales.*

21 *Officia erga æquales exercenda sunt vt alii aliis virtutum, morumq; bono exemplo præeant, obseruataq; iuris æqualitate nemo alteri sese præferat.*

22 *Officia erga inæquales alia spectant superiores, alia inferiores.*

23 *Erga superiores exercenda est modestia cũ debito obseruantiæ & obsequii studio coniuncta.*

24 *Erga inferiores exercenda est humanitas cum grauitate concinna coniuncta.*

1 An subiectio necessario cum imperio sit coniuncta: & vtra pars sit prior natura & dignitatis ordine?

IN prima parte quæstionis statuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia Politia est ordo inter homines ciuiles, quorum alii præsunt & imperant: alii subiiciuntur & parent. Ideoq; ad eius constitutionem non tantum imperium, sed simul subiectio ciuilis necessariò *Pro thesi affir. in prima parte. Ratio. 1*

2 requiritur. 2, quia ἄρχων καὶ ἀρχόμενος, hoc est, *Imperans, & is cui imperatur* sunt relata. Cum autem relatum non possit esse absque suo correlato: sequitur neq; imperantem posse esse
3 absq; eo, cui imperatur. 3, quia omne imperium est varium & otiosum, vbi nemo est, qui im-
4 perio vult esse subiectus. 4, quia Deus & natura subiectionem cum imperio indissolubili vinculo coniunxit. Ergò Deo & naturæ repugnat, qui vnum ab altero vult separare.

Pro imperii prioritate Argum.

Cæterum hoc loco quæritur, vtrum subiectio an imperium naturæ & dignitatis ordine sit prius. Ac pro imperii prioritate afferuntur hæc argumenta: 1, quia actio naturæ & dignita-
1 tis ordine prior est passione. Imperium autem includit actionem; subiectio, passionem. Vnde etiam regere natura & dignitate prius esse
2 dicitur quam regi. 2, quia subiectio pendet ab imperio tanquam à sua mensura & norma. Ideoque & naturæ & dignitatis ordine est posterior. Vnde etiam in Politicis prius de imperio agitur, quam de subiectione.

Obiectio.

Sed contra hanc sententiam obiici potest imperium & subiectionem esse relata, non secus ac regere & regi: Ideoque cum relata sint simul natura, imperium non recte dici prius subiectione.

Responsio ad obiect.

Responderi autem potest imperium & subiectionem propriè loquendo non esse relata, sed potius relationes imperium enim esse relationem imperantis ad subiectum: Et subiectionem esse relationem subiecti ad imperantem. Ac etiamsi essent relata: inde

tamen

tamen non ſequi, quod imperium quatenus imperium, & quatenus includit actionem ordine naturæ & dignitatis non ſit prius ſubiectione.

2 *Vtrum ſubditi ſint priores, an poſteriores magiſtratu?*

HÆc quæſtio à Politicis in vtramque partem diſceptatur. Alii enim ſtatuunt ſubditos priores eſſe magiſtratu: alii contra magiſtratum priorem eſſe ſubditis.

Argumenta pro prima ſententia ſunt: 1, quia *Pro ſubditorũ prioritate.*
ſi primus hominum à mundo condito ſtatus reſpiciatur, patebit populum ex multis familiis 1
collectum fuiſſe, antequam fuit vlla ſocietas ciuilis, vllusve magiſtratus Politicus conſtitutus. 2, quia omnis magiſtratus legitimus ab in- 2
itio liberis ſubditorum ſuffragiis fuit electus & conſtitutus. Ne enim inferiores & infirmiores à ſuperioribus opprimerentur, ad vnum aliquem æquitatis & iuſtitiæ laude inſignem decurrerunt hominem, quem ſibi certis legibus, certiſque conditionibus in regem & principem elegerunt. Vnde rectè ab Homero regnum vo- *Iliad. 7.*
catur *præmium, quod populus vniuerſus alicui dedit.* Et Danæus libro 1. Polit. Chriſtianæ cap. 4. ait *reges à ſubditis; non autem ſubditos à regibus eſſe creatos.* Cum autem efficiens prior ſit ſuo effecto: ſequitur ſubditos eſſe priores ſuo magiſtratu. 3, quia ſubditi non propter magi- 3
ſtratum; ſed magiſtratus propter ſubditos eſt factus: non ſecus ac grex non propter

paſtorem; ſed paſtor propter gregem eſt creatus. Et hoc teſtatur etiam Ariſtoteles lib. 5. cap. 1. cum ait magiſtratum hominibus præeſſe; ſed hominum cauſa. Et Stephanus Brutus contra tyrannos in vindiciis quæſt. 3. ait *reges à populo & cauſa populi eſſe conſtitutos*. Cum autem finis prior ſit finito: etiam ſubditi priores ſunt magiſtratu.
4 4, quia populus ſine magiſtratu eſſe poteſt: ſed magiſtratus ſine populo eſſe non poteſt: non ſecus ac grex ſine paſtore eſſe poteſt; ſed non pa-
5 ſtor ſine grege. 5, quia quod ſingulare & mortale eſt id dignitate eſt poſterius vniuerſali & immortali. Magiſtratus autem eſt quippiam ſingulare & mortale; populus autem, quippiam vniuerſale & immortale.

1 Argumenta pro ſecunda ſententia ſunt: 1, quia Adamus qui princeps & gubernator ſuæ familiæ à Deo fuit conſtitutus, prior fuit ſua familia. Extitit enim antequam eſſet Eua & libe-
2 ri eiuſdem. 2, quia liberi poſteriores ſunt parentibus. Ergo etiam ſubditi poſteriores ſunt ma-
3 giſtratu, qui eſt pater patriæ. 3, quia ſubditi à magiſtratu conſtituuntur & magiſtratus gratia, vt teſtatur Alberic⁹ in diſputatione de poteſtate regia. Vnde etiam Machiauelliſtæ ſtatuunt ſubditos ſimpliciter eſſe propter principem, & eſſe ex principis ſemine primitus natos: acidcircò etiam eſſe principis mancipia, in quæ ille poſſit pro libitu dominari, tanquam in id quod
4 ne eſſet quidem, niſi ille eſſet. 4, quia omne quod regitur, dignitate poſterius eſt eo, à quo regitur.

Pro

Pro deciſione quæſtionis ſciendum eſt: 1, ſubditos duobus modis conſiderari poſſe, nempe abſolutè, quatenus ſunt homines, & reſpectiuè, quatenus ſunt ſubditi & ad magiſtratum referuntur. Priore modo ſubditos priores eſſe magiſtratu ordine naturæ & temporis: poſteriori vero eſſe natura & tempore ſimul cum magiſtratu. 2, ſubditos, quatenus reguntur & patiuntur non priores eſſe magiſtratu, ſed poſteriores ordine dignitatis, quatenus nimirum magiſtratus conſideratur vt agens & regens. 3, liberos poſteriores eſſe ſuis parentibus ſecundum eſſentiam abſolutam; non autem ſecundum eſſentiam reſpectiuam. 4, non minus abſurdum eſſe ſtatuere ſubditos à magiſtratu conſtitui; & magiſtratus gratia: ac ſi quis dicat oues à paſtore gigni & paſtoris gratia. 5, magiſtratum quidem ratione ſuæ perſonæ eſſe ens ſingulare & mortale; & ſic dignitate poſteriorem omnibus ſuis ſubditis, ſeu populo vniuerſo, qui eſt quippiam vniuerſale & immortale: ſed ratione ſui officii, quod vniuerſale eſt & perpetuum, digniorem eſſe omnibus ſuis ſubditis.

Quæſtio deciditur per diſtinct. 1 2 3 4 5

3 *An poſſit aliquis eſſe bonus ſubditus, niſi ſit vir bonus?*

SVnt multi, qui exiſtimant, poſſe aliquem eſſe bonum ſubditum: etiamſi non ſit vir bonus: non ſecus ac bonus artifex eſſe poteſt, qui vir bonus non eſt. Quæ ſententia etſi concedi poteſt de eo, qui non κατ' ἀλήθειαν, ſed κατὰ δόξαν duntaxat eſt bonus ſubditus: tamen de eo, qui reuera bonus eſt ſubditus concedi nequit. Ra-

Pro thesi neg. Ratio. tiones sunt: 1, quia subditus reuera bonus est, qui non tantum honestis Reipub. legibus, sed
1 etiam mandatis iustis sui magistratus libenter & promptè obtemperat. Talis autem nemo
2 esse potest, nisi sit vir bonus. 2, quia nemo dicitur subditus bonus à bonitate naturali, vel artificiali, sed à bonitate morali tantum. Hæc
3 verò est forma viri boni, quatenus est talis. 3, quia virtus moralis est rectrix & informatrix vitæ ciuilis, non eius tantum, quam magistratus bonus; sed etiam eius, quam subditus bonus
4 agere debet. 4, quia nemo potest esse magistratus bonus, nisi sit vir bonus. Ergo neque sub-
5 ditus bonus. 5, quia si posset aliquis esse subditus reuera bonus, qui tamen non est vir bonus: sequeretur hominem non tantum benè parere; sed etiam vitam ciuilem, rectè instituere posse sine virtute morali. Sed consequens est falsum & absurdum. Ergo & antecedens.

Obiect. Quod si quis obiiciat in qualibet Repub. maximam ferè partem ciuium non esse viros bonos: & tamen omnes pro subditis bonis haberi, quicunque magistratui debitam obedientiam præstant, & cum aliis pacatè & tran-
Responsio ad obiect. quillè viuunt. Respondeo subditum reuera bonum non æstimandum esse ex opinione hominum; sed ex rei veritate, quæ fundata est in recta ratione & virtute morali, citra quam nihil reuera esse potest moraliter bonum: neq; quisquam debitam obedientiam magistratui præstare, neque ex firmo animi proposito pacatè & tranquillè viuere potest.

4 *An subditi suum magistratum amare & reuereri debeant?*

Pro thesi affir. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia magistratus est minister & vicarius Dei, 1
eiusq; vera & viua imago. 2, quia est pater pa- 2
triæ, custos legum, administrator bonorum publicorum, pastor populi, oculus & lumen ciuitatis, columen & fulcrum Reipub. 3, quia lex 3
diuina præcipit, vt subditi magistratum suum diligant & honorent. 4, quia lex naturæ & re- 4
cta ratio postulat, vt eos, à quibus multis beneficiis afficimur, amemus & obseruemus. Iam autem nemo negare potest à magistratu bono multa & magna beneficia quotidie in subditos conferri. 5, quia amor & reuerentia erga magi- 5
stratum subditos excitat & impellit ad debita obedientiæ & fidelitatis officia illi præstanda: sicut contra odium & contemptus magistratus subditos reddit contumaces, infideles & rebelles. 6, quia benè & feliciter agitur cum illa Re- 6
publica, in qua subditi suum magistratum amãt & reuerentur: contra autem miserè & infeliciter, in qua subditi eundem oderunt & despi-
ciunt. 7, quia subditi nomen bonorum viro- 8
rum tueri non possunt, neq; pœnas Dei grauissimas euitare, nisi magistratum suum ament, &
obseruent. 8, quia bestiæ rationis expertes suos 8
custodes, pastores & ductores amare solent v.g. canes suum herum, oues suum opilioné, apes suum regem, &c. Ergò multò magis subditi, qui rationis sunt compotes, suum magistratum amare & colere debent.

5 *An subditi suo magistratui semper obedire debeant?*

Pro thesi affir. Argum. PRo thesi affirmante faciunt hæc argumenta: 1, quia magistratus est minister & vicarius
1 Dei, & quasi Deus quidam terrenus. 2, quia est
2 lex viua & animata. 3, quia subditi lege diuina
3 naturali & ciuili obligati sunt ad præstandam
4 magistratui obedientiam. 4, quia subditi, qui magistratui obedientiam recusant, Deo ipsi repugnant, qui magistratui potestatem imperan-
5 di dedit. 5, quia inobedientia subditorum Reipub. ordinem & tranquillitatem perturbat & peruertit.

Pro thesi neg. Argum. At contra pro thesi negante adducuntur hęc argumenta: 1, quia soli Deo, cuius voluntas est
1 perpetua & immutabilis omnis iustitiæ regula sine exceptione est parendum. Ergo cum authoritas hominis sine impietate non possit exæquari authoritati Dei: sequitur magistratui
2 non semper sine exceptione parendum esse. 2, quia magistratus interdum præcipit, quod est impium & iniquum: v. g. impium præcipit: cum id iubet, quod Deus in prima decalogi tabula vetat, aut contra vetat, quod Deus in illa iubet: Iniquum præcipit: cum id fieri vetat, aut non fieri iubet, quod quisq; pro sua vocatione siue publica siue priuata proximo suo ex lege charitatis & iustitiæ debet. Iam autem nemo subditorum obligatur ad obediendum magistratui impium aut iniquum mandanti. Potestas siquidem iubendi prohibendiq; magistratui à Deo concessa, duobus cancellis est circumscripta, nempe

nempe pietate & iustitia. Ideoq; si hos terminos
transiliat magistratus: subditi non tenentur ei
obedire. 3, quia aduersus Deum rebelles recen- 3
sentur illi subditi, qui magistratui impia & iniu-
sta iubenti obtemperant. Ideoq; quæuis potius
tormenta subire debent, quam eiusmodi rebel-
lionem aduersus Deum mouere. 4, quia Deus 4
benedicere solet iis, qui impiis & iniustis magi-
stratus mandatis non obtemperant: contra verò
maledicere, qui iisdem obsequuntur. 5, quia ex- 5
empla proborum & piorum hominum omnib.
seculis testantur magistratui non semper obe-
diendum. Obstetrices enim Ægyptiacæ parere
recusarunt impio edicto Pharaonis de occiden-
dis pueris omnibus Hebræorum: Et propterea
etiam Deus earum domibus dicitur benedixis-
se. Sic Danielis socii c.6. Danielis noluerunt pa-
rere impio edicto Regis Nebucadnezaris de sta-
tua aurea adoranda: & hujus suæ pietatis Deũ
ipsum manifesto miraculo approbatorẽ habue-
runt. Sic Abdias aulæ magister impium & iniquũ
mandatum Iesabelis de occidendis Dei Prophe-
tis exequi noluit: siquidem eos non tantum nõ
occidit; sed etiam viuos occultauit & aluit. Sic
cum Antiochus iuberet idolis sacrificia offerri
ceremonias sacras violari, & diuina scripta le-
gis & Prophetarum igne comburi: illius furori
fideles, qui tum reliqui erant, duce Mathathia
sese opposuerunt. Imo cum principes Sacerdotũ
& summum Scribarũ concilium Euangelii præ-
dicationem minis prohibere conarentur: tantũ
abest vt illis Christus; aut post illum Apostoli
morem gesserint: vt ille quidem sæpè publicè in

templo iis inuitis concionaretur: hi verò apertè responderent, se malle Deo obsequi, quam hominibus. Quorum etiam exempla postea sancti Martyres secuti sunt constantissimè.

Quæstio deciditur per distinct.

1 *Ex sententia Piccolominei.*

Pro decisione quęstionis Piccolomineus gradu 3. Philosophiæ ciuilis c. 10. vbi eandem ferè quæstionem mouet, An semper, qui vitam ducunt sub principe, teneantur ei obtemperare, respondet hoc modo: Dum Princeps seruat locum principis, suoq; munere fungitur: semper tenetur ei populus obtemperare. Seruat autem locum principis, dum iustus est, suoq; eminentiori principi, Deo scilicet paret: dum autem furit, formamque principis exuit, non amplius ei obtemperare tenetur. Forma autem principis est prudentia & iustitia.

2 *Ex sententia aliorum.*

Alii verò in eandem sententiam docent, magistratui semper obediendum esse à subditis, quatenus nihil vel impium, vel iniquum præcipit, seu quatenus mandata ipsius cum lege Dei consentiunt: Quatenus verò aliquid præcipit quod vel impium, vel iniquum est, adeoq; legi Dei aduersatur: illi nō esse obtemperandum. Vt enim serui non tenentur heris suis obedire, si quid aduersus magistratus Politici mandata imperant: ita nec subditum magistratui obligatum esse, si quid aduersus legem Dei præcipiat.

6 *An subditi Deo magis, quam magistratui obedire debeant?*

Quæstio deciditur per distinct.

CVm magistratus in iubendo & prohibendo consentit cum Deo, eiusq; lege: subditi non minus illi, quam Deo obedire tenentur. At cum dissentit à Deo, eiusq; lege: subditi Deo potius,

potius, quam magistratui obedire tenentur. Rationes sunt: 1, quia Deus est supremus mundi Monarcha, cuius imperio absoluto non tantum omnis magistratus Politicus; sed etiam cæteri omnes homines subiecti. Vnde etiam in Scriptura sacra passim dicitur *Rex regum & dominus dominantium*. 2, quia omnis magistratus Politicus quantumuis summus & maximus omnem imperandi potestatẽ à Deo habet, eamq; certis terminis circumscriptam, quos ipsi pro libitu transilire non est licitum. Vnde etiam dicitur, modò *vasallus Dei*, qui ab ipso tanquam feudi Domino inuestituram capere tenetur: modò *minister* & *vicarius Dei*. 3, quia Deus ius habet deturbandi principes & reges de suo solio, in quod ab ipso sunt collocati, & tradendi regna, quibus vult. 4, quia Deo propter seipsum; magistratui autem propter Deum est obediendum. Ideoq; cum aduersus Deum aliquid imperat magistratus: Deo potius, quam magistratui est obediendum. 5, quia magistratus Politicus non minus obligatus est ad seruandas leges diuinas, ac cæteri homines: & propterea etiam Deo rationem suæ administrationis reddere tenetur. 6, quia Deus grauissimè punire solet subditos, qui magistratui potius, quam Deo obedire volunt.

Ratio. 1 2 3 4 5 6

7 *An subditis liceat mandata sui magistratus examinare & diiudicare?*

PRo thesi negante faciunt hæc argumenta: 1, quia æquũ est, vt probi subditi de suo magistratu, eiusq; mãdatis benè sentiãt, nihilq; iniusti

Pro thesi neg. Argum. 1

2 aut præſumant, aut ſuſpicentur. 2, quia non decet priuatos homines de rebus etiam dubiis curioſè inquirere, præter ſuum vel captum vel cõ-
3 ditionem. 3, quia ſubditi facilè, vel ex imprudẽtia vel ex affectu quodam, quo iudicium mentis excæcatur & corrũpitur, errare poſſunt in diiu-
4 dicandis magiſtratus ſui mãdatis. 4, quia pugnat cum dilectione & reuerentia, quam ſubditi ſuo magiſtratui debent, illius mandata examinare & diiudicare.

Pro theſi affir. Argum. At contra pro theſi affirmante afferuntur hæc
1 argumenta: 1, quia ſubditi nullum mandatum magiſtratus ſui exequi debent, quod vel impiũ eſt, vel iniuſtum. Non poſſunt autem cognoſcere, vtrum impium ſit, vel iniuſtum, niſi ad trutinam legis diuinæ & rectæ rationis illud exami-
2 nent & diiudicẽt. 2, quia de quocunq; magiſtratus mandato ſubditi dubitant, vtrum ſit iuſtum, an iniuſtum; id facere non debent, antequam modeſtè & pacificè inquiſierint, quid rationis & æquitatis ei inſit.

Stat enim firmum illud Apoſtoli dictum Rõ. 14. v. 23. *Quicquid fit ſine fide*, hoc eſt dubitante conſcientia, *iuſtum ne id fiat, an ſecus, peccatum eſt.*
3 3, quia vera obedientia eſt virtus pro facultate implendi mandata ſui legitimi ſuperioris gratia honeſti, & eius quod decet. Ideoq; ſubditi qui magiſtratui parent in iis, quæ honeſta non ſunt aut ſaltem eſſe ignorantur, non veram dicuntur præſtare obedientiam, ſed prauam & cæcam.

Quæſtio deciditur per diſtinct. Pro deciſione quæſtionis quidam diſtinguũt inter ſubditos, quatenus collectim, & quatenus ſigillatim conſiderantur. De illis aiunt concedi poſſe

posse thesin affirmantem quæstionis: de his verò non. Non enim probabile esse statuunt, subditos simul collectos in examinandis & diiudicandis mandatis sui magistratus errare posse: pręsertim cum multi in eorum numero sint, qui sunt prudentes & viri boni: singulos autem subditos facilè vel ex imprudentia, vel ex prauo affectu errare posse arbitrantur. Sed alii hanc decisionem, quātum ad singulos subditos attinet, simpliciter nō approbant: sed putant inter hos etiam distinguendum esse, quatenus sunt prudentes & viri boni, & quatenus sunt imprudentes & viri improbi. Illis enim concedunt licentiā iudicandi de mandatis sui magistratus: his verò non. Et hoc etiam probant non tantum excplis eorum, qui singuli subditi fuerunt; & tamen iudicium sibi de mādatis magistratus sui sumpserunt: sed etiam ex natura viri boni & improbi idem demonstrant. Nam vt Aristoteles docet lib.3. Ethic. ad Nicomach. c.6. σπουδαῖος ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις τ᾽ ἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται, *Vir bonus de singulis rebus rectè iudicat, & in singulis verum ipsi apparet.* Item paulò pòst σπουδαῖος τ᾽ ἀληθὲς ἐν ἑκάστοις ὁρᾷ ὥσπερ κανὼν, καὶ μέτρον αὐτῶν ὤν: Τοῖς πολλοῖς δὲ ἀπάτη διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γίνεσθαι. *Vir bonus verum in singulis rebus perspicit, tanquam sit norma & mensura earum: Vulgo verò error propter voluptatem videtur contingere.* Item cap.2. eiusdem libri. ἀγνοεῖ πᾶς ὁ μοχθηρὸς ἃ δεῖ πράττειν καὶ ὧν ἀφεκτέον, *Ignorat omnis improbus, quæ sint facienda, aut omittenda.* 2

8 *An subditi legibus potius, quam magistratui obedire debeant?*

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia tutius est legem, quam hominem quan- *Pro thesi affir. Ratio. 1*

tumuis perſpicacem ſequi. Lex enim eſt multo-
rum prudentium collecta ratio & ſapientia. Plu-
res autem perſpicaciores ſunt & oculatiores,
2 quam vnus. 2, quia lex omnibus vna & eadem
3 voce loquitur: Magiſtratus autem non. 3,
quia lex eſt ratio ab omni perturbatione va-
cua, quæ non ira, non cupiditate, non odio,
non ſtudio mouetur, non precibus & minis
flectitur, aut muneribus corrumpitur: Ma-
giſtratus verò quamuis rationis ſit particeps
ſubinde ira, cupiditate vindictæ, aliiſque affe-
ctibus perturbatur & rapitur: vt ipſe ſui non
ſit compos. Hinc Valentianus Imperator bo-
nus alioqui, quia duas vxores ſimul habere vo-
luit, aliis eandem licentiam conceſſit. Et Cam-
byſes Cyri filius nuptias cum germana ſorore
licitas eſſe voluit: quia ſororem deperibat.
4 4, quia lex eſt mens ſeu potius mentium con-
gregata multitudo: mens verò eſt diuinæ au-
ræ particula. Ideoque qui legi paret, Deo pa-
ret, Deumque arbitrum quodammodo face-
re videtur. Contra autem, qui magiſtratui
parere mauult, quam legi, belluæ, quam Dei
imperium malle videtur. Idcircò Ariſtoteles
inquit lib. 3. Polit. cap. 3. *eum, qui legem Reipu-
blicæ præficit, Deum præficere: qui verò hominem,
belluam præficere.* Et huc etiam Prophetæ al-
ludere videntur, quando imperia immania
5 belluarum rapacium nomine depingunt. 5,
quia vtilius & honeſtius eſt legi quam magiſtra-
6 tui hoc eſt homini parere. 6, quia magiſtra-
tus ipſe legibus eſt ſubiectus: & ſuo officio
fungi

fungi non potest, nisi legum ductum sequa-
tur. Vnde Archesilaus rex Spartanorum affir-
mat, *Imperatorem legum imperata facere oportere.*
Et Pausanias Spartanus ait *legibus in homines;*
non hominibus in leges authoritatem conuenire. 7, 7
quia magistratus ipse est legis tanquam reginæ
custos & minister. Reginæ autem potius, quam
ministro est parendum. 8,quia magistratus ius- 8
sa non ex ipsius voluntate,sed ex legum autho-
ritate iusta æstimanda sunt. Non enim ideo
illa sunt iusta, quia magistratus vult: sed quia
legibus sunt consentanea: imò quicquid ma-
gistratus vult, prius iustum esse debet, quam i-
pse velit. Et propterea impia sunt nugamen-
ta Aulicorum assentatorum qui Regum re-
sponsa oracula vocant: nec verentur Regi-
bus persuadere, nihil per se iustum vel iniu-
stum esse; sed vt Rex ita, vel secus iusserit, iu-
stum vel iniustum fieri: quasi Deus ipse sit,
qui peccare nullo modo possit. *Non enim*
iustitia Regi perinde ac Ioui assidet, vt quicquid ei li-
bitum fuerit, confestim sanciat: quemadmodum
Anaxarchus ad Alexandrum de Clyti, quem
interfecerat, nece vehementer anxium dice-
bat: sed contra iustitia regno præsidet, vt si Re-
ges legum maiestatem violent & lædant, pœnas
ab illis grauissimas reposcat. *Neq; Principum v-*
tilitate & libidine ius omne definitur, vt Thrasyma-
chus ille Chalcedonius dicebat: sed potius prin-
cipum vtilitas iure terminatur, & libido legi-
b⁹ coercetur. *Neq; Principi, quod libet, licet*, vt ma-
ter Antonino Caracallæ dicebat: *verum quod*
per leges licet, id ei collibescere debet.

Obiectio. At contra obiici potest magistratum esse legẽ animatam & loquentem: Ideoq; illi potius, quã legibus inanimatis & mutis esse obediendum.

Solutio obiectionis. Respondeo magistratum dici legem inanimatam & eloquentem non propriè & simpliciter; sed impropriè & secundum quid: quatenus secundum leges inanimatas & mutas imperat & iudicat, & ne summum ius summa iniuria fiat, adhibita in consilium ratione, quæ legis anima est, legem interpretatur: vt ita id, quod ex legis est sententia ex lege ipsa esse iudicetur; non autem id quod ex verbis legis infertur.

9 *An subditis liceat impiis & iniustis magistratus sui conatibus resistere: & quomodo?*

GRauissima hæc est quæstio & valdè periculosa. Ideoq, à plerisq; Politicis aut planè omittitur, aut leui saltem brachio ventilatur & tractatur. Quia tamen sæpè contingere solet, vt magistratus Politicus potestate sibi diuinitus cõcessa abutatur vel ad vastandam & persequendã veram religionem, Ecclesiamq; Christianã, vel ad opprimendam & perdendam Rempub. necessarium esse videtur, vt subditi sciant, quid in tali casu ipsis sit faciendum, & an magistratui illis liceat resistere; ac quomodo.

Pro thesi affir. Argum. Pro thesi igitur affirmante huius quæstionis hæc argumenta proferri possunt: 1, quia subditi

1 iure diuino obligati sunt ad curandum & cauendum, ne quid detrimenti Ecclesia, vel Respub. capiat. Ideoq; quando vident vtramq; iniustè & violenter impugnari: illorum officium requirit,

2 vt tam nefariis conatib. resistant. 2, quia mutua est obligatio inter subditos & magistratum per quam

quam hic ad benè imperandum: ille ad parendũ
benè eſt obſtrictus. Ideoq; ſi magiſtratus contra
datam fidem Eccleſiam & Rempublicam op-
primere conetur: ſubditi tenentur eius conatus
impedire & reprimere. 3, quia ſubditi Deo tan- 3
quam primo & ſupremo Domino magis quam
ipſi magiſtratui ſunt obligati. Illi enim ſimplici-
ter ſunt obligati: huic verò cum cõditione ſi be-
nè imperet. Ideoq; niſi impiis & iniuſtis conatib,
magiſtratus reſiſtant, negligentiæ & conniuen-
tiæ pœnas ipſi Deo, non minus ac magiſtratus
impietatis ac perfidiæ dare tenentur. 4, quia nõ 4
maior eſt ſubditorum erga magiſtratum obliga-
tio, quam liberorum erga parentes, ſeruorum
erga dominos, liberorũ erga patronos. Iam autẽ
licitum eſt liberis, ſuorum parentum; ſeruis ſuo-
rum dominorum; libertis ſuorum patronorum
impiis & iniuſtis conatibus reſiſtere. Ergo etiam 5
ſubditis eadẽ licentia detrahi non poteſt. 5, quia
magiſtratus à populo & propter populũ eſt con-
ſtitutus, vt Rempublicam benè curet & admi-
niſtret, bonoſq; defendat, & improbos puniat,
adeoq; tam ſingulos à mutuis, quam vniuerſos
ab externis iniuriis defendat. Ideoq; ſi magiſtra-
tus Rempub. euertere, & per tyrannidem oppri-
mere conetur: populus ei ſalua conſcientia re- 6
ſiſtere poteſt. 6, quia magiſtratus Deo ſimplici-
pliciter eſt obligatus ad piè obediendum, eiuſq;
gloriam promouendam & propagandam: po-
pulo verò ad iuſtè imperãdum, publicumq; bo-
num procurandum & defendendum. Cum igi-
tur perfidus ſit aduerſus Deum & populum; &
manifeſtam tyrannidem aduerſus Eccleſiam &
Rempublicam exercet: ſubditi non debent illis

sceleribus conniuere; sed quantum in se est, obsistere.
7 7, quia tyrannus nihil aliud est quam hostis patriæ & Reipublicæ, aut vt latro vim publicam hominibus intentans. Sicut ergo subditis licet hostibus & latronibus resistere: Ita etiam tyrannis.
8 8, quia non perfidus & seditiosus est, sed fidelissimus iuramenti præstiti obseruator, qui aduersus manifestam tyrannidem Ecclesiam & Rempublicam defendunt. Hinc Traianus Imperator cum Suræ (quem Tribunum militum creauerat) proinde parazonium nudũ porrigeret. *Talem*, inquit, *ensem accipe, quem pro me ita demum strinxeris, si iustè imperauero sin perperam quicquam per me fieri cognoueris, eo in perni-*
9 *tiem meam vtaris velim*. 9, quia Proregi aduersus Regem suum coniuranti resistere licet subditis ex ipsa fidelitatis promissæ formula. Ergo etiam iisdem licet resistere Magistratui aduersus Deum aliquid impie & nefarie molienti. Non enim crimina in diuinam maiestatem à magistratu publicè commissa subditis sunt toleranda. Hinc in veteri testamento, Regibus fœdus Dei violantibus, Prophetæ Iudam, domum Iacob, Samariam perpetuò alloquuntur, vt eos officii sui admoneant: Nec id tantum, ne Baali sacrificent; sed vt Baalem eiusq; Sacerdotes, Rege inuito & reclamante, deturbent & exterminent. Imò quotiescunq; Regi cultum Dei violanti nõ obstitit Israel, suæ negligentiæ & conniuentiæ suæ pœnas; non minus ac Rex idololatriæ & perfidiæ suæ dedit.

Pro thesi neg. Argum. At contra pro thesi negante hæc argumenta addu-

adduci solent: 1, quia magistratus est minister 1
& vicarius Dei. Ideoque eius authoritas de-
bet esse sacra & inuiolabilis: præsertim cum
Deo resistere dicatur, *qui magistratui resistit* Rom.
12. 2, quia tyrannus est flagellum Dei, quo i- 2
pse pro suo iudicio vtitur ad castiganda pec-
cata populi. Ideoq; subditi eius iugum quan-
tumuis grauissimum ferre debent: neque vlla
aperta vi ei resistere, sed mitigationem & ab-
lationem huius mali à Deo per preces cum ve-
ra resipiscentia coniunctas flagitare. 3, quia 3
subditi publicè obligati sunt suo magistratui ad
obedientiæ & fidelitatis officia præstanda. Il-
lam autem obligationem publicè contractam,
non licet cuilibet pro suo arbitrio soluere: et-
si magistratum in tyrannum apertum conuer-
sum esse videant. 4, quia supremus magistra- 4
tus nemini nisi soli Deo est subiectus. Ideo-
que etiam præter Deum nemo ius habet re-
sistendi illi. 5, quia si subditis licentia conce- 5
deretur resistendi suo magistratui: hac ratio-
ne fenestra aperiretur ad quaslibet seditiones,
coniurationes & rebelliones: & sic publica
tranquillitas, quæ finis est præcipuus omnis
benè constitutæ Reipublicæ turbaretur. 6, quia 6
Dauid etsi iam regni successio ei concessa esset,
& ducis præcipui officio in bello fungeretur:
tamen, dum impetitur à Saulo, tantæ apud
se authoritatis vnctum Domini fuisse osten-
dit: vt deprehensum neque ipse lædere, ne-
que ab aliis lædi voluerit: sed extemplo il-
lum mortis supplicio affici iusserit, qui de eo

à se occiso gloriabatur: illum deniq; quantumuis iniquissimum tyrannum viuum & mortuum honore maximo sit prosecutus.

7 7, quia Scriptura sacra iubet, vt subditi pro magistratu suo orent. Ergo non vult, vt iidem aduersus magistratum suum insurgant, aut sese illi aperta vi opponant.

8 8, quia historiæ testantur omnes illos, qui per seditionem magistratui restiterunt, grauiter à Deo fuisse punitos. Inprimis verò hoc testatur exemplum Iudæorum (quales memorantur Iudas ille Galonitas, Theudas aliiq; furiosi) qui cum aduersus Romanum Imperatorem rebellionem mouerent ad defendendam libertatem patriæ, miserè perierunt.

Quæstio deciditur per distinct.

Pro decisione quæstionis notandum est duobus modis magistratui malè & tyrannicè imperanti resisti posse, vel iure, vel vi. Priorem modũ resistendi esse licitum subditis non tantum vniuersis; sed etiã singulis siue publicæ, siue priuatæ sint conditionis & vocationis, quatenus iniurias à magistratu aut ipse, aut Respublica patitur. Posteriorem verò esse quidem licitum vniuersis subditis, aut saltem iis, qui vniuersos in Republica legitimè repræsentant: præsertim cum extrema Reipublicæ necessitas hoc requirit, aliaq; media & legitima & pacifica prius frustra tentata fuerint: non autem licitum esse singulis subditis; præsertim iis, qui priuatæ sunt personæ neq; in publico aliquo munere ad Rẽpub. pertinentes sunt constitutæ.

Ratio decisionis.

1 Rationes huius decisionis sunt: 1, quia in qualibet Repub. magistratus à populo & propter populum est constitutus. Ideoq; licet singulis

subditis

ſubditis ſit ſuperior: tamē vniuerſis eſt inferior.
2, quia magiſtratus populo vniuerſo ſimpliciter 2
eſt obligatus ad benè imperandum: ipſe verò
populus magiſtratui eſt obligatus non ſimplici-
ter: ſed cum hac conditione ſi benè hoc eſt piè
& iuſte imperet. Quod ſi igitur conditionem
illam magiſtratus non tantum impleat; ſed etiā
aduerſus illam manifeſtam tyrannidem perfide
exerceat, & ſic omnia iura tam diuina, quam hu-
mana euertere conetur: tum populus vniuerſus
non amplius magiſtratui eſt obligatus: neq; pro
ſeditioſo & rebelli haberi poteſt, ſi iniuſtæ vio-
lentiæ legitimam defenſionem opponat, eamq;
vel armata manu in caſu extremæ neceſſitatis
exequatur. 3, quia populus vniuerſus grauiter 3
peccat, quoties coniunctis animis & viribus
peregrino hoſti patriæ & Reipub. libertatem &
ſalutem impugnanti & euertere conanti non re-
ſiſtit, quando reſiſtendi facultas illi datur. Ergò
etiam peccat, cum aduerſus tyrannum dome-
ſticum idem molientem omnibus modis licitis
ſe non defendere ſatagit. 4, quia non licitum 4
eſt vlli priuatæ perſonæ ex propria authoritate
citra ſuperiorum cōſenſum obligationem cum
magiſtratu publicè initam ſoluere, aut vi aper-
ta ſeſe opponere tyranno. Interim ſciendum *Cautela.*
eſt, non quicquid licet, idem ſemper expedire.
Ideoque quamuis iuſta occaſio opponendi ſeſe
manifeſtæ tyrannidi quandoq; offeratur: conſi-
derandum tamen ſubinde eſt, ac ſi fieri poteſt,
ſequendum conſilium illud Comici: *Omnia
prius experiri conſilio ſapientem, quam armis de-
cet.*

10 *An subditi inter se amicè concorditer & iustè viuere debeant?*

Pro thesi affir. Ratio.

STatuitur thesis affirmatiua. Rationes sunt: 1, quia subditi sunt membra vnius corporis
1 ciuilis, cuius caput est summus magistratus. 2,
2 quia amicitia & concordia ciuium sunt optimum & arctissimum in omni Republica incolumitatis vinculum: præsertim si cum iis iu-
3 stitia sit coniuncta. 3, quia quod in cantu est harmonia; id concordia est in societate ciuili. Sicut autem cantus sine harmonia: ita ciuilis societas sine concordia consistere non po-
4 test. 4, quia sicut corpus Physicum conseruatur, quamdiu membra illius inter se benè conspirant, & vnumquodque recte suo officio sine alterius læsione fungitur: corrumpitur autem, cum inter ea existit dissensio, & vnum alteri noxam infert. Ita Respublica conseruatur, quamdiu inter ciues durat amicitia, concordia & iustitia: corrumpitur autem, cum inter illos viget inimicitia, discordia & iniustitia.

Error Machiauelli taxatur.

Quod autem Machiauellus lib. 1. disput. de Repub. cap. 4. asserit, discordias, quæ inter plebem & Senatum Romæ fuerunt, occasionem dedisse, vt ea Respublica libera simul & potens efficeretur: id si discordiis ascribitur tanquam causæ efficienti per se, simpliciter est falsum: sin autem tanquam causæ efficienti per accidens: concedo quidem, sed thesis vera hac ratione non impugnatur.

Finis Politicæ.

20 Fer. 6. De ea. ℟. ex 2. post ...
Vesp. ant. ad Mag. Non licet.

... de Saba. ... Reges Tharsis.
... & mart.
Epiph. De ea vt infra oct.
Initium Epist. 1. ad Co[r]inth.
Epiph. reliqua vt in p[rae]senti
... per Iesu...

18 Dominica 2. post Epiph. Cathedra S. Petri Romæ duplex, 9. lect. ex Homil. Dom. Nuptiæ factæ sunt com. S. Pauli, & Dom. ac S. Priscæ virg. omissa lect. In Vesp. com. S. Pauli, & Dom. ac SS. sequ. Dicuntur Vesp. defunct. pro ... die Ianuarij.

de sequ. Dom. cum Ant. ad Mag.
... præced.

8 ... Deca ... Hymn. ad
Matut. ... Homil. ...
... In ...
9 Fer. 2. Apolloniæ virg. & mart. 2. lect. ...
... 1. lect. ... mart. ... de ...
10 Fer. 3. De ea. ... ex fer. 3. Dom. ... post Epiph.
11 Fer. 4. De ea. ... ex fer. 4. Dom. 2. post Ep.
12 Fer. 5. De ea. ... ex ... Dom. ...
13 Fer. 6. De ea. ... Dom. 6. post Epiph.